

Dr
Hemphe

11-19 A-11

QVÆSTIONVM PHILOSOPHICARVM

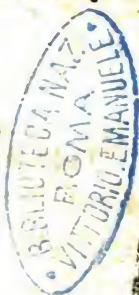
SYLVESTRI MAVRI SOC. IESV
LIBER SECVNDVS

Continens secundam partē Logicę

Hoc est quęstiones de prædicabilibus, de
prædicamentis, in libros perihermen-
ias, priorum, & posteriorum.

Editio Secunda.

*Adiectus est index rerum contentarum in his
quinque libris.*

8
40
G
23

Romæ, Typis Michaelis Herculis. 1670.
Superiorum permissu.

Sumptibus Federici Franzini, sub Signo
Fontis, cū priuilegio Summi Pontif.

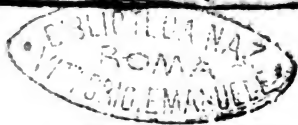
Imprimatur si videbitur Reueren-
diss. P. Mag. Sal. Pal. Ap

I. de Ang. Archiep. Vrb. Vicesg.

Imprimatur iterum .
Fr. Hyacinthus Libellus Sacri Pala-
tij Apostolici Magister .

CLEMENS PP.X.

AD futuram Rei Memoriam. Cum si-
cut dilectus filius Federicus Fran-
zini Romanus Bibliopola Nobis nuper
exponi fecit ipse Opera musicalia nempe
mottetta, Psalmos, & alia à dilecto filio
Nicolao Stamigna in lucem edenda, nec
nō opus in plures tomos distinctum, cui ti-
tulus Philosophia Silvestri Mauri Presby-
teri Societatis Jesu cum nouis additioni-
bus sua impensa typis in hac alma Vrbe
nostra mandari facere intendat; vereatur
autem ne postquam in lucem prodierint,
alij, qui ex alieno labore lucrum querunt
eadem opera imprimi facere curent in
ipsius Exponentis præiudicium. Nos eius
indemnitati ne ex impressione huiusmodi
Aliquod dispendium patiatur providere,
illūq; specialibus fauoribus, & gratijs, pro-
sequi volentes, & à quibusvis excōmuni-
cationis, suspensionis, & interdicti, alijsq;
ecclesiasticis sententijs, censuris, & poenis
à iure, vel ab homīne quauis occasione, vel
causa lata, si quibus quomodolibet innoda-
tus exit ad effectum præsentīū tātum con-
sequendum harum serie absoluen. & abso-
lutū fore censentes. Supplicationibus eius
nomine nobis super hoc humiliter porre-
ctis inclinati. Eidem Exponenti vt durāte
decennio à primēua dd. operum & eorum
cuiuslibet respectiuē impressione cōputan-
do,

do dūmodo tamen à dilecto filio Sac. Pal. Apostol. Magist. approbata fuerint, nemo tam in Vrbe, quam in reliquo Statu Ecclesiastico mediatè, vel immediatè Nobis subiecto opera prædicta etiam sub prætextu additionum, distinctionum, alteriusue formæ, vel tituli sine speciali dicti Exponentis, aut ab eo causam habentium licentia, imprimere, aut ab alio, vel alijs impressa vendere, seu venalia habere, aut proponere possit, & valeat opera auctoritate tamen præsentium cōcedimus, & indulgemus. Inhibentes propterea vtriusq; sexus Christianis fidelibus, præsertim librorum impressoribus, & Bibliopolis sub quingentorum ducatorum de Camera, & amissionis typorum omnium pro vna Camera nostræ Apostolicæ, & pro alia eidē Exponenti, ac pro reliqua tertijs partibus accusatori, & Iudici exequenti irremissibiliter applican. & eo ipso absque vlla declaratione incurren. pēnis, ne dicto decēnio durante opera tua, aut aliquā eorū partem tam in Vrbe, quam in reliquo Statu Ecclesiastico poterit sine licentia huiusmodi imprimere, aut ab alio, vel alijs impressa vendere, seu venalia habere quoquomodo audeant, seu præsumant. Mandan præterea dilectis filiis nostræ, & Apostolicæ Sedis de latere Legatis, seu eorū Vicelegatis, aut Præsidentibus, Gubernatoribus, Prætoribus, & alijs Iustitiæ Ministris Prouinciarum, Ciuitatum,

tum , Terrarum, & locorum Status nostri
Ecclesiastici prædicti quatenus eiusdem Ex-
ponenti seu ab eo causam haberi prædictis
in præmissis efficacis defensionis præsidio
assistente quandocumq: ab eodẽ Exponente
fuerunt requisiti poenas prætenlas contra
quoscunque inobedientes irremissibiliter
exequantur . Non obstantibus constitu-
tionibus , & ordinationibus apostolicis ac
quibusvis statutis , & consuetudinibus etiã
iuramento confirmatione apostolica , vel
quavis firmitate alia roboratis priuilegijs
quoque inductis , & literis apostolicis in-
communi præmissorum quemlibet conces-
sis , confirmatis , & innouatis ceterisque
contrarijs quibuscumque . Volumus au-
tem, vt præsentium transumptis etiam in-
ipsis impressis operibus manu alicuius No-
tarij publici subscriptis , & Sigillo per-
sonæ in Ecclesiastica dignitate constitutę
munitis eadem vbique fides adhibeatur
quę præsentibus adhiberetur si forent ex-
hibitæ , vel ostensę . Datum Romę apud
Sanctam Mariam Maiorem sub Annulo
Piscatoris Die xxj. Iunij MDCLXX.
Pontificatus Nostri Anno Primo .

Io. Sluys.

IN-

INDEX

QV AESTIONVM

LIBRI SECVNDI.

QV AESTIONES

De Predicabilibus. pag. 1

Ordo disputandorum. pag. 1

Q.36. **V**trum conueniens sit diuisio
vniuersalis in quinque predi-
cabilia. 2

Q.37. **V**.genus, species, ac differentia con-
uenienter definiantur, ac diuidantur. 7

Q.38. **V**.predicabile sit genus in definitio-
ne generis. 25

Q.39. **V**. Individuum conuenienter defi-
niatur. pag. 32

Q.40. **V**. conuenienter explicetur quid sit
differentia generica, specifica, & nu-
merica. 47

Q.41. **V**. omnes species sint multiplicabi-
les. pag. 74

Q.42. **V**. omnes species constituentur per
differentias positivas, ac simplices. 93

Q.43. **V**. proprium, & accidens conue-
nienter definiantur. 109

QV AE.

QVÆSTIONES

De Prædicamentis. pag. 126

Ordo disputandorum . 126

- Q.44. **V**trum conuenienter definiantur Vniuoca , Acquiuoca , & Analoga. 128
- Q.45. V. ens sit Genus vniuocum, vel analogum. 137
- Q.46. V. secundæ intentiones, siue ens rationis logicum constitutur per aliquod esse diminutum, aut fictum. p. 155
- Q.47. V. ens possibile constitutur per aliquod esse diminutum. 162
- Q.48. V. impossibile concipiatur , & consistat in aliquo diminuto. 174
- Q.49. V. negationes , & priuationes dentur à parte rei , & fiat aliquid diminutum. 197
- Q.50. Vtrum conueniens sit diuisio entis in decem prædicamenta . 218
- Q.51. V. Deus sit in Genere , vel Prædicamento . 231
- Q.52. V. conuenienter coordinetur prædicamentum substantiæ. 243
- Q.53.

Q V A E S T I O N V N.

Q.53. Verum omnia entia, & omnia
prædicamenta per se ipsa sint relatiu.
pag. 247

Q.54. V. relationes prædicamentales ex
istentiæ &c. sint accidentia modali
intrinseca subiectis, ac dependentia
à terminis. 267

Q V A E S T I O N E S

In libros Perihermenias de vo-
cum significatione, verita-
te, & falsitate. pag. 298

Ordo disputandorum. pag. 298

Q.55. **V**erum signum conuenienter,
definiatur, ac diuidatur pa-
gina. 299

Q.56. V. voces significant naturaliter, vel
ad placitum, ex pacto, vel ex consue-
tudine. 304

Q.57. V. voces significant immediate con-
ceptus, vel res. 323

Q.58. V. veritas, & falsitas dentur in solo
iudicio intellectus. 328

Q.59. V. veritas sit totaliter identificata
cum cognitione vera, vel saltem
illi

illi semper totaliter intrinseca pagina . 338

Q.60. Verum cognitio possit simul esse vera, & falsa, vel saltem possit mutari de vera in falsam. 353

Q.61. V. de futuris contingentibus detur naturaliter determinata veritas in rerum natura, vel solum in diuina pręscientia pagina . 365

QVÆSTIONES

In libros priorum, & posteriorum, de syllogismo, demonstratione, & scientia . pag. 384

Ordo disputandorum. pag. 384

Q.62. **V**trum discurrere sit proprium solius hominis. 387

Q.63. V. pręmissę pręcedant tempore, vel causalitate conclusionem, & ad ipsam necessitent. 395

Q.64. Verum ad conclusionem inferendam requiratur actus indiuisibiliter tendens in vtrāque pręmissam, & cognitio de bonitate illationis. 406

Q.65.

QVÆSTIONES

De Prædicabilibus.

Ordo disputandorum.

BSOLVTIS quæstionibus de vniuersalibus in cõmuni, agendũ est de vniuersalibus in particulari, seu de prædicabilibus. Primo ergo quærimus vtrum bona sit diuisio vniuersalis in quinque prædicabilia. Secũdo vtrum conuenienter definiantur, ac diuidantur tria prædicabilia essentialia, quæ sunt genus, differentia, & species. Tertio vtrum prædicabile sit genus in definitione generis, & aliorum prædicabilium. Quarto quia species prædicatur de indiuiduo, quærimus vtrum conuenienter definiatur indiuiduum. Quinto vtrum conuenienter explicetur differentia generica, specifica, vel purè numerica, in qua quæstione agimus etiam de principio indiuiduationis. Sexto vtrum omnes species sint multiplicabiles in plura numero indiuidua. Septimo vtrum omnes species constituentur per differentias positivas, ac simplices, an verò aliquæ per differentias purè negatiuas, & compositas, & etiã

A

exa-

examinamus, an omnia indiuidua consti-
tuantur per indiuiduationem positiuam,
an aliqua per meram negationem. Octauo
demum quærimus, vtrum conuenienter
definiantur duo prædicabilia acci-
dentalia, quæ sunt accidens proprium, &
accidens commune.

*Vtrum conueniens sit diuisio uni-
uersalis in quinque præ-
dicabilia. Quæstio
XXXVI.*

V Idetur non esse conueniens diuisio
vniuersalis in quinque prædicabilia,
genus, speciem, differentiam, proprium,
& accidens: i. quia omittit plura prædi-
cabilia, quæ non reducuntur ad vllum ex
quinque enumeratis; ergo est inconue-
niens. Antecedens probatur, quia ens est
prædicabile de pluribus; sed ens non est
genus, vt Aristoteles docet 3. metaph.
tex. 10. & alibi, nec est vllum ex aliis
prædicabilibus assignatis; similiter indi-
uiduum est prædicabile de pluribus, cum
possit dici *Petrus est indiuiduum, Paulus est
indiuiduum*; definitio etiam est prædica-
bilis, & tamen non reducuntur ad vllum
ex quinque prædicabilibus; ergo in alla-

ta diuisione omittuntur quedam predicabilia, quæ non reducuntur ad vllum ex quinque .

2. Ideo genus, & species constituunt duo predicabilia, quia cum in ceteris conueniant, differunt in hoc, quod genus predicatur de pluribus specie differentibus, species predicatur de pluribus solo numero differentibus; sed etiam differentia subalterna, & infima cum in ceteris conueniant, differunt in hoc, quod subalterna predicatur de pluribus differenti- bus specie, infima de pluribus solo numero differentibus; e. g. differentia sensitiui, quæ est subalterna, predicatur de homi- ne, & equo, qui specie differunt, ac dif- ferentia rationalis, quæ est infima, prædi- catur solum de Petro, & Paulo, qui dif- ferunt solo numero; ergo etiam diffe- rentia subalterna, & infima constituunt duo predicabilia, adeoque predicabilia sunt sex.

Respondeo, quod Aristoteles, ex eo- que Porphyrius in sua introductione ad Aristotelis predicamenta diuisit vniuersa- le in quinque predicabilia, hoc est ge- nus, speciem, differentiam, proprium, & accidens, quam diuisionem philosophi communiter docent esse conuenientissi- mam.

Conuenientia diuisionis probatur pri-

mo, quia intellectus abstrahit vniuersalia, ac deinde componit intelligibiliter cum quadam proportionem ad physicam, & realem compositionem rerum materialium; sed in rebus materialibus sunt quinque, hoc est materia, forma, totum compositum ex materia, & forma, proprietates consequentes essentiam compositi, & accidentia conuenientia compositum, non ratione essentiae intrinsecæ, sed ratione causarum extrinsecarum agentium in materiam; ergo proportionaliter intellectus per abstractionem constituit quinque vniuersalia, genus, quod se habet vt materia; differentiam, quæ se habet vt forma; speciem, quæ se habet, vt totum compositum ex genere, & differentia; proprium, quod sequitur ex rei essentia, ac definitione; & accidens, quod conuenit ratione causarum extrinsecarum.

Secundo probatur, quia tum diuisio est conueniens, cum est apta ad finem scientiæ, quæ vtitur tali diuisione; c. g. diuisio litterarum in viginti quatuor est optima, quia est aptissima ad finem artis legendi, quæ vtitur tali diuisione; sed diuisio vniuersalis in quinque prædicabilia est apta ad finem logicæ, qui est docere modum componendi intelligibiliter vniuersalia, vt subiectum, aut prædicatum propositionis scientificæ; ergo &c. Minor probatur, quia

quia scientiæ primo **debent** proponere sibi contemplandum **aliquod** subiectum, quod regulariter est **species** subalterna, vel infima; e. g. debemus nobis proponere speculandum hominem : secundo de tali subiecto debent quærere quid sit ; & quia definitio explicat quid res sit per genus, & differentiam, debent quærere genus, ac differentiam subiecti: tertio debent procedere ad inuestigandas proprietates subiecti, quæ demonstrantur per essentiam, & definitionem ; ergo allata diuisio est optima ad finem logicæ . Et confirmatur, quia sicut tota ars legendi consistit in combinatione viginti quatuor litterarum, ex quibus formantur variæ voces ; sic tota ars sciendi consistit in combinatione quinque prædicabilium, ex qua conficiuntur variæ propositiones sciëntificæ; sed diuisio viginti quatuor litterarum est aptissima ad finem artis legendi ; ergo diuisio quinque prædicabilium est aptissima ad finem logicæ, quæ est ars sciendi .

Tertio conueniëntia diuisionis probatur, quia tot sunt prædicabilia, quot sunt modi, quibus potest vnum prædicari de multis ; sed tales modi sunt quinque ; ergo &c. Minor probatur, quia quod est prædicabile de multis, vel est prædicabile essentialiter, vel non : si essentialiter,

vel vt tota essentia, vel non vt tota essentia; si prædicatur vt tota essentia, est species; si non vt tota essentia, vel vt pars determinabilis, & est genus, vel vt pars determinatiua, & est differentia; si non prædicatur essentialiter, vel prædicatur, vt accidens necessario, & conuertibiliter consequens ex essentia, & est proprium; vel vt accidens non necessario, nec conuertibiliter consequens ex essentia, & est accidens quantum prædicabile; ergo bona, & adæquata est diuisio vniuersalis in quinque prædicabilia.

Debet tamen aduerti, quod ad hoc, vt diuisio sit bona, non est necessè, vt non possit aliter fieri; e. g. diuisio terræ in quatuor partes, Europam, Asiam, Africam, & Americam est optima, quia est apta ad finem geographiæ vtentis tali diuisione, licet potuisset etiam alteri fieri.

Ad 1. Nego antecedens. Ad probationem dico, quod ens non est genus proprium, & vniuocum, sed est genus analogum, quod proinde reducitur ad primum prædicabile, quod est genus. Indiuiduum vagum speciei, e. g. *hic homo*, reducitur ad speciem; indiuiduum generis, vt *hoc animal*, reducitur ad genus; indiuiduum vt sic est idem ac indiuiduum entis, ac proinde reducitur ad ens, quod est genus analogum. Definitio vel reducitur ad
spe-

speciem , vel cum constet ex genere , & differentia , reducitur ad aggregatum duorum prædicabilium , hoc est generis , & differentie .

Ad 2. Genus , & species constituunt duo prædicabilia , quia species prædicatur vt tota essentia , genus prædicatur vt pars materialis , ac determinabilis essentiae . At tam differentia subalterna , quam infima prædicatur vt pars determinatiua essentiae ; ergo non constituunt duo prædicabilia .

*Vtrum genus , species , ac differentia conuenienter definiuntur , ac diuidantur . Quæstio
XXXVII.*

VIdetur , quod non 1. quia ens per accidens præsertim constitutum ex pluribus entibus specie diuersis , definiri non potest definitione vna , vt Aristoteles docet 7. metaph. tex. 14. & alibi : & ratio est manifesta , quia plurium specie diuersorum , in quantum specie differunt , afferri non potest vnica definitio , sed de-

bent afferri plures; e. g. hominis & albedinis, quæ sunt duo entia specie diuersa, in quantum sunt diuersa non potest afferri vnica definitio, sed debent afferri duæ, altera definiens hominem *animal rationale*, altera definiens albedinem *colorem disgregatiuum visus*; sed ens per accidens, vt *homo albus* constituitur ex pluribus entibus specie diuersis, ex homine nimirum, & albedine; ergo ens per accidens defini non potest definitione vna; sed vniuersale, & omnia prædicabilia sunt entia per accidens constituta ex pluribus specie diuersis, ex naturis nimirum abstractis, & ex cognitione abstrahente; ergo definiri non possunt vnica definitione.

2. Vel per definitionem, qua genus definitur *prædicabile de pluribus specie differentibus in quid* definitur natura abstracta, e. g. natura animalis, vel cognitio abstractiua, vel complexum ex vtraque; nullum ex his dici potest, ergo genus definiri non potest definitione vna: eadem est ratio de cæteris prædicabilibus, & de quolibet ente per accidens; ergo nullum prædicabile definiri potest definitione vna. Probatur minor, & primo quod non definiatur natura abstracta, e. g. natura animalis: illud enim, cuius non explicatur essentia, sed explicatur solum accidens, non definitur, cum definitio debeat explicare essentiam rei;

rei ; sed per allatam definitionem non explicatur essentia naturæ animalis e. g. quæ est vt sit *uiuens sensitiuum* , sed solum explicatur quoddam accidens conueniens naturæ ratione cognitionis abstrahentis , quod est *predicabilitas de pluribus* ; ergo non definitur natura . Probatur iam secunda & tertia pars minoris : illud enim non definitur, cui nō cōuenit definitio ; sed definitio non conuenit cognitioni abstractiua , neque complexo ; non enim cognitio abstractiua est prædicabilis de pluribus , neque complexum , cum dici non possit *homo est cognitio abstractiua animalis* , vel *homo est complexum ex animali* , & *cognitione abstractiua* , sed solum potest dici , *homo est animal* ; ergo non definitur cognitio abstractiua neque complexum .

3. Definitio debet esse per clariora ; sed duo non possunt esse mutuo clariora ; ergo duo non possunt definiri per se mutuo ; sed genus definitur per speciem , ac dicitur esse id, quod est *predicabile de pluribus specie differentibus* ; species subiicibilis definitur per genus , ac dicitur esse id, quod *subiicitur generi* , ac de quo genus prædicatur in quid ; ergo vel vtraque, vel alterutra definitio est vitiosa .

4. Pars non potest prædicari de toto ; sed genera ac differentia sunt partes spe-

iei ; ergo non possunt prædicari de specie , dicendo *homo est animal* &c.

5. Definitio debet conuenire omni , & soli definito ; sed definitio speciei prædicabilis non conuenit omni , nec soli definito ; ergo non est bona . Minor probatur : nam species prædicabilis definitur , *quod est prædicabile de pluribus numero differentibus in quid* ; sed etiam genus est prædicabile de pluribus numero differentibus in quid , nam non solum homo , qui est species , sed etiam animal , quod est genus , prædicari potest de Petro , & Paulo solo numero differentibus ; ergo &c. Præterea definitio speciei prædicabilis non conuenit omni ; nam præter species multiplicabiles , quales sunt species materiales , dantur etiam immultiplicabiles , quales ponuntur à Thomistis species angelicæ ; sed species immultiplicabiles non sunt prædicabiles de pluribus solo numero differentibus ; ergo definitio speciei non conuenit omni speciebus .

6. Definitio differentię allata à Porphyrio est , *quod est prædicabile de pluribus specie differentibus in quale quid* ; sed differentia infima , qualis est differentia rationalis e. g. non potest prædicari de pluribus differentibus specie , sed solum de pluribus differentibus numero ; ergo non conuenit differentię infimæ , ac proinde non est bona .

Re-

Respondeo, quod quia tria prædicabilia essentialia, hoc est genus, species, ac differentia dicuntur relatiuè, vt docet Porphyrius, & patet ex eorum definitionibus; relatiua verò sunt simul cognitione, vt Aristoteles docet in prædicamentis, capite de relatiuis; ideò debemus simul agere de genere specie, ac differentia. Iam sicut vniuersale vt sic potest sumi metaphysicè, & logicè, vt dictum est quæst. 35. sic genus, & cætera prædicabilia sumi possunt in vtraque acceptione. Genus igitur metaphysicè sumptum definiri potest *unum aptum esse in multis specie differentibus tanquam pars essentia materialis, ac determinabilis per aliam compartem*; genus logicè sumptum definitur ex Porphyrio capite secundo *vnū prædicabile de pluribus specie differentibus in quid*, hoc est tanquam pars essentia materialis, ac determinabilis per aliam compartem. Animal e. g. est genus metaphysicum simul, & logicum; est enim vnum per cognitionem confusam; est prædicabile de pluribus animalibus specie differentibus, nimirum de homine, leone, equo &c; est prædicabile in quid, siue essentialiter, nam esse animal est de essentia hominis, leonis, equi &c; est prædicabile non tanquam tota essentia, sed tanquam pars essentia; neque enim

tota hominis essentia, ac definitio est, ut sit animal, sed etiam ut sit rationalis; demum est prædicabile tanquam pars essentia materialis, ac determinabilis per aliam compartem; sicut enim in statua marmorea datur marmor, & figura, ita tamé ut marmor sit materia determinabilis ad esse statuæ per figuram, & figura sit forma determinatiua marmoris ad esse statuæ; sic in homine datur animal, & rationale, ita tamen, ut saltem per nostrum modum concipiendi animal sit veluti materia determinabilis ad esse hominis per rationale; & rationale sit veluti forma determinatiua animalis ad hoc, ut sit homo. Si verò quærat, quo pacto in definitione Porphyrii, per quâ genus dicitur *quod est prædicabile de pluribus specie differentibus in quid*, contineatur explicatio, qua dicimus genus esse prædicabile tanquam partem essentia determinabilem; respondeo quod prædicari *in quid* idem significat, ac prædicari essentialiter; sed prædicari de differentibus specie est prædicari de differentibus in parte essentia; cum hoc ipsum sit differre specie; ergo prædicari *in quid* de differentibus specie, est prædicari tanquam partem essentia non est prædicari tanquam partem determinatiuam; quod enim prædicatur tanquam

pars

pars determinatiua non prædicatur in *quid*, sed in *quale quid*, vt dicetur paulo post; ergo prædicari in *quid* de differentibus specie est idem, ac prædicari tanquam partem essentiæ determinabilem.

Species considerari potest metaphysicè, & logicè. Si consideretur metaphysicè definiri potest *essentia formata, & ab indiuiduatione abstracta*, in qua inest *genus tanquam pars materialis, ac determinabilis per differentiam*. Si consideretur logicè definitur ex Porphyrio. cap. 3., *que ita subiicitur generi, vt de ea genus prædicetur in quid*, tanquam pars essentiæ determinabilis; in qua definitione, vt patet, definitur species subiicibilis. Species prædicabilis definitur ab eodem Porphyrio, *quod est prædicabile de pluribus solo numero differentibus in quid*; & quia eo ipso, quod prædicatur de pluribus solo numero differentibus, prædicatur vt tota essentia, cum differentia numerica non sit essentialis, ideò ad maiorem claritatem, addenda est particula *vt tota essentia*, per quam species differt à genere, & differentia, quandoquidem tum genus, tum differentia prædicatur vt pars essentiæ.

Differentia si metaphysicè consideretur definiri potest, quod *constituit speciem*,

& si-

Et diuidit genus tanquā pars essentialis, formalis, ac determinatiua; e. g. rationale est differentia, quæ constituit speciem hominis; homo enim est animal rationale; & diuidit genus animalis; nam animal diuiditur in rationale, & irrationale. Differentia logicè considerata definiri potest quod est *predicabile de specie*, & *omnibus eius indiuiduis*, tanquam pars essentialis formalis, ac determinatiua. Porphyrius definiuit differentiam vniuersalem, & predicabilem, quod est *predicabile de pluribus specie differentibus in quale quid*, hoc est vt pars essentialis, ac determinatiua. Hæc definitio conuenit soli differentiæ subalterne, non autem infimæ, quia Porphyrius putauit non dari differentiam infimam simplicem, vt dicitur in responsione ad sextum. Differentia igitur vt comprehendat etiam infimam definiri debet, quod est *predicabile de pluribus specie, vel numero differentibus in quale quid*.

Diuiditur primo genus in supremum, seu generalissimum, subalternum, seu medium, & infimum. Supremum seu generalissimum est quod non habet supra se aliud genus saltem vniuocum, vt substantia, & cætera prædicamenta, quæ non habent supra se genus vniuocum; nam ens, quod est supra decem prædicamenta,

ta, & accidens, quod est supra noue
prædicamenta accidentiū non sunt vn
uoca, vt dicetur in quæstione 45. de
prædicamentis. Si verò quærat^rur f
premiū genus analogum, dico, quod e
intelligibile: nihil enim omninò pote
esse vniuersalius intelligibili. Gen
subalternum seu medium est, quod
habet supra se genus, & etiam sub se,
viuens: habet enim supra se genus sul
stantiæ, & habet sub se genus animali
Genus infimum est, quod non habet sub
ullum genus, cuius exemplum difficil
assignatur. Animal enim fortasse habe
sub se plura genera, vt genus piscis
auis, &c, quæ dicuntur de pluribus pi
scibus, & auibus specie diuersis. Cer
tum tamen est dari genus infimum, cur
non procedatur in infinitum in generi
bus, neque sursum, ita vt omne genu
habeat aliud genus supra se, neque deor
sum, ita vt omne genus habeat sub se
aliud genus.

Proportionaliter species, ac dif
ferentia diuiduntur in subalternam, &
infimam. Species infima, quæ vocatur
specialissima est, quæ ita subiicitur generi
vt non habeat sub se alias species, vel alia
indiuia specie diuersa, vt homo: ita
enim est species animalis, vt non possit
prædicari de pluribus hominibus specie
di-

diuersis . Species subalterna est, quæ ita subijcitur generi, vt habeat sub se plures species, & plura indiuidua specie diuersa, vt animal; ita enim est species viuentis, vt habeat sub se plura animalia specie diuersa, nimirum hominem, leonem, &c. Differentia infima est, quæ non potest inesse in pluribus specie diuersis, vt rationale, quod non potest dici de pluribus rationalibus specie diuersis . Differentia subalterna est, quæ potest inesse pluribus specie diuersis, vt sensitium; dicitur enim de pluribus sensitiuis specie diuersis, de homine, leone &c. Debet autem aduerti, quod species subalterna est simul genus, & species, sed respectu diuersorum . Respectu generis, cui subiicitur, est species; respectu specierum inferiorum, de quibus prædicatur, est genus : e. g. animal est species viuentis, sed est genus hominis, & leonis . Ideo species subalterna est species purè subiicibilis, in quantum subiicitur generi : at vt prædicabilis de inferioribus non est species, sed genus, cum non prædicetur vt tota essentia . Sola species specialissima est species, & vt subiicibilis, & vt prædicabilis, si tamen sit multiplicabilis, vt iam dicitur, quia sola prædicatur tanquam tota essentia .

Secundo diuiditur species specialissi-

ma

ma in multiplicabilem, & immultiplicabilem. Multiplicabilis est, quæ potest inesse pluribus solo numero differentibus, ut homo; dantur enim plures homines solo numero differentes. Immultiplicabilis est, quæ non potest inesse pluribus solo numero differentibus, ut species angelorum secundum Thomistas. Neque enim iuxta doctrinam ipsorum possunt dari plures angeli eiusdem speciei, & omninò similes in essentia, ut dicetur quæst. 41. Proportionaliter differentia infima diuidi potest in multiplicabilem, & immultiplicabilem. Sola species specialissima multiplicabilis constituit secundum prædicabile, quia sola prædicatur de pluribus differentibus solo numero ut tota essentia. Species immultiplicabilis est solum subiicibilis, in quantum subiicitur generi, sed est prædicabilis de vno tantum, non verò de pluribus.

Ad 1. In argumento tangitur quæstio partim metaphysica, partim logica, utrū, & quomodo possit definiri ens per accidens. Dicendum ex doctrina Aristotelis 7. metaphysicæ t. 14. & sequentibus, quod res eo pacto, quo sunt entia, habent essentiam, & proportionaliter ac habent essentiam, habent definitionem. Substantiæ completæ, ut homo, equus, sunt

sunt entia simpliciter, ideoque habent essentiam, ac definitionem simpliciter. Accidentia sunt entia solum secundum quid, ac non tam sunt entia, quam entis ens, quia non tam sunt, quam iis substantiae taliter sunt, ideoque non tam habent essentiam, qua sint, quam per quam taliter substantiae sint, & proportionaliter habent definitionem explicantem, non tam quid sint, quam qualiter per ea substantiae sint: e. g. definitio cognitionis explicat qualiter substantia cognoscitiva redditur cognoscens per cognitionem, atque idem dic de definitione aliorum accidentium. Hæ definitiones accidentium, in quibus explicatur qualiter subiectum sit per accidentia, vocantur definitiones per additamentum, quia præter essentiam accidentis ponitur in ipsis subiectum; e. g. definitio, qua accidens definitur *ens in alio* est per additamentum, quia præter accidens ponitur in ea illud *aliud*, quod est subiectum accidentis. E conversò definitio, qua substantia definitur *ens per se*, est definitio absoluta, & sine ullo omninò additamento quia nihil in ea ponitur, nisi essentia substantiae.

Ex substantia ut subiecto, & accidente ut forma intrinsecè, vel extrinsecè afficiente fit compositum, seu concretum
 acci-

accidentale : e. g. ex homine, & musica fit musicus, ex natura, & cognitione vniuersalizante fit vniuersale; ex natura, & cognitione genereizante fit genus. Concreta accidentalia propriè nō significant quid res sit, sed solum qualiter subiectum sit per formam; e. g. musicus non significat quid sit ille, qui denominatur musicus, sed qualiter afficitur per musicam, ideoque proportionaliter definitio concreti accidentalis non tam explicat, quid res sit, quam qualiter subiectum est per formam; e. g. definitio, qua album definitur *disgregatiuum visus*, explicat qualiter subiectum per albedinem constituitur aptum ad disgregandum visum; per definitionem generis non tam explicatur quid sit subiectum, quod constituitur genus, quam qualiter per cognitionem tale subiectum constituitur prædicabile in quid de pluribus specie differentibus.

Hinc ad argumentum in forma, distinguo maiorem; ens per accidens definiri non potest definitione propria, & per se vna, explicante quid per se sint ex quibus componitur, concedo maiorem; definitione proportionali explicante illud esse per accidens, quod vna pars habet ab alia, nego maiorem; concedo minorem, quod prædicabilia sint entia
per

per accidens; & distinguo consequens; ergo non possunt definiri vnica definitione propria explicante quid sit natura, & cognitio abstractiua, concedo consequentiam; definitione minus propria explicante quale esse per accidens natura recipiat à cognitione abstractiua, nego consequentiam. Homo albus definiti non potest vnica definitione explicante quid per se sit homo, & quid albedo, sed defini potest definitione minus propria, & proportionali explicante illud esse accidentale, quod homo accipit ab albedine. Sic genus definitur definitione explicante illud esse prædicabilis, quod natura accipit à cognitione genereizante.

Ad 2. Tangitur in argumento alia quæstio, vtrum in definitione concreti accidentalis, e. g. albi, prædicabilis, generis &c, definiatur solum subiectum, vel sola forma, vel complexum. Dico quod definitur complexum, ita tamen, vt sicut concretum principalius significat formam, quam subiectum, sic principalius definiatur forma, quam subiectum. Probatur, quia cum definitur genus e. g. non definitur id solum, quod secundum se sumptum non est genus, sicut cū definitur albū nō definitur id solum, quod per se sumptum non est al-
bum,

bū, idēque dic de cæteris concretis accidentalibus; sed solum subiectum præscindendo à forma, & sola forma præscindendo à subiecto, non est ipsum genus, neque est ipsum album; e. g. subiectum, in quo est albedo, præscindendo ab albedine, non est album, sed constituitur album per albedinem; albedo nō est alba, sed constituit album subiectum; similiter natura per se non est vniuersalis, neque genus, sed constituitur vniuersalis & genus, per cognitionem abstractiuam; cognitio abstractiua non est genus, sed tribuit naturæ denominationem generis; ergo nec definitur solum subiectum, nec sola forma, sed concretum ipsum, hoc est subiectum vt denominatum à forma; e. g. in definitione generis definitur natura in quantum per cognitionem genereizātem constituitur genus.

Ad argumentum probans non defini-
ri complexum ex eo, quod definitio ge-
neris non conueniat complexo, distin-
guo; non conuenit complexo importāti
in recto naturam, & cognitionem, con-
cedo; non conuenit complexo impor-
tanti naturam vt denominatam à cog-
nitione, nego. Natura, & cognitio non
est prædicabilis, sed natura vt denomi-
nata à cognitione est prædicabilis de
plu-

de pluribus, ita ut constituatur prædicabilis per ipsam cognitionem; natura verò ut denominata à cognitione est complexum, & concretum. Licet igitur dici non possit *homo est animal, & cognitio*, adhuc potest dici *homo est animal*, quod *animal* constituitur prædicabile per cognitionem; ergo prædicabile ut prædicabile non est animal præcisè, sed est animal prout denominatum à cognitione; licet solum animal sit materialiter prædicabile de pluribus animalibus specie diuersis. Addidi, quod definitio concreti principalius definit formam, quam subiectum. Ratio est, quia illud principalius definitur, cuius magis explicatur essentia; sed magis explicatur essentia formæ, quam subiecti; ergo &c. Minor probatur: nam subiectum definitur in quantum accipit denominationem à forma; e. g. definitur natura in quantum accipit à cognitione denominationem generis; forma verò definitur in quantum dat denominationem subiecto; sed magis spectat ad essentiam formæ dare denominationem subiecto, cum forma per suum esse ad hoc ordinetur, e. g. albedo ordinatur ad constituendum album, quam spectet ad essentiam subiecti accipere denominationem à forma: neque enim spectat ad essentiam naturæ, quod à co-

gni-

gnitione constituatur prædicabilis , sed hoc est accidens extrinsecum naturæ ; ergo magis explicatur essentia formæ , quam subiecti . Ex eadem ratione concretum principalius significat formam , quam subiectum , quia illud significatur principalius , cuius magis exprimitur essentia .

Ad 3. Concedo totum primum argumentum , & distinguo subsumptum ; genus definitur per speciem sumptam in eo sensu , in quo species definitur per genus , nego subsumptum ; sumptam in diuerso sensu , concedo ; & nego consequentiam . Cum genus definitur *quod est prædicabile de pluribus differentibus speciebus differentibus* significat *dissimilibus essentialiter* , eo pacto , quo homo , equus sunt essentialiter dissimiles . Quid verò sit esse dissimile in essentia , est satis clarum . Dum verò species definitur *id , quod subiicitur generi* , non significat *dissimile essentialiter* , sed solam naturam , de qua genus prædicatur in quid .

Ad 4. Distinguo maiorem ; pars non potest prædicari de toto in abstracto , concedo maiorem ; in concreto , nego maiorem ; transeat minor ; & nego consequentiam . Pars in abstracto non potest prædicari de toto , potest in concreto ; e. g. non potest dici *homo est anima* ,
at

at dici potest *homo est animatus*. Genus, ac differentia dicunt partes metaphysicas essentiae non in abstracto, sed in concreto: animal enim est, quod habet naturam sensitivam, quae se habet ut materia ad naturam intellectivam, quam significat rationale. Addo, quod cum animalitas sit idem realiter cum toto homine, potest etiam in abstracto dici *homo est animalitas*; idemque dic de rationalitate, licet haec praedicationes non sint formales, quia in sensu formali pars etiam metaphysica non potest praedicari de toto.

Ad 5. Definitio speciei praedicabilis non convenit generi, quia subintelligitur particula ut *tota essentia*. In definitione speciei praedicabilis definiuntur solae species multiplicabiles, species verò immultiplicabiles sunt solum subiicibiles.

Ad 6. Porphyrius putavit cum Platonis non dari differentiam infimam, sed solum subalternam, ideoque illam solam definiuit, & in hoc erravit. Ut corrigatur error, debet à definitione auferri particula *illa differentibus speciebus*.

*Vtrum prædicabile sit genus in
definitione generis. Quæ-
stio XXXVIII.*

V Idetur vera sententia Laurentii Val-
le, quod prædicabile non sit ge-
nus in definitione generis 1. quia si præ-
dicabile esset genus generis, esset super-
ius, & vniuersalius genere: nam omne
genus est superius, & vniuersalius re-
spectu eius, respectu cuius est genus; sed
prædicabile est genus generis; ergo est
superius, & vniuersalius genere; sed
prædicabile est vnum ex generibus; er-
go prædicabile est superius, & vniuer-
salius se ipso, quod implicat: & quia
idem argumentum valet de quocumque,
quod asseratur esse genus generis, con-
cludit Valla non dari genus generis,
adeoque genus non posse definiri, cum
definitio constare debeat ex genere, &
differentia.

2. Sequeretur, quod prædicabile
esset inferius, & minus vniuersale se
ipso: genus enim est quid inferius, &
minus vniuersale prædicabili *ut sic*, quod
est genus generis; sed prædicabile est
genus; ergo prædicabile est quid infe-
rius se ipso. *Tomo II. B* 3. Se-

3. Sequitur, quod prædicabile in eadem acceptione esset simul superius, & inferius, vniuersalius, & minus vniuersale respectu generis. Nam prædicabile in quantum est genus generis est superius, & vniuersalius genere; sed prædicabile in quantum est genus generis est vnum determinatum, & indiuiduum genus; est enim genus vnius determinatæ, atque indiuiduæ definitionis, & in quantum est vnum genus est inferius, ac minus vniuersale genere *ut sic*, eo pacto, quo vnus homo est inferior homine *ut sic*; ergo prædicabile in quantum est genus generis est simul superius, & inferius genere *ut sic*.

4. Si prædicabile esset genus generis, genus esset species prædicabilis; sed genus non potest esse species prædicabilis; genus enim est primum prædicabile, species est secundum prædicabile, primum verò prædicabile non potest esse secundum; ergo prædicabile non est genus generis.

Respondeo manifestum esse, quod prædicabile est genus, in quo saltem analogicè conueniunt omnia quinque prædicabilia. Sicut enim omnia animalia conueniunt in hoc, quod sunt animal, differunt verò, quia homo est animal rationale, equus est animal hinnibile;

le; sic omnia prædicabilia, hoc est genus &c. conueniunt in hoc, quod sunt prædicabile de pluribus, differunt verò per diuersos modos prædicandi explicatos quæst. 36; ergo sicut animal est genus, in quo conueniunt omnia animalia, sic prædicabile est genus, in quo conueniunt omnia prædicabilia. Et quia vt Aristoteles docet, debilitas mentis est deferere veritates manifestas, quia soluere nescias apparentes rationes in cōtrarium, ideo reiicienda omnino est opinio Vallæ, qui negauit prædicabile esse genus generis solum, quia soluere non potuit sophismata proposita in rationibus dubitandi.

Vt soluam argumenta contraria, noto quod potest idem à diuersis cognitionibus habere denominationes diuersas, atque apparenter oppositas: e. g. potest homo cognosci per duas cognitiones, alteram definitiuam, & clariorem, qua dicatur *animal rationale*, alteram non definitiuam, & obscuriorem, qua dicatur *homo*: et si hoc contingat, homo à cognitione definitiua denominatur cognitus clarius se ipso prout cognito per cognitionem non definitiuam; à cognitione verò non definitiua denominatur cognitus obscurius se ipso prout cognito per cognitionem definitiuā. Possunt

etiam duo, vt homo, & equus à diuersis cognitionibus denominari cognita, mutuo clarius, & obscurius; e. g. homo à cognitione definitiua, qua cognoscitur vt animal rationale, denominatur cognitus clarius equo vt cognito cognitione describente equum per proprietatem, ac dicente *animal hinnibile*: equus è conuersò à cognitione, qua cognoscitur vt animal hinnibile, denominatur cognitus clarius homine vt cognito per cognitionem, qua dicitur *homo*. In casu nostro non repugnat, quod duo per diuersas abstractiones denominentur mutuò superiora, & inferiora, neque quod idem denominetur superius, & inferius se ipso prout denominato per aliam abstractionem. Accidit igitur, vt à genere, & aliis prædicabilibus abstrahatur ratio prædicabilis, in qua conueniunt omnia prædicabilia, & prædicabile prout denominatum à tali abstractione est superius, & vniuersalius genere, & aliis quinque prædicabilibus, à quibus abstrahitur, & ab eadem abstractione genus constituitur inferius prædicabili, eo pacto, quo animal ab abstractione, per quam abstrahitur ab homine, equo, & cæteris animalibus, constituitur superius homine, & equo, & cæteris animalibus, quæ per eandem ab-

abstractionem constituuntur inferiora animali . Accidit rursus , vt à prædicabili , quod est genus generis , & ab aliis generibus abstrahatur ratio generis , & ab hac abstractione genus denominatur superius , & vniuersalius prædicabili , prædicabile denominatur inferius genere , & etiam se ipso in quantum denominatur à priori abstractione . Hinc ad argumenta in forma ;

Ad 1. Distinguo maiorem ; si prædicabile esset genus generis , esset superius genere prout denominato ab abstractione , per quam prædicabile abstrahitur à genere , & à cæteris prædicabilibus , concedo maiorem ; prout denominato ab abstractione , per quam genus abstrahitur à prædicabili , & ab aliis generibus , nego maiorem ; concedo minorem ; & distinguo eodem pacto primum , & vltimum consequens ; ergo prædicabile est superius se ipso prout denominato ab eadem abstractione , nego consequentiã ; est superius se ipso , prout denominato à diuersa abstractione , concedo consequentiam . Prædicabile , & genus prout denominata à diuersis abstractionibus sunt mutuò superiora , & inferiora . Prædicabile enim prout denominatur ab abstractione , qua abstrahitur à genere , & aliis prædicabilibus est , superius ge-

genere; prædicabile prout denominatur ab abstractione, per quam ab ipso abstrahitur ratio generis, est inferius genere; idemque dic proportionaliter de genere. Rursus prædicabile prout denominatur ab abstractione, per quam abstrahitur à quinque prædicabilibus, est superius se ipso vt denominato ab abstractione, per quam genus abstrahitur à prædicabili, & aliis generibus.

Ad 2. Respondeo per eandem distinctionem, & doctrinam.

Ad 3. Distinguo sequelam: sequitur quod prædicabile in eadem acceptione, hoc est prout denominatum ab eadem abstractione esset superius, & inferius genere, nego; in eadem acceptione quoad alia, sed non prout denominatum ab eadem abstractione, concedo sequelam. Idem prædicabile prout denominatum ab abstractione, qua abstrahitur à genere, & à cæteris prædicabilibus, est superius genere, & idem prout denominatum ab abstractione, per quam à prædicabili, & à cæteris generibus abstrahitur ratio generis, est inferius genere, neque hoc est magis absurdum, quam, quod idem homo prout denominatus à diuersis cognitionibus cognoscatur clarius, & obscurius equo, & etiam se ipso.

Ad

Ad 4. Concedo maiorem , quod genus sit species prædicabilis, & distinguo minorem ; genus non potest esse species prædicabilis, prout denominatur ab abstractione, per quam abstrahitur ab omnibus generibus , concedo minorem ; prout denominatur ab abstractione, per quam prædicabile abstrahitur à genere , & à cæteris prædicabilibus, nego minorem ; & nego consequentiam . Quod sit genus per vnâ abstractionem, per quâ ipsum abstrahitur ab aliis , potest fieri species subiicibilis per aliam abstractionem , per quam aliud abstrahitur ab ipso ; e. g. animal constituitur genus per abstractionem , per quam abstrahitur ab nomine, leone , & aliis animalibus specie diuersis ; & idem animal constituitur species subiicibilis viuentis per abstractionem, per quam viuens abstrahitur ab animalibus , & plantis . In casu nostro genus constituitur primum prædicabile , seu ratio communis omnibus generibus per abstractionem ab omnibus generibus ; per abstractionem verò, per quam prædicabile abstrahitur ab ipso genere , & à cæteris prædicabilibus, constituitur species prædicabilis , & quinque prædicabilia sunt quinque species prædicabilis differentes inter se per hoc , quod explicant diuersum modum prædicabi-

litis de inferioribus , vt dictum est q.
36.

Vtrum Indiuuiduum conue-
nienter definiatur. Qua-
estio XXXIX.

PRimò videtur , quod non sit conueniens definitio , qua indiuiduum metaphysicè consideratum definitur à Porphyrio, quod ex proprietatibus consistit, quarum aggregatum in nullo alio fiet. Definitio enim, quæ potest saltem supernaturaliter non conuenire definito, non est bona ; e. g. si homo posset saltem supernaturaliter non esse animal rationale, non benè definiretur *animal rationale* ; sed allata definitio, potest saltem supernaturaliter non conuenire indiuiduo ; ergo non est bona . Probatur minor : posset enim Deus producere duos homines omninò similes, & omnino conuenientes in omnibus proprietatibus, etiam in loco, ita vt penetrarentur ; sed tum vterque esset indiuiduum, & de neutro verificaretur, quod haberet aggregatum proprietatum, quod non esset in alio ; ergo &c.

2. Si bona esset definitio, qua indiuiduum

duum dicitur , quod ex proprietatibus consistit &c. maximè quia definit indiuiduū prout à nobis est cognoscibile cognitione propria ; sed indiuiduum à nobis est cognoscibile cognitione propria, & non per proprietates, quarum aggregatum &c; ergo . Minor probatur : nam ego cognosco me ipsum cognitione propria, etiamsi nihil cogitem de mea figura , de mea stirpe &c; ergo indiuiduum est cognoscibile cognitione propria , etiam præscindendo à proprietatibus .

3. Videtur , quod nec bona sit definitio , qua indiuiduum logicè consideratum definitur à Porphyrio *indiuiduum est quod de uno solum prædicari potest* . Vel enim definitur indiuiduum vagum , vel indiuiduum determinatum, e. g. *Petrus* ; si indiuiduum vagum , definitio est falsa, nam indiuiduum vagum potest prædicari de pluribus, dicendo *Petrus est indiuiduum* , *Paulus est indiuiduum* ; si indiuiduum determinatum, adhuc definitio est falsa , nam indiuiduum determinatum , e. g. *Petrus* de nullo potest prædicari, nisi prædicatione identica , qua dicatur e. g. *Petrus est Petrus* . Et confirmatur , nam Aristoteles in Prædicamentis definit substantiam primam , hoc est indiuiduum , quod neque in subiecto est , neque dicitur de subiecto ; sed quod potest de

vno prædicari potest dici de subiecto ; ergo indiuiduum non potest de vilo prædicari .

4. Indiuiduum definitur, quod est indiuisum in se , & diuisum à quolibet alio ; sed hæc definitio non est conuertibilis cum vlla ex allatis definitionibus ; ergo vel per hanc , vel per illas inconuenienter definitur indiuiduum .

5. In allatis definitionibus definitur singulare abstractum ab hoc , & illo singulari ; sed quod est abstractum à singularibus est vniuersale ; ergo in definitionibus allatis definitur vniuersale ; sed indiuiduum non est vniuersale ; ergo in definitionibus allatis non definitur indiuiduum .

Respondeo , quod postquam actum est de genere, differentia , ac specie, disputandum est de indiuiduo , quod est correlatiuum speciei. Indiuiduum metaphysicè sumptum definitur à Porphyrio, *quod ex proprietatibus consistit , quarum aggregatum in nullo alio fiet .* Tales autem proprietates comprehenduntur eo versu .

Forma, Figura, Locus, Stirps, Nomen, Patria , Tempus ,

Nunquam enim continget , vt collectio similium omninò proprietatum inueniatur in duobus indiuiduis; e. g. non repen-

rientur duo homines , qui habeant similem omninò formam, ac figuram, sint in eodem loco , ex eadem stirpe , ex iisdem parentibus, ex eadem patria, & eodẽ tempore . Quamuis enim conueniant in cæteris accidentibus , saltem erunt in loco diuerso , cum penetrari non possint inter se . Hęc definitio explicat indiuiduum , in quantum cognoscitur à nobis cognitione propria . Ego enim eatenus solum habeo cognitionem propriam Petri e. g. in quantum cognosco illum per proprietates , quarum aggregatum illi soli conuenit , dicendo *homo talis figura, talis nominis* &c: & quia per accidens est, vt collectio talium proprietatum cõueniat huic homini , cum potuisset illi non conuenire, ideò cognosco hunc hominem cognitione propria solum per accidens , vt dictum est quæst. 26. Quia tamen vt opponebatur in primo argumento , fortasse posset supernaturaliter accidere, vt collectio similium omninò proprietatum simul esset in diuersis indiuiduis, e. g. quod duo homines non solum conuenirent in aliis accidentibus, sed etiam penetrarentur inuicem , ideò vt allata definitio conueniat indiuiduo necessariò , & ita vt ne supernaturaliter quidem possit non conuenire , subintelligi debet particula *naturaliter* , ita vt

sensus sit , *indiuuiduum est, quod ex proprietatibus consistit, quarum aggregatum nunquam in alio naturaliter fiet .*

Indiuuiduum secundum se , & non solum in quantum est à nobis cognoscibile definiri potest , *quod non potest inexistere in pluribus , in quibus multiplicetur , & quorum quodlibet sit ipsum .* Cum enim singulare opponatur vniuersali , debet habere conditiones oppositas. Sicut igitur vniuersale est *unum , quod potest inexistere in pluribus , in quibus multiplicetur , & quorum quodlibet sit ipsum ,* sic indiuuiduum , seu singulare est , *quod non potest inexistere in pluribus , in quibus multiplicetur , & quorum quodlibet sit ipsum .* Illa particula *in quibus multiplicetur*, addita est ad includendam naturam diuinam in definitione singularis , & excludendam à definitione vniuersalis . Licet enim natura diuina possit esse in pluribus personis , quarum quælibet est ipsa natura , & cum illa identificatur , tamen non ita est in pluribus personis , vt multiplicetur ipsa natura , & idcirco non est vniuersalis , sed singularis , & indiuidua. E conuersò persona diuina *vt sic* est vniuersalis per intellectum , quia potest esse in pluribus personis , in quibus multiplicatur persona .

Indiuuiduum logicè consideratum defini-

finitur à Porphyrio , quod de vno tantum prædicari potest . Hæc definitio si explicetur negatiuè , ita vt sensus sit indiuiduum est , quod non potest prædicari de pluribus , nullam habet difficultatem . Sed quia affirmat etiam , quod indiuiduum prædicatur de vno , oritur difficultas proposita in tertio argumento , quod ne de vno quidem potest prædicari , nisi prædicatione identica . Ideò Auerroës primo priorum docuit definiri solum indiuiduum accidentale , quod potest prædicari de indiuiduo substantiali prædicatione non identica , dicendo e. g. *Petrus est ille musicus , quem audio cantantem* . Adhuc tamen dicendum cum sententia communiori , quod definitur etiã indiuiduum substantiale . Omne enim indiuiduum habet hoc , vt possit de se ipso prædicari prædicatione saltem idéntica ; ergo potuit benè per hanc proprietatem describi à Porphyrio . Habet etiam , vt non possit dici de se ipso , nisi prædicatione identica ; ergo potuit conuenienter ab Aristotele describi per hanc proprietatem , vt de nullo dicatur , nisi prædicatione identica ; ergo Aristoteles , & Porphyrius sibi non contradicunt , sed alter describit indiuiduum per vnâ proprietatem , quam habet , vt possit de vno solum prædicari prædicatione

tionem saltem identica; alter per aliam proprietatem, ut de nullo possit prædicari, nisi prædicatione identica.

Individuum simpliciter, hoc est individuum substantiale completum definitur ex S. Thoma, *quod est indiuisum in se, & diuisum à quolibet alio*. Sicut enim sola substantia completa, ut *Petrus, Paulus, hæc arbor &c.* est ens simpliciter, siue *hoc aliquid*, partes verò substantiarum, ut *materia, forma, manus, brachium*; & accidentia, ut *albedo, cognitio &c.* non tam sunt simpliciter entia, quam partes entium, & entis entia: sic solum individuum substantiæ completæ est simpliciter individuum; individua verò partium, & accidentium, e. g. *meum caput, mea manus, mea cognitio*, non sunt simpliciter individua, sed partes individue, & accidentia individua. Individuum ergo simpliciter definitur allata definitione, in qua exprimuntur duæ conditiones. Prima est, ut sit indiuisum in se, hoc est ut non constet ex partibus facientibus vnum solum extrinsecè, vel per accidens. Ideo homo ut sic non est individuum, quia dicit plures homines diuisos in se, ac facientes vnum solum ratione cognitionis extrinsecè vniuersalizantis. Ex eadem ratione populus, exercitus &c. non sunt individuum simpliciter

ter.. Secunda conditio est, vt sit diuisum saltem potentia à quolibet alio ente simpliciter. Ideò quod debet esse in alio ente simpliciter tanquam pars, vel accidens, non est simpliciter indiuiduum; e. g. mea anima non est simpliciter indiuiduum, quia debet esse in me tanquam pars: similiter manus, pes, &c. ac multò magis accidentia non sunt simpliciter indiuidua, vt melius explicabitur, cum agetur de supposito quest. 13. phys.

Ad 1. 3, & 4. patet ex dictis. Definitio enim, qua indiuiduum definitur, *quod habet proprietates, quarum aggregatum nunquam in alio fiet*, subintellecta particula *naturaliter* conuenit indiuiduo essentialiter, & ita, vt non possit non conuenire. Definitio, qua indiuiduum definitur, *quod potest predicari de vno tantum*, non supponit pro indiuiduo vago, quod est predicabile de pluribus, sed pro indiuiduo determinato, quod potest predicari de se ipso saltem identicè. Definitio, qua indiuiduum dicitur, *quod est indiuisum in se, & diuisum à quolibet alio*, conuenit solum indiuiduo simpliciter, hoc est indiuiduo substantiæ complete, ideoque non est conuertibilis cum aliis definitionibus, per quas definitur etiam indiuiduum partium, & accidentium.

Ad

Ad 2. Vt argumentum melius soluat^r, distinguendi sunt plures modi, quibus nos cognoscimus indiuidua. Primo ergo possumus cognoscere indiuidua cognitione cōmuni, e.g. cognitione, qua dicimus *homo*, quæ non magis exprimit vnum indiuiduum hominis, quam aliud, & cognitione propria, vt cum dicimus *Petrus*.

Secundo possumus cognoscere indiuidua cognitione communi illa confundente propter similitudinem, quam habent in aliquo prædicato essentiali specifico, vel generico; & cognitione confundente propter similitudinem, quam habent in aliquo prædicato accidentali. E.g. cum dico *homo*, cognosco omnes homines, confundendo illos propter similitudinem, quam habent in essentia specifica hominis; cū dico *animal*, cognosco omnia animalia, confundendo illa propter similitudinem, quam habent in natura generica animalis. E conuersò cū dico *Italus, Germanus* &c. cognosco plures homines propter similitudinem, quā habent in prædicato accidentali Itali, vel Germani. Cum cognitio est communis propter confusionē in prædicato essentiali, est communis toti speciei, si prædicatum sit specificū, & toti generi, si prædicatum sit genericum; e.g. cognitio, qua dico

dico *homo* , est communis toti speciei humane, cognitio, qua dico *animal*, est communis toti generi animalium. At cum cognitio est communis propter confusionem in predicato accidentali, solet esse communis non toti speciei, sed aliquibus tantum indiuiduis participantibus de facto tale predicatum accidentale: e. g. cognitio, qua dico *Italus*, est communis solum omnibus hominibus, qui de facto nati sunt in Italia. Rursus cognitio communis propter confusionem in predicato essentiali ita est communis omnibus convenientibus in tali predicato, ut iis sit communis per se, & essentialiter, ac non possit non esse communis; e. g. cognitio, qua dico *homo*, est communis omnibus hominibus per se, & essentialiter, ita ut non possit non conuenire omnibus. E conuerso cognitio communis propter convenientiam in predicato accidentali est communis per accidens, ita ut possit non conuenire iis, sed alijs paucioribus, aut pluribus; e. g. cognitio, qua dico *Italus*, de facto conuenit omnibus, & solis hominibus, qui nati sunt in Italia: si isti homines non nati essent in Italia, sed alii, qui de facto nati sunt in Germania, conueniret non istis, sed illis: si homines nati in Italia essent duplò plures, conueniret hominibus duplò pluribus, si essent pauciores,

con

ueniret paucioribus; si vnicus homo natus fuisset in Italia, conueniret vnico homini; si nullus homo natus fuisset in Italia, tum, cognitio, qua dico *Italus*, non conueniret ex hominibus possibilibus vnus potius, quam alteri, sed exprimeret predicatum *hominis*, & predicatum *nati in Italia*, supponens falsò, quod hæc duæ prædicata facerent vnum per accidens adeoque aliquis homo natus esset in Italia, ideoque cognitio esset falsa, ac de subiecto non supponente.

Tertio possumus cognoscere indiuiduum cognitione propria per se, & cognitione propria solum per accidens: e.g. cognitio, qua cognosco me ipsum, & dico ego, est mihi propria per se, ita vt non possit mihi non conuenire, nec competere alteri à me; at cognitio, qua dico *Petrus*, est Petro propria solum per accidens, cum posset etiam non conuenire Petro, si non haberet aggregatum proprietatum per illam expressarum, & posset conuenire alteri homini, si tales proprietates de facto competere alteri homini. Porro cognitio, qua cognoscimus nos ipsos per se, est per locutionem incommunicabilis alteri. Nam licet ego cognoscam me ipsum per se, tamen non possum ita talem cognitionē verbis exprimere, vt alius formet cognitionem,

ex

exprimentem me per se, sed solum vt
formet cognitionem exprimentem me
per accidens, & per aggregatum pro-
prietatum.

Quarto cognitio repræsentans per ac-
cidens vnicum indiuiduum potest esse ta-
lis, vt non possit naturaliter repræsentare
plura; & potest esse talis, vt possit natura-
liter repræsentare plura; e. g. cognitio,
qua dico *homo nunc existens in atrio*, si so-
lus Petrus sit in atrio, repræsentat solum
Petrum. & hæc eadem posset naturaliter
repræsentare duos homines, si duo essent
in atrio, & plures, si in atrio essent plu-
res. Econuersò cognitio, qua dico *Iulius
Cæsar fundator romani imperii &c.* non
potest naturaliter repræsentare plures
homines, quia cognoscit Iulium Cæsa-
rem per aggregatum tot proprietatum,
vt naturaliter repugnet, quod compe-
tant simul pluribus hominibus.

Quinto cognitio repræsentans ita vni-
cum indiuiduum, vt non possit simul re-
præsentare naturaliter plura, potest esse
talis, vt vel ipsa, vel alia indiscernibili-
ter similis possit in hoc ordine rerum
repræsentare aliud; & potest esse talis, vt
nec ipsa, nec alia indiscernibiliter simi-
lis possit repræsentare aliud; e. g. cogni-
tio, quam habeo de Iulio Cæsare, non
potest ipsa, vel alia indiscernibiliter si-
milis

milis repraesentare alium hominem : at
 cognitio, per quam video à longè Petrū
 ambulātem, solet esse talis, vt vel ipsa,
 vel alia similis indiscernibiliter possit
 repraesentare alium hominem ambulā-
 tem per eundem locum . Prima est co-
 gnitio completa indiuidui ; secunda est
 cognitio indiuidui solum incompleta, cū
 ex vi illius non possimus determinare
 explicitè, quodnam sit illud indiuiduum,
 quod tali cognitione vnicè cognosci-
 mus . Talis cognitio potest esse ita incō-
 pleta quoad indiuiduum, vt sit completa
 quoad speciem ; vel potest esse incom-
 pleta etiam quoad speciem, & completa
 solum quoad genus magis, aut minus v-
 niuersale. E. g. cum video Petrum à lon-
 gè, & cognosco, quod est homo, sed non
 aduerto, quis homo sit, cognosco indiui-
 duum completè quoad speciem; aduerto
 enim cuius speciei sit; at cognosco incō-
 pletè quoad indiuiduum, cum non possim
 determinare, vtrum sit Petrus, vel Pau-
 lus. Si contingat, vt discernam id, quod
 video, esse animal, sed non discernam,
 vtrum sit homo, vel equus, cognosco cō-
 pletè quoad genus ; sed incōpletè quoad
 speciem, cum non possim discernere cu-
 ius speciei sit. Adhuc tamen in omnibus
 istis casibus cognosco vnicum indiui-
 duum, e. g. Petrum, si verè id, quod video
 à lon-

à longè fit Petrus . Probatur , quia si propè accedens agnoscam Petrum , cūco vidi te à longè , sed non discernebam quis es ; ergo verè à longè vidi illum numero hominem , alioquin dicere non possem vidi te à longè .

Hinc ad argumentum respondeo concedo maiorem , & distinguo minorem ; indiuiduum est cognoscibile à nobis cognitione propria , communicabili , & completa , & non per proprietates , nego minorem ; cognitione incommunicabili , vel incompleta , concedo minorem ; & nego consequentiam . Indiuiduum cognitione propria , communicabili , & completa est cognoscibile solū per proprietates , quarum aggregatum non potest naturaliter in alio esse , ut dictum est ; in allata verò definitione definitur indiuiduum ut cognoscibile à nobis cognitione propria , completa , & communicabili .

Ad 5. Distinguo maiorem , & allatis definitionibus definitur singulari abstractum ab hoc , & illo singulari , in quantum supponit pro tali abstracto , nego maiorem ; in quantum supponit pro singulis singularibus , à quibus fit abstractio , concedo maiorem ; & distinguo minorem ; quod est abstractum ab hoc , & illo singulari , est vniuersale , in quantum

cum supponit pro tali abstracto, concedo minorem; in quantum supponit pro singulis, ex quibus fit abstractio, nego minorem; & nego consequentiam. Dupliciter sumi potest ratio abstracta. Primo pro singulis à quibus abstrahitur; e. g. cum dicitur *homo est risibilis*, homo sumitur pro singulis hominibus, à quibus abstrahitur, & sensus est, quod *Petrus est risibilis, Paulus est risibilis*. Secundo potest sumi non pro singulis, sed pro ipsa ratione abstracta, ut cum dicitur *homo est ratio abstracta, vel est uniuersale specificum*, homo sumitur non pro singulis hominibus, sed pro ipsamet ratione hominis, in quantum ab abstractione denominatur abstracta, & uniuersalis. In casu nostro cum dicitur, *singulare est quod de vno solū prædicari potest*, abstrahitur singulare, sed non sumitur ita, ut supponat pro ratione abstracta singularis; de hac enim est falsum, quod possit de vno solum prædicari, cum possit prædicari de pluribus, dicendo *Petrus est singularis, Paulus est singularis*; sed supponit pro singulis singularibus, à quibus abstrahitur singulare, & sensus est *Petrus est quod de vno solum prædicari potest, & quod habet aggregatum proprietatum &c. Paulus est quod de vno solum prædicari potest &c.* Iam illud definitur, pro quo supponit definitum; & quia
fin-

singulare in definitionibus dictis supponit pro singulis singularibus; singula autem singularia non sunt vniuersales; ideo in definitione definitur singulare vniuersaliter acceptum, non autem vniuersale. Idem dic ad alias similes difficultates; e. g. dum quæritur, vtrum possit abstrahi singularitas Petri in quantum est singularitas Petri, dicendum, quod in aliquo sensu potest abstrahi, hoc est potest sumi cognitione confundente omnes singularitates, ac supponente pro singulis; at non potest abstrahi ita, vt sumatur cognitione, quæ simul sit propria talis singularitatis, simul sit abstracta & communis omnibus singularitatibus, cum in terminis repugnet.

*Vtrum conuenienter explicetur
quid sit differentia generica,
specifica, & numerica. Quæstio
XL.*

Videtur, quod non benè explicetur differentia generica per hoc, quod it dissimilitudo in materia, præscindendo

do ab eo, quod ordinetur ad primo essendum sub quibusdam certis accidentibus loci, temporis &c; differentia specifica sit dissimilitudo formæ, præscindendo ab eo, quod ordinetur ad primo essendum in materia, in certo loco, ac tempore; differentia purè individualis sit dissimilitudo purè consistens in hoc, ut materia, in qua primo res est, debeat esse sub certis accidentibus loci, temporis &c. 1. quia etiam ea, quæ habent materiam secundum se omninò similem, differunt genere; e. g. animalia, & plantę licet habeant materiam omninò similem, differunt genere; ergo non requiritur ad differentiam genericam dissimilitudo materiæ secundum se, alioquin corpora inferiora, cum habeant simile omninò materiam primam, non possent genere differre.

2. Differentia generica potest etiam dari in entibus carentibus omninò materia, e. g. in Angelis; ergo differentia generica non est dissimilitudo in materia.

3. Plures homines licet specie non differant, differunt in perfectione entitativa animæ rationalis; e. g. anima Aristotelis fuit entitativè perfectior, quam anima Therfitis hominis stolidissimi; sed hæc dissimilitudo non consistebat

bat merè in eo , quod anima Aristotelis ordinaretur primò ad essendum in materia signata diuersis accidentibus loci , temporis &c; ergo ad differentiam specificam non sufficit differentia entitatiua formæ , alioquin homines dissimiles in perfectione entitatiua animæ rationalis , specie differrent .

4. Descriptiones differentiæ specificæ , & numericæ debent esse vtilis ad soluendas quæstiones , quibus quæritur , vtrum aliqua differant specie , vel solo numero , & ad explicanda axiomata communiter recepta in hac materia ; sed ad hunc finem inutiles sunt descriptiones allatæ ; ergo &c. Minor probatur : nam communiter dicitur , quod masculus , & foemina non differunt specie ; quod actiones , passionnes , & motus sumunt speciem non ab agente , sed à termino ; e.g. quod calefactio , per quam sol calefacit , non differt specie à calefactione , per quam calefacit ignis , licet procedant ab agentibus specie diuersis , nimirum à sole , & igne ; quod etiam figuræ non sumunt speciem à subiecto , e. g. quod rotunditas auri non differt specie à rotunditate ligni , licet sint rotunditates subiectorum specie diuersorum ; quod actus virtutum non sumunt speciem bonitatis ab obiecto materiali , sed à formali ; e con-

C

uer-

uersò actus vitiorum desumunt speciem malitię etiam ab obiecto materiali; quod magis, & minus in qualitatibus non inducunt differentiam specificam, ita vt calor intensus non differat specie à remisso; sed horum ratio non potest afferri per descriptiones allatas differentię specificę, & purè numericę; ergo &c.

Respondeo, quod cum hætenus egerimus de genere, specie, differentia, & indiuiduo, superest, vt explicemus, quid sit differentia specifica, vel purè indiuidualis.

Dicunt aliqui primo illa specie differre, quę differunt notabiliter iudicio prudentum; illa verò, quę non differunt notabiliter, differre solo numero. Sed reiciuntur primo, quia definitiones, & explicationes rerum debent habere fundamentum in communi sensu, & conceptu philosophorum; hæc autem explicatio non habet fundamentum in Aristotele, nec in vlllo ex antiquis philosophis. Secundo quia hæc explicatio non satis re declarat. Relinquit enim iudicio prudentum decernere, quandonam res differant notabiliter, quando non differant notabiliter: prudentes verò vt hoc determinent prudenter, indigent aliquo fundamento priore, quod esset assignandum; ergo dum non assignatur tale funda-

da-

damentum, non satis res explicatur. Tertio quia sequitur, quod ferè de omnibus posset dubitari, vtrum differant specie; e. g. cur numerus septenarius notabiliter differt à numero senario, cum differat per vnicam vnitatem? cur figura ovalis specie differt à figura rotunda? Quarto sequitur duo posse esse eiusdem speciei cum aliquo tertio, & tamen specie differre inter se; e. g. duo colores possunt habere minimam differentiam specificam, & tamen adhuc potest dari color medius inter vtrumque, qui à neutro differat notabiliter, atque adeò à neutro differat specie; ergo illi colores specie differunt inter se, & tamen sunt eiusdem speciei cum colore medio.

Dicunt alii secundo illa differre specie, quæ sunt inæqualia in perfectione essentiali, & entitatiua, illa verò differre solo numero, quæ sunt æqualia in perfectione essentiali, & entitatiua. Sed contra, quia malè definitur res per prædicatum, de quo valdè est dubium, non solum an sit illi essentiali, sed etiam an sit conuertibile, & de quo nihil cogitamus, cum intelligimus talem rem; sed est valdè dubium, an semper ea, quæ differunt specie, sint inæqualia in perfectione, & cum quis euidenter cognoscit

quod albedo, & rubedo specie differunt, nihil cogitat de hoc, an sint æquales, vel inæquales; ergo malè differentia specifica explicatur per inæqualitatem perfectionis.

Dicunt alii tertio, quod illa specie differunt, quæ differunt in prædicato præcipuo, illa verò, quæ non differunt in prædicato præcipuo, differunt solo numero; & ex hoc inferunt cum Sancto Bonauentura, quod omnes Angeli sunt eiusdem speciei, quia non differunt in prædicato præcipuo, quod est esse intellectuale, cum omnes sint intellectuales. Sed hæc sententia reiicitur à Sancto Thoma prima parte quæst. 50 artic. 4. ad primum, quia sequeretur, quod omnia bruta animalia essent eiusdem speciei. Sicut enim nobilissimum prædicatum Angelorum est esse intellectuale, sic nobilissimum prædicatum brutorum est esse sensitium; ergo sicut quia angeli conueniunt in prædicato intellectualis, ponuntur eiusdem speciei; sic quia omnia bruta conueniunt in prædicato sensitui, ponenda sunt eiusdem speciei. Simili argumento possunt reiici qui limitant hanc sententiam ad accidentia, & dicunt requiri ad hoc, ut accidentia differant specie, quod differant in prædicato præcipuo. Sequeretur enim, quod omnes sen-

sensationes essent eiusdem speciei. Præcipuum enim, & nobilissimum prædicatū sensationum est esse actus cognoscitiuus; sed omnes sensationes conueniunt in hoc, vt sint actus cognoscitiui; ergo omnes sensationes sunt eiusdem speciei. Et confirmatur, quia cum dicunt accidentia tum solum differre specie, cum differunt in prædicato præcipuo, vel nomine prædicati præcipui intelligunt prædicatum nobilissimum omnium, & contra est, quia non requiritur ad hoc, vt accidentia differant specie, quod differant in prædicato omnium nobilissimo; vel non intelligunt prædicatum nobilissimum omnium, & non satis explicant quid sit differre in prædicato præcipuo, nisi recurrant ad iudicium prudentum, adeoque incidant in difficultatem oppositam contra sententiam dicentem differentiam specificam esse differentiam notabilem.

Dicunt alii quarto illa differre solo numero, quæ distinguuntur ita, vt sint omninò similia in omnibus prædicatis, quæ conueniunt ipsis per se, & ita vt nō possint non conuenire, ac solum sunt dissimilia in prædicatis conuenientibus per accidens, ita vt possint non conuenire; illa verò, quæ sunt dissimilia in aliquo prædicato per se, ac necessario

conueniente, differre specie; e. g. Petrus, & Paulus differunt solo numero, quia solum sunt dissimiles in accidentibus indiuidualibus per accidens competentibus, nimirum in figura, statura &c, cum in omnibus prædicatis per se competentibus sint omninò similes; at Petrus, & Bucephalus differunt specie, quia sunt dissimiles in prædicatis hominis, & equi, quæ conueniunt ipsis per se, & necessario.

Sed contra primo, quia omnia indiuidua sunt dissimilia in aliquo prædicato per se ipsis competente, vt dictum est quæst. 35. conc. 5. & explicabitur in resolutione quæstionis; ergo ex hac sententia sequitur, quod omnia indiuidua differant specie. Secundo tres Personæ diuinæ sunt dissimiles in prædicatis Patris ingeni, ac generantis, Filii geniti, ac Spiritus non geniti, sed spirati, quæ prædicata per se, ac necessario competent ipsis, & tamen non differunt specie, sed solo numero; in creatis rotunditas auri, ac rotunditas ligni, non differunt specie, ideoque Aristoteles 10. met. t. 25. docet, quod circulus æneus, ac ligneus non differunt specie, & tamen differunt per se in prædicatis, quod altera est rotunditas auri, altera ligni similiter calefactio, qua ignis calefacit,

non

non differt specie à calefactione, quæ sol calefacit, licet sint dissimiles in prædicatis, quæ necessario illis competunt, quæ prædicata sunt *procedere à sole, & procedere ab igne*; ergo nec in diuinis, nec in creatis sufficit ad differentiam specificam dissimilitudo in prædicatis per se conuenientibus.

Reiectis igitur his sententiis, dicendū primo, quod ea differunt solo numero, quæ cum in reliquis prædicatis per se sint omninò similia, sunt dissimilia solum in hoc, quod ordinantur, & adaptantur ad essendum saltem primo in diuerso subiecto, vel à diuerso agente, vel sub diuerso loco, ac tempore, & sub quibusdam diuersis circumstantiis, quæ idcirco vocantur indiuiduantes; quæ verò non solum sunt dissimilia in tali adaptatione, & ordine, sed etiam in aliis prædicatis per se, differunt specie. Probatur prima pars conclusionis, quia prædicata, quæ merè requiruntur, vt species sint conuenienter multiplicabiles per plura numero indiuidua, sunt purè indiuidualia, ac spectant ad puram differentiam numericam; sed vt species sint conuenienter multiplicabiles per plura numero indiuidua, requiritur adaptatio indiuiduorum diuersis subiectis; agentibus &c; ergo talis adaptatio spectat ad differen-

C 4

tiam

tiam purè indiuidualem . Minor probatur: cogitemus enim e.g. speciem rotunditatis . Rotunditas debet esse multiplicabilis per plures numero rotunditates, quia plures species corporum debent posse fieri rotundæ , e.g. aurum debet esse posse rotundum , similiter argentum, ferrum, lignum &c; ergo debet dari rotunditas adaptata ad reddendum m. rotundum aurum , & alia rotunditas adaptata ad reddendum rotundum argentum ; ergo talis adaptatio requiritur solum , vt species rotunditatis sit multiplicabilis in plures numero rotunditates, adeoque constituit differentiam purè numericam rotunditatum . Similiter species actionis calefactiue debet esse multiplicabilis , quia agentia specie differentia debent posse calefacere; e.g. ignis -debet posse calefacere , similiter sol; ergo debent dari & calefactio adaptata igni, & calefactio adaptata soli; ergo talis adaptatio non spectat ad differentiam specificam, sed purè numericā . Homo, equus , & aliæ species corruptibiles debent esse multiplicabiles, quia cum non possit idem numero homo semper esse , debent posse generari alii , & alii homines, in quibus conseruetur species humana ; ergo dari debent homines adaptati ad hoc , vt generentur diuersis

tem-

temporibus , diuersis locis , ex diuersis parentibus , cum corporibus accidentaliter dissimilibus; ergo talis adaptatio ad hoc , vt homines generentur ex diuersis parentibus , diuerso loco, & tempore, non constituit differentiam specificam, sed purè numericam . Confirmatur , quia in diuinis distinctio purè numerica Personarum consistit in dissimilitudine in ordine essendi, per quem ordinem Pater ita habet naturam diuinam , vt sit omninò improductus ; Filius eandem naturam accipit à Patre per generationem ; Spiritus sanctus à Patre , & Filio per spirationem ; sed distinctio purè numerica creaturarum imitatur in quantū potest distinctionem numericam diuinarum personarum; ergo debet etiam consistere in dissimilitudine quoad ordinem essendi , per quem indiuidua adaptantur ad primo essendum in diuersis circumstantiis .

Quod verò in singulis indiuiduis generabilibus , & corruptibilibus detur quēdam adaptatio , seu quidam ordo ad hoc , vt generentur in certo loco , tempore, &c, quæ adaptatio vocatur series, docent contra Nominales, & aliquos recentiores Sanctus Thomas, & alii celebres auctores , & probabitur à nobis cum agemus de serie effectuum . Nunc

sufficit indicare quasdam ingentes commoditates huius sententiæ.

Prima est mira correspondentia inter circumstantias, in quibus produci possunt varia indiuidua eiusdem speciei, & ipsa indiuidua, per quam cuilibet complexo adaptatur suum indiuiduum. Hæc autem correspondentia est dignissima diuina sapientia, quæ non solum videt infinitas circumstantias, in quibus potest producere infinitos homines, sed etiam videt quinam homo specialiter adaptetur singulis complexis circumstantiarum. Et confirmatur, quia negari non potest, quod spectat ad perfectionem operis, & sapientiam artificis, ut quælibet pars operis adaptetur specialiter certo situ: ergo spectat ad perfectionem operis diuini, atque artis diuinæ, ut quodlibet indiuiduum, quod est pars talis operis, possit specialiter adaptari quibusdam circumstantiis; sed omnia creata nihil aliud sunt, quam obiecta, circa quæ potest exerceri perfectissima ars diuina: ergo omnia indiuidua specialiter adaptantur certis circumstantiis.

Secunda commoditas est, quod in hac sententia redditur ratio cur sint possible hæc certa indiuidua in quacunque specie, & non alia. Sunt enim possibile infinitæ, sed certæ circumstantiæ

loci, temporis &c, in quibus possunt produci homines; ergo sunt possibilia infinita, sed certa indiuidua, quæ adaptentur singulis illis circumstantiis; alia verò, præter adaptata talibus circumstantiis non sunt possibilia, quia non sunt possibiles aliæ circumstantiæ, quibus adaptentur.

Tertia commoditas est, quod in hac sententia explicatur, quænam sit vltima indiuiduatio completa cuiuscumque indiuidui, seu quodnam sit prædicatum per se dissimile, per quod vnumquodque indiuiduum nominari potest nomine mentali proprio per se, ac distingui ab aliis indiuiduis etiam eiusdem speciei, vt dictum est q. 35. concl. 5. Tale prædicatum est adaptatio explicata ad speciales circumstantias; e.g. Petrus est homo adaptatus ad essendum primò in iis circumstantiis loci, temporis &c. in quibus de facto fuit generatus. Hæc adaptatio vocari potest *proprietas characteristica*, & si cæteri gradus distinguuntur ex natura rei, etiam ipsa distinguitur ex natura rei ab infima differentia specifica; si cæteri gradus distinguuntur solum per intellectum, etiam ipsa distinguitur solum per intellectum iuxta varias sententias.

Quarto in hac sententia explicatur

quo pacto indiuiduetur materia, & forma tum substantialis, tum accidentalis. Materia prima, quæ naturaliter debet tota simul creari à Deo ab initio mundi, indiuiduatur præsertim per hoc, quod debeat creari cum certa raritate, ac densitate, & in loco diuerso. Debemus enim cogitare infinitum spatium imaginariū, seu possibile, correspondens diuinæ immensitati; singulæ partes materiæ possibilis adaptantur ad primò essendum in singulis partibus talis spatii, prout occupandis cum certa raritate, & densitate. Formæ tum substantiales, tum accidentales etiam spirituales indiuiduantur per hoc, quod adaptantur ad primò essendum in subiecto existente sub talibus accidentibus, & circumstantiis, à tali agente &c. Proportionaliter indiuiduantur durationes, & vbicationes.

Hinc colligitur solutio quæstionis de principio indiuiduationis. Potest quæri de principio formali, & de principio terminatio, seu radicali. Principium formale indiuiduationis est ipsa adaptatio, siue ordo ad certas circumstantias; principium terminatiuum, seu radicale sunt ipsæmet circumstantiæ, quibus adaptatur vnumquodque indiuiduum.

Col-

Colligitur etiam decisio quæstionis, utrum differentia purè numerica suscipiat magis, & minus. Respondeo affirmatiuè. Illa enim indiuidua, quæ adaptantur circumstantiis dissimilioribus, sunt miliora, ac magis differunt; illa, quæ adaptantur circumstantiis dissimilioribus, sunt similia, ac minus differunt.

Probatur iam secunda pars conclusionis, quod quæ sunt dissimilia, non solum in explicata adaptatione, sed etiam in aliis prædicatis per se, differunt specie. Omnis enim dissimilitudo in prædicatis per se, quæ non ordinantur purè ad cōuenientem multiplicationem numericā indiuiduorum, est specifica; sed ad multiplicationem purè numericam ordinatur solum adaptatio ad essendum in diuersis circumstantiis loci, temporis &c; ergo omnis alia dissimilitudo in prædicatis per se est specifica. E. g. quia dissimilitudo inter rotunditatem auream, & argenteam, purè ordinatur ad hoc, ut species rotunditatis possit conuenire diuersis subiectis, est purè numerica: at dissimilitudo inter figuram oualem, & rotundam, quia non ordinatur ad hoc, ut species figuræ rotundæ possit conuenire diuersis subiectis, sed ut dentur figuræ secundum se præcisè dissimiles, est specifica. .

Di-

Dicendum secundo, quod ea differunt sola specie, quæ sunt per se dissimilia in prædicatis formalibus, hoc est contrahibilibus per differentias oppositas solum numericè; ea verò differunt genere logico, quæ sunt dissimilia in prædicatis materialibus, hoc est contrahibilibus per oppositas differentias específicas; ea differunt genere physico, quæ sunt dissimilia in materia, vel saltem in modo materialitatis, seu compositionis.

Probatur, quia ea differunt sola specie, quæ sunt dissimilia in prædicatis merè specificis; sed prædicata merè specifica sunt, quæ sunt contrahibilia solum per differentias oppositas numericè, quæ verò sunt contrahibilia per differentias específicas, sunt prædicata generica; e. g. prædicatum hominis est prædicatum purè specificum, quia solum est contrahibile per differentias Petreïtatis, Pauleïtatis &c, quæ sunt purè numericæ; è conversò prædicatum animalis est genericum, quia est contrahibile per differentias rationalis, & irrationalis, quæ sunt specificæ; ergo &c. Iam prædicata purè specifica vocantur formalia; prædicata generica dicuntur materialia, quia sicut materia est determinabilis per varias formas, sic genus est contrahibile per

varias differentias específicas. Debet autem aduerti, quod sicut difficile est inuenire genus infimum, vt dictum est questione 37. sic difficile est iudicare, vtrū aliqua differant sola specie, vel etiam in aliquo genere infimo; e. g. videtur, quod homo, & equus non solum differant specie, sed etiam in aliquo genere innominato, in quo equus conuenit cum asino, vt Aristoteles docet septimo metaphysicæ tex. 18, & alibi: at equus, & asinus videntur differre sola specie.

Præter differentiam in genere purè logico, datur etiam differentia in genere physico. Ex doctrina Aristotelis 10. metaphysicæ tex. 26., & S. Thomæ in commentario, ea differunt in genere physico, quæ sunt dissimilia in materia, vel in modo materialitatis, seu compositionis. Explicatur. Nam in rebus artificialibus ea dicuntur esse vnius generis, quæ conueniunt in materia artificiali, & differunt per solas formas artificiales; e. g. omnia artificiata ferrea dicuntur esse eiusdem generis, similiter lapidea, lignea &c., quia conueniunt in materia; at verò artificiata ferrea sunt diuersi generis à ligneis, vel lapideis. Proportionaliter in rebus naturalibus, corpora liquida, vt oleum, vinum &c. dicuntur eiusdem generis, quia materia liquidorum

dorum videtur esse aqua ; omnia sicca , & consistentia, vt lapides,metalla,dicuntur esse eiusdem generis , quia eorum materia videtur terra ; at liquida, & sicca dicuntur esse generis diuersi , quia dissimilis est eorum materia . Immo propriissimè formæ eiusdem generis dicuntur esse , quæ ita sunt dissimiles , & contrariæ, vt conueniant in vna materia per se transmutabili ab vna forma in aliam: e. g. omnes figuræ dicuntur vnus generis, quia subiectum omnium figurarum est quantitas figurabilis per omnes figuras, & ab vna figura per se transmutabilis in aliam: omnes colores dicuntur vnus generis , quia subiectum colorum est superficies per se transmutabilis ab vno in alium colorem : at colores & figuræ dicuntur esse diuersi generis , quia rotundum e. g. non est per se transmutabile in album , aut nigrum , sed in quadratum , & ouale . Quia verò omnes formæ substantiales corporum inferiorum cōueniunt in materia prima omninò simili, quæ est transmutabilis mediatè, vel immediatè ab vna forma ad aliam quācumque ; ideò omnes formæ corporum inferiorum sunt eiusdem generis, & omnia corpora corruptibilia dicuntur eiusdem generis physici propter conuenientiam in materia transmutabili . At for-

mæ

mæ substantiales inferiores non sunt eiusdem generis cum formis corporum cœlestium, quia non conueniunt in materia omninò simili, & transmutabili, cū materia corporum cœlestium videatur diuersæ rationis à materia corporum inferiorum, vt docet Sanctus Thomas prima parte quæst. 66. art. 2. ideoque docet Aristoteles 10. metaphysicæ tex. 26 quod corruptibile, & incorruptibile differunt genere. Corpora tamen cœlestia sunt eiusdem generis physici, quia conueniunt inter se in materia omnino simili intrans mutabili. Differunt tamen genere ab Angelis, quia Angeli carent materia, cum corpora cœlestia materiam habeant. Quia tamen Angeli, licet careant materia, conueniunt in modo cōpositionis, quæ compositio est quædam materialitas; siquidem omnes angeli cōponuntur ex essentia, & esse, vel duratione; ideo etiam Angeli conueniunt inter se in genere physico. Solus Deus vtpotè omninò simplex, adeoque carens omni compositione, ac summè immaterialis, non conuenit genere cum vlla creatura, immò in nullo est genere, ne logico quidem. Genus enim logicum debet desumi ab aliquo, quod in ipsa re se habeat ad modum materiæ; sed Deus est purus, ac simplicissimus actus, adeo-

adeoque nihil in eo se habet ad modum materiæ, seu potentię; ergo nihil datur in Deo, à quo desumatur genus etiam logicum, adeoque non est in vilo genere, sed continet perfectionem omnium generum, & est principium omnium generum.

Hinc patet tria esse physica genera substantiarum completarum desumpta ex triplici gradu materialitatis. Infimum continet corpora inferiora composita ex forma, & materia transmutabili substantialiter. Secundum continet corpora cœlestia composita ex forma, & materia intrans mutabili substantialiter. Tertium continet Angelos, qui licet non sint compositi ex materia, & forma, sed sint forme tantum, adhuc includunt compositionem ex essentia, & esse, vel duratione. Supra, & extrà omnia genera est Deus, qui utpote omnino simplex, & incompositus non est in genere, cum genus etiam logicum fundari debeat in aliqua reali compositione, seu materialitate.

Tota hæc doctrina de differentia generica specifica, & purè numerica desumpta est ex Aristotele pluribus locis. Nam 10. metaphysicę tex. 26. docet corruptibile, & incorruptibile genere differre, quia disconueniunt in

mate-

materia, adeoque supponit differentiam genericam consistere in disconuenientia materię secundum se, vt explicat sanctus Thomas. Docuerat autem tex. 25. differentiam specificam esse similitudinem, vel contrarietatem formę; differentiam purę numericam desumi per ordinem ad accidentia, quę afficiunt materiam, ideoque masculum, & foeminam non differre specie, quia differunt solū per ordinem ad accidentia materię; ergo Aristoteles 10. metaphysicę, vbi ex professo tractat quęstionem de differentia, generica, specifica, & numerica, docet expressę nostram sententiam. Eandem insinuat 7. metaph. tex. 28. & pluribus aliis locis. Eandem docent communiter Thomistę ex sancto Thoma dicentes differentiam specificam esse differentia formalem, differentiam numericam, esse differentiam materialem. Nomine enim differentię materialis intelligunt illam, quę desumitur ab ordine, siue adaptatione ad materiam signatam diuersis accidentibus, seu circumstantiis indiuiduantibus. Ad eandem sententiam reducitur opinio aliorum communis, quod ea differunt specie, quę differunt in essentia, ac definitione: ea verò, quę sunt dissimilia solum in aliquo, quod sit extrā essentiam, & definitionem, differunt solo

solo numero . Nam ad essentiam , & definitionem rei spectant omnia prædicata per se , exceptis ijs , quæ desumuntur ab ordine ad essendum in certis circumstantiis ; ergo quæ differunt solum in tali ordine , non differunt essentia , ac definitione . Hinc patet sensus questionum , quibus queritur , *quid* , & *quis* , e . g . quibus queritur *quid sit Petrus* , & *quis homo sit* . Per questionem *quid* queruntur solum , prædicata specifica , ideoque querenti *quid sit Petrus* ? solum debet responderi , *quod est animal rationale* : at per questionem *quis* queruntur prædicata individualia , ideoque querenti *quid sit Petrus* ? , explicari debent accidentia , & proprietates quibus Petrus indiuiduatur per accidens , quandoquidem non penetramus indiuiduationem per se , quæ est ordo ad certas circumstantias nobis ignotas .

Ad 1. & 2. Patet ex dictis , quod tū quæ habent materiam omninò similem , ut corpora inferiora , tum ea , quæ , carent materia , ut Angeli , differunt solum genere logico , non autem genere physico .

Ad 3. Transeat maior , & nego minorem . Dico enim , quod tota dissimilitudo , vel inæqualitas animarum rationalium , & aliarum formarum eiusdem
spe-

Species, consistit in hoc, vt ordinentur
ad primò essendum sub diuersis acciden-
tibus, & circumstantiis; si verò data
alia dissimilitudo, vel inæqualitas forma-
tum, eo ipso differunt specie. Addo,
quod præcipua inæqualitas inter Aristo-
telem, & Therfitem erat accidentalis.
Quia enim Aristoteles habebat perfe-
ctiora organa & perfectius temperamen-
tum, quam Therfitis, ideò ita excelle-
bat ingenio Therfitem, vt cum Aristo-
tes esset ingeniosissimus Therfitis esset
stolidissimus. Quod verò sola differentia
accidentalis possit causare illam diuersita-
tem, quæ est inter hominem sapientem,
& stolidum, patet, quia idem homo, qui
aliquando fuit sapiens, aliquando euadit
stolidus, & etiam insanus, & tamen non
fit alia mutatio, quam merè accidentalis
in temperamento, atque organis; ergo
etiam propter diuersitatem, accidentalem
organorum, ac temperamenti possunt
duo homines ita differre, vt alter sit in-
geniosus, & prudens, alter hebes, ac
stolidus. Hinc sequitur, quod si anima
Aristotelis fuisset posita in corpore
Therfitis, homo compositus ex anima
Aristotelis, & corpore Therfitis fuisset
hebes, & stolidus, sicut Therfitis. Ecô-
uersò si anima Therfitis fuisset posita in
corpore Aristotelis, homo compositus
ex

ex anima Therſitis, & corpore Ariſtote-
lis fuiſſet ingenioſus, ac prudens, ſicut
Ariſtoteles.

Ad 4. Concedo maiorem, & nego mi-
norem. Dico enim, quod allatę descri-
ptiones ſunt vtiliſſimę ad ſoluendas quę-
ſtiones, & explicanda axiomata circa
differentiam ſpecificam, vel purę nume-
ricam. Primo enim patet, quod mascu-
lus, & fœmina non differunt ſpecie,
quia differunt ſolum in accidentibus ſe-
xus, vel ad ſummum in ordine ad talia
accidentia. Secundo patet, quod actio-
nes, paſſiones, & motus ſumunt ſpecie
non ab agente, ſed à termino. Quod
non ſumant ſpeciem ab agente, patet ex
dictis. Nam ordo, ſive adaptatio diſſi-
milibus agentibus ordinatur ſolum ad
conuenientem multiplicationem numeri-
cam. Quod ſumant ſpeciem à termino,
eſt manifeſtum. Nam actio, & paſſio de-
bent habere naturam, & eſſentiam com-
menſuratam termino producendo; e. g.
illuminatio debet habere eſſentiam com-
menſuratam lumini; calefactio debet ha-
bere eſſentiam commenſuratam calori;
ergo ſicut lumen, & calor ſpecie diffe-
runt, ſic calefactio, & illuminatio dif-
ferunt ſpecie. Si verò termini ſunt eiuf-
dem ſpeciei, etiam actiones ſunt eiufdem
ſpeciei, e. g. calefactio procedens ab
igne

igne est eiusdem speciei cum calefactione procedente à sole , quia diuersa agentia ad producendam similem speciē termini adhibent actionem eiusdem speciei , & talem ponunt actionem , qualem requirit terminus . Idem proportionaliter dic de motu . Nam motus , ad calorem , hoc est calefactio sumit speciem à calore : motus ad locum sumit speciem à loco , non à mouente . Siue enim saxum moueatur sursum ab homine , siue à leone , motus ille , quo mouetur sursum , est eiusdem speciei .

Tertio patet cur actus virtutum sumant speciem bonitatis solum ab obiecto formali , actus vitiorum desumant speciem malitię etiam ab obiecto materiali . Ratio est , quia adaptatio diuersis subiectis non inducit differentiam specificam , sed solum numericam , vt dictū est in prima conclusione , & explicatum exemplo rotunditatis aureę , & argenteę ; sed forma actus virtutis est , quod sit amor sui obiecti formalis : e. g. forma actus misericordię est , vt sit actus ex motiuo misericordię , & ex amore talis motiui volens subuenire indigenti ; ergo adaptatio , per quam aliquis actus ex motiuo misericordię vult subuenire egenti , dando potius pecuniam , quam frumentum , non ponit differentiam specificam .

Si

Si verò actus velit dare pecuniam ex motiuo charitatis diuinę, tunc hic actus volens dare ex motiuo charitatis specie differt ab actu volente dare pecuniam ex motiuo solius misericordię, quia differt ex obiecto formali, adeoque secundum formam, & non solum secundum adaptationem, siue ordinem ad diuersam materiam. Hinc colligitur omnes actus fidei, etiam quibus credimus diuersa mysteria, e. g. Trinitatem, Incarnationem &c. esse eiusdem speciei. Forma enim actus fidei est, vt credamus, id quod Deus dicit ex motiuo diuinę veracitatis; ergo adaptatio, per quam actus credit Incarnationem, aut Trinitatem, inducit differentiam purè numericam, saltem in genere morali, quidquid sit an inducat differentiam specificam in genere physico. De actibus malis valet opposita ratio. Forma enim actus mali non est, quod sit electio mali, quia malum est, adeoque habens malum pro obiecto formali. Vt enim docent scholastici communiter ex Aristotele, & S. Dionysio, nemo intendens ad malum operatur; e. g. qui facit homicidium, non ideò facit homicidium, quia malum est hominem occidere, sed vt consequatur aliquod bonum, e. g. dulcedinem vindictę; ergo forma actus mali est, quod

quod sit electio alicuius, quod cognoscitur esse malum, licet non ideò, quia est malum; ergo cum cognoscitur in obiecto malitia specie diuersa, actus contrahit malitiam specie diuersam, etiamsi non habeat pro motiuo, & obiecto formali talem malitiam. Ita qui occidit clericum Deo consecratum, etiamsi nō occidat ex hoc motiuo, quia clericus est, adhuc non solum contrahit malitiam homicidii, sed etiam sacrilegii. At qui dat eleemosinam clerico ex motiuo misericordiæ, non autem ex motiuo religionis, in quantum clericus est, non contrahit bonitatem religionis, sed solius misericordiæ. Sed hæc sufficit indicasse; spectant enim ad doctrinam moralem.

Quarto patet, quod magis, & minus non ponant differentiam specificam, nisi in genere quantitatis; e. g. tres homines non differunt specie à duobus, nisi in genere numeri, seu quantitatis discretæ: tres palmi ligni non differunt specie à duobus, nisi in genere magnitudinis bipalmaris, & tripalmaris, quæ sunt quantitates continuæ; calor vt octo non differt specie à calore vt vnum, nisi in genere intensiōis, quæ spectat ad quantitatem. At octauus gradus caloris non differt specie à primo, quia solum

habet dissimilitudinem per ordinem ad proximum subiectum. Octauus enim est talis, vt debeat esse in subiecto calido iam vt septem: at primus gradus non supponit subiectum calidum per vllum alium gradum caloris.

Vltimò patet responsio ad quæsitum, vtrum vltimæ indiuiduationes specie differant. Dico quod non differunt specie. Dissimilitudo enim ordinata purè ad hoc, vt res differant numero, non est specifica; sed indiuiduatio est dissimilitudo solum ordinata ad hoc, vt res differant numero; ergo indiuiduationes non differunt specie, sed solo numero, & earum dissimilitudo est purè numerica.

*Vtrum omnes species sint multiplicabiles. Questio
XXXXI.*

VIdetur, quod omnes species sint multiplicabiles. 1. quia quodlibet genus est multiplicabile in plures species; ergo quælibet species est multiplicabilis in plura indiuidua.

2. Diuina omnipotentia non est restringenda, sed potius amplianda; sed asserendo, quod Deus non possit in
qua-

qualibet specie producere plura indiuidua, diuina omnipotentia restringitur; ergo &c.

3. Prædicata propria Dei, vt immensitas &c. conuenire nō possunt vlli creaturæ; sed non posse habere simile in essentia est prædicatum proprium Dei, ideoque dicitur in scriptura, *Deus quis similis tibi?* ergo non potest conuenire vlli creaturæ, adeoque omnes creaturæ possunt habere simile in specie.

4 Ex proportionalibus rationibus, ex quibus requiruntur plura indiuidua in speciebus materialibus, requiruntur etiam in speciebus immaterialibus; ergo &c. Probatur antecedens: species materiales, e. g. species hominis sunt multiplicabiles propter defectibilitatem, atque indigentiam singulorum indiuiduorum. Quia enim vnicum indiuiduum, propter suam corruptibilitatem non potest esse perpetuum, species verò debent esse perpetuæ, debent esse multiplicabiles per plura indiuidua, in quibus species semper conseruentur; quia rursus vnicus homo cum sit animal sociale, & indigens multis auxiliis, non sufficit sibi, dari debent plures homines, qui simul sibi sufficiant; sed indiuidua angelica, licet sint indefectibilia physicè, sunt defectibilia moraliter: possunt enim pec-

care, & per peccatum moraliter deficere à suo fine defectu peiori, quam physica corruptio: integræ verò species debent esse non solum physicè, sed etiam moraliter indefectibiles; rursus etiam indiuidua angelica non sunt solitaria, sed socialia, & ad vitam intellectualem indigent consortio aliorum angelorum, cum quibus amicabiliter viuant; amicitia verò perfecta connaturaliter non potest intercedere, nisi inter ea, quæ sunt eiusdem speciei; ergo species immateriales sunt multiplicabiles ex proportionalibus rationibus, ac species materiales.

5. Non solum accidentia materialia, sed etiam immaterialia sunt multiplicabilia numero; ergo non solè substantiæ materiales, sed etiam immateriales sunt multiplicabiles numero.

6. Angelinon sunt immultiplicabiles numero ratione perfectionis, nec ratione imperfectionis; ergo ex nullo capite Probatur antecedens: nam personę diuinę perfectiores angelis sunt multiplicabiles in plures personas solo numero differentes; substantię materiales imperfectiores Angelis sunt pariter multiplicabiles; ergo &c.

Respondeo, quod substantię immateriales compleræ, quales sunt Intelligen-

tię

tię non possunt differre solo numero, sed necessario differunt specie . Docet id expressè Aristoteles 12. metaphysicę text. 49. Vt enim probet non dari plures mundos, ac plures cœlos solo numero diuersos, sic argumentatur . Si darentur plures mundi, ac plures cœli solo numero diuersi deberent dari plures primi motores talium cœlorum solo numero diuersi ; sed non possunt dari plures primi motiores solo numero diuersi ; ergo &c. Minorem probat per hæc verba : *quę sunt numero plura, ea materiam habent . At quidditas primę materię est ex-* pers, est enim actus ; id ergo, quod primum mouet, cum sit immobile, unum est, & ratione, & numero ; & id ergo quod semper continueque mouetur, unum est solum ; unum igitur tantummodo cœlum est ; ergo secundum Aristotelem substantiæ completę solo numero diuersę habent materiam, ac proinde substantiæ completę immateriales, quales sunt Intelligentiæ, non possunt differre solo numero. Aristotelem sequitur Sanctus Thomas prima parte, quęst. 50. art. 4. 2. contra gentes capite 92. & pluribus aliis locis . Scotus verò, licet putet posse dari plures Angelos eiusdem speciei, fatetur ingenuè Aristotelem docuisse oppositum.

Probatur Aristotelis sententia ex

principiis positis de differentia specifica, vel purè indiuiduali. Si plures Angeli differrent solo numero, vel essent omninò similes in omnibus prædicatis per se, & necessariò conuenientibus, vel essent dissimiles in aliquo prædicato per se, & necessariò conueniente; primum dici non potest, quia non essent perfectè intelligibiles, ac per se nominabiles nomine mentali proprio; ex secundo sequitur, quod differant specie; ergo angeli non possunt differre solo numero. Probatur secunda pars minoris, quia viditum est quæstione præcedente, quia sunt dissimilia in aliquo prædicato per se, & non solo ordine ad primò essendū in diuerso subiecto, vel à diuerso agente, vel sub diuersis accidentibus loci temporis &c. eo ipso differunt specie; sed Angeli sunt dissimiles in aliquo prædicato per se, & non in ordine, siue adaptatione ad subiectum, quia non sunt formæ vllius subiecti; non in ordine ad primò essendū à diuerso agente, quia formæ separatæ non possunt esse ab alio agente, quam à Deo per creationem; non per ordinem ad primò essendū diuerso tempore, quia formæ separatæ debent simul creari in creatione mundi; non per ordinem ad primò essendū diuerso loco, quia formæ se-

para-

paratę sicut non debent ordinari per tempora , sic neque per loca , cum ordinatio localis per se conueniat solis materialibus; idem proportionaliter dic de aliis accidentibus sexus, figurę , stature &c; ergo Angeli differunt specie .

Confirmatur primo: nam formę , quę non sunt ordinatę ad formandum vllum subiectum , quales sunt Intelligentię , non possunt differre per ordinem ad subiectum , vel ad accidentia subiecti , adeoque si debent esse dissimiles per se , debent esse dissimiles in ratione formę , præscindendo ab ordine ad subiectum ; sed omnis dissimilitudo , qua formę sunt dissimiles in ratione formę præscindendo ab ordine ad subiectum est specifica ; ergo in formis separatis non potest dari alia dissimilitudo , ac differentia , quam specifica . Minor probatur inductione : nam dissimilitudo , per quam figurę differunt in ratione figurę , præscindendo ab ordine ad subiectum , est specifica ; ita figura rotunda , & quadrata , quia sunt per se dissimiles in ratione figurę præscindendo ab ordine ad subiectum , differunt specie , licet rotunditas aurea , & argentea , quia differunt solum in ordine ad subiectum , differant solo numero . Similiter dissimilitudo , qua colores differunt in ratione colorum præscin-

dendo ab ordine ad subiectum, est specifica; ideoque albedo, & rubedo differunt specie, quia differunt in ratione coloris præscindendo à subiecto, licet albedo niuis, & lactis non differant specie, quia differunt solum in ordine ad subiectum; idemque dic de aliis formis; sed formæ separatæ non possunt esse inter se dissimiles, nisi in ratione formæ præscindendo ab ordine ad subiectum, cum non ordinentur ad vllum subiectum; ergo non possunt differre nisi specie.

Confirmatur secundo, quia formæ intellectiue non ordinatæ ad materiam nō possunt per se differre, nisi in ratione formæ intellectiue; sed differentiæ in ratione formæ intellectiue desumuntur ex diuerso modo intelligendi, sicut differentiæ in ratione figuræ desumuntur ex diuerso modo figuræ; ergo Intelligentiæ non possunt per se differre, & esse dissimiles, nisi per differentias desumptas ex diuerso modo intelligendi; sed differentiæ desumptæ ex diuersis modis intelligendi sunt specificæ, sicut sunt specificæ differentiæ formarum sensitiuarū desumptæ ex diuersis modis sentiendi; ergo Angeli non possunt differre nisi specificè, ac proinde omnes Angeli differunt specie per varios modos intelli-

gen-

gendi vniuersaliores, & vniuersaliores. Infima enim species Angelorum poterit vnico actu e. g. cognoscere distinctè cētum obiecta: secunda species erit vniuersalior in cognoscendo, & poterit vnico actu cognoscere centum quinquaginta; tertia species erit adhuc vniuersalior, & poterit cognoscere etiam ducenta; & quia numeri possibiles sunt maiores, & maiores in infinitum, nec est possibilis numerus finitus omnium maximus, ideò modi intelligendi vniuersaliores, & vniuersaliores sunt plures, & plures in infinitum, ac proinde species angelorum possibiles sunt plures, & plures in infinitum, nec in formis separatis datur species omnium perfectissima, licet in formis ordinatis ad materiam detur perfectissima, quæ est anima rationalis, & licet species substantiales possibiles rerum materialium fortasse sint solum finitæ inter primam, & ultimam, ita vt infima species substantialis sit infimum elementum, quod videtur terra, suprema sit species animalis perfectissimi, quod est homo.

Confirmatur tertio, quia eo ipso, quod aliquæ formæ per intellectum sunt abstractæ à materia, & ab ordine ad materiam, atque eius accidentibus, constituuntur vnq̃, & per intellectum non di-

uisæ in plura indiuidua : e. g. eo ipso , quod concipiam albedinem abstrahendo ab hoc , quod sit albedo lactis , vel niuis , constituo illam indiuisam , & vnā ergo eo ipso , quod dentur formæ à parte rei separatæ à materia , & ab ordine ad materiam , à parte rei sunt vnę , & indiuisæ in plura indiuidua ; sed species Angelorum à parte rei sunt separatæ à materia , & ab ordine ad materiam ; ergo sunt indiuisæ , & vnæ , nec in iis datur vlla multitudo indiuiduorum .

Porro in hoc principio , quod multiplicitas indiuiduorum eiusdem speciei habetur solum per ordinem ad materiā , consenserunt duo principes philosophorum Aristoteles , & Plato . Plato enim , qui posuit formas , siue ideas rerum materialium separatās à materia , e. g. hominem separatū à materia , equum separatū à materia , dixit tales formas separatās esse vnicas in specie , nec diuisas in plura numero indiuidua ; ita homo separatū à materia secūdum Platonem est vnicus homo , licet dentur plures homines in materia . Aristoteles verò , licet Platonem impugnauerit , in quantū docuit dari formas separatās rerum materialium , hoc est per se hominem sine materia , per se equum sine materia ; neque enim potest dari homo sine carnibus ,

bus, & ossibus, sine capite, & membris, adcoque sine materia; adhuc concedit formas rerum immaterialium, quales sunt Intelligentiæ, esse separatas à materia, & ab ordine ad materiam, easque esse vnicas in specie, quia multiplicatio individualis formarum habetur solum per ordinem ad materiam, vel subiectum.

Ad 1. Concedo antecedens, & nego consequentiam. Disparitas est manifesta. Natura generica nihil aliud est, quam natura indeterminata, ac determinabilis ad plures species; ergo implicat in terminis, quod detur genus non multiplicabile in plures species, sed determinatum ad vnicam speciem; at natura specifica est natura perfecta, determinata, ac formata; ergo non est contrarationem naturæ specificæ, quod non sit vltterius determinabilis, ac perfectibilis per plures indiuiduationes. Addo, quod cum natura specifica consistat in hoc, vt sit natura determinata, perfecta, & formata, quo magis est determinata, formata, ac perfecta, eo magis participat rationem naturæ specificæ; sed magis est determinata, perfecta, & formata, cum non potest vltterius determinari, formari, ac perfici per plures differentias indiuiduales, quam cum adhuc est deter-

minabilis, formabilis, ac perfectibilis per differentias indiuiduales; ergo non solum non repugnat, sed etiam prodest ad hoc, vt natura sit perfectius specifica, quod non sit multiplicabilis. Natura igitur specifica cum est materialis, vel ordinata ad materiam, quia ipsa materialitas importat quādam indeterminationem essendi sub diuersis circumstantiis loci, temporis, & aliorum accidentium materialium, est vltius determinabilis per plures differentias indiuiduales, per quas adaptetur his potius circumstantiis, quam aliis; cum verò est immaterialis, & formalis, nec habens vllum ordinem ad materiam, tum est omninò determinata, perfecta, ac formata, ideoque non potest vltius determinari per plures differentias numericas, & est immultiplicabilis.

Ad 2. Concedo maiorem, & nego minorem. Primò enim non restringitur diuina omnipotentia, cum ita aliquid illi negatur, vt afferatur ratio cur negetur; e. g. cum dicitur Deum non posse facere infinitum, & assertur ratio, cur non possit, non restringitur diuina omnipotentia; sed in casu nostro afferatur ratio, cur Deus non possit facere plures Intelligentias eiusdem speciei; ergo

ergo &c. Secundo, tum diuina omnipotentia non restringitur, sed potius ampliatur, cum ita negamus illi aliquid minus, vt concedamus aliquid maius, & in quo magis eluceat virtus diuina; sed negando Deum posse producere plura indiuidua in speciebus immaterialibus, dicimus posse producere species immateriales ita perfectas, ac determinatas, vt non sint vltius perfectibiles, ac determinabiles per plures differentias numericas; hoc autem quia spectat ad perfectionem speciei, est maius, quam multiplicabilitas numerica indiuiduorum; ergo non restringimus, sed ampliamus diuinam omnipotentiam; eo pacto, quo asserentes Deum non posse diuidere animam rationalem, non restringimus, sed ampliamus diuinam omnipotentiam, dicentes posse producere animam simplicem, ac partibus carentem, adeoque indiuisibilem. Quædam igitur licet significantur vocabilis impotentie, secundum rem ipsam sunt potentie; e. g. Deum non posse mori non est impotentia, sed potentia; sic Deum non posse producere plures Angelos eiusdem speciei non est impotentia, sed potentia creandi species Angelorum ita perfectas, vt non sint perfectibiles per differentias indiuiduales.

Ad

Ad 3. Concedo maiorem, & distinguo minorem; non posse habere similem in sola natura specifica est prædicatum proprium solius Dei, nego minorem; non posse habere similem in vlla ratione vniuoca, sed solum in analogica, & cū infinita distantia, & dissimilitudine, est prædicatum proprium Dei, concedo minorem; & distinguo eodem pacto consequens. Prædicatum proprium Dei, & incommunicabile cuilibet creaturæ est non posse habere similem in vlla ratione vniuoca, sed solum in analogica, & cū infinita distantia, & excessu, cum creaturæ possint habere similem in aliqua ratione vniuoca, saltem generica, & sine infinita distantia, & excessu; ergo ex eo, quod Angeli non possint habere simile in infima specie, non sequitur, quod participant vllum prædicatum proprium solius Dei.

Ad. 4. Nego antecedens; ad probationem, concedo maiorem, & nego minorem quo ad illam partem, in qua dicitur, quod integræ species debent esse indefectibiles non solum physicè, sed etiam moraliter. Disparitas est, quia, si species integræ deficerent physicè, eo ipso vniuersitas rerum amitteret physicam perfectionem talis speciei, & talis defectus non compensaretur alio bono æqui -

æquiualente ; ergo ut rerum vniuersitas retineat suam perfectionem integram , species debent esse indefectibiles physicè . At si species aliqua deficiat moraliter per peccatum , adhuc remanet in rerum natura perfectio physica talis speciei ; ergo rerum vniuersitas remanet physicè perfecta . Defectus verò moralis compensatur abundè per bonum punitionis inflictę peccatori , vel per alia bona , quę Deus elicit ex peccato . Ut enim sapè docet Sanctus Augustinus , quę sequuntur omnes scholastici , Deus peccata non permetteret , nisi mala peccati compensaturus esset aliis bonis . Hinc est , ut non solum non sit contra perfectionem vniuersi , quod dentur peccata , sed potius ad perfectionem vniuersi necesse sit , quod dentur peccata iuxta illa scriptura , *necesse est , ut veniant scandala , oportet , & hereses esse* . Ratio est , quia ad perfectionem vniuersi requiritur , ut dentur in eo plures species bonorum , quę dari non possunt nisi ex suppositione peccati . Ut enim docet Sanctus Thomas tertio contra gentes capite 71. *Non esset patientia iustorum , si non esset malignitas persequentium , nec esset locus iustitię vindicatiuę , si delicta non essent* .

Concedo quod Angeli sunt sociales , & ad vitam intellectualem indigent con-
for-

sortio aliorum Angelorum, cum quibus amicabiliter viuunt. At nego, quod amicitia perfecta non possit intercedere, nisi inter ea, quæ sunt eiusdem speciei. Ratio est, quia perfecta amicitia est *mutuus amor non latens, communicatiuus secretorum cordis, & omnium bonorum*; sed licet Angeli specie differant, adhuc secundum suam naturam sunt ita coordinati, vt possit inter ipsos dari mutuus amor non latens communicatiuus secretorum cordis, & omnium bonorum; ergo potest inter Angelos etiam specie differentes dari perfecta amicitia. Ad-
do, quod cum datur talis coordinatio, tum differentia specifica non solum non nocet, sed etiam prodest ad perfectionem amicitiae. Tum enim amicitia est perfectior, & melior, cum est melior bonorum communicatio, ex qua magis augeatur felicitas vtriusque amici, siquidem finis amicitiae est, vt per mutuam bonorum communicationem ita augeatur felicitas amicorum, vt quilibet sit felix, non solum per bona propria, sed etiam per bona amici; sed inter amicos specie differentes datur communicatio bonorum spectantium etiam ad species diuersas; ex eo verò, quod amicus per amicitiam acquirat bona etiam spectantia ad diuersam speciem, sit felicior, quam si acqui-
re-

reret bona spectantia solum ad eandem speciem ; ergo inter amicos diuersa speciei dari potest melior communicatio bonorum , adeoque perfectior amicitia. Hinc patet disparitas , cur inter homines , & Angelos non possit dari connaturaliter amicitia perfecta , possit verò inter Angelos diuersę speciei. Ratio est , quia primum fundamentum amicitie connaturalis , ac perfectę est , vt possit quis intuitiuè cognoscere amicum suum , & non solum debeat illum cognoscere abstractiuè , & per enigmata ; sed homines pro statu huius vitę non possunt intuitiuè cognoscere Angelos , sed solum abstractiuè , & per ænigmata ; ergo non potest homo pro statu huius vitę connaturaliter inire perfectam amicitiam cum Angelis : at Angeli licet specie differētes vident se mutuò intuitiuè , & facie ad faciem ; ergo possunt inire perfectam amicitiam .

Ad 5. Concedo antecedens , & nego consequentiam . Disparitas est , quia accidentia immaterialia ordinantur ad subiectum ; ergo licet non sint dissimilia per se in ratione formę , possunt esse dissimilia in quantum adaptantur diuersis subiectis , adeoque possunt differre solo numero . Sicut igitur rotunditas , quę est accidens materiale , per ordinem
ad

ad diuersa subiecta potest esse multiplex numero, eo pacto, quo rotunditas aurea solo numero differt à rotunditate argentea; sic intellectiones angelicæ, quæ sunt accidentia immaterialia, possunt solo numero differre per hoc, quod alia sit intellectio vnius Angeli, alia alterius specie diuersi. At formæ completæ immateriales non ordinantur ad vllum subiectum; ergo si sunt dissimiles, sunt dissimiles in ratione formæ, adeoque differunt specie. Addo posse accidentia immaterialia differre per ordinem ad agentia diuersa; e. g. duæ intellectiones, alioquin similes possunt esse dissimiles, eo quod astra sit intellectio elicitata ab vno Angelo, alia ab altero. Possunt etiam esse dissimiles numero intellectiones eiusdem Angeli per ordinem ad diuersa tempora. Cum enim non omnes intellectiones Angelorum semper durent, alia potest connaturaliter ordinari ad hoc, vt primò sit tempore diuerso, cum de formis substantialibus immaterialibus completis valeat oppositum.

Dico tamen, quod supponendo, quod intellectus, & voluntas Angelorum sint potentia accidentales distinctæ ab eorū substantia, probabile est, quod tales potentia sint immultiplicabiles in specie.

Ra-

Ratio est, quia intellectus Angelorum specie diuersorum specie differunt proportionaliter, ac ipsi Angeli, cum alter intellectus sit vniuersalior in cognoscendo, alter minus vniuersalis, vt dictum est in secunda confirmatione conclusionis; sed ad vnum Angelum non adaptatur nisi vnicus intellectus; quandocumque enim est, debet semper habere eundem intellectum; ergo omnes intellectus angelici specie differunt, ac sunt immultiplicabiles per differentias purè numericas.

Aliqui auctores admittunt etiam quosdam actus fidei ita immultiplicabiles, vt vno posito, non possit poni alius eiusdem speciei, licet loco illius potuisset poni alius eiusdem speciei. Si enim Deus reuelet Petro se velle vnicum actum fidei, & Petrus credat tali reuelationi per actum fidei, talis actus elicitus à Petro est essentialiter verus, atque adeò essentialiter impossibilis cum alio actu fidei. Potuissent tamen loco talis actus poni alii actus fidei similes in specie etiam quo ad obiectum materiale, quia Deus loco reuelandi tale obiectum Petro potuisset id reuelare Paulo, vel alteri homini, & vnusquisque potuisset id credere per similem actum fidei essentialiter impossibilem cum reliquis.

au-

nes angelicę indiuisibiles , quarum altera occupet integrum spatium huius aule , altera solum dimidium talis spatii ; sed hæc secunda vbicatio specie differt à prima , & tamen differt per solam negationem ; ergo &c.

3. Si dicatur , quod aliquæ species accidentales differre possunt ab aliis per solam negationem , non verò species substantiales , contra est , quia ex dictis quæst.

41. in secunda confirmatione conclusionis Angeli inferiores specie differunt à superioribus per hoc , quod sunt minus vniuersales in cognoscendo ; sed eo ipso quod differunt per minorem vniuersalitatem , differunt tantum per negationem maioris vniuersalitatis ; ergo species substantiales angelorum differunt à speciebus superioribus per puram negationem . Et confirmatur , quia ex Aristotele 10. metaphysicę species præsertim substantiarum sunt sicut numeri ; sed numeri inferiores differunt à superioribus per puram negationem ; ergo & species .

4. Videtur vera sententia , quam cum Porphyrio sequuntur quidam peripathetici , quod vel omnes , vel aliquæ species infimæ non constituentur per differentiã infimam simplicem , & conuertibilem cum specie ; e. g. quod in homine non de-

letur differentia simplex conuertibilis cum homine; si enim daretur talis differentia, esset rationalitas; sed rationalitas conuenit etiam Angelis, cum etiam Angeli sint rationales; ergo homo non constituitur per differentiam simplicem, per quam differat ab omnibus aliis; ergo differentia, per quam homo differt ab omnibus aliis, est composita ex pluribus prædicatis communioribus: e. g. differentia hominis est esse rationale & mortale; nam per rationale homo conuenit cum Angelis, & differt à brutis: per mortale conuenit cum brutis, & differt ab Angelis; per hoc verò, quod simul sit rationalis, & mortalis, differt à brutis simul, & Angelis.

5. Si dicatur, quod differentia rationalis significat posse discurrere dependenter à sensibus, adeoque non conuenit Angelis, qui carent sensibus; contra est quia sequeretur, quod differentia rationalis includeret in suo conceptu sensitiuitatem; sed sensitiuitas est genus hominis; ergo differentia includeret genus in suo conceptu; sed quod includit in suo conceptu genus, & differentiam, dicit totam essentiam; ergo differentia includit in suo conceptu totam essentiã non minus quam species; ergo prædicatur vt tota essentia non minus, quam spe-

Ad 3. Concedo maiorem, & distingo minorem; non posse habere similem in sola natura specifica est prædicatum proprium solius Dei, nego minorem; non posse habere similem in vlla ratione vniuoca, sed solum in analogica, & cū infinita distantia, & dissimilitudine, est prædicatum proprium Dei, concedo minorem; & distingo eodem pacto consequens. Prædicatum proprium Dei, & incommunicabile cuilibet creaturæ est non posse habere similem in vlla ratione vniuoca, sed solum in analogica, & cū infinita distantia, & excessu, cum creaturæ possint habere similem in aliqua ratione vniuoca, saltem generica, & sine infinita distantia, & excessu; ergo ex eo, quod Angeli non possint habere simile in infima specie, non sequitur, quod participant vllum prædicatum proprium solius Dei.

Ad. 4. Nego antecedens; ad probationem, concedo maiorem, & nego minorem quo ad illam partem, in qua dicitur, quod integræ species debent esse indefectibiles non solum physicè, sed etiam moraliter. Disparitas est, quia, si species integræ deficerent physicè, eo ipso vniuersitas rerum amitteret physicam perfectionem talis speciei, & talis defectus non compensaretur alio bono

æqui -

æquiualente ; ergo vt rerum vniuersitas retineat suam perfectionem integram , species debent esse indefectibiles physicè . At si species aliqua deficiat moraliter per peccatum , adhuc remanet in rerum natura perfectio physica talis speciei ; ergo rerum vniuersitas remanet physicè perfecta . Defectus verò moralis compensatur abundè per bonum punitionis inflictę peccatori , vel per alia bona , quę Deus elicit ex peccato . Vt enim sapè docet Sanctus Augustinus, quę sequuntur omnes scholastici , Deus peccata non permetteret , nisi mala peccati compensaturus esset aliis bonis . Hinc est , vt non solum non sit contra perfectionem vniuersi , quod dentur peccata , sed potius ad perfectionem vniuersi necesse sit , quod dentur peccata iuxta illa scriptura , *necesse est , vt veniant scandala , oportet, & hereses esse* . Ratio est, quia ad perfectionem vniuersi requiritur , vt dentur in eo plures species bonorum , quę dari non possunt nisi ex suppositione peccati . Vt enim docet Sanctus Thomas tertio contra gentes capite 71. *Non esset patientia iustorum , si non esset malignitas persequentium , nec esset locus iustitię vindicatiuę , si delicta non essent* .

Concedo quod Angeli sunt sociales , & ad vitam intellectualem indigent con-

for-

sortio aliorum Angelorum, cum quibus amicabiliter viuant. At nego, quod amicitia perfecta non possit intercedere, nisi inter ea, quæ sunt eiusdem speciei. Ratio est, quia perfecta amicitia est *mutuus amor non latens, communicatiuus secretorum cordis, & omnium bonorum*; sed licet Angeli specie differant, adhuc secundum suam naturam sunt ita coordinati, vt possit inter ipsos dari mutuus amor non latens communicatiuus secretorum cordis, & omnium bonorum. ; ergo potest inter Angelos etiam specie differentes dari perfecta amicitia. Ad- do, quod cum datur talis coordinatio, tum differentia specifica non solum non nocet, sed etiam prodest ad perfectionē amicitiae. Tum enim amicitia est perfectior, & melior, cum est melior bonorū communicatio, ex qua magis augeatur felicitas vtriusque amici, siquidem finis amicitiae est, vt per mutuam bonorum communicationem ita augeatur felicitas amicorum, vt quilibet sit felix, non solum per bona propria, sed etiam per bona amici; sed inter amicos specie differentes datur communicatio bonorum spectantium etiam ad species diuersas; ex eo verò, quod amicus per amicitiam acquirat bona etiam spectantia ad diuersam speciem, sit felicior, quam si acqui-
re-

reret bona spectantia solum ad eandem speciem; ergo inter amicos diuersæ speciei dari potest melior communicatio bonorum, adeoque perfectior amicitia. Hinc patet disparitas, cur inter homines, & Angelos non possit dari connaturaliter amicitia perfecta, possit verò inter Angelos diuersæ speciei. Ratio est, quia primum fundamentum amicitie connaturalis, ac perfectæ est, ut possit quis intuitiue cognoscere amicum suum, & non solum debeat illum cognoscere abstractiue, & per ænigmata; sed homines pro statu huius vitæ non possunt intuitiue cognoscere Angelos, sed solum abstractiue, & per ænigmata; ergo non potest homo pro statu huius vitæ connaturaliter inire perfectam amicitiam cum Angelis: at Angeli licet specie differētes vident se mutuò intuitiue, & facie ad faciem; ergo possunt inire perfectam amicitiam.

Ad 5. Concedo antecedens, & nego consequentiam. Disparitas est, quia accidentia immaterialia ordinantur ad subiectum; ergo licet non sint dissimilia per se in ratione formæ, possunt esse dissimilia in quantum adaptantur diuersis subiectis, adeoque possunt differre solo numero. Sicut igitur rotunditas, uæ est accidens materiale, per ordinem
ad

ad diuersa subiecta potest esse multiplex numero, eo pacto, quo rotunditas aurea solo numero differt à rotunditate argentea; sic intellectiones angelicæ, quæ sunt accidentia immaterialia, possunt solo numero differre per hoc, quod alia sit intellectio vnius Angeli, alia alterius speciei diuersi. At formæ completæ immateriales non ordinantur ad vllum subiectum; ergo si sunt dissimiles, sunt dissimiles in ratione formæ, adeoque differunt specie. Addo posse accidentia immaterialia differre per ordinem ad agentia diuersa; e. g. duæ intellectiones, alioquin similes possunt esse dissimiles, eo quod altera sit intellectio elicitæ ab vno Angelo, alia ab altero. Possunt etiam esse dissimiles numero intellectiones eiusdem Angeli per ordinem ad diuersa tempora. Cum enim non omnes intellectiones Angelorum semper durent, alia potest connaturaliter ordinari ad hoc, vt primò sit tempore diuerso, cum de formis substantialibus immaterialibus completis valeat oppositum.

Dico tamen, quod supponendo, quod intellectus, & voluntas Angelorum sint potentiæ accidentales distinctæ ab eorū substantia, probabile est, quod tales potentiæ sint immultiplicabiles in specie.

Ra-

Ratio est, quia intellectus Angelorum specie diuersorum specie differunt proportionaliter, ac ipsi Angeli, cum alter intellectus sit vniuersalior in cognoscendo, alter minus vniuersalis, vt dictum est in secunda cofirmatione conclusionis; sed ad vnum Angelum non adaptatur nisi vnicus intellectus; quodcumque enim est, debet semper habere eundem intellectum; ergo omnes intellectus angelici specie differunt, ac sunt immultiplicabiles per differentias purè numericas.

Aliqui auctores admittunt etiam quosdam actus fidei ita immultiplicabiles, vt vno posito, non possit poni alius eiusdem speciei, licet loco illius potuisset poni alius eiusdem speciei. Si enim Deus reuelet Petro se velle vnicum actum fidei, & Petrus credat tali reuelationi per actum fidei, talis actus elicited à Petro est essentialiter verus, atque adeò essentialiter impossibilis cum alio actu fidei. Potuissent tamen loco talis actus poni alii actus fidei similes in specie etiam quo ad obiectum materiale, quia Deus loco reuelandi tale obiectum Petro potuisset id reuelare Paulo, vel alteri homini, & vnusquisque potuisset id credere per similem actum fidei essentialiter impossibilem cum reliquis.

au-

auctores putant impossibiles esse tales reuelationes, atque adeò tales actus fidei. Sed quia resolutio quaestionis pendet ex principiis theologicis, omittenda est hoc loco.

Ad 6. Angeli sunt immultiplicabiles ratione perfectionis admixtæ cum aliqua imperfectione. Est autem hæc perfectio, quod sunt formæ non ordinatæ ad vllum subiectum, propter suam limitationem non potètes eedem numero subsistere in pluribus personis. Quia enim sunt formæ non ordinatæ ad subiectum, dari nō possunt plures naturæ angelicæ eiusdem speciei, sicut dari non possunt plures naturæ diuinæ; quia verò propter suam limitationem non possunt subsistere in pluribus personis, non possunt dari plures personæ angelicæ solo numero diuersæ, cum ex opposita ratione dari possint plures personæ diuinæ solo numero distinctæ. At formæ ordinatæ ad materiam sunt multiplicabiles propter ordinem ad materiam.

*Virum omnes species constituan-
tur per differentias positivas,
ac simplices. Quæstio
XLII.*

Primò videtur, quod non omnes species constituantur per differentias positivas, sed aliquæ constituantur differentiis purè negatiuis, ac defectiuis; nā indiuidua possunt constitui per differentias indiuiduales purè negatiuas; ergo etiam species.

2. Possunt dari duę cognitiones, quarum una cognoscat solum hominem, altera cognoscat hominem æquali claritate, ac prima, & præterea cognoscat etiam equum; sed in hoc casu cognitio cognoscens solum hominem specie differt à cognitione cognoscente simul hominem, & equum, & tamen non differt in vlla differentia positiva, sed solum in negatione, per quam ita cognoscit hominem, vt non cognoscat equum, cum altera cognoscat etiam equum; ergo aliqua species cognitionis constituitur per differentiam purè negatiuam. Idem argumentum fieri potest de vlicationibus, durationibus, & quibusdam aliis accidentibus. Possunt enim dari duæ vbi-
catio-

nes angelicę indiuisibiles, quarum altera occupet integrum spatium huius aule, altera solum dimidium talis spatii; sed hæc secunda vbicatio specie differt à prima, & tamen differt per solam negationem; ergo &c.

3. Si dicatur, quod aliquæ species accidentales differre possunt ab aliis per solam negationem, non verò species substantiales, contra est, quia ex dictis quæst. 41. in secunda confirmatione conclusionis Angeli inferiores specie differunt à superioribus per hoc, quod sunt minus vniuersales in cognoscendo; sed eo ipso quod differunt per minorem vniuersalitatem, differunt tantum per negationem maioris vniuersalitatis; ergo species substantiales angelorum differunt à speciebus superioribus per puram negationem. Et confirmatur, quia ex Aristotele 10. metaphysicę species præsertim substantiarum sunt sicut numeri; sed numeri inferiores differunt à superioribus per puram negationem; ergo & species.

4. Videtur vera sententia, quam cum Porphyrio sequuntur quidam peripathetici, quod vel omnes, vel aliquæ species infimæ non constituentur per differentiã infimam simplicem, & conuertibilem cum specie; e. g. quod in homine non
de-

letur differentia simplex conuertibilis cum homine; si enim daretur talis differentia, esset rationalitas; sed rationalitas conuenit etiam Angelis, cum etiam Angeli sint rationales; ergo homo non constituitur per differentiam simplicem, per quam differat ab omnibus aliis; ergo differentia, per quam homo differt ab omnibus aliis, est composita ex pluribus prædicatis communioribus: e. g. differentia hominis est esse rationale & mortale; nam per rationale homo conuenit cum Angelis, & differt à brutis: per mortale conuenit cum brutis, & differt ab Angelis; per hoc verò, quod simul sit rationalis, & mortalis, differt à brutis simul, & Angelis.

5. Si dicatur, quod differentia rationalis significat posse discurrere dependenter à sensibus, adeoque non conuenit Angelis, qui carent sensibus; contra est quia sequeretur, quod differentia rationalis includeret in suo conceptu sensitiuitatem; sed sensitiuitas est genus hominis; ergo differentia includeret genus in suo conceptu; sed quod includit in suo conceptu genus, & differentiam, dicit totam essentiam; ergo differentia includit in suo conceptu totam essentiā non minus quam species; ergo prædicatur vt tota essentia non minus, quam
spe-

species contra dicta quæst. 37.

Respondeo duas in titulo propositas esse quæstiones. Prima an omnes species constituentur per differentiam positivam. Secunda an omnes constituentur per differentiam simplicem, & convertibilem.

Quo ad primam quæstionem certum videtur primò creaturas in quantum differunt à Deo constitui per differentiam non positivam, neque perfectivam, sed negativam, & defectivam. Ratio est, quia Deus habet omnes perfectiones creaturarum, seclusis solis imperfectionibus, & defectibus ergo creature differunt à Deo non in quantum præcisè habent perfectiones, sed in quantum habent imperfectiones, ac defectus; sed imperfectiones sunt differentie negativæ, ac defectivæ; ergo creature differunt à Deo per differentias negativas, ac defectivas. Hinc est, ut creature non tam differant à Deo in eo, quod sunt, quam in eo, quod non sunt, ita ut prout differunt à Deo non tam sint entia, quàm non entia, & nihil.

Certum videtur secundo quasdam creaturas posse inuicem differre non solum differentia positiva, & perfectiva, sed etiam differentia negativa, ac defectiva; e. g. homo, & equus non solum diffe-

ifferunt rationalitate, & hinnibilitate, quę sunt differentię perfectiuz, sed etiam negatione rationalitatis, quę conuenit equo, & negatione hinnibilitatis, quę conuenit homini, quę sunt differentię defectiuz.

Positis his, quę videntur certa, duo remanent dubia, alterum de nomine, alterum de re. Primum dubium de nomine est, vtrum res in quantum constituuntur per differentiam purę negatiuā, vocandę sint species, ac dicendę sint specie differre, vel non. Respondeo negatiuę, si proprię loquamur. Ratio est, quia species vt species significat perfectionem, & pulchritudinem, non verò imperfectionem, ac defectum pulchritudinis; ergo differentia constitutiuā speciei debet importare perfectionem, & pulchritudinem; ergo species non potest constitui per differentiam negatiuā, ac defectiuam, ac proinde quę differunt in sola negatione, ac defectu, in quantum differunt in sola negatione, ac defectu, non differunt specie, si proprię loquamur, sed potius differunt negatione speciei.

Hinc sequitur primò creaturas proprię non differre à Deo specie, sed negatione speciei, & perfectionis. Sequitur secundo malum vt malum non habet

re speciem, quia in quantum malum constituitur per differentiam defectiuā, in quantum verò constituitur per prædicata perfectiua, non est malum, sed bonum. Sequitur tertio peccatum vt peccatum non tam esse ens, quam nihil, quia in ratione peccati constituitur per differentiam defectiuam. Sequitur quarto, quod equus, leo &c. non sunt species, in quantum sunt animalia irrationalia, quia in hac ratione constituuntur per negationem rationalitatis, sed sunt species, in quantum sunt animal hinnibile, vel rugibile; rugibilitas verò, & hinnibilitas sunt differentiæ perfectiuae. Ideò Aristoteles dicit non bene species animalis assignari pennatum, & impen-
natum.

Secundum dubium de re est, vtrum dentur aliquæ creaturæ conuenientes in omnibus prædicatis perfectiuis, ac differentes solum per hoc, quod altera careat aliqua perfectione, quam habet altera, siue dicenda sit differre specie, vel differre sola negatione speciei. Dico probabile est nullam creaturam differre ab altera solum per differentiam defectiuam, excepto peccato, quod fortasse differt ab actu bono per differentiam purè defectiuam, ideoque non potest à Deo intendi, sed solum permitti.

Pro-

Probatur primò, quia nullum indiui-
uum differt indiuidualiter ab altero per
solam negationem; ergo nulla species,
vel quasi species differt ab altera per
solam negationem. Antecedens proba-
tur primò, quia vt dictum est quæst. 40.
indiuidua differunt per ordinem ad pri-
mo essendum in diuersis circumstantiis
&c.; sed hic ordo non explicat puram
negationem, sed differentiam positiuā,
ac perfectiuam; ergo &c. Secundo pro-
batur idem antecedens. Ponamus enim
duo indiuidua hominis, e. g. Petrum,
& Paulum. Si Petrus differret à Paulo
per solam negationem, differret per ne-
gationem Pauleitatis; sed non differret
per negationem negationis, sed per ne-
gationem prædicati positiui; ergo iam
Pauleitas, seu indiuiduatio Pauli est
prædicatum positium; ergo etiam Pe-
treitas est prædicatum positium; indi-
uidua enim eiusdem speciei constituun-
tur pariformiter, atque adeò vel omnia
constituuntur per negationem, vel om-
nia per indiuiduationem positiuam; non
omnia per negationem, alioquin omnia
constituerentur per negationem nega-
tionis, quod est absurdum; ergo omnia
constituuntur per indiuiduationem po-
sitiuam. Tertio probatur idem antece-
dens: nam in quolibet indiuiduo da-

tur aliqua perfectio, per quam conuenit cum Deo, & differt ab aliis omnibus indiuiduis; ergo nullum indiuiduum differt ab altero per puram negationem, vel per purum defectum. Probatur antecedens: pono enim indiuiduum A ex vna parte, & pono ex alia parte collectionem omnium aliarum creaturarum possibilium contradistinctarum ab A, & hanc collectionem voco B. Sic arguo: indiuiduum A distinguitur per suam entitatem ab omnibus defectibus, & imperfectionibus B; sed distingui per suam entitatem ab omnibus defectibus, & imperfectionibus inclusis in B, est perfectio, qua A conuenit cum Deo, nam etiam Deus distinguitur per suam entitatem ab omnibus defectibus, & imperfectionibus B, & in qua A differt ab omnibus aliis indiuiduis, nam quodlibet aliud indiuiduum cum includatur in B, & non distinguatur à se ipso, & à suis defectibus, non contradistinguitur ab omnibus defectibus, & imperfectionibus inclusis in B; ergo indiuiduum A habet perfectionem, in qua conuenit cum solo Deo, & differt ab omnibus aliis indiuiduis; ergo indiuiduum A nō differt ab vllō indiuiduo per puram negationem: idem argumentum valet de quolibet alio indiuiduo; ergo nullum

in-

indiuuiduum differt ab alio per puram negationem, & per differentiam purè defectiuam.

Probatnr secundo vniuersaliter, quod nulla species, vel indiuuiduum differre possit ab altero per differentiam purè negatiuam, quia ideò sunt possibiles plures species, & plura indiuuidua, quia cum vnica species, & vnicum indiuuiduum non possit exprimere infinitam perfectionem Dei, debuerunt esse plures species, & plura indiuuidua: exempli gratia durationes sunt entitates ordinatæ ad exprimendam perfectionem diuinæ æternitatis; quia igitur non poterat vnica duratio esse æterna, & exprimere totam illam perfectionem, debuerunt esse possibiles durationes plures, & plures ad æternitatem exprimendam. Idem dic proportionaliter de vbicationibus, quæ sunt entitates ordinatæ ad exprimendam diuinam immensitatē &c; ergo nulla species, vel indiuuiduum debuit esse possibile, quod non possit exprimere nouam perfectionem Dei; sed si aliqua species, vel indiuuiduum differret ab alia specie, vel indiuuiduo per puram negationem, talis species, vel tale indiuuiduum nullam perfectionem exprimeret, quam non exprimeret alia species, vel indiuuiduum; ergo non est pos-

sibilis species, vel indiuiduum differens sola negatione. Confirmari potest inductione, qua constat creaturas etiam vilissimas habere aliquas perfectiones, quibus carent perfectissime: exempli gratia bruta habent perfectionem impeccabilitatis, qua carent creaturae rationales, & intellectuales: res insensate habent hanc perfectionem, ut sint incapaces doloris, & miserie, quae perfectio conuenit Deo, & nulli creature cognoscitiuae &c.

Quo ad secundam questionem dicendum cum sancto Thoma, Scoto, aliisque communiter omnes species constitui per differentiam simplicem, & propriam illarum. Probatur modo argumentandi, qui dicitur mirabilis: ex ipsa positione aduersariorum, quod species constituantur per differentias non simplices, sed compositas, sequitur, quod constituantur per differentias simplices; ergo omnes species constituuntur per differentias simplices. Probatur antecedens, supponendo cum Porphyrio, quod homo sit animal rationale, mortale, adeoque constituatur per differentiam compositam ex animali rationali, & mortali: ex hoc ipso sequitur, quod constituatur per differentiam simplicem; ergo. &c. Probatur antecedens; nam tum consti-

tue-

tueretur per differentiam simplicem, quando constitueretur per aliquod prædicatum essentiale simplex proprium folius hominis, per quod differret ab omnibus, quæ non sunt homo; sed constitueretur per tale prædicatum; ergo &c. Probatur minor: constituitur per hoc, quod sit animal simul rationale, & mortale; sed simultas, per quam est animal simul rationale, & mortale, est prædicatum simplex, per quod differt homo ab omnibus, quæ non sunt homo; ergo ex eo, quod homo non constituatur per differentiam simplicem, sequitur, quod constituatur per differentiam simplicem: idè argumentum valet de omnibus speciebus; ergo omnes species constituuntur per differentiam simplicem.

Addo inductione constare prædicata non temerè coniungi, sed semper vni prædicato generico, determinabili, ac se habenti per modum materiæ, aduenire alterum prædicatum essentiale, determinatiuum, ac se habens ad modum formæ. Ita in plantis naturæ corporeæ aduenit vegetabilitas tanquam differentia, & forma determinans, & actuans naturam corpoream, atque vtēs corporeitate ad operationes vitæ vegetatiuæ; in animalibus naturæ vegetabili aduenit differentia sensitiuitatis illam determinans,

& vtens vita vegetatiua ad operationes vitæ sensitiuæ ; in homine animalitati , seu naturæ sensitiuæ aduenit rationalitas sensitiuitatem determinans, eaque vtens ad operationes vitæ intellectiuæ , ideoque rationalitas propriè sumpta est differentia propria hominis , & non communis Angelis , vt docuit Porphyrius , quia est determinatio animalis ad hoc , vt possit intelligere discurrendo per abstractionem à sensibus : idem valet in omnibus speciebus ; ergo in omnibus speciebus gradus superiores determinantur per inferiores ordinatim vsque dum deueniatur ad vltimam differentiã . Hanc verò constitutionem specierum patet non solum esse conformiorem inductioni , sed etiam pulchriorem , & digniorem diuina sapientia , & magis conducentem ad perfectionem vniuersi , dum vnaquæque species præter prædicata communia addit aliquod prædicatum , & aliquam perfectionem propriam .

Ad 1. Argumentum retorquetur . Sicut enim indiuidua non constituuntur per differentiam purè negatiuam , sic neque species .

Ad 2. Concedo maiorem , & nego minorem . Cognitio enim , quæ cognoscit solum hominem , non differt à cognitione , quæ cognoscit simul hominem ,

&

& equum, per solam negationem representandi equum, sed etiam per predicatum perfectiū independentiæ ab equo tanquam ab obiecto specificatiuo. Pendere enim ab equo tanquam ab obiecto specificatiuo est prædicatum defectiū repugnans Deo, & independentia ab equo tanquam ab obiecto specificatiuo est prædicatum perfectiū necessario conueniens Deo. Proportionaliter vbicatio indiuisibilis occupans dimidium spatij non differt per solam negationem ab alia vbicatione indiuisibili occupante duplum spatij. Ratio est, quia ita rem esse, vt accipiat à causa hoc quod est esse in certo spatio, quod vocetur spatiū A, est imperfectio, ac defectus repugnans Deo. E. conuersò ita rem esse, vt non accipiat à causa hoc quod est esse in spatio A, est perfectio necessario conueniens Deo, qui ita est, vt à nulla causa accipiat esse in spatio A; sed vbicatio occupans spatium duplo maius, hoc est spatium B, & spatium A, ita est, vt accipiat à causa esse in spatio A; vbicatio occupans dimidium spatij, hoc est solum spatium B, ita est, vt non accipiat à causa esse in spatio A; ergo vbicatio indiuisibilis occupans spatium duplo minus differt ab vbicatione occupante spatium duplo maius, non per puram.

negationem, sed etiam per differentiam perfectiuam. Idem dic de durationibus. Vniuersaliter species imperfectiores ita sunt, vt non accipiant à causa aliquem gradum perfectionis, quem accipiunt species perfectiores; sed ita rem esse, vt non accipiat à causa certum gradum perfectionis, est perfectio necessariò conueniens Deo, & sine qua Deus esset imperfectus; ergo omnes species etiam imperfectiores differunt ab aliis speciebus per differentiam perfectiuam. Hinc est, vt perfectionem diuinam non solum imitentur res perfectiores, & perfectiores, sed etiam imperfectiores, & imperfectiores. Potest enim in Deo considerari duplex perfectio. Prima est, vt habeat omnem gradum perfectionis. Secunda est, vt ita sit, vt nihil accipiat à causa. Creaturæ quò perfectiores sunt, eo magis imitantur primam perfectionem Dei, quæ est habere omnes perfectiones: at eo magis recedunt à secunda perfectione, quæ est ita esse, vt nihil accipiat ab vlla causa; nam quò perfectiores sunt, eo magis, & magis accipiunt à causa. At creaturæ quò minus sunt perfectæ, eò minus imitantur perfectionem diuinam, quæ est habere omnes perfectiones, sed eo magis imitantur perfectionem, quæ est ita esse, vt nihil accipiat

ab

ab vlla causa ; nam quo sunt minus perfectæ , eo minus , & minus accipiunt à causa . Hinc est , vt sicut docet S. Dionysius de diuinis nominibus capite 9. Deus in diuinis scripturis non solum laudetur vt magnus, sed etiam vt paruus, subtilis , & tenuis, ideoque comparatur sibilo aure tenuis . Ratio est quia non solum habet perfectionem rerum magnarum consistentem in hoc , vt habeant magnam perfectionem, sed etiam perfectionem rerum paruarum consistentem, in hoc , quod parum accipiant à causa , cum nihil accipiat , imò nec possit accipere . Nota autem quod præcisè *non accipere à causa* non est perfectio : et ideo *nihil* licet non accipiat à causa , adhuc nullam habet perfectionem . Et ratio est , quia omnis perfectio fundari debet in entitate. Est igitur perfectio *ita esse*, vt *res nihil accipiat à causa* , ideoque Deus est infinitè perfectus ; & similiter est perfectio *ita esse* , vt *res parum accipiat à causa* .

Ad 3. Angeli minus vniuersales in cognoscendo habent hanc perfectionem, vt non accipiant à causa perfectionem maioris vniuersalitatis . Ex hoc sequuntur aliæ , scilicet quod minus debent causæ, & in hoc imitantur perfectionem diuinam, per quam nihil debet vlli causæ .

Quis enim prior dedit illi, & retribuetur ei? quod tenentur ad præstanda causæ minora obsequia: quod sicut operantur cum minori cognitione, sic minus peccant, & merentur minorem poenam &c. Proportionaliter dico, quod numeri minores differunt à maioribus non per solam negationem, sed etiam per differentiam positivam. Numerus enim binarius exempli gratia habet hanc perfectionem, ut sit simplicior ternario, ac pendens à paucioribus partibus, & per hoc magis accedit ad diuinam simplicitatem, & independentiam ab omnibus partibus. Ex hac verò differentia sequuntur etiam aliæ differentiæ in aliis perfectionibus, & proprietatibus. Deus igitur mirabili quadam ratione suas perfectiones manifestat non solum in magnis, sed etiam in parvis.

Ad 4. Patet ex dictis omnes species constitui per differentias simplices.

Ad 5. Differentia rationalis est determinatio animalis, ut possit intelligere, ac discurrere per abstractionem à sensibus. Dum opponitur, quia sequitur, quod rationalitas includat genus sensitiuitatis, distinguo: includit genus tanquam id, quod determinat, concedo; tanquam id quod est, seu quo constituitur, nego. Omnis differentia per se includit genus tan-

tanquam id, quod determinat ex doctrina Aristotelis 7. metaphysicę textu 42. 43., & sequentibus. Ratio est, quia differentia est determinatio formalis rationis genericę; ergo includit in suo conceptu rationem genericam tanquam id, quod determinat, eo pacto, quo similitas quia est determinatio nasci ad hoc, ut sit concavus, includit in suo conceptu nasum tanquam id, quod determinat. At differentia generis uniuoci non includit in suo conceptu genus tanquam id, quod formaliter est; exempli gratia rationalitas non est formaliter animal, sed determinatio animalis, ideoque est differentia uniuoca. Hinc est, ut differentia uniuoca non prædicetur ut tota essentia, sed ut pars essentię connotans aliam partem tanquam id quod determinat.

*Vtrum proprium, & accidens
conuenienter definiantur. Questio
XLIII.*

Primo videtur, quod non conuenienter definiatur proprium tanquam præ-

dicabile contradistinctum ab accidente. Nam omne proprium est accidens ; ergo non debet definiri tanquam prædicabile contradistinctum ab accidente , sed tanquam species accidentis .

2. Videtur , quod nec accidens conuenienter definiatur tanquam prædicabile contradistinctum à genere , & specie . Nam omne accidens prædicabile de multis vel est genus , vel species , e.g. albedo est species prædicabilis in quid de pluribus albedinibus solo numero diuersis ; color est genus prædicabile in quid de pluribus coloribus specie diuersis .

3. Videtur , quod non conuenienter definiatur proprium ex Porphyrio *quod conuenit omni, soli, & semper, & conuersim de re prædicatur* . Hæc enim definitio non conuenit omni proprio ; ergo non est bona . Probatur antecedens : nam ridere , & flere propria sunt hominis ; sed homines non semper flent, nec semper rident ; ergo &c. Confirmatur , quia Aristoteles quinto topicorum , capite secundo circa finem , definit proprium , *quod non indicat quidditatem rei, soli autem inest, & conuersim de re prædicatur* ; in qua definitione non requirit ad propriū, ut conueniat semper ; ergo malè Porphyrius addit particulam *semper* .

4. Videtur, quod nec conuenientes sint definitiones, quibus Porphyrius definit accidens, quod potest adesse: & abesse præter subiecti corruptionem, & quod contingit eidem inesse, & non inesse. Nam nigredo est accidens Corui; sed non potest separari à Coruo sine ipsius corruptione; ergo &c. Confirmatur, quia dantur accidentia destructiua subiecti, vt mors, morbus lethalis &c, quæ non possunt adesse subiecto sine subiecti corruptione; dantur etiam accidentia requisita ad conseruationem subiecti, quæ non possunt abesse à subiecto præter corruptionem subiecti; e. g. calor vitalis est accidens requisitum ad conseruationem animalis, adeoque non potest abesse ab animali sine corruptione animalis; ergo &c.

Respondeo, quod cum hætenus egerimus de tribus prædicabilibus essentialibus, agendum est de duobus accidentalibus; & quia accidens vt sic diuiditur in accidens proprium, quod est quantum prædicabile, & in accidens commune, quod est quantum prædicabile, postulat ordo doctrinæ, vt prius explicemus quid sit accidens vt sic, deinde descendamus ad explicandum quid sit accidens proprium, & commune.

Ac-

Accidens potest sumi dupliciter, physicè nimirum, & logicè. Accidens physicè est, *quod neque est substantia, neque est pars constitutiva substantiæ, sed est naturaliter ordinatum ad existendum in substantia, vel in aliquo ente, quod debeat existere in substantia, tanquam in subiecto.* In hoc sensu species Eucharisticæ, hoc est color panis, & vini, sapor eorumdem &c. sunt accidentia, quia non sunt substantia panis, aut vini, neque alia substantia, neque sunt partes constitutiue vllius substantiæ, sed sunt entia naturaliter ordinata ad existendum in substantia panis, & vini, licet miraculosè non existant in vlla substantia, sed existant per se. Si verò modus miraculosus, quo accidentia existunt per se, distinguitur ab ipsis accidentibus eucharisticis, ut ex Sancto Thoma tertia parte quæstionæ 77. artic. 1. & Caetano dicetur quæst. 36. physicæ, adhuc est accidens, quia licet non ordinetur ad existendum in substantia, ordinatur ad existendum in accidentibus panis, & vini, quæ accidentia ordinantur ad existendum in substantia.

Iam, sicut ex doctrina Aristotelis initio libri prædicamentorum duplex est substantia, prima, & secunda; substantia prima est indiuiduum, e.g. *Petrus*, sub-

substantia secunda sunt species, & genera, e. g. *Homo*, *Equus*, *Animal* &c, sic dupliciter dicitur accidens, primo dicitur accidens, quod non est pars constitutiva substantiæ secundæ, neque primæ; secundo quod non est pars constitutiva substantiæ secundæ, licet sit pars constitutiva primæ. Hinc verò conciliantur diuersi modi loquendi, per quos aliquando dicitur, quod suppositalitas est accidens nature, indiuiduatio vltima est accidens, & quædam proprietas characteristica indiuidui; aliquando verò dicitur quod tum suppositalitas, tum indiuiduatio sunt quid substantiale. Dicantur esse accidens, & proprietas; quia non constituunt substantiam secundam; dicuntur substantiales, quia constituunt indiuiduum, quod est substantia prima. Quod autem dicitur proprietas, quia non constituit substantiam secundam, sed constituit primam, non supponit radicem antecedentem, ex qua resultet, quia primo constituit ipsam substantiā.

Accidens logicè est, quod conuenit subiecto, & est de illo prædicabile in concreto tanquam aliquod non constitutiuum essentialis subiecti. In hoc sensu multa prædicata physicè substantiaalia, quia significant substantiam, vel partem substantiæ, sunt accidèntalia logicè, quia nō consti-

statuunt essentiā subiecti . . E g. cū dicitur
anima est unita corpori, prædicatum uniti
 est physicè substantiale, quia est pars
 substantiæ viuentis, vt anima sit unita
 corpori; at est accidentale logicè, quia
 essentia animæ, quæ est subiectum talis
 propositionis, non constituitur per hoc,
 vt sit actu unita corpori. Similiter cum
 dicitur *materia est animata*, vel *substantia-*
liter formata, prædicatum animati, vel
 substantialiter formati est physicè sub-
 stantiale, sed logicè accidentale. Idem
 dic de his prædicationibus, *substantia*
creata existit, *homo existit*, *homo subsistit per*
propriam subsistentiam. Licet enim prædi-
 cata *existentis*, ac *subsistentis* sint substan-
 tialia physicè, sunt accidentalia logicè,
 quia essentia creature non constituitur
 per hoc, quod actu existat, aut subsistat
 per propriam subsistentiam, cum possit
 non existere, & non subsistere per pro-
 priam subsistentiam. Sunt etiam physi-
 cè substantiales, sed logicè accidentales
 istæ prædicationes in Christo, *Verbum*
est homo; *Deus est homo* &c, quia licet si-
 gnificent substantiam facientem vnum,
 per se cum Verbo, tamen Verbum, quod
 est subiectum talium propositionum, non
 constituitur per hoc, quod sit homo.

Accidens logicum diuiditur in pro-
 prium quantum prædicabile, & in com-
 mu-

mune quintum prædicabile . Pro quo nota primo ex Porphyrio , quod proprium dicitur quadrupliciter . Primo dicitur proprium alicuius speciei , quod accidit solis indiuiduis talis speciei , sed non omnibus ; e . g . esse musicum proprium est hominis , quia soli homines , licet non omnes sunt musici . Secundo dicitur proprium , quod accidit omnibus indiuiduis alicuius speciei , sed non solis ; e . g . esse bipedem , est proprium speciei humanæ , quia omnes homines naturaliter debent esse bipedes , sed non soli . Tertio dicitur proprium , quod conuenit omnibus , & solis , sed non semper ; e . g . ridere proprium est hominis , quia omnes , & soli homines rident aliquando , sed non semper . Quarto dicitur proprium , quod accidit omnibus , solis , & semper : e . g . esse risibile , & flebile &c . propria sunt hominis , quia omnes , & soli homines , ac semper sunt risibiles , & flebiles , licet non semper actu rideant , vel fleant . Hæc dicuntur propria quarto modo , seu propriè propria , & constituunt quartum prædicabile , cum propria tribus primis modis spectent ad accidens commune quintum prædicabile , vt patet ex Porphyrio , qui proponit vt exempla accidentis quinti prædicabilis propria secundo , & tertio modo . No-

Nota secundo, quod sicut dantur proprietates quarto modo speciei specialissime, sic dantur proprietates specierum subalternarum, & generis etiam analogi: e. g. proprium quarto modo animalis est habere appetitum sensitivum, quia omnia, ac sola animalia, ac semper habent appetitum sensitivum, licet non semper appetant actu; proprium intellectualis est esse volitium ex eadem ratione: proprium entis, quod est genus analogum, est esse bonum, quia omne, & solum ens, ac semper est bonum: proprium corporis, quod est genus univocum, est esse quantum, quia omnia, & sola corpora, ac semper sunt quanta. Porro quae sunt propria uno modo respectu unius gradus, possunt esse propria alio modo respectu alterius gradus: e. g. esse appetitivum est proprium hominis secundo modo, quia convenit omnibus hominibus, sed non solis, & est proprium animalis quarto modo, quia convenit omnibus animalibus, solis, & semper; & est proprium viventis primo modo, quia convenit solis viventibus, sed non omnibus.

Sicut species aliae sunt univerales, & multiplicabiles, aliae non univerales & non multiplicabiles; sic propria quarto modo specierum multiplicabilium sunt multiplicabilia: propria quarto mo-

modo specierum immultiplicabilium, sunt immultiplicabilia. Definiri potest definitione metaphysica proprium quartum prædicabile speciei multiplicabilis. *Proprium quarto modo alicuius speciei, vel generis est unum aptum omnibus, & solis individuistalis speciei, vel generis, & semper inesse, tanquam prædicatum non constitutivum essentiae, sed mutuo connexum cum essentia; e. g. risibile proprium est speciei humanæ, quia est aptum inesse omnibus, & solis hominibus, tanquam aliquid non constitutivum essentiae hominis, neque enim essentia hominis constituitur per hoc, quod sit risibilis, sed tanquam mutuo connexum cum homine, cum neque dari possit homo, qui non sit risibilis, neque possit dari risibile, quod non sit homo.* Definitione logica definiri potest proprium ad normam aliarum definitionum Porphyrii; *proprium speciei, vel generis est prædicabile de omnibus individuistalis speciei, vel generis in quale convertibiliter cum specie, vel genere.* Prædicari in quale est prædicari tanquam aliquid non essentiale.

Proprietates quarto modo diuidi possunt primo in específicas, & genericas, de quibus dictum est. Secundo in primas, & secundas. Primæ sunt, quæ oriuntur ab essentia immediatè, & non media
alia

alia proprietate; secunde sunt, quæ oriū-
tur ab essentia media alia proprietate :
exempli gratia in natura intellectiua,
prima proprietas videtur intellectus ,
qui resultat ex essentia immediatè: secū-
da proprietas videtur voluntas, quæ re-
sultat mediante intellectu . Tertio diui-
di possunt in proprietates distinctas ab
essentia realiter , & physicè , & in pro-
prietates distinctas solum logicè, & per
intellectum , quales sunt proprietates
entis , quæ ponuntur vnum, verum, bo-
num , ac solum logicè distinguuntur ab
ente . Quarto diuidi possunt in proprie-
tates inseparabiles ab essentia etiam de
potentia absoluta , eo pacto , quo pro-
babile est intellectum , & voluntatem,
neque de potentia absoluta posse separari
à natura intellectiua; & inseparabiles
solum naturaliter, separabiles verò de
potentia absoluta , eo pacto , quo quan-
titas ita est proprietas corporis , vt pos-
sit supernaturaliter separari à corpore .
Hęc doctrina est valdè necessaria ad
scientiam de demonstratione . Nam in
demonstratione potissima proprietates
generum , & specierum demonstrari de-
bent de generibus , & speciebus, cum
quibus sunt mutuò connexæ: primæ pro-
prietates demonstrari debent per essen-
tiam , ac definitionem ; secunda per pri-
mam

nam; tertia per secundam, & sic de aliis, ut ex Aristotele 1. poster. docent communiter scholastici.

Accidens commune quantum predicabile definiri potest definitione metaphysica, *unum aptum inesse pluribus eiusdem speciei, vel generis tanquam non constitutum essentiae, nec mutuò connexum cum essentia*; e. g. nigrum est accidens corui, quia est unum aptum inesse pluribus coruis tanquam aliquid non constitutum essentiae corui, nec mutuò connexum cum illa. Differt igitur accidens à tribus primis predicabilibus, quod illa sunt constitutiva essentiae, cum accidens non sit constitutum essentiae; differt à proprio, quod proprium est mutuò connexum cum essentia, accidens verò non est mutuò connexum. Definitione logica definiri potest *unum aptum predicari de pluribus, tanquam aliquid non constitutum essentiae, nec mutuò connexum cum essentia*: vel ad normam aliarum definitionum Prophyrii, *unum predicabile de pluribus in quale non convertibiliter cū specie, vel genere, respectu cuius dicitur accidens*.

Debet adverti primo, quod accidentia physica in concreto predicari possunt praedicatione tum accidentali, tum essentiali; in abstracto verò predicari possunt solum praedicatione essentiali ge-

ne-

nerica, vel specifica; e. g. coloratum, in concreto prædicari potest prædicatione accidentali de homine, dicendo *homo est coloratus*; prædicari etiam potest prædicatione essentiali generica de pluribus coloratis specie diuersis, e. g. de albo, & nigro dicendo *album est coloratum, nigrum est coloratum*. At color in abstracto non potest prædicari prædicatione accidentali de homine, cum non possit dici *homo est color*, sed potest prædicari prædicatione essentiali, & generica de pluribus coloribus specie differentibus, dicendo *albedo est color, nigredo est color*.

Secundo debet aduerti, quod Deo non possunt conuenire prædicationes accidentales physice, cum Deus sit incapax accidentium physice inhærentiũ; possunt autem conuenire Deo prædicationes accidentales logicè, per quas illi tribuantur prædicata, quæ possunt Deo non conuenire, qualis est ista prædicatione, *Deus est creator, & redemptor mundi*. Potuisset enim nec creare, nec redimere mundum, & tunc nec esset creator, nec redemptor mundi.

Porphyrus affert tres alias definitiones accidentis communis per hæc verba. *Accidens autem est quod adest, & abest præter subiecti corruptionem*. Diuiditur autem

tem

tem in duo; hoc enim ipsius separabile est, illud verò inseparabile. Dormire quidem separabile accidens est: nigrum verò inseparabiliter coruo, & æthiopi accidit. Potest enim intelligi & coruus albus, & æthiops mutans colorem, præter corruptionem subiecti. Definiunt autem sic quoque, accidens est quod contingit eidem inesse, & non inesse: et quod neque genus est, neque species, neque propriam, neque differentiam, semper autem est in subiecto subsistens. Primæ duæ definitiones sunt difficiles, ideoque ab antiquis Arabibus, & à quibusdam recentioribus reiiciuntur. Vtcumque tamen explicabuntur, & defendentur à nobis in responsione ad quartum.

Ad 1. Proprium non definitur tanquã prædicabile contradistinctum ab accidente ut sic, quod diuiditur in accidens proprium, & commune, sed tanquam prædicabile contradistinctum ab accidente communi, ut explicatum est.

Ad 2. Distinguo maiorem; omne accidens prædicabile de multis est genus, vel species respectu subiecti, de quo prædicatur accidentaliter, nego maiorem; respectu alterius subiecti, de quo prædicatur essentialiter, concedo maiorem. Dictum est, quod accidens in concreto potest prædicari & accidentaliter, & essentialiter. In quantum prædicatur acci-

dentaliter constituit quintum prædicabile : in quantum prædicatur essentialiter reducitur ad genus , ac speciem : e. g. coloratum in quantum accidentaliter prædicatur de homine spectat ad quintum prædicabile ; in quantum essentialiter prædicatur de albo , ac nigro , reducitur ad genus .

Ad 3. Definitio , qua proprium dicitur , quod conuenit omni , soli , & semper , definit solum proprium quarto modo constituens quartum prædicabile , ideoque non debet conuenire risui , qui proprius est hominis tertio modo . Coincidit verò definitio Porphyrii cum definitione Aristotelis , qui definit proprium , *quod non indicat quidditatem rei , & conuersim prædicatur* . Eo enim ipso , quod prædicatur conuersim , conuenit omni , soli , & semper . Illud enim prædicatur ad conuertentiam , quod ita conuenit subiecto , vt nunquam subiectum sit sine ipso , nec ipsum sine tali subiecto . Si nunquam subiectum est sine proprio ; ergo conuenit omni subiecto , & semper ; si nunquam proprietas est sine tali subiecto ; ergo conuenit soli ; ergo definitio Aristotelica coincidit cum definitione Porphyrii . Addit verò Aristoteles particulam illam , *quod non indicat quidditatem* , tanquam genus , in quo proprium con-

con-

conuenit cum accidente communi; & differt à tribus predicabilibus essentialibus, quod est esse predicatum non essentialiale nec quidditatum.

Ad 4. Vt explicem definitionem Porphyrii, qua accidens dicitur, quod potest adesse, & abesse à subiecto præter corruptionem subiecti, noto primo, quod duplex est corruptio, physica nimirum, & logica. Physica est, per quam subiectum desinit esse: e. g. mors est corruptio physica corruptio logica est, per quam attribuitur subiecto aliquid repugnans ipsius nature, e. g. cum dicitur homo est hinnibilis corrumpitur logicè homo, quia asseritur aliquid repugnans nature hominis; similiter cum dicitur ignis non est calidus, logicè corrumpitur ignis. Ad corruptionem verò logicā sufficit, quod asseratur aliquid repugnans nature subiecti, etiamsi non sequatur contradictio.

Secundo noto, quod duplex est absentia accidentis à subiecto, positiua nimirum, & negatiua. Absentia negatiua est, per quam accidens non est in tali subiecto; positiua est per quam accidens licet sit in tali subiecto, est etiam extrà tale subiectum in alio subiecto: e. g. cum dico coruus non est niger, affirmo absentiam negatiuam nigredinis à coruo; cum dico nigredo inuenitur extrà coruum in

æthiope affirmo absentiam positivam nigredinis à coruo . Dico igitur sensum definitionis esse ; *accidens est , quod potest adesse , & abesse saltem positivè à subiecto præter eas corruptionem logicam , hoc est quin per hoc affirmetur aliquid repugnans naturæ subiecti*. In hoc verò differt à proprio, quod proprium non potest abesse à subiecto, ne positivè siquidem sine corruptione logica subiecti , hoc est quin affirmetur aliquid repugnans naturæ subiecti . Cum enim proprium conveniat omni , soli , & semper tanquam mutuo connexum cum essentia subiecti, est contra naturam subiecti, quod absit negativè , alioquin non conveniret omni , & semper: est etiam contra naturam subiecti, quod absit positivè per hoc, quod ponatur in alio subiecto , alioquin non conveniret soli .

Ad argumentum in forma concedo maiorem , & distingo minorem ; nigredo non potest abesse à coruo positivè sine ipsius corruptione logica , nego minorem ; non potest abesse negativè sine ipsius corruptione physica , transeat minor ; & nego consequentiam . Eodem pacto respondeo ad confirmationem ex eo, quod accidentia conservatiua subiecti non possunt abesse sine corruptione subiecti . Dico enim , quod possunt abesse

se

se positiuè ; e. g. calor vitalis potest esse in subiecto distincto ab homine sine corruptione logica hominis , cum non sit contrà naturam hominis , vt calor vitalis detur etiam extrà hominem ; licet sit contrà naturam hominis , quod risibilitas detur extrà hominem , cum hominis natura postulet risibilitatem tanquam mutuò connexam secum . Ad illā partem confirmationis , in qua opponitur , quod accidentia destructiua , vt mors , corruptio &c. non possunt adesse subiecto præter eius corruptionem , distinguo ; præter corruptionem logicam , nego ; præter eius corruptionem physicam , concedo . Non est contrà naturam subiecti corruptibilis , quod corrumpatur , & subiecti mortalis , quod moriatur ; ergo per hoc , quod corrumpatur & aut moriatur , solum corrumpitur physicè , non logicè .

Nec dicas hanc explicationem esse contrà mentem Porphyrij . Patet enim Porphyrium dum dicit accidens abesse à subiecto præter corruptionem subiecti , loqui de absentia non physica , sed logica , hoc est per intellectum . Dicit enim quod nigredo potest abesse à coruo , vel æthiope per intellectum , quia possumus intelligere coruum album , & æthiopem mutantem colorem ; ergo etiam nos in-

sistendo vestigijs Porphyrii, possumus dicere, quod accidens est, quod potest adesse, & abesse à subiecto præter eius corruptionem logicam. Eodem pacto est explicanda secunda definitio, qua accidens dicitur, *quod potest eidem inesse, & non inesse*. Intelligenda enim est positiuè, vt sensus sit, *accidens est, quod potest inesse subiecto, & etiam extra tale subiectum in alio subiecto*, cum non sit conuertibile cum subiecto, sicut proprium. Hæc explicatio definitionis insinuat à Scotto, & à Caietano de prædicabilibus. Et hæc de prædicabilibus.

Q V A E S T I O N E S

De prædicamentis.

Ordo disputandorum.

Quia ens, quod diuiditur in decem prædicamenta, est vel vniuocum, vel equiuocum, vel analogum, primo quærimus, vtrum conuenièter definiantur vniuoca, æquiuoca, & analogica. Secundo vtrum ens sit vniuocum, vel analogum, non solum in quantum sumi-

sumitur strictè pro ente reali , quod diuiditur in decem prædicamenta, sed etiã in quantum sumitur latè pro ente intelligibili , quod diuiditur in reale , & rationis possibile, & impossibile; positium, & negatium. Iam quia diuisio entis intelligibilis in reale, & rationis &c. præcedit diuisionem entis realis in decem prædicamenta , antequam agamus de secunda , agimus de prima, & tertia , quaerimus vtrum ens rationis logicum , seu secundæ intentiones constituentur per aliquid diminutum, aut fictum . Quarto, vtrum ens possibile constituatur per aliquid diminutum . Quinto, vtrum impossibile concipiatur , & constituatur per aliquid diminutum . Sexto vtrum negationes , & priuationes dentur , & sint entia diminuta , vel abusiua , vel potius identificentur cum aliquo positio . Septimo, vtrum ens reale conuenienter diuidatur in decem prædicamenta . Octauo , vtrum Deus sit in genere , vel prædicamento . Nono , vtrum prædicamentum substantiæ rectè coordinetur, & quod in eo sit supremum genus vniuersum . Demum reiicientes in alium locum quaestiones de substantia , & aliis prædicamentis , agimus de prædicamento relationis , de quo agi solet in logica, licet eius tractatio sit propriè metaphysi-

ca, & 10. quærimus vtrum omnia entia, & omnia prædicamenta sint relatiua per se ipsa aliqua relatione transcendentali. Vndecimo, vtrum relationes prædicamentales coexistentiæ &c. sint accidentia modalia intrinseca subiectis: in qua quæstione resolvimus alia dubia de relationibus, & concludimus tractatum de prædicamentis.

Vtrum conuenienter definiantur Vniuoca, Aequiuoca, & Analoga. Quæstio XLIV.

Videtur primo, quod non conuenienter definiantur æquiuoca, quorum nomen commune est, secundum nomen verò substantiæ ratio diuersa. Vt enim docet Aristoteles 6. Topicorum cap. 2. æquiuoca non possunt vnica definitione definiri; ergo allata definitio cum sit vnica omnium æquiuocorum non est bona.

2. Videtur, quod non benè definiantur vniuoca, quorum nomen commune est, secundum nomen verò substantiæ ratio est eadem. Non enim sola substantia, sed etiã accidentia possunt esse vniuoca; ergo
non

non requiritur ad vniuoca , vt nomen significet rationem substantiæ , sed sufficit quod significet rationem accidentis .

3. Videtur , quod inconuenienter definiantur analogæ , tanquam media inter vniuoca , & æquiuoca , quorum nomen commune est , secundum nomen verò substantiæ ratio partim est eadem , partim diuersa . Eo enim ipso , quod ratio significata per nomē nō est eadē omninō , sunt æquiuoca ; ergo non sunt media inter vniuoca , & æquiuoca .

4. Non potest explicari , vtrum per has definitiones definiantur sola nomina æquiuoca &c. , vel res per nomina significatæ ; ergo &c.

Respondeo , quod quia ens , quod diuiditur in decem prædicamenta , est genus analogum , prædicamenta verò vel omnia , vel pleraque sunt genera vniuoca , Aristoteles præmittit definitiones vniuocorum , ad quæ reducuntur analogæ , vt iam dicetur . Aequiuoca definit per hæc verba : æquiuoca dicuntur quorum nomen commune est , secundum nomen verò substantiæ ratio diuersa , vt animal , & homo , & pictum animal ; horum enim solum nomen commune est , secundum nomen verò substantiæ ratio diuersa . Si enim quis assignet , quid sit eorum utrumque , quo ani-

mal est, propriam utriusque assignabit rationem. Vniuoca definit per hæc verba, *uniuoca sunt, quorum nomen commune est, & secundum nomen eadem substantiæ ratio; ut animal, & homo, & bos; commune enim nomen, & est ratio substantiæ eadem; si enim quis assignet utriusque rationem, quid vtrumque est, quo animal est, eandem assignabit rationem.*

Hinc patet primo, quid definiatur in allatis definitionibus. Non definiuntur nomina vniuoca, vel æquiuoca, quæ vocantur vniuoca vniuocantia, & æquiuoca æquiuocantia, sed res significatæ per talia nomina, quæ vocantur vniuoca vniuocata, & æquiuoca æquiuocata.

Patet secundo genus, in quo conueniunt vniuoca, & æquiuoca esse, quod habent nomen commune; differentiam esse, quod æquiuoca ita habent nomen commune, ut conueniat illis diuersa definitio, seu ratio nominis; vniuoca ita habent nomen commune, ut conueniat illis eadem definitio, seu ratio nominis; e. g. bos, & homo conueniunt vniuocè in nomine animalis, quia si queratur, quid sit hominem, & bouem esse animal, afferetur eadem definitio, seu ratio nominis, ac dicetur, *hominem, & bouem esse animal est esse viuens sensitiuum*: è conuerso homo, & animal pictum conueniunt

ueniūt æquiuocè in nomine animalis. Si enim quærat^{ur}, quid sit hominem, vel aliquod pictum esse animal, afferetur diuersa definitio, ac dicitur; *hominem esse animal est esse viuens sensitiuum*; aliquod pictum esse animal non est esse viuens sensitiuum, sed esse imaginem viuentis sensitiui. In definitionibus igitur allatis particula illa ratio substantiæ significat definitionē explicantem nomen, vt interpretatur Boetius libro primo prædicamentorum, & alii.

Æquiuoca diuiduntur in æquiuoca strictè, quæ solent esse æquiuoca à casu, & æquiuoca latè, siue analogæ, quæ solent esse æquiuoca à consilio. Æquiuoca strictè sunt, quorum nomen commune est, ratio verò per nomen significata est omninò diuersa, & non habens affinitatem significatam per nomen. Tale est nomen Galli, in quantum significat Gallum auem, & hominem natum in Gallia. Æquiuoca latè, siue analogæ sunt, quorum nomen commune est, & ratio per nomen significata est partim eadem, partim diuersa, cum habeat affinitatem explicatam per nomen; e. g. sanum in quantum dicitur de animali, medicina, & colore est analogum, quia nomen commune est, definitio verò nominis non omninò diuersa. Si enim quærat^{ur}, quid sit ani-

nal, medicinam, & colorem esse sana, offeruntur definitiones non omninò diuersæ, sed conuenientes in explicando quodam ordine ad sanitatem. Animal enim esse sanum, est habere humores benè temperatos; medicinam esse sanam est esse aptam ad benè temperandos humores animalis; colorem esse sanum, est esse signum, quod in animali humores sunt benè temperati. Solent analogæ esse equiuocæ à consilio, quia certo consilio idem nomen impositum est ad significandas plures rationes, propter earum affinitatem; cum è conuerso equiuocæ strictè soleant esse equiuocæ à casu, quia cum significationes sunt disparatæ, casu solet accidere, quod idem nomen habeat plures significationes.

Analogæ diuiduntur in analogæ attributionis, & proportionis. Analogæ attributionis sunt, *quorum nomen commune est, ratio verè per nomen significata est diuersus ordo ad aliquid unum & idem*; e. g. sanum in quantum dicitur de animali, medicina, & colore est analogum attributionis, quia ratio significata per nomen sani est diuersus ordo ad eandem sanitatem. Illud, cui ita conuenit nomen, vt per ordinem ad id tribuatur ceteris, dicitur analogatum principale, alia dicuntur analogata minus principalia:

lia : e. g. in exemplo posito animal sanū est analogatum principale, reliquā sunt minus principalia .

Analogia proportionis sunt quorum nomen commune, & ratio per nomen significata est proportionaliter diuersa ; e. g. ridere dicitur analogicè de homine, & prato . Cum enim dico *pratum ridet*, non idem affirmo, ac cum dico, *homo ridet* ; sed affirmo aliquid proportionale, quod explicatur dicendo ; *sicut homo ridens, ita pratum amenum exhilarat videntes* . Omnes metaphore fundantur in analogia proportionis . Debet autem aduerti, quod in definitione analogorum prius debet definiri id quod est principium analogiæ, deinde alia .

Caietanus admittit etiam analogiam inæqualitatis, cum scilicet ratio per nomen significata est eadem, sed inæqualiter participatur ab inferioribus, eo quod contrahatur per differentias inæquales. Huiusmodi est animal, in quantum dicitur de homine, & equo . Nam idē significo cum dico *homo est animal*, ac cū dico *equus est animal* ; sed tamen animal contrahitur ad hominem, & equum per differentias inæquales rationalitatis & hinnibilitatis . Alii dicunt analogia inæqualitatis esse, cum ratio per nomen significata est eadem sed ab vno parti-

cipa-

cipatur cum dependentia ab altero; e.g. luminosum in quantum dicitur de sole, ac luna est analogum inaequalitatis, quia luna est luminosa cum dependentia à sole. Verum neutra inaequalitas obstat perfectæ vniuocationi logicæ, cum ratio per nomen significata est eadem omnino: alioquin cum quodlibet genus contrahatur per differentias inæquales, si hoc obstaret vniuocationi, nullum genus esset vniuocum logicè.

Debet autem aduerti, quod in omnibus, aut plerisque generibus datur aliqua prima ac nobilissima species, quæ est prima mensura aliarum specierum, quæ sunt in tali genere. Ita in genere entis datur substantia, quæ est prima mensura accidentium, quæ proinde definienda sunt per substantiam. In genere substantiæ datur substantia immaterialis, ac proinde corpora sunt perfectiora, & perfectiora, quo magis recedunt à materia, ut patet in elementis, quæ quo sunt rariora, adeoque in mole equali minus habent materiæ, eo sunt perfectiora, & magis actiua; & ignis, qui est rarissimus, est perfectissimus, & efficacissimus elementorum. In genere corporum inanimatorum datur cœlum, ideoque corpora inanimata, quo magis imitantur cœlum, eo sunt perfectiora.

In

In genere animalis datur homo , ac proinde animalia , quo magis accedunt ad prudentiam hominis , sunt perfectiora . In genere coloris datur albedo . In genere figurarum datur rotunditas . In genere angulorum rectilineorum datur rectus , ideoque alii anguli rectilinei definiendi sunt per rectum . In genere motus datur motus localis , ideoque cæteri motus intelliguntur cum quadam proportionem ad motum localem . In genere motus localis datur motus primus mobilis , à quo mensurantur , & causantur omnes alii motus . Hinc est , ut sit famosum axioma desumptum ex Aristotele , S. Thoma , & aliis , quod *primum in unoquoque genere est mensura cæterorum* .

Ex quo sequitur , quod omnia genera sint aliquantulum analogia , non quidem logicè , sed physicè , cum in omnibus detur prima species , quæ utpotè mensura cæterarum , est primum analogatum .

Quando igitur definiendæ sunt species alicuius generis , considerandum est primo , quænam species sit prima , ac mensura cæterarum , atque illius definitio querenda ; facilè enim per ordinem ad primam definiuntur cæteræ . In hac verò arte definiendi mirabilis fuit Aristoteles . Solet enim definire species generum per ordinem , & proportionem ad primam speciem .

Ad

Ad 1. Distinguo antecedens ; æqui-uoca , in quantum significantur nomine illis æqui-uocè conueniente , definiri non possunt vnica definitione , concedo ; in quantum significantur nomine illis conueniente non æqui-uocè, nego autecedens ; & nego consequentiam . Nomen æqui-uoci non conuenit æqui-uocè , hoc est in diuersa significatione omnibus æqui-uocis , sed conuenit in eadem significatione ; idèd æqui-uoca in quantum conueniunt in nomine æqui-uoci definiri possunt vnica definitione .

Ad 2. In definitione æqui-uocorum , & vniuocorum particula illa *substantie ratio* significat idem , ac ratio , seu definitio explicans nomen ; & quia etiam accidentia possunt conuenire in ratione, seu definitione explicante nomen , possunt conuenire vniuocè .

Ad 3. Analoga sunt media inter æqui-uoca stricte sumpta , & vniuoca ; at sunt species æqui-uocorum late sumptorum , prout sumuntur hic ab Aristotele , qui idcirco analoga comprehendit sub nomine , ac definitione æqui-uocorum , vt docet Sanctus Thomas opusc. 48. tractatu 2. quem præter Thomistas, sequuntur etiam plures alii .

Ad 4. dictum est q. 37. ad secundum , quod in definitione concreti accidentalis

lis

tis definitur complexum, siue subiectum
ut denominatum à forma. Quia ergo
vniuoca, equiuoca &c. sunt concreta
accidentalìa, definiuntur res, in quan-
tum à nomine denominantur vniuoca,
vel æquiuoca.

*Vtrum ens sit Genus vniuocum,
vel analogum. Questio
XLV.*

V Idetur esse vniuocum, ut docet Sco-
tus in primo, distin. 3. q. 3. quem
sequuntur Scotistæ, Nominales, & qui-
dam recentiores; 1. Ex dictis quæst. 44.
tum nomen est vniuocum, cum est com-
mune pluribus secundum eandem ratio-
nem, seu definitionem nominis; sed no-
men entis est hoc pacto commune pluri-
bus, scilicet substantiæ, & accidenti;
ergo &c. Minor probatur, quia si quæ-
ratur, quid sit substantiam, & accidens
esse ens, responderetur per eandem defi-
nitionem entis, ac dicitur substantiam,
& accidens esse ens, est distingui a ni-
hilo, seu non implicare contradictionem;
sicut si quæratur, quid sit hominem, &
equum esse animal, responderetur per ean-
dem definitionem; ergo ens non est mi-
nus

us vniuocum , quam animal .

2 Omne nomen significans conceptum perfectè vnum , hoc est perfectè præscindentem à differentiis , est vniuocum ; sed nomen entis significat conceptum perfectè vnum , & perfectè præscindentem à differentiis entis , quæ sunt perfectitas , & inaleitas , non minus , quam conceptus animalis perfectè præscindat à differentiis animalis , quæ sunt animas , hinnibilitas &c; ergo nomen entis est vniuocum non minus , quam nomen animalis . Minor probatur experientia ; sicut enim quando dico *animal* non cogito de rationali , vel irrationali ; sic quando dico *ens* non cogito de per se , vel in alio .

3. Si dicatur , quod ad vniuocationem non sufficit , quod ratio communis perfectè præscindat à differentiis , sed requiritur , vt differentiæ perfectè præscindant à ratione communi , cum differentiæ entis non perfectè præscindant ab ente , sed sint formaliter ens ; si inquam hoc dicatur , contra est , quia , vt nomen sit vniuocum , sufficit , vt significet rationem , seu conceptum perfectè vnum , & indiuisum ; sed conceptus perfectè præscindens à differentiis eo ipso est perfectè vnus , & indiuisus , cum diuidatur per solas differentias ; ergo sicut
quod

quod differentia non præscindant, non impedit quo minus conceptus communis sit perfectè præcisus, & vnus, sic non impedit ne sit vniuocus .

4. Videtur, quod ex proportionalibus rationibus non solum sit vniuocum ens strictè sumptum, in quantum significat ens reale positium, quod diuiditur in substantiam, & accidens, ac in decem prædicamenta, sed etiam ens latè sumptum, in quantum sumitur pro intelligibili vt sic, & diuiditur in ens reale, & ens rationis; in possibile, & impossibile; positium, & negatiuum; nomen enim intelligibilis est commune omnibus istis secundum eandem rationem, ac definitionem nominis; ergo conceptus intelligibilis est perfectè vnus, & præcisus à differentiis realis, & rationis, licet tales differentiæ fortasse non præscindant à ratione intelligibilis; ergo &c.

5. Non potest explicari vtrum ens sit analogum attributionis, vel proportionis; ergo non est analogum, sed vniuocum .

Respondeo, quod ex principiis sententiæ ponentis inter gradus aliquam distinctionem obiectiuam manifestè sequitur ens, non solum prout sumitur late

latè, & significat intelligibile vt sic, sed etiam prout sumitur strictè, & significat ens reale positium, non esse vniuocum, sed analogum, licet alia genera sint vniuoca reali, & obiectiua vniuocatione. Vniuoca enim sunt, quorum nomen commune est, ratio verò obiectiua per nomen significata est eadem, hoc est omninò similis; analoga sunt, quorum nomen commune est, ratio verò obiectiua per nomen significata non est eadem, nec omninò similis, sed partim diuersa, ac dissimilis; sed nomen entis est commune substantiæ, & accidenti; rationes verò obiectiue, quibus substantia est ens, & accidens est ens, non sunt omninò similes, sed partim dissimiles; ergo ens non est vniuocum, sed analogum. Minor probatur, nam iuxta illam sententiam substantia est ens per rationē omninò identificatā cum perfeitate, accidēs est ens per rationem omninò identificatam cum inaleitate; sed rationes omninò identificatæ cū perfeitate, & inaleitate non sunt omninò similes, sed partim dissimiles, sicut ipsa perfeitas, & inaleitas sunt partim dissimiles; ergo rationes obiectiue, quibus substantia est ens, & accidens est ens, non sunt omninò similes, sed partim

tim dissimiles . Et quia rationes formales , seu definitiones rationum obiectiuarum , si sunt adæquatæ , debent omninò conformari rationibus obiectiuis , ideò substantia , & accidens ita conueniunt in nomine entis , vt definitio adæquata explicans quid sit ratio , qua substantia est ens , & accidens est ens , non sit eadem , sed diuersa . A fortiori ratio obiectiua,qua possibile est intelligibile,est diuersa à ratione obiectiua,per quam impossibile est intelligibile . Ratio enim , per quam possibile est intelligibile, est omninò idem cum realitate possibilis ; sed ratio quæ est omninò idè cum realitate possibilis , est diuersa , ac dissimilis à ratione obiectiua impossibilis , si concipitur talis ratio obiectiua ; ergo possibile , & impossibile non conueniunt in vlla ratione obiectiua intelligibilis : quod valet etiam de ente reali positiuo , & negatiuo : nam ratio obiectiua,qua ens positium est intelligibile, cum sit omninò idem cum ratione obiectiua entis positui, est diuersa à qualibet ratione obiectiua , quæ detur in negationibus, in sententia concedente negationes contradistinctas ab ente positiuo .

In sententia docente gradus non distinguuntur obiectiuè , tollitur vera & obiectiua

ctina vniuocatio ab omnibus generibus,
& probabiliter ab omnibus speciebus.
Vera enim, & obiectiua vniuocatio cō-
sistit in hoc, vt non solum nomen, tum
mentale, tum vocale sit commune, sed
etiam ratio obiectiua significata per no-
men sit eadem, hoc est omninò similis;
sed solum nomen mentale, ac vocale
animalis e. g. est commune homini, &
equo, ratio verò obiectiua, qua homo
est animal, non est omninò eadem, sed
diuersa, ac dissimilis à ratione obiecti-
ua, qua equus est animal; homo enim
est animal per animalitatē omninò iden-
tificatam cum rationalitate, equus est
animal per animalitatem distinctam à
rationalitate, & identificatam cum hin-
nibilitate, quæ animalitates sunt diuer-
sæ, ac dissimiles, sicut rationalitas, &
hinnibilitas; ergo homo, & equus non
conueniunt in ratione animalis vniuoca-
tione vera, & obiectiua; idem valet de
omnibus aliis generibus; ergo tollitur
vera, & obiectiua vniuocatio omnium
generum. Addo, quod probabiliter tol-
litur vniuocatio obiectiua omnium spe-
cierum etiam infimarum. Vt enim di-
ctum est quaestione 40. omnia sunt dissi-
milia in vltima indiuiduatione per se;
sed ratio specifica hominis e. g. est ea-
dem omninò cum vltima indiuiduatio-
ne

ne per se, ergo indiuidua speciei humanæ sunt homo per dissimilem rationem hominis; ergo non habent veram & obiectiuam vniuocationem, per quam nō solum conueniant in nomine mentali, & vocali hominis, sed etiam in ratione obiectiua hominis significata per nomē. E conuersò si gradus distinguūtur, animal est obiectiuè vniuocum, quia non solum nomen animalis est commune, sed ipsa ratio obiectiua animalis, vtpotè distincta à differentiis est eadem, & omninò similis in omnibus animalibus, licet specie diuersis, vt dictum est quæst. 32. Et ex proportionali ratione homo, & alię species sunt vniuocæ.

Porro Aristoteles, & interpretes antiqui videntur omninò in generibus, & speciebus ponere veram, & obiectiuam vniuocationem. Probatur primo ex Aristotelica definitione vniuocorum, in qua requiritur ad vniuoca, vt non solū nomen, sed etiam ratio significata per nomen sit omninò eadem, & similis; sed nomen significat principaliter rationem obiectiuam; e.g. animal significat rationem obiectiuam animalis; ergo requirit ad vniuocationem, vt ratio obiectiua sit omnino similis.

Secundo probatur, quia Aristoteles in suis libris præsertim metaphysicis sæ-

pe docet tanquam aliquid magni momēti, quod ens non est genus, & non dicitur vno modo, hoc est vniuocè, sed multipliciter, & analogicè. Si verò ad genus & vniuocationem requiritur, vt ratio obiectiua sit omninò similis, manifestè hæc quaestio est de re, & magni momenti, ideoque digna, vt ab Aristotele sepe tractetur. At si ad genus, & vniuocationem non requiritur, vt ratio obiectiua sit eadem, ac omninò similis, quaestio solum est de modo, quo ens intelligitur, atque adeò est parui momenti, nec digna vt toties ab Aristotele tractetur.

Tertioprobat ex Aristotelis interpretibus Græcis, Arabibus, & Latinis. **Ex** Græcis simplicius 2. de anima; textu 2. *Ea inquit, quæ vniuocè predicantur, sunt inseparabilia ab ijs, quæ sibi subiecta sunt; verum in his natura quedam est, quæ licet non sit separabilis, attamen vna quedam est communis natura, ab ijs diuersa de quibus predicatur, quæque ipsius ratione non euariat, atque adeò quia vna est, vna quadam ratione comprehensibilis est; ergo secundum simplicium, licet natura vniuoca non sit separabilis ab inferioribus, & à differentiis tamen est ab ipsis diuersa; sed dum dicit quod non est separabilis, negat separabilitatem*

litate à parte rei, non per intellectum, cum procul dubio per intellectum natura vniuoca sit separabilis, & abstrahibilis à differentiis, e.g. natura animalis est separabilis & abstrahibilis ab homine, & equo, & à differentiis rationalis, & irrationalis; ergo dum dicit, quod est diuersa ponit aliquam diuersitatem à parte rei; & dum addit, quod secundum sui rationem non euariat, docet quod à parte rei non euariat, sed est omnino similis. Confirmatur, quia rationem affert, cur ratio vniuoca sit definibilis vnica definitione, quia secundum se est vna, siue omnino similis, ideoque definibilis vnica definitione, cum oppositum contingat in ratione analogà. Eandem doctrinam insinuat Philoponus in textu citato, & in sequente. Ex Arabibus Auerroes in textum 86. Poster. dicit vniuoca esse verè, & propriè vna, secus analogà: atque idem ex latinis asserit Albertus in antepredicamentis cap. de vniuocis, & 5. metaphysicæ tractatu ultimo.

Quarto probatur, quia scholastici tractant tanquam quæstiones summi momenti, vtrum Deus sit in genere, & vtrum conueniant vniuocè cum creaturis in aliqua ratione, vt videre est apud Sanctum Thomam, prima parte quæst. 3. ar-

non est eadem, cum ita nomen est commune pluribus, vt appareat esse diuersā, ac dissimilem rationem, secundum quam illis attribuitur; sed cum ratio significata per nomen includitur formaliter in differentiis, apparet dissimilem esse rationem, secundum quam nomen attribuitur pluribus differentibus; ergo &c. Minor probatur, & explicatur in ente; cum enim dico *substantia est ens, accidens est ens*, aduerto quod substantia est ens per rationem, quæ formaliter est perfectitas; accidens est ens per rationem, quæ est inaleitas; sed ratio entis, quæ est perfectitas, apparet vt diuersa à ratione, quæ est inaleitas; ergo apparet, quod substantia, & accidens sunt ens per diuersam rationem entis. E conuersò cū dico *homo est animal, equus est animal*, ratio animalis apparet vt non inclusa in differentiis hominis, & equi; ergo non apparet vt diuersa, adeoque apparet, vt eadem, & omninò similis.

Ad 1. Concedo maiorem, & nego minorem: nam nomen entis ita est commune substantiæ, & accidenti, vt ipsis attribuatür secundum rationem diuersam non solum obiectiue, sed etiam formaliter, vt dictum est in resolutione quæstionis. Ad probationem, distinguo antecedens; si quæratür quid sit substantiam,

& ac-

& accidens esse ens , respondetur per eandem definitionem verbaliter, concedo ; eadem obiectiuè , & quo ad conceptum, nego . Cum dicitur *substantiam esse ens est contradistingui à nihilo , accidens esse ens est contradistingui à nihilo*, ratio cōtradistincti à nihilo, apparet vt eadem cum differentia substantiæ , & accidentis ; ergo apparet vt ratio diuersa ; ergo est diuersa ratio , ac definitio non solum obiectiuè , sed etiam formaliter ;

Ad 2. distinguo maiorem ; omne nomen significans conceptum perfectè vnum , & perfectè præscindentem à differentiis solum antequam attribuatur pluribus differentibus , est vniuocum , nego maiorem ; etiam cum attribuitur pluribus differentibus , concedo maiorem ; distinguo eodem pacto minorem ; & nego consequentiam . Nomen entis , cum attribuitur differentiis , significat conceptum , quo ens apparet vt idem formaliter cum differentiis , adeoque vt non præcisum à differentiis , neque vnum perfectè ; ergo non est vniuocum .

Addo probabile mihi esse, quod conceptus entis non perfectè præscindat à substantia, sed semper exprimat substantiam . Probatur primò , quia Aristoteles , quem sequitur Sanctus Thomas ,

atè , & significat intelligibile vt sic, sed etiam prout sumitur strictè , & significat ens reale positium , non esse vniuocum , sed analogum , licet alia genera sint vniuoca reali ; & obiectiua vniuocatione . Vniuoca enim sunt , quorum nomen commune est , ratio verò obiectiua per nomen significata est eadem , hoc est omninò similis ; analoga sunt , quorum nomen commune est , ratio verò obiectiua per nomen significata non est eadem , nec omninò similis , sed partim diuersa , ac dissimilis ; sed nomen entis est commune substantiæ , & accidenti ; rationes verò obiectiue , quibus substantia est ens , & accidens est ens , non sunt omninò similes , sed partim dissimiles ; ergo ens non est vniuocum , sed analogum . Minor probatur , nam iuxta illam sententiam substantia est ens per rationē omninò identificatā cum perfectate , accidēs est ens per rationem omninò identificatam cum inaleitate ; sed rationes omninò identificatæ cū perfectate , & inaleitate non sunt omninò similes , sed partim dissimiles , sicut ipsa perfectitas , & inaleitas sunt partim dissimiles ; ergo rationes obiectiue , quibus substantia est ens , & accidens est ens , non sunt omninò similes , sed partim

im dissimiles . Et quia rationes formales , seu definitiones rationum obiectivarum , si sunt adequatae , debent omninò conformari rationibus obiectiuis , deò substantia , & accidens ita conueniunt in nomine entis , vt definitio adequata explicans quid sit ratio , qua substantia est ens , & accidens est ens , non sit eadem , sed diuersa . A fortiori ratio obiectiua , qua possibile est intelligibile , est diuersa à ratione obiectiua , per quam impossibile est intelligibile . Ratio enim , per quam possibile est intelligibile , est omninò idem cum realitate possibilis ; sed ratio quæ est omninò idè cum realitate possibilis , est diuersa , ac dissimilis à ratione obiectiua impossibilis , si concipitur talis ratio obiectiua ; ergo possibile , & impossibile non conueniunt in vlla ratione obiectiua intelligibilis : quod valet etiam de ente reali positiuo , & negatiuo : nam ratio obiectiua , qua ens positiuum est intelligibile , cum sit omninò idem cum ratione obiectiua entis positivi , est diuersa à qualibet ratione obiectiua , quæ detur in negationibus , in sententia concedente negationes contradistinctas ab ente positiuo .

In sententia docente gradus non distinguuntur obiectiue , tollitur vera & obiectiua

ctiua vniuocatio ab omnibus generibus,
 & probabiliter ab omnibus speciebus.
 Vera enim, & obiectiua vniuocatio cō-
 sistit in hoc, vt non solum nomen, tum
 mentale, tum vocale sit commune, sed
 etiam ratio obiectiua significata per no-
 men sit eadem, hoc est omninò similis;
 sed solum nomen mentale, ac vocale
 animalis e. g. est commune homini, &
 equo, ratio verò obiectiua, qua homo
 est animal, non est omninò eadem, sed
 diuersa, ac dissimilis à ratione obiecti-
 ua, qua equus est animal; homo enim
 est animal per animalitatē omninò iden-
 tificatam cum rationalitate, equus est
 animal per animalitatem distinctam à
 rationalitate, & identificatam cum hin-
 nibilitate, quæ animalitates sunt diuer-
 sæ, ac dissimiles, sicut rationalitas, &
 hinnibilitas; ergo homo, & equus non
 conueniunt in ratione animalis vniuoca-
 tione vera, & obiectiua; idem valet de
 omnibus aliis generibus; ergo tollitur
 vera, & obiectiua vniuocatio omnium
 generum. Addo, quod probabiliter tol-
 litur vniuocatio obiectiua omnium spe-
 cierum etiam infimarum. Vt enim di-
 ctum est quæstione 40. omnia sunt dissim-
 ilia in vltima indiuiduatione per se;
 sed ratio specifica hominis e. g. est ea-
 dem omninò cum vltima indiuiduatio-
 ne

ne per se, ergo indiuidua speciei humanae sunt homo per dissimilem rationem hominis; ergo non habent veram & obiectiuam vniuocationem, per quam non solum conueniant in nomine mentali, & vocali hominis, sed etiam in ratione obiectiua hominis significata per nomē. E conversò si gradus distinguuntur, animal est obiectiuè vniuocum, quia non solum nomen animalis est commune, sed ipsa ratio obiectiua animalis, utpotè distincta à differentiis est eadem, & omninò similis in omnibus animalibus, licet specie diuersis, ut dictum est quæst. 2. Et ex proportionali ratione homo, & aliæ species sunt vniuocæ.

Porro Aristoteles, & interpretes antiqui videntur omninò in generibus, & speciebus ponere veram, & obiectiuam vniuocationem. Probatur primo ex Aristotelica definitione vniuocorum, in qua requiritur ad vniuoca, ut non solum nomen, sed etiam ratio significata per nomen sit omninò eadem, & similis; sed nomen significat principaliter rationem obiectiuam; e.g. animal significat rationem obiectiuam animalis; ergo requirit ad vniuocationem, ut ratio obiectiua sit omnino similis.

Secundo probatur, quia Aristoteles in suis libris præsertim metaphysicis sæ-

pe docet tanquam aliquid magni momenti, quod ens non est genus, & non dicitur vno modo, hoc est vniuocè, sed multipliciter, & analogicè. Si verò ad genus & vniuocationem requiritur, vt ratio obiectiua sit omninò similis, manifestè hæc quaestio est de re, & magni momenti, ideoque digna, vt ab Aristotele sepe tractetur. At si ad genus, & vniuocationem non requiritur, vt ratio obiectiua sit eadem, ac omninò similis, quaestio solum est de modo, quo ens intelligitur, atque adeò est parui momenti, nec digna vt toties ab Aristotele tractetur.

Tertioprobat ex Aristotelis interpretibus Græcis, Arabibus, & Latinis. *Ex Grecis simplicius 2. de anima; textu 2. Ea inquit, quæ vniuocè prædicantur, sunt inseparabilia ab ijs, quæ sibi subiecta sunt; verum in his natura quedam est, quæ licet non sit separabilis, attamen vna quedam est communis natura, ab ijs diuersa de quibus prædicatur, quæque ipsius ratione non euariat, atque adeò quia vna est, vna quadam ratione comprehensibilis est; ergo secundum simplicium, licet natura vniuoca non sit separabilis ab inferioribus, & à differentiis tamen est ab ipsis diuersa; sed dum dicit quod non est separabilis, negat separabilitatem*

litate à parte rei, non per intellectum, cum procul dubio per intellectum natura vniuoca sit separabilis, & abstrahibilis à differentiis, e.g. natura animalis est separabilis & abstrahibilis ab homine, & equo, & à differentiis rationalis, & irrationalis; ergo dum dicit, quod est diuersa ponit aliquam diuersitatem à parte rei; & dum addit, quod secundum sui rationem non euariat, docet quod à parte rei non euariat, sed est omnino similis. Confirmatur, quia rationem affert, cur ratio vniuoca sit definibilis vnica definitione, quia secundum se est vna, siue omnino similis, ideoque definibilis vnica definitione, cum oppositum contingat in ratione analogia. Eandem doctrinam insinuat Philoponus in textu citato, & in sequente. Ex Arabibus Auerroes in textum 86. Poster. dicit vniuoca esse verè, & propriè vna, secus analogia: atque idem ex latinis asserit Albertus in antepredicamentis cap. de vniuocis, & 5. metaphysicæ tractatu ultimo.

Quarto probatur, quia scholastici tractant tanquam quæstiones summi momenti, vtrum Deus sit in genere, & vtrum conueniant vniuocè cum creaturis in aliqua ratione, vt videre est apud Sanctum Thomam, prima parte quæst. 3. ar-

tic. 5. & quæst. 13. artic. 5. Si verò ad convenientiam uniuocam non requireretur, ut ratio obiectiua esset omninò similis, tales quæstiones essent parui momenti, & solum de modo intelligendi; ergo supponunt ad uniuocationem requiri, ut ratio obiectiua sit omninò similis. Et confirmatur, quia probant Deum non esse in genere, nec conuenire uniuocè cum creaturis ex eo, quod rationes, quæ in creatis existunt multipliciter, & diuisim, in Deo existunt unitè, & ex eo, quod Deus est simplex, ut videre est in articulis citatis S. Thomæ; sed hæc argumenta probant, quod rationes obiectiue sunt diuersæ, ac dissimiles; ergo supponunt requiri ad uniuocationem, ut rationes obiectiue sint omninò similes.

In sententia dicente gradus obiectiue non distingui, ad defendendam utcūque uniuocationem generum, ac specierum, dicendum, quod ad hoc, ut ratio significata per nomen sit uniuoca, requiritur, & sufficit, ut non includatur formaliter in differentiis, tanquam id, quod differentiæ formaliter sunt. Et quia ratio animalis, atque idem dic de aliis generibus, ac speciebus non includitur formaliter in differentiis rationalis, & inuincibilis: rationalitas enim & in-

hianibilitas formaliter non sunt animal : ideo animal est vniuocum, & propriè genus contrahibile per differentias, cum non sit formaliter de essentia differentiarum. E conuersò ens includitur formaliter in omnibus suis differentiis tanquam id, quod tales differentiae formaliter sunt; perfectas enim, & incomplete, atque aliae differentiae entis formaliter sunt ens, cum non sint nihil; ergo ens non est vniuocum, nec propriè est genus, sed est analogum.

Confirmatur, quia Sanctus Thomas prima parte, quaest. 3. artic. 5. ex Aristotele affert hanc ipsissimam rationem, cur ens non sit genus per haec verba. *Ossendit Philosophus in tertio metaphysicæ, textu decimo, quod ens non potest esse genus alicuius; omne enim genus habet differentias, quae sunt extra essentiam generis; nulla autem differentia posset inueniri, quae esset extra ens, quia non ens non potest esse differentia.*

Sed difficultas est in applicanda hac doctrina definitionibus vniuocorum, & analogorum, & in explicando, quo pacto eo ipso, quod ratio significata per nomen commune formaliter includitur in differentiis, non sit omninò eadem, eo verò ipso, quod non includitur, sit eadem omninò. Dico, quod tum ratio

non est eadem, cum ita nomen est commune pluribus, vt appareat esse diuersā, ac dissimilem rationem, secundum quam illis attribuitur; sed cum ratio significata per nomen includitur formaliter in differentiis, apparet dissimilem esse rationem, secundum quam nomen attribuitur pluribus differentiis; ergo &c. Minor probatur, & explicatur in ente; cum enim dico *substantia est ens, accidens est ens*, aduerto quod substantia est ens per rationem, quæ formaliter est perfectitas; accidens est ens per rationem, quæ est inaleitas; sed ratio entis, quæ est perfectitas, apparet vt diuersa à ratione, quæ est inaleitas; ergo apparet, quod substantia, & accidens sunt ens per diuersam rationem entis. E conuersò cū dico *homo est animal, equus est animal*, ratio animalis apparet vt non inclusa in differentiis hominis, & equi; ergo non apparet vt diuersa, adeoque apparet, vt eadem, & omninò similis.

Ad 1. Concedo maiorem, & nego minorem: nam nomen entis ita est commune substantiæ, & accidenti, vt ipsis attribuatür secundum rationem diuersam non solum obiectiuè, sed etiam formaliter, vt dictum est in resolutione quæstionis. Ad probationem, distinguo antecedens; si quæratür quid sit substantiam,

& ac-

& accidens esse ens , respondetur per eandem definitionem verbaliter, concedo ; eadem obiectiuè , & quo ad conceptum, nego . Cum dicitur *substantiam esse ens est contradistingui à nihilo* , *accidens esse ens est contradistingui à nihilo* , ratio cōtradistincti à nihilo, apparet vt eadem cum differentia substantiæ , & accidentis ; ergo apparet vt ratio diuersa ; ergo est diuersa ratio , ac definitio non solum obiectiuè , sed etiam formaliter ;

Ad 2. distinguo maiorem ; omne nomen significans conceptum perfectè vnum , & perfectè præscindentem à differentiis solum antequam attribuitur pluribus differentibus , est vniuocum , nego maiorem ; etiam cum attribuitur pluribus differentibus , concedo maiorem ; distinguo eodem pacto minorem ; & nego consequentiam . Nomen entis , cum attribuitur differentiis , significat conceptum , quo ens apparet vt idem formaliter cum differentiis , adeoque vt non præcisum à differentiis , neque vnum perfectè ; ergo non est vniuocum .

Addo probabile mihi esse, quod conceptus entis non perfectè præscindat à substantia, sed semper exprimat substantiam . Probatur primò , quia Aristoteles , quem sequitur Sanctus Thomas ,

alique communiter, pluribus in locis docet, quod ens dicitur multipliciter, sicut sanum. Ita 4. metaphys. textu 6. habet. *Ens autem multipliciter quidem dicitur, verum ad unum, unamque quandam naturam, & non æquivocè; sed quemadmodum omne salubre ad sanitatem, quoddam eo quod conseruat, quoddam eo quod sanat, quoddam eo quod signum sanitatis, quoddam verò eo quod capax illius est.* Et allatis aliis exemplis subdit; ita & ens multipliciter quidem dicitur, sed ad unum principium. *Quedam enim quia substantia entia dicuntur, quedam quia passiones substantie, quæ tanquam via ad substantiam, aut positiones, aut priuationes, aut qualitates, aut effectiua, aut generatiua substantie siue eorum quæ ad substantiam dicuntur.* Sed conceptus sani non præscindit ab animali sano, quod est principale analogatum, sed semper exprimit ipsum animal sanum: cum enim dicitur, *color est sanus*, dicitur color est signum, quod animal est sanum, &c; ergo etiam conceptus entis non præscindit à substantia, sed semper exprimit substantiam.

Secundò probatur, quia ideò conceptus sani non præscindit ab animali sano, quia cætera sana dicuntur per ordinem ad animal sanum, cum animal dicatur sanum per se præscindendo ab ordine

dine ad alia sana, sed etiam substantia dicitur ens per se præscindendo ab ordine ad alia entia, ideoque definitur definitione absoluta, & sine additamento; accidens verò dicitur ens per ordinem ad substantiam, ideoque definitur entis ens, & per additamentum, ut dictum est de prædicabilibus quæst. 37. ad primū, ergo ens nō præscindit perfectè à substantia.

Tertio probatur, quia cum concipimus ens non possumus, præscindere ab eo, quod est ens simpliciter, & absolute, sicut cum dicimus *sanum* non possumus præscindere ab eo, quod est sanum simpliciter & absolute; sed sola substantia est ens simpliciter & absolute; ergo &c. Ratio à priori potest esse quia sicut substantia est ens primum, ita est primum obiectum intellectus; accidentia sicut sunt entis entia, & totum suum esse habent per ordinem ad substantiā, ita cognosci non possunt, nisi per ordinem ad substantiam. Hinc est, ut licet sensus, qui est potentia cognoscitiva secundum quid, percipiat sola entia secundum quid, hoc est sola accidentia cognoscibilia secundum quid; intellectus tamen, qui est potentia cognoscitiva simpliciter, secundum naturalem modum intelligendi statim progrediatur ad cognitionem substan-

tia, quæ est ens simpliciter, & cognoscibile simpliciter, & visis accidētibus hominis e.g. non sistat in ipsis, sed progrediatur ad hominis substantiam, ac dicat, *id quod habet talia accidētia, talē figurā &c.*

Hinc primo colligitur, quod sicut quando dico *sanum*, vel intelligo solum sanum principaliter, hoc est animal habens sanitatem, vel si intelligo plura sana, cognosco expressè plures ordines ad sanitatem animalis: sic cum dico ens, vel intelligo expressè solam substantiā, vel intelligo expressè plures modos, quibus dicitur ens, aliud per se, aliud per ordinem ad substantiam: quod idem contingit in risu, & in cæteris analogis. Nec opponatur experientia, per quam videtur, quod cum dicimus *ens*, nihil expressè cogitamus de substantia. Primo enim dico, quod Aristoteles, & Sanctus Thomas, qui fuerunt acutissimi in notandis experientiis nostrorum actuum, experiebantur se intelligere substantiam. Secundo unusquisque experitur, quod cum dicit *ens*, licet nil cogitet de nomine substantiæ, concipit ens absolutè, quod est sola substantia. Tercio ita est difficilè cum dicimus *ens* non intelligere substantiam, ut non solū vulgus hominum, sed plurimi philosophi non possint intelligere, quod den-

tur

tur alia entia , quam substantiæ , vt atomistæ , qui dicunt sola dari corpuscula substantialia , non autem accidentia .

Colligitur secundo ens non esse vniuersale propriè vnum , sicut animal , sed vnum impropriè , in quantum exprimit plura ordinata ad vnum , sicut sanum , ideoque esse vnum solum analogicè .

Colligitur tertio , quo pacto non sint omninò identicæ , & omninò synonymæ propositiones , quibus dicitur *substantia est ens* , & *accidens est ens* . Ratio est quia cognoscendo de substantia , & accidente , quod sunt ens , magis penetrom conuenientiam saltem fundamentalem , quam habent substantia & accidens .

Ad 3. Patet ex dictis ad analogiam sufficere , vt differentie includant rationem communem , & præterea ipsam rationem entis non præscindere à differentia , saltem substantiæ .

Ad 4. Ex proportionalibus rationibus , ex quibus ens strictè sumptum dicitur analogicè , etiam ens latè sumptum dicitur analogicè , vt explicatum est in resolutione quæstionis . Addo conceptum entis communem enti reali , & chimerico , positiuo , & negatiuo , semper exprimere ens reale , cum ipse chimæ , & negationes concipiantur ad modum
en-

entis realis ; ergo conceptus communis intelligibilis non præscindit ab ente reali .

Ad 5: Ens in quantum dicitur de substantia & accidente est analogum proportionis : in quantum dicitur de pluribus accidentibus est analogum attributionis . Ratio est , quia analogum proportionis est , cum nomen dicitur de duobus , aut pluribus , in quantum vnū habet ordinem , & proportionem ad aliud ex illis pluribus ; sed ens dicitur de substantia , & accidente , in quantum accidens in essendo habet ordinem , & proportionem ad substantiam , cum accidens sit ens substantiæ ; ergo ens dicitur de substantia , & accidente secundū analogiam proportionis . At analogum attributionis est , cum nomen dicitur de pluribus , in quantum illa plura habent ordinem , & proportionem ad vnum , non inclusum in illis pluribus , eo pacto , quo sanum dicitur de medicina , & colore , in quantum habent ordinem ad animal sanum ; sed plura accidentia , e.g. quantitas , qualitas &c dicuntur entia , in quantum habent ordinem , & proportionem ad eandem substantiam : ergo &c. Quod verò analogia proportionis , & attributionis differant modo explicato , docet Sanctus Thomas prima parte quæst.

quest. 13. art. 5. in corpore; Dicendum igitur, quod huiusmodi nomina dicuntur de Deo, & creaturis secundum analogiam, id est proportionem, quod quidem contingit dupliciter in nominibus, vel quia multa habent proportionem ad unum, sicut sanum, dicitur de medicina, & urina, in quantum utrumque habet ordinem, & proportionem ad sanitatem animalis, cuius hoc quidem signum est, illud verò causa; vel ex eo quod unum habet proportionem ad aliud, sicut sanum dicitur de medicina, & animali, in quantum medicina est causa sanitatis, quæ est in animali.

Vtrum secundæ intentiones, siue ens rationis logicum constituantur per aliquod esse diminutum, aut fictum. Quæstio XLVI.

VIdetur vera sententia, quæ tribuitur Scoto in 1. dist. 2. quest. 2. & dist. 35. quæst. unica, quod secundæ intentiones, siue entia rationis logica, e.g. cognitum, prædicatum, subiectum &c. constituentur formaliter per quoddam esse diminutum resultans in rebus ex cognitione; 1. quia ex omnibus actionibus resultat aliquid in obiecto, seu

termino talium actionum; e. g. ex actione calefactiua resultat in corpore calefacto calor, quo constituitur formaliter calidum &c; sed cognitiones sunt actiones cognoscitiue; ergo ex cognitionibus resultat in obiectis aliquid, quo constituuntur formaliter cognita; hoc, quod resultat est purum esse rationis, ac diminutum, non autem reale; ergo entia rationis logica constituntur per aliquod esse diminutum, & rationis. Probatur subsumptum, quia esse, quod non immutat res, non requirit subiectum reale, & existens, & pendet ab actu rationis, etiam in conseruari, non est esse reale, sed solum rationis, ac diminutum; sed esse cogniti non requirit subiectum reale; nam licet quod non est non possit calefieri, potest cognosci, cum Antichristus, qui non est, cognoscatur, & praterea pendet ab actu rationis etiam in conseruari; tandem enim, Petrus est cognitus, quandiu durat actus rationis cognoscens Petrum; ergo &c.

2. Pati est recipere aliquid intrinsecum; sed cognosci est pati; ergo cognosci est recipere aliquod esse intrinsecum; hoc esse non est reale; ergo rationis, & diminutum.

3. Videtur vera opinio plurium Thomi-

mistarum , quod ens rationis logicum constituitur per aliquod esse cognitum non resultans à parte rei in obiecto, sed fictum ab intellectu . Per illud enim obiectum constituitur cognitum , quod intellectus cognoscit , dum iudicat illud esse cognitum ; sed intellectus dum iudicat Petrum esse cognitum e. g. apprehendit aliquid , per quod cognitio afficiat intrinsecè Petrum , hoc verò est fictum ; ergo obiectum constituitur cognitum per aliquod fictum .

Respondeo potentias intentionales per actus cognoscendi, amandi &c. non tribuere obiectis vllum esse diminutum intrinsecum ipsis. Probatur primo, quia vel hoc esse diminutum , & rationis dicit aliquam perfectionem , & addit vniuerso pulchritudinem , vel non ; neutrum dici potest ; ergo &c. Probatur minor : si enim dicit perfectionem , & addit vniuerso pulchritudinem , est ens reale , cum solum ens reale addat vniuerso pulchritudinem ; si nullam dicit perfectionem , est quid omninò superfluum ; quid enim magis superfluum , quam quod ita ponitur , vt nullam dicat perfectionem , nec addat vniuerso vllam pulchritudinem ? sed natura nihil ponit superfluum ; ergo non dantur hæc entia diminuta . Nec dicas talia entia esse

se necessaria, ut obiecta constituentur cognita, adeoque non esse superflua. Nam contra est, quia hæc ipsa est implicantiæ, quod ut obiecta constituentur cognita sit necessarium aliquid omnino superfluum; sed quod nullam perfectionem, aut pulchritudinem ponit est omnino superfluum; ergo non est necessarium.

Probatur secundo à priori ex natura actionis cognoscitiuæ. Actio enim cognoscitiua ordinatur ad hoc, ut cognoscens per cognitionem fiat quodammodo obiectum, & trahat ad se perfectionem obiecti, ut sæpè dictum est, præsertim in quæstionibus procemialibus; sed ut cognoscens trahat ad se perfectionem obiecti, non debet producere aliquid esse intrinsecum obiecto, sed solum aliquid esse intrinsecum, & perfectiuium cognoscentis, à quo obiectum denominetur cognitum purè extrinsecè; ergo per cognitionem non producit illum esse cognitum intrinsecum, obiecto, sed solum aliquid esse intrinsecum perfectiuium cognoscentis, ac denominans obiectum purè extrinsecè.

Dico secundo: res constituentur formaliter cognitæ non per aliquid fictum, sed per cognitionem intrinsecam co-

gni-

gnoscenti, ac denominantem res purè extrinsecè. Probatur, quia per illud esse res constituuntur cognite, quod affirmamus de rebus, dum dicimus sine errore, *res est cognita*; sed cum sine errore dicimus, *Petrus est cognitus*, affirmamus, quod cognoscens habet esse cognitionis intrinsecum sibi, ac solum extrinsecè versans circa Petrum, non autem affirmamus, quod res habeant vllum respectum fictum ad cognitionem; ergo &c.

Dico tertio: probabile est intellectū nostrum, dum tribuit rebus denominationes extrinsecas cogniti, prædicati, subiecti &c. habere fundamentum concipiendi in rebus aliquam relationem, fictam, illamque sapè concipere. Probatur, quia cum intellectus concipit Petrum esse cognitum, intelligit cognitionem, ut formam denominantem Petrum; sed intellectus est assuetus cognoscendis primo formis intrinsecis, quales sunt cognitiones, volitiones, visiones, calor, frigus &c, adeoque habet species representatiuas formarum, ut intrinsecarum; ergo habet fundamentū concipiendi formam, à qua Petrus constituitur cognitus, ut intrinsecam Petro, & sic fingendi ens, & relationem rationis. Confirmatur, quia sumus assueti.

sueti cognoscendis relationibus mutuis; ergo sicut cognoscimus cognitionem, habere relationem ad obiectum, sic habemus fundamentum concipiendi, quod obiectum habeat intrinsecam relationem ad cognitionem; sed talis relatio est ficta; ergo &c.

Hinc colligitur, in quo sensu dicant auctores antiqui secundas intentiones haberi à relationibus rationis. Sensus est, quod intellectus, dum tribuit denominationes secundo intentionales, habet fundamentum concipiendi relationes fictas, & rationis. In eodem sensu dicunt, quod prædicatum, & subiectum constituuntur per relationem rationis subiecti ad prædicatum, ac prædicati ad subiectum. Eodem pacto sunt explicandi, dum dicunt Deum constitui creatorem &c. per relationem rationis.

Ad 1. Distinguo maiorem, ex omnibus actionibus ordinatis ad hoc, ut per illas agens communicet termino perfectionem aliquam, quam præsupponitur habere in se, producit aliquid in obiecto, seu termino, concedo maiorem; ex omnibus actionibus ordinatis purè ad hoc, ut agens trahat ad se perfectionem obiecti, & termini, resultat aliquid in obiecto, ac termino, nego maiorem; distinguo eodem pacto minorem

rem, & nego consequentiam. Duplex est actio. Prima ordinatur ad hoc, ut agens communicet obiecto, seu termino aliquam perfectionem, quam agens præsupponitur habere in se, & ex hac resultat aliquid in obiecto, seu termino; e. g. quia illuminatio est actio, qua luminosum communicat illuminabili perfectionem lucis, quam præsupponitur habere in se, ex illuminatione resultat perfectio lucis in corpore illuminato, idemq; dic de calefactione &c. Secunda actio est, quæ ordinatur purè ad hoc, ut agens trahat ad se perfectionem, quæ præsupponitur esse in obiecto; & ex hac nihil resultat in obiecto, vel termino, sed solum in agente. Actio cognoscitiva ordinatur purè ad hoc, ut cognoscens trahat ad se perfectionem obiecti cogniti, ut dictum est in secunda probatione conclusionis; ergo nihil ex illa resultare debet in obiecto, sed solum in cognoscente.

Ad 2. Distinguo maiorem; pati physice est recipere aliquid intrinsecè, concedo maiorem; pati pure grammaticaliter, nego maiorem; distinguo eodem pacto minorem; & nego consequentiam. Pati purè grammaticaliter est purè terminare aliquam actionem, vel relationem, nihil intrinsecè recipiendo. Cogno-

gnosci , amari , videri &c. est pari purè grammaticaliter , cum sit purè terminare cognitionem , amorem , &c. ideoque non est recipere , aliquid intrinsecè. Et confirmatur , quia etiam Deus cognoscitur , & tamen nihil intrinsecè potest recipere ; ergo &c.

Ad 3. Distinguo maiorem ; per illud obiectum constituitur cognitum , quod intellectus cognoscit affirmatiuè , dum iudicat sine errore obiectum esse cognitum , concedo maiorem ; quod concomitanter cognoscit purè apprehensiuè , nego maiorem ; distingo eodem pacto minorem ; & nego consequentiam . Obiectum constituitur cognitum , non per illud , quod concomitanter apprehendimus , sed per illud , quod affirmamus dum iudicamus sine errore obiectum esse cognitum , vt dictum est in probatione secundæ conclusionis .

*Vtrum ens possibile constituatur
per aliquod esse diminutum.*

Quaestio XLVII.

Videtur vera sententia Henrici , Scoti , & plurium aliorum , quod mundus , & omnes creaturæ fuerint possibiles ab æterno , & necessariò non solum

solum per denominationem purè extrinsecam à potentia actiua Dei potentis illas producere, sed etiam per aliquam possibilitatem, seu potentiam passiuam intrinsecam ipsis creaturis, quæ possibilitas, vel sit quoddam esse reale essentiæ, quod creaturæ habent necessario, & ab æterno, vt insinuat Henricus; vel sit quoddam esse diminutum, resultans ex diuina cognitione, eo pacto, quo ex cognitione creata resultat esse diminutum cogniti, vt indicat Scotus; vel sit quedam negatio repugnantie, per quam mundus, homo, equus &c. non implicabant contradictionem, vt dicunt multi recentiores, vel sit quoddam esse conditionatum, per quod verificaretur, quod si poneretur mundus, homo, equus &c. non sequeretur contradictio, vt docent alii; 1. quia cuiuslibet potentia actiua debet proportionatim correspondere potentia passua; sed omnipotentia Dei est potentia actiua, quæ potest facere quidquid est possibile; ergo debet in creaturis dari potentia passua, qua sint possibles, & possint à Deo produci.

2. Debet dari aliqua ratio, propter quam Deus e.g. non possit producere hircoceruum, hominem possit producere; sed hæc ratio non potest esse alia nisi,

nisi quia homo per se ipsum non implicat, & est possibilis, hircoceruus per se ipsum est impossibilis, & implicat; ergo præter diuinam potentiam datur possibilitas, & impossibilitas passua ex parte creaturarum.

3. Quod per se ipsum non repugnat, per se ipsum est possibile aliqua possibilitate; sed homo e. g. per se ipsum præscindendo à diuina omnipotentia non repugnat; ergo per se ipsum est possibilis, atque adeò præscindendo à Diuina omnipotentia datur possibilitas hominis, & aliarum creaturarum. Minor probatur, quia si negetur hæc propositio, *homo per se ipsum non repugnat*, sequitur contradictoria, quæ est *homo per se ipsum repugnat*; hæc secunda propositio est manifestè falsa; ergo prima est manifestè vera.

4. Vna forma simplex, & indiuisibilis non potest tribuere subiectis diuersam denominationem, nisi subiecta supponantur esse diuersa; sed omnipotentia Dei est forma simplex, & indiuisibilis; ergo non potest ab æterno tribuere homini denominationem possibilis, hircoceruo denominationem impossibilis, nisi supponatur, quod ab æterno homo per se ipsum sit homo, adeoque differens ab hircoceruo, qui per se ipsum est hircoceruus.

Confirmatur, quia homo ab æterno est animal rationale, equus ab æterno est animal irrationale: quomodo ab eadem implici entitate Dei homo habet denominationem rationalis, equus irrationalis, nisi supponatur diuersitas intrinseca inter hominem & equum?

5. Per illud homo non implicat, quod solum debeo considerare, vt iudicem, quod non implicat; sed vt iudicem, quod homo non implicat, nihil debeo cogitare de Deo, sed sufficit, vt considerem, prædicata intrinseca hominis; ergo non implicat per sua prædicata intrinseca. Similiter homo est necessario, & ab æterno animal rationale per sua prædicata intrinseca; ergo habet aliquod esse, aliquam possibilitatem æternam, & necessariam per sua prædicata intrinseca, præscindendo ab omnipotentia ei.

6. Alius mundus iuxta hanc sententiam est nihil, & nullum habet esse intrinsecum; ergo cum dico *alter mundus possibilis*, dico, quod nihil est possibile. Rursus esse possibile est Deus; ergo dico, quod mundus est Deus; vel saltem affirmo, quod existit Deus, qui est possibilitas mundi. Rursus sequeretur, quod idem affirmarem, cum dico *homo possibilis*, ac cum dico *equus est possibilis*; affir-

affirmarem enim possibilitatem hominis, & equi, quæ est idem Deus: idem esset *homin. m. esse necessario animal rationale*, ac *equum esse necessario animal hinnibile*; nam hominem esse animal rationale est dari necessitatem, ut si sit homo, sit animal rationale, equum esse animal hinnibile est dari necessitatem, ut si sit equus sit animal hinnibile; sed hæc necessitas est idem Deus; ergo idem est hominem esse animal rationale, ac equum esse animal hinnibile.

7. Omnes actus scientifici affirmant aliquam veritatem necessariam, & æternam; sed omnis veritas necessaria, & æterna est Deus; ergo omnes actus scientifici affirmant Deum: immò obiectum formale motuum ad omnes actus scientificos esset Deus; obiectum enim formale motuum actus scientifici est necessaria connexio inter prædicatum & subiectum; sed hæc necessaria connexio est Deus; ergo &c.

8. Possibilitas cuiuscunque est Deus; ergo impossibilitata quacunque creatura, tolleretur Deus; ergo Deus dependet à possibilitate creaturarum. Illud enim dependet ab aliquo, quod illo ablato, remanere non potest.

Respondeo: possibile potest sumi tripliciter, latè, strictè, ac strictissimè.

Pos-

Possibile latè est, quod non est impossibile. In hoc sensu etiam ens necessarium, quod est Deus, est possibile, cum non sit impossibile. Possibile strictè est, quod non est impossibile, neque necessarium, sed contingens, ac potens esse, & non esse. In hoc sensu solè creaturæ sunt possibles, non verò Deus. Possibile strictissimè, seu merè possibile est, quod neque est impossibile, neque necessarium, neque existens pro vlla differentia temporis. In hoc sensu alter mundus est purè possibilis, quia ita potest esse, & non esse, vt nunquam sit exiturus. E conuersò hic mundus non est merè possibilis, quia existit; Antichristus non est merè possibilis, quia existet; Iulius Cæsar non est merè possibilis, quia extitit.

Dicendum igitur primo, quod ens increatum, & à se, hoc est Deus est possibilis in primo sensu per se ipsum, & possibilitate identificata cum sua existentia. Probatur, quia si possibilitas entis à se distingueretur ab eius existentia, ens à se non esset à se, sed ab alio. Probatur sequela: vnumquodque enim existit virtute suæ possibilitatis ad existendum; sed possibilitas entis à se distingueretur ab ipso; ergo ens à se existeret virtute alicuius distincti ab ipso; sed

urę non existunt, essentia creaturarum, quę iuxta primam conclusionem est possibilitas intrinseca ipsarum, non existit, sed potest existere; ergo creaturę quando non existunt, sunt possibles possibilitate intrinseca purę potentiāli .

Dicendum tertio : creaturę non existentes pro vlla differentia temporis sūt possibles in tertio sensu possibilitate actuali merę extrinseca per denominationem à potentia creata, vel increata producendi illas . Probatur, nam potētia adæquata vt aliquid existat est quędam possibilitas illius, adeoque potest illud denominare possibile; e. g. potentia illuminandi est possibilitas illuminationis; sed etiam quando creaturę non existunt, datur actu potentia completa illas producendi; e. g. datur actu in Deo potentia completa producendi alterum mundum non existentem; datur in me potentia completa faciendi multas actiones, quas nunquam faciam; ergo creaturę nunquam existentes sunt possibles possibilitate actuali merę extrinseca per denominationem à potentia creata, vel increata ponendi illas . Hinc verò colligitur aliqua non existētia denominari possible extrinsecē etiā à potentia actiua creaturarum actu existentium .

nem , vel non ; neutrum dici potest ; ergo &c. Minor probatur , quia si dicit perfectionem , est ens reale , atque adeò est necessarium , & æternum aliquod ens reale distinctum à Deo , quod est absurdum , nam solus Deus est necessarius , & æternus , quodlibet verò aliud ens reale est contingens . Confirmatur , quia vel possibilitas habet hanc perfectionem à Deo , vel non ; nō potest dici , quod illam habeat à Deo , quia Deus nulli communicat necessario perfectionem finitam ; neque potest dici , quod illam habeat à se , quia omnis perfectio est Deus , vel est à Deo . Si verò nullam dicit perfectionem , absurdum est , quod sit necessario . Sicut enim est absurdum , quod sit necessarium aliquid dicens perfectionem solum finitam , à fortiori est absurdum , ut sit necessarium quod nullam dicit perfectionem . Confirmatur , quia est absurdum , ut sit necessarium aliquid superfluum , inutile , & non bonum ; sed quod nullam dicit perfectionem eo ipso est omninò superfluum , inutile , & non bonum ; ergo &c.

Tertio probatur , quia quod necessario ab æterno detur aliquid esse distinctum à Deo , ut insinuat Henricus , est parum conforme principiis fidei , quæ docet omne ens reale , aut esse Deum ,

aut à Deo factum fuisse in tempore : quod à Deo necessario , & ab æterno pullulet illud esse diminutum , quod ponit Scotus , est parum consonum rationi , quæ persuadet ens infinitè bonum , & perfectum , ac sibi sufficientissimum , non necessitari ad hoc , vt ex ipso pullulent innumera entia diminuta nullam dicentia perfectionem , sicut non necessitatur ad hoc , vt pullulent entia creata dicentia perfectionem finitam : quod detur esse conditionatum , vt docet tertius modus explicandi , non soluit difficultatem , quia hoc esse conditionatum , per quod verificatur , quod si daretur homo , non sequeretur contradictio , datur absolutè ; ergo redit difficultas in explicando quid sit , positivumne , vel negativum . Demum quod possibilitas sit mera negatio impossibilitatis est difficile , quia potius impossibilitas est negatio possibilitatis , ac veluti tenebræ , possibilitas verò est aliquid positivum , ac veluti lux . Nam possibilitas spectat ad bonum , & perfectionem rei possibilis , non autem impossibilitas .

Quarto probatur , quia fuit hæresis Manicheorum , quod ab æterno necessario extiterint duo prima principia , alterum bonum , quod est Deus , alterum
ma-

malum ; sed sententia ponens possibilitatem passiuam actualement distinctam à Deo ponit ab æterno duo principia rerum, alterum infinitè bonum, & perfectum, hoc est Deum, alterum non bonum, sed defectuosum, nimirum possibilitatem passiuam distinctam à Deo, in quocunque tandem consistat ; ergo allata sententia videtur procedere secundum modum philosophandi Manichæorum . Nec dicas possibilitatem passiuam non prærequiri ut principium rerum : nam primo prærequiritur ut principium passiuum : secundo illud quod prærequiritur, ut res possit esse, prærequiritur ut principium : potentia enim ut res sit manifestè est principium ; sed hæc possibilitas passiva prærequiritur, ut res possit esse ; ergo prærequiritur ut principium ; ergo prærequiruntur duo principia, alterum bonum, alterum non bonum, ex quo possent inferre Manichei non esse absurdum, quod prærequiratur principium malum . Confirmatur, quia videtur etiam hæc sententia procedere secundum principia ethnicorum, qui ab æterno præter summum Deum, qui est ens optimum, posuerunt alios Deos non optimos, neque perfectissimos . Nam præter Deum, qui est optimus, ponit istas possibilitates non optimas. Cō-

firmatur, quia quæ magis distant à diuina bonitate magis distant à diuina necessitate; Deus enim est necessarius ratione suæ bonitatis infinite; sed possibilitates istæ magis distant à diuina bonitate, quam Dii secundarii gentilium; ergo magis distant à diuina necessitate, ergo si adhuc istæ possibilitates sunt necessario, à fortiori poterunt inferre non esse absurdum, ut dentur Dii secundarii necessario. Confirmatur demum, quia in hac materia valet argumentum, quo Manicheus relatus à Sancto Augustino ex eo, quod catholicus concesserit muscam non esse conditam à Deo, intulit nec hominem, nec mundum corporeum esse conditum à Deo. Si enim possibilitas aliqua distincta à Deo est eterna, & necessaria, etiam mundus poterit esse æternus, & necessarius iuxta errorem gentilium.

Ad 1. Distinguo maiorem; cuiuslibet potentiæ actiue non creatiue ex nihilo debet correspondere potentia passiva intrinseca, concedo maiorem; etiam creatiue ex nihilo, nego maiorem; distinguo eodem pacto minorem; & nego consequentiam. Potentiæ creatiue ex nihilo non potest correspondere potentia passiva actualis: eo enim ipso non crearet ex nihilo, sed ex aliqua potentia pas-

passiva ; sed omnipotentia est virtus creandi ex nihilo ; ergo &c.

Ad 2. Distinguo maiorem; debet dari aliqua ratio, propter quam Deus possit producere hominem, & non hirceruum, quæ ratio sit distincta à Deo, qui est prima ratio omnium rerum; nego; quæ sit identificata cum Deo, concedo; distinguo eodem pacto minorem, & nego consequentiam. Primæ rationis non potest dari ratio distincta: eo enim ipso non esset prima ratio; sed diuina essentia & potentia est prima ratio omnium rerum, & omnium veritatum; ergo non potest ipsius dari ratio distincta; ergo licet sit verum, quod ratio cur Deus possit facere hominem, & non hircoceruum sit, quia homo est possibilis, hircoceruus impossibilis, tamen prima possibilitas hominis, & prima impossibilitas hircocerui debet esse ipsa diuina essentia, quia alioquin daretur ratio distincta primæ rationis. Deus igitur est prima, & æterna possibilitas, ac necessaria non implicantia omnium possibilium, & prima impossibilitas omnium impossibilium. Hinc patet, quod qui quærent rationem obiectiuam distinctam à Deo, propter quam possit facere hæc, & non alia, quærent rationem primæ rationis. Patet præterea quod tales aucto-

quam necessitatem fatalem non intellectualem . Iam enim prima ratio, cur diuinus intellectus cognoscat hominem esse animal rationale &c. sunt veritates obiectiuæ non intellectuales; ergo si aliquid non intellectuale potest esse necessaria ratio primi intellectus, à fortiori aliquid non intellectuale poterit esse ratio mundi; ergo prima ratio mundi non erit intellectus, sed casus, vel necessitas non intellectualis . Licet verò nulla datur ratio obiectiua distincta à Deo, propter quam Deus possit facere hominem, non hircoceruum, tamen datur ratio per quã nos cognoscimus à posteriori Deum posse facere hominem, non hircoceruum, quæ ratio est ipsa non implicantia potentialis intrinseca homini, vt dicitur in responsione ad quintum, per quam à posteriori cognoscimus Deum posse facere hominem . Nam licet Deus sit causa, cur sint creaturæ, tamen creaturæ sunt causa, per quam cognoscimus Deum, vt saepe dictum est .

Ad 3. Iam est concessum conclusionem secundam, quod creaturæ quando existunt, per se ipsas non repugnant, & sunt intrinsecè possibles possibilitate actuali; quando non existunt per se ipsas sunt possibles possibilitate purè potentiali . Ex duabus igitur propositionibus con-

tradictoriis, *homo per se ipsum non repugnat*; *homo per se ipsum repugnat*, vera est negatiua, si accipiatur de non repugnantia purè potentiali, non verò de actuali. Cum enim homo non existit actualiter, nullum prædicatum ipsi intrinsicè existit actualiter. Similiter ex duabus propositionibus contradictoriis *homo est possibilis per se ipsum*; *homo non est possibilis per se ipsum* est vera affirmatiua, intelligendo de possibilitate purè potentiali; si verò intelligatur de possibilitate actuali, vera est negatiua, quia sicut homo, cum non existit, nullam habet actualitatem intrinsicam, sic nullam habet possibilitatem actualem intrinsicam, sed est possibilis possibilitate actuali purè extrinseca, vt dictum est conclusionem tertia.

Ad 4 Distinguo maiorem; forma simplex, & indiuisibilis, quæ non sit prima intellectio, & prima idea, non potest tribuere subiectis diuersam denominationem, nisi subiecta sint antecedenter diuersa, concedo; quæ sit prima idea, & prima intellectio, nego; distinguo eodem pacto minorem; & nego consequentiam. Prima ratio, cur homo sit possibilis, hircocerus impossibilis, non supponit hominem esse possibilem, hircocerum impossibilem; alioquin
non

non esset prima ratio , sed supponeret rationem priorem ; sed prima ratio rerum , & veritatum debet esse prima intellectio , hoc est intellectio diuina , vt dictum est in responsione ad secundū , & alibi probabitur ; ergo intellectio diuina non supponit hominem esse possibilem , hircocerum impossibilem . Simplex igitur essentia , & intellectio Diuina denominat primò hominem possibilem , & rationalem , equum possibilem , & irrationalem , quia est prima simplex ratio , propter quam res sunt id , quod sunt , & non sunt id , quod non sunt .

Ad 5. Distinguo maiorem ; per illud solum homo non implicat purè potentialiter , quod solum debeo considerare , vt iudicem , quod non implicat non implicantiā purè potentiali , concedo ; per illud non implicat non implicantiā actuali , nego ; distinguo eodem pacto minorem ; & nego consequentiam . Cum considero , vtrum homo implicet , nec ne , possum considerare , vtrum homo habeat , vel non habeat aliquam implicantiā potentialem , & tunc considero sola prædicata intrinseca purè potentialia ; ex eo verò , quod videam hominē habere non implicantiā purè potentialem , cognosco dari actu non implican-

tiam hominis, & tunc non considero solum hominem, qui non est actu, sed aliquam nō implicantiam hominis actu, ac necessariò existentem, quæ est Deus; ergo condero Deum sub ratione non implicantiae necessario existentis. Similiter homo est necessario, & ab eterno animal rationale purè potentialiter per sua prædicata intrinseca; at cum dico, quod est necessario animal rationale, cognosco etiam, quod datur actu aliqua necessitas, ut homo sit animal rationale. Hinc colligitur, quod in omnibus propositionibus affirmatur aliqua existentia, siue ultima actualitas verificatiua propositionis. Cum enim dico rem esse, affirmatur esse rei; cum dico rem non esse, affirmatur non esse rei; cum dico rem esse possibilem, affirmatur dari possibilitatem rei; cum dico rem esse impossibilem, affirmatur dari impossibilitatem rei; cum dico rem esse necessario talem, affirmatur dari necessitatem, ut sit talis. Et quia propositiones scientificæ semper affirmant prædicatum necessario convenire subiecto, ideo semper affirmant dari necessitatem, ut prædicatum conveniat subiecto, quæ est ultima actualitas affirmata in propositionibus scientificis.

Ad 6. Distinguo antecedens; alius
mun-

mundus est nihil, hoc est ens non actus
existens, concedo; est nihil, hoc est
nullum obiectum, vel negatio entis, ne-
go antecedens; & distinguo consequens;
ergo cum dico, *alter mundus est possibilis*
dico, quod nihil, hoc est certum obiectum
non existens est possibile, concedo con-
sequentiam; dico, quod nihil, hoc est
nullum obiectum, vel negatio omnis
entis est possibilis, nego consequentiam.
Cum dico *alter mundus est possibilis*, sen-
sus est, quod certum obiectum actu non
existens est possibile. Ad aliam instan-
tiam concedo antecedens, & nego con-
sequentiam. Sicut enim non idem est
cognitum, & cognitio, sic non idem
est possibile, & possibilitas. Deus est
prima possibilitas, ideoque licet possit
dici *mundus est possibilis*, non potest dici,
mundus est prima possibilitas ideoque non
potest dici mundus est Deus, quia Deus
non est possibilis, sed prima possibilitas
mundi. Dum inferitur; ergo cum dico,
mundus est possibilis, affirmo Deum, distin-
guo, affirmo Deum in obliquo, tanquam
ultimam actualitatem, qua mundus con-
stituitur possibilis, concedo; affirmo
Deum in recto, tanquam predicatum,
aut subiectum principale propositionis,
nego; & nego consequentiam. Eodem
pacto distinguo aliam propositionem;
idem

idem affirmo, dum dico, *homo est possibilis, & rationalis, equus est possibilis, & hinnibilis* identicè, & tanquam ultimam actualitatem, concedo; formaliter, & tanquam prædicatum, aut subiectum, principale propositionis, nego. Cum dico *homo est possibilis, & rationalis*, affirmo tanquam prædicatum principale possibilitatem, & rationalitatem potentialem identificatam cum homine; at cum dico *equus est possibilis*, affirmo possibilitatem, & hinnibilitatem identificatam cum equo, quæ sunt potentialiter diuersæ: at affirmo tanquam ultimam actualitatem possibilitatem primam vtriusque, quæ est realiter idem, sed formaliter, & per conceptum diuersa.

Ad 7. Concedo, quod omnes actus scientifici affirmant Deum tanquam ultimam actualitatem, ita tamen, ut affirmant prædicata principalia potentialiter diuersa, & creata: nego tamen, quod Deus sit obiectum formale actuum scientificorum, sed dico, quod prædicata potentialiter diuersa, & creata sunt motuum affirmandi Deum sub conceptu necessariæ connexionis talium predicatorum. Intellectus enim noster comparando hominem, & animal rationale, quæ sunt prædicata potentialia, mouetur ad dicendum, quod datur necessaria con-

nexio

nexio inter illa quæ connexio est Deus . Termini scilicet apprehensi sunt motuum propositionis per se notæ, qualis est hæc , *homo necessario est animal rationale* . Sicut verò bonum potentiale existens est motuum *ut quod* amoris , ut dicetur quæst. 16. phys. sic termini apprehensi sunt motuum *ut quod* assensus ; ergo patet scientias habere pro obiecto formali terminos obiectiuos creatos , non verò Deum .

Ad 8. Concedo antecedens , & primam consequentiam, ac nego secundam consequentiam , ac distinguo probationem ; illud dependet , quod ablato altero distincto, remanere non potest, concedo ; quod ablato altero identificato , nego . Dependere est non posse remanere, ablato altero distincto; at quod nō potest remanere, si auferatur ipsummet, non dependet . Deus secundum suam essentiam potest remanere, ablato quocumque distincto ab ipso ; at remanere nequit, ablata possibilitate , quæ est ipse Deus ; ergo est perfectissimè independens . In contraria potius sententia ablatis possibilitatibus distinctis remanere non potest; ergo dependeret à possibilitatibus distinctis , adeoque etiam ex hoc capite reicienda est illa sententia .

Quæ-

*Vtrum impossibile concipiatur,
& consistat in aliquo di-
minuto. Questio
XLVIII.*

VIdetur vera sententia Bernardini
Mirandulani, quem sequuntur ali-
qui recentiores, quod non possit con-
cipi vllum impossibile contradistinctū
ab omnibus possibilibus, sed solum
possint concipiabilia modo, cogno-
scendi indebito, hoc est vel compositi-
uo eorum, quæ non debent componi,
sed diuidi, vel diuisiui eorum, quæ non
debent diuidi, sed componi, à quo mo-
do cognoscendi obiectum denominetur
secundo intentialiter impossibile; e. g:
quod cum dico *alter Deus*, concipiam al-
terum, & Deum, quorum vtrumque est
possibile, sed indebitè componendo cō-
positione intelligibili, qua dico *alter
Deus*; i. quia eodem pacto intellectus
concepit impossibile, quo concipit in-
cognoscibile; sed cum concipit inco-
gnoscibile, non concipit vllum obiectū,
de quo verificetur, quod sit incognosci-
bile, alioquin incognoscibile cognosce-
retur

retur, quod implicat, sed concipit cognoscibile modo cognoscendi indebito, quo applicat ipsi negationem dicens, *non cognoscibile*, ita ut ly *non* sit modus cognoscendi; ergo cum concipit impossibile, non concipit obiectum, quod verè sit impossibile, sed concipit possibile applicans ipsi indebitè negationem, ac dicens *non possibile*, ita ut ly *non* sit modus cognoscendi; ergo tum impossibile, tum incognoscibile non sunt aliquid primo, sed secundo intentionale denominatum à modo cognoscendi applicatiue negationis.

2. Si conciperetur impossibile, deberet de eo verificari, quod si poneretur, includeret, aut traheret duo contradictoria; e. g. si conciperetur hircocervus impossibilis, verificaretur de eo, quod si poneretur, esset hircus, & non esset hircus, esset cervus, & non esset cervus; sed non potest de impossibili hoc verificari; ergo &c. Minor probatur, quia istę propositiones, *hircocervus esset hircus*, & *non esset hircus* sunt contradictorię, cum vna neget id præcisè, quod altera affirmat; ergo qui dicit, quod nunc est vera utraque propositio, dicit verificari contradictoria, & sibi contradicit. Confirmatur primo, quia idem est, quod vna propositio sit vera, ac quod contradic-

toria,

fit falsa; sed est vera hæc propositio, *hircocerus si daretur, esset hircus*; ergo est falsa contradictoria, quod non esset hircus; ergo non est verum, quod si daretur hircocerus, esset hircus, & non esset hircus; ergo non est verum, quod si daretur impossibile, verificarentur contradictoria. Confirmatur secundo, quia duo contradictoria se mutuo falsificant; ergo qui dicit, quod si daretur impossibile, esset, & non esset, dicit duo se mutuo falsificantia; sed qui dicit duo se mutuo falsificantia, non dicit verum; ergo non est verum, quod si daretur impossibile, sequerentur duo contradictoria; ergo non est verum, quod concipiatur ullum obiectum impossibile, hoc est tale, ut si daretur, sequerentur contradictoria.

3. Si dicatur, quod impossibile non est compositum formaliter ex duobus contradictoriis, sed est simplex includens vnam tantum partem contradictionis, & exigens aliam; e. g. quod hircocerus si daretur, esset solum hircus, sed exigeret non esse hircus; contra est, quia impossibile non est simplex, ut docet Sanctus Thomas primo contragentes, cap. 84. & probatur ratione; quia in tantum aliquid simplex in sensu explicato esset impossibile, in quantum

tra-

traheret duo contradictoria, sed id, quod trahit duo contradictoria includit formaliter duo contradictoria; ergo non est simplex, sed compositum ex duobus contradictoriis. Minor probatur: trahit, & non trahit; ergo &c. Quod trahat, supponitur, quod non trahat: probatur; quod trahit vnam partem contradictionis, eo ipso excludit aliam, adeoque illam non trahit; sed hircocerus traheret esse hircum; ergo excluderet non esse hircum; ergo non traheret non esse hircum; ergo traheret, & non traheret.

4. Si conciperetur aliquod impossibile, maximè identitas hominis cum equo, negatio Dei, quarta persona Diuina, &c; sed non concipiuntur hæc impossibilia; ergo &c. Minor probatur, quia, vel illud, quod concipitur, & vocatur identitas hominis cum equo, ponit aliquid supra hominem, & equum, vel non; ponit aliquid supra hominem, & equum, non est identitas hominis, & equi, quia identitas duorum nihil ponit præter duo identificata; si nihil ponit supra hominem, & equum; ergo id, quod concipitur, nihil aliud est, quam homo, & equus; sed homo, & equus sunt possibili; ergo nihil concipitur præter duo possibile. Et confirmatur, quia homo, & equus

& equus non sunt mutua identitas, sed mutua distinctio; ergo non concipitur identitas, sed distinctio hominis, & equi. Similiter quod concipimus non est negatio Dei; negatio enim Dei deberet excludere ens, quod non potest excludi; sed illa negatio, si daretur excluderet ens, quod de facto excluderetur, adeoque posset excludi; ergo non esset negatio Dei; ergo non concipimus negationem Dei. Præterea quæ quarta persona divina deberet esse idem Deus cum tribus personis; sed illa persona, quam concipimus, non esset idem Deus cum tribus personis; sicut enim hic Deus non est quarta persona, sic quarta persona non est hic Deus: ergo &c.

5. Si conciperetur impossibile, non cognosceretur per species proprias, quia nullas emittit species; ergo cognosceretur per species entis realis; sed species entis realis possunt solum repræsentare alia entia realia similia; ergo non possunt repræsentare impossibile, quod est omninò dissimile ab ente reali. Et confirmatur, quia cum intellectus sit potentia realis, debet esse solum cognoscitius entis realis, non autem impossibilis.

6. Etiam intellectus diuinus, & angeli-

gelicus cognosceret impossibile; sed si intellectus diuinus cognosceret impossibile, fingeret, & faceret ens rationis; ergo &c.

Confirmatur, quia deberet cognoscere infinita impossibilia, & preterea, deberet scire, quid agentia libera essent factura sub hac, vel illa suppositione impossibili, quæ sunt absurda.

7. Etiam imaginatio, & sensus externi, si possunt errare, conciperent impossibile, & facerent ens rationis, quod communiter non admittitur.

8. Impossibile deberet constitui impossibile per denominationem extrinsecam à diuina omnipotentia; ergo constitueretur impossibile per hoc, quod Deus non posset illud producere; ergo esset impossibile ex defectu diuinæ potentiæ, cum S. Thomas, alique communiter dicant Deum non posse facere impossibile, non ex defectu potentiæ, sed ex defectu ipsius impossibilis.

Respondeo, quod ex Aristotele 9. Metaph. tex. 6. impossibile describitur, quod priuatur potentia, seu non potest esse. Quia verò adhuc est explicandū, quæ prædicata debeat habere id, quod non potest esse, dicendum ex eiusdem doctrina, quod illud potest esse, quod si ponatur, non sequitur contradictio;
è con-

è conuersò illud esse non potest, quod si ponatur, sequitur contradictio. Ex quo Aristoteles infert non idem esse falsum, ac impossibile. Nam Ilium non esse caprum falsum quidem est, sed non est impossibile, quia si ponatur Ilium non esse caprum, non sequitur contradictio: at diametrum quadrati commensurati lateri non solum est falsum, sed impossibile, quia si ponatur diametrum commensurari, sequitur contradictio. Conformiter ad hanc doctrinam Aristotelis S. Thomas 1. p. quæst. 25. art. 3. in corpore possibile absolutè describit quod non implicat contradictionem; impossibile, quod implicat contradictionem. De hoc impossibili verificatur definitio entis rationis tradita ab Auerroë 6. Met. com. 3. *quod habet esse solum obiectiuè in intellectu*. Quod enim est possibile, potest habere esse à parte rei in se ipso, vel in potentia causæ; ergo non necessariò habet esse solum obiectiuè in intellectu. At quod implicat, cum non possit esse neque in se ipso, neque in potentia ullius causæ, necessariò est solum obiectiuè in intellectu, adeoque est ens rationis metaphysicum.

Quæritur vtrum intellectus præter possibilia possit etiã concipere quidquam impossibile. Dicendum, quod

7 po-

potest . Probatur primo , quia omne id potest attingi à potentia , in quod potest diuidi obiectum adæquatum proportionaliter respondens tali potentia ; e. g. omne id potest attingi à potentia visua , in quod potest diuidi visibile , quod est obiectum adæquatum proportionaliter respondens potentia visua ; & quia visibile diuiditur in album , nigrum , &c. ideò potentia visua non solum potest attingere album , sed etiam nigrum , &c. sonum verò non potest attingere , quia visibile non potest diuidi in colorem , & sonum ; sed obiectum adæquatum proportionaliter respondens intellectui est intelligibile , sicut obiectum visus est visibile , obiectum auditus est audibile ; ergo omne id , in quod potest diuidi intelligibile , est attingibile ab intellectu ; sed intelligibile , diuiditur in id , quod est , in id , quod non est , in id , quod potest esse , & in id , quod non potest esse ; ergo intellectus potest attingere non solum quod est , sed etiam quod non est , non solum quod potest esse , sed etiam quod non potest esse , quod est impossibile .

Confirmatur , quia potentia , quæ potest diuidere suum obiectum adæquatum in aliqua membra , singula describendo , & distinguendo , proculdubio potest at-
tin-

tingere omnia illa membra ; sed intellectus potest diuidere , & de facto diuidit intelligibile in hæc quatuor membra ; quod est ; quod non est ; quod potest esse ; quod non potest esse ; ac singula describit , ac distinguit ; ergo attingit hæc omnia membra ; nec solum attingit , sed circa hæc , tanquam circa prima , & notissima versatur totus discursus , dum de intelligibili quarit , ac iudicat , vtrum sit , vel non sit ; vtrum possit esse , vel non possit esse , adeoque sit impossibile ; vtrum possit non esse , vel non possit non esse , adeoque sit necessarium . Ita primum , & euidentissimum verum est circa impossibile , dum enuntiat *impossibile est idem simul esse & non esse* ; seu simultas qua aliquid simul sit , & non sit est impossibilis ; ergo qui negat concipi impossibile , negat concipi vnum ex quatuor , circa quæ , tanquam circa prima versatur intellectus .

Confirmatur , quia ideo est per se notum , quod intellectus non solum concipit quod est , sed etiam quod non est , quia potest diuidere suum obiectum in id , quod est , & in id , quod non est ; & ex eadem ratione est per se notum , quod non solum concipit creatum , sed etiam increatum ; non solum concipit quod est , sed etiam quod potest esse ;

sed

sed intellectus diuidit intelligibile in id, quod potest esse, & in id, quod non potest esse; ergo non solum concipit quod potest esse, sed etiam quod non potest esse. Ex his rationibus patet instantiam de incognoscibili oppositam in primo argumento non valere. Nam proculdubio intelligibile diuidi non potest in cognoscibile, & incognoscibile, sicut visibile non potest diuidi in visibile, & inuisibile, nec intellectus potest facere illam diuisionem, cum semper supponat, quod id, quod diuiditur, & omnia membra diuidentia sunt cognoscibilia.

Secundo probatur conclusio, quia inconuenienter propter difficultates in contrarium negatur id, quod tanquam per se notum supponitur in omni questione, & inquisitione; sed in questionibus, & inquisitionibus, in quibus quæritur, vtrum aliquid sit, vel non sit, supponitur tanquam per se notum, quod cognoscatur id, de quo quæritur, seu sit, seu non sit; in questionibus, in quibus quæritur, vtrum aliquid possit esse, vel non possit esse, supponitur, quod cognoscatur, siue possit esse, siue non possit esse; ergo inconuenienter propter difficultates in contrarium negatur, quod concipiatur impossibile;

Terno II.

I

seu

seu id, quod non potest esse. Explicatur. Cum enim Atheus, & Fidelis disputant, utrum Deus sit, vel non sit, conueniunt in hoc, quod Deum cognoscunt, siue existat, siue non existat, adeoque sit impossibilis; cum disputamus, utrum possit dari infinitum in numero &c, conuenimus in hoc, quod cognoscimus tale infinitum; ergo qui negat, vel vertit in dubium, an hæc concipiantur, negat, ac vertit in dubium aliquid, quod tanquam per se notum supponitur à disputantibus, & inquirentibus; ergo hæc positio, quod nō cōcipitur impossibile distinctum à possibilibus, est similis positioni Zenonis, quod non detur motus: utraque enim negat aliquid, quod supponitur ut per se notum. Sicut enim est notum per sensum, quod datur motus, sic per experientiam est notum, quod cum disputamus de infinito, seu sit possibile, seu non, non concipimus solum finitum. Et sanè si dum aliquis dicit dari infinitas partes in continuo, aduersarius opponat, non solum non dantur infinite partes, nec possunt dari, sed tu non cognoscis partes infinitas, sed solum finitas, nec disputas de infinitis, sed solum de finitis, hæc propositio videbitur intolerabilis, sicut positio Zenonis, quod non detur motus.

Con-

Confirmatur, quia videtur absurdū , quod disputans , aut dubitans , vtrum infinita multitudo sit possibilis, vel non, disputet , ac dubitet, vtrum ipse cognoscat , & disputet , ac dubitet de infinito, vel solum de finito; hoc sequitur ex aduersariorum sententia ; nam si infinitum est impossibile , cognoscitur solum finitum ; & si concludatur , quod infinitum est impossibile, concluditur, quod disputatum est non de infinito , sed de solo finito cognito modo indebito , per quem denominatur infinitum; ergo &c.

Propter hęc Aristoteles , & antiqui scholastici supponunt semper vt per se notum , quod intellectus , sicut non intelligit solum quod est , sed etiam, quod non est , sic non solum intelligit , quod potest esse , sed etiam quod non potest esse, ideoque nec in dubium id vertunt. Patet , nam Aristoteles locis allegatis definit impossibile , quod priuatur potentia ; dicit possibile esse , ex quo non sequitur impossibile ; addit non idem esse falsum , & impossibile ; licet putet repugnare plures mundos , non reuocat in dubium vtrum cognoscamus plures mundos. Sanctus Thomas definit tum possibile , tum impossibile , & de vtroque loquitur eodem pacto . In quarto argumento artic. cit. dicit , quod *subla.*

to impossibili, tollitur necessarium. Nam quod necesse est esse, impossibile est non esse. Et licet hæc dicat obiiciendo approbat respondendo, & concludit quod omnipotentia Dei impossibilitatem, & necessitatem à rebus non tollit; ergo Sanctus Thomas supponit, quod non potest cognosci necessarium, si non cognoscitur impossibile. Licet autem in fine corporis explicet dictum Angeli nō erit impossibile apud Deum omne verbum, dicens, id quod contradictionem implicat verbum esse non potest, quia nullus intellectus potest illud concipere, tamen est manifestum, quod loquitur de conceptione affirmatiua, qua aliquis dicat duo contradictoria esse vera, vt videre est in disputatis, quæst. I. de potentia ad I., vbi fusius explicans dictum Angeli dicit, quod ex Aristotele 4. metaph. intellectus non potest concipere affirmationem, & negationem esse simul veras, quia haberet simul opiniones contrarias.

Ad I. Non eodem pacto se habet intellectus, cum dicit impossibile, ac cum dicit incognoscibile. Cum enim dicit impossibile, supponit tale obiectum esse non posse: cum verò dicit incognoscibile, non potest supponere tale obiectum cognosci non posse, sed necessario supponit tale obiectum de facto aliququaliter cognos-

gnosci , adeoque posse cognosci . Cum ergo necessario supponat obiectum , posse aliqualiter cognosci , dum dicit *incognoscibile* , sensus est , *id* , quod licet possit aliqualiter cognosci , non potest cognosci perfecte & sub omni ratione , vel *id* , quod licet sit aliqualiter cognoscibile , si daretur à parte rei , non esset ullo pacto cognoscibile , & ideo non potest dari ; vel facit alium similem sensum ; ergo cum intellectus quando dicit *incognoscibile* , semper supponat illud esse cognoscibile aliqualiter , non cognoscit incognoscibile omnino , sed aliqualiter cognoscibile : at cum quando dicit , *quod non est* ; quod non potest esse ; quod est infinitum &c , supponat obiectum non esse , vel non posse esse , vel esse infinitum , non cognoscit solum quod est , quod potest esse , & quod est finitum , sed quod non est , non potest esse , & est infinitum , adeoque argumentum retorquetur .

Ad 2. Concedo , quod de impossibili verificetur , quod si poneretur , darentur contradictoria . Et sanè Aristoteles , & omnes antiqui videntur hoc concessisse , dum semper definiuerunt impossibile , *id ex cuius positione sequerentur contradictoria* . Dum opponitur istę propositiones , *hircocervus si daretur , esset hircus ; si daretur non esset hircus* , sunt contra-

dictoria; sed propositiones contradictoriae non possunt esse simul verae; ergo &c. distinguo minorem; propositiones contradictoriae non possunt esse simul verae ex suppositione, quod daretur contradictio, nego; simpliciter, & non facta tali suppositione, concedo. Dum dicitur, *si daretur hircocervus, esset hircus, & non esset hircus*, affirmantur contradictoria ex suppositione, quod daretur hircocervus includens talia contradictoria; ergo non est mirum, quod istae propositiones sint simul verae, imò mirum esset oppositum. Quis enim miretur esse veram istam propositionem; *si hircocervus esset hircus, & non esset hircus; esset hircus, & non esset hircus*? imò quis non miretur audiens talem propositionem non esse veram, sed falsam? Dum urgetur, qui sibi contradicit non dicit verum; ergo &c. Respondeo eodem pacto, qui sibi contradicit ex suppositione, quod detur contradictio, non dicit verum, nego; non facta tali suppositione, concedo. Cum quis dicit, *si daretur hircocervus, esset hircus, & non esset hircus*; sibi contradicit ex suppositione quod daretur hircocervus includens contradictionem; qui verò sibi contradicit ex suppositione, quod detur contradictio dicit verum.

Eo-

Eodem pacto respondetur ad primā , & secundam confirmationem ; idem est , quod vna propositio contradictoria sit vera , ac quod alia sit falsa , ex suppositione , quod sint simul verę , nego ; simpliciter , & non facta tali suppositione , concedo . Ex suppositione , quod hircoceruus esset hircus , & non esset hircus , non est idem esse verum , quod esset hircus , ac esse falsum , quod non esset hircus , licet simpliciter , & non facta tali suppositione sit idem . Similiter contradictoria se mutuo falsificant simpliciter ; at facta suppositione , quod sint simul vera , non se mutuo falsificant , sed sunt simul vera . Ideò qui affirmat contradictoria ex suppositione , quod sint simul vera non facit propositiones se mutuo falsificantes . In casu nostro , qui dicit , *si hircoceruus daretur esset hircus , & non esset hircus* ; facit suppositionem , quod darentur contradictoria , nec se mutuo falsificarent ; ideò dum ex tali suppositione dicit , quod esset hircus , & non esset hircus , non facit propositiones se mutuo falsificantes , ac proinde dicit verum . Et confirmantur istę responsiones , quia si ad veritatem eruen-
dam sicut facit Socrates apud Platonem interrogemus quemcumque ; *si Petrus esset , non ne per hoc ipsum , quod esset , fal-*

falsificaretur, quod non esset respondebit affirmatiuè. At si quæramus iterum; si Petrus per impossibile simul esset, & non esset, per hoc, quod esset, falsificaretur ne quod non esset? reponderet negatiuè.

Ad 3. Concedo cum Sancto Thoma, loco citato, quod omne impossibile formaliter includit duo contradictoria, adeoque non est simplex, sed compositum, intelligendo nomine compositi, quod si esset, includeret duo contradictoria per identitatem, vel alio modo; e. g. hircocerus, si esset, esset hircus, & non esset hircus. Si verò dum quæritur, vtrum possit concipi impossibile simplex, quærat, vtrum possit concipi impossibile contradistinctum à possibilibus, concedo, quòd in hoc sensu potest concipi. Identitas enim hirci cum ceruo non est de facto idem cum hirco, neque cum ceruo. Sicut enim hircus, & ceruus vtpotè possibiles non sunt hircocerus, vel eius identitas impossibilis; ita hircocerus, & eius identitas impossibilis non sunt hircus, neque ceruus possibilis; ergo sunt impossibilia distincta à possibilibus, sed talia, vt si ponerentur, essent idem cum hirco possibili, & non essent idem cum hirco possibili, ideoque poni non possunt, sed implicant. Aduertendum est igitur

ne

ne confundantur propositiones absolutæ cum conditionatis . Nam hircocervus absolutè non est idem cum hirco , neque cum ceruo , vt dictum est ; at esset idem cum hirco & ceruo , si poneretur , ideoque poni non potest . Similiter de hircocervuo non verificantur vlla contradictoria absoluta , sed verificatur vnica pars contradictionis , quod non est , nec potest esse ; non est hircus , neque cervus &c. at de eodem verificantur plura contradictoria conditionata .

Ad 4. Concedo , quod concipiatur identitas hominis cum equo , negatio Dei , quarta persona diuina &c. Dum quæritur , vtrum identitas hominis cum equo ponat aliquid supra hominem , & equum , respondeo , quod absolutè cum sit impossibilis , ponit aliquid , quod non potest esse , adeoque non est idem cum homine , & equo , qui possunt esse ; sed dico , quod si daretur , esset idem cum homine , & equo , & non esset idem cum homine & equo , ideoque nō potest dari . Dum vrgetur ; ergo non est identitas hominis cum equo ; distinguo , non est identitas realis , concedo ; non est identitas impossibilis , & implicans , quæ si daretur , esset idem cum vtroque , & ab vtroque distingueretur , & propter hoc ipsum dari non potest , nego . Similiter

concipio negationem Dei, quæ si daretur tolleretur ens, quod nunc est necessarium, sed tunc non esset necessarium; concipitur quarta persona diuina, quæ de facto non est Deus, imo nec est, nec potest esse, sed si poneretur esset idem Deus cum tribus personis, & ideo poni non potest.

Ad 5. Concedo, quod sicut non ens cognoscitur per species entis; possibile cognoscitur per species existentis; sic impossibile cognoscitur per species entis possibilis, & realis; nego autem, quod species entis realis non possint representare nisi simile. Nam per species entis possumus statim concipere contradictoriè oppositum, hoc est non ens; ergo etiam per species possibilis possumus concipere contradictoriè oppositum, hoc est non possibile. Imò ex hoc ipso confirmatur conclusio. Sicut enim intellectus per visibilia creaturarum cognoscit inuisibilia Dei; per ens cognoscit non ens; sic per possibile cognoscit impossibile. Ad confirmationem dico, quod sicut intellectus, qui est ens existens, cognoscit etiam ens non existens, sic licet sit ens reale, cognoscit etiam ens impossibile, & non reale, sed secundario, & per ens reale, tanquam per obiectum formale.

Ad 6. Concedo, quod Deus cognos-

cer

scit impossibile exem. gr. alterum Deum . De facto enim reuelauit , *egum Deus* , & non est alius Deus prater me ; sed non potuisset reuelare , quod non datur alter Deus, nisi cognosceret alterum Deum cognitione negatiua ipsius; ergo &c. Concedo etiam , quod Deus tot impossibilia cognoscit , quot ab intellectu fieri possunt combinationes prædicatorum incompossibiliũ; & quia possunt fieri tales combinationes plures, & plures sine termino , ideò cognoscit impossibilia plura, & plura sine termino . Concedo etiam , quod videat, quid vnumquodque esset facturum, etiam liberè , si per impossibile identificaretur cum hoc , vel illo ente , e. g. quid ego essem facturus , si essem Angelus Michael ; videt enim , quod essem, facturum illud ipsum, quod est facturum Angelus Michael ; & videt quod Angelus Michael esset facturum ex illa suppositione quod ego sum facturum ; & quia sæpe essemus facturi contraria , videt quod in illa suppositione impossibili in multis casibus essemus facturi contraria simul, & propter hoc ipsum talis suppositio poni non potest . Non tamen ex eo, quod Deus cognoscat impossibile , sequitur quod faciat ens rationis, & fingat . Nam facere ens rationis, & fingere

non est solum cognoscere impossibile
 vt impossibile, illud negando, ac di-
 cendo, quod nec est, nec potest esse.
 Hoc enim non est fingere, sed verum
 dicere. Facere igitur ens rationis, ac
 fingere est concipere iudicatiuè, vel ap-
 prehensiuè tanquam existens, quod non
 potest existere. In hoc sensu Deus, dum
 dicit, quod non est alter Deus, non fa-
 cit ens rationis, nec fingit, quia conci-
 pit vt non existens, nec potens existe-
 re, quod verè nec existit, nec potest
 existere. At Gentilis dicens, *datur al-*
ter Deus facit ens rationis, quia iudicat
 existere, quod non potest existere. Nos
 etiam, dum dicimus, *alter Deus non est*,
 facimus ens rationis, quia apprehendi-
 mus alterum Deum, qui non est ens, ad
 modum entis. Hinc verò colligitur,
 quod si Angeli possunt errare in propo-
 sitionibus æternæ veritatis, possunt fa-
 cere ens rationis; e. g. si Angelus potest
 putare Deum non esse trinum in perso-
 nis, potest facere ens rationis, fingendo
 Deum non trinum.

Ad 7. Imaginatio non potest facere
 ens rationis, nec concipere impossi-
 bile. Ratio est, quia imaginatio solum
 potest combinare figuras externas, vt cū
 imaginatur monstrum habens caput leo-
 nis, caudam draconis &c; sed hæc ex-
 trinse-

trinfeca combinatio est possibilis, & solum est impossibilis identitas leonis cum dracone, quam identitatem imaginatio non concipit, ut potè quæ sistit in externis accidentibus, nec penetrat essentias, & identitates rerum; ergo &c. Ex proportionali ratione sensus, etiam si possint errare, videndo e.g. in Iride colores, qui non sunt, adhuc non concipiunt impossibile, quia tales colores sunt possibiles.

Ad 8. Quod est impossibile necessariò est impossibile; sed ut aliquid necessariò sit impossibile, impossibilitas ipsius debet dari necessariò, eo pacto, quo ut aliquid necessariò sit possibile, possibilitas illius debet dari necessariò; ergo impossibilitas impossibilium necessariò datur; imò propter hoc ipsum impossibile non potest esse, quia eius impossibilitas non potest non esse; sed omne necessarium est Deus, ut dictum est quæst. 47; ergo Deus est prima, & necessaria impossibilitas omnium impossibilium; ergo omnia impossibilia sunt necessariò impossibilia per denominationem extrinsecam à Deo, & etiam per intrinsecam implicantiā, non quæ detur absolutè, cum impossibile non habeat absolutè vllum prædicatum intrinsecum, sed quæ daretur, si poneretur impossibile. Hæc tamen

men ipsa veritas necessaria, si daretur impossibile, implicaret contradictionem est idem cum Deo. Impossibile igitur est nihil, non solum actu, sed etiam potentia, cum non solum non sit, sed neque possit esse. Verificatiuum tamen huius propositionis est impossibilitas necessario existens, & identificata cum Deo. Dum opponitur; ergo impossibile non potest esse per defectum potentiæ; nego consequentiam. Sicut enim quædam exprimuntur nomine potentiæ, & tamen sunt impotentia, e.g. posse mori est quædam impotentia, licet exprimatur nomine potentiæ; sic è conuersò quædam exprimuntur nomine impotentia, quæ sunt potentiæ. In casu nostro, *Deum non posse facere quod implicat*, exprimitur nomine impotentia, & tamen est potentia, quia est non posse facere aliquid repugnans sue operationi; ergo optimè dicit Sanctus Thomas, quod Deus non potest facere impossibile, non ex defectu, sed ex abundantia potentiæ, sicut non potest peccare, vel mori, non ex defectu, sed ex abundantia potentiæ. Dum dicitur, quod impossibile repugnet est defectus ipsius impossibilis, sensus est, quod non posse esse est maximus defectus ipsius impossibilis, quod caret omni esse, & etiam omni potentia essendi. Ha-

bet

bet etiam impossibile hunc defectum conditionatum intrinsecum, quod sponeretur, intrinsecè implicaret.

Vtrum negationes, & priuationes dentur à parte rei, & sint aliquid diminutum. Quæstio XLIX.

Videtur primo, quod non dentur quia in tantum deberent dari, in quantum requirerentur ad verificandas propositiones negatiuas, quibus e. g. dicitur *alter mundus non est*; sed ad verificandam istam propositionem sufficit, ut non sit alter mundus, nec requiritur alia negatio; ergo &c.

2. Videtur, quod si dantur negationes, sint entia purè abusiua. Deberent enim dari ab æterno; sicut enim ab æterno non fuit mundus, sic ab æterno fuit negatio mundi; sed ab æterno nullum fuit ens positium distinctum à Deo; ergo negationes æternæ sunt entia merè abusiue.

3. Si dicatur, quod negationes æternæ

nx

ne consistebant in decretis Dei, quibus volebat mundum, vel ullam creaturam esse; contra, et primo, quia causa distinguitur ab effectu; sed decretum Dei erat causa, quod mundus non esset; ergo non esse mundi distinguebatur à tali decreto. Secundo obiectum volitum distinguitur à decreto volente; sed Deus per suum decretum volebat, ut mundus non esset; ergo non esse mundi distinguebatur à decreto. Tertio negatio rei aufertur, posita re; sed decretum, quo Deus volebat mundum ab æterno, non fuit ablatum, posito mundo; ergo non erat negatio mundi; ergo talis negatio erat ens abusivum, quod fuit ablatum, posito mundo. Quarto, si nunc Deus destrueret mundum, mundus mutaretur intrinsecè, transeundo ab esse ad non esse; sed non mutaretur intrinsecè per solum decretum extrinsecum Dei; ergo &c. Quinto demum ipsa decreta Dei debent compleri per aliquid æternum extrinsecum Deo; hoc non potest esse positivum, quia nullum positivum distinctum à Deo est æternum; ergo debet esse aliquid purè negativum, & abusivum.

4. Privationes sunt intrinsecæ suis subiectis, e. g. cœcitas est intrinseca cœco; ergo non possunt consistere in de-

creto extrinseco Dei; sed non consistunt in vlllo positiuo subiectis intrinseco, cum non sit assignabile; ergo consistunt in aliquo purè abusuuo.

5. Potentia libera potest peccare, vel purè omittere; sed malitia formalis peccati, & pura omisso. consistunt in priuatione, & non in aliquo positiuo; ergo, &c.

Respondeo quod aliqui dicunt negationes nullo pacto dari; alii concedunt dari, sed esse entia abusuua non identificata cum vlllo ente positiuo; alii asserunt dari, & identificari cum aliquo positiuo. Hanc vltimam sententiam ego sequor. Pro cuius explicatione primo ostendendum est dari negationes actiuas; secundo non consistere in entitatibus abusuuis; tertio demum exponendum, in quo positiuo consistant.

Dico igitur primo; licet non dentur negationes passiuę sumptę pro eo, quod negatur, & tollitur, dantur negationes actiuę, vel quasi actiuę sumptę pro eo, quod negat, & tollit.

Probatur, & explicatur. Cum enim dico, *alter Mundus non est*, alter Mundus est obiectum negatum, ideoque potest vocari negatio passiuu; est autem manifestum, quod alter Mundus non est, & non datur; ergo est manifestum, quod nega-

nega-

negationes passiuę non dantur, & quod ad hoc non potest esse controuersia de re. Sed queritur, vtrum detur ipsum non esse alterius Mundi, quod potest vocari negatio actiua, quia comparatur ad alterum Mundum, sicut negans & tollens ad negatum, & ablatũ. Dico quod datur.

Probatur primo, quia quidquid habet à parte rei aliquam denominationem, habet ab aliquo, quod datur; e. g. quia alter Mundus habet denominationem possibilis, habet à possibilitate, quæ datur; quia alter Deus habet denominationem impossibilis, habet ab impossibilitate, quæ datur; sed alter Mundus habet denominationem non existentis; ergo habet à non existentia, seu negatione, quæ datur.

Secundo omnis cognitio, quæ ita est vera, vt possit non esse vera, est vera per verificatiuum distinctum; sed cognitio dicens, *non datur alius Mundus* ita est vera, vt possit non esse vera; ergo est vera per verificatiuum distinctum; hoc verificatiuum est ipsum non dari alterius Mundi; ergo datur ipsum non dari alterius mundi.

Tertio, quod est verum à parte rei est verum veritate, quæ datur à parte rei; sed est verum à parte rei, quod non datur alius Mundus; ergo à parte rei datur

tur

tur hæc veritas ; sed talis veritas est ipsum non esse alterius Mundi ; ergo datur à parte rei ipsum non esse alterius Mundi .

Quarto negatio obiectiua , & realis proportionari debet negationi intentionali ; sed negatio intentionalis , qua dico *alter Mundus non est* , ita negat aliū Mundum , vt non neget , sed ponat , & affirmet se ipsam : qui enim negat alium Mundum , non negat , sed affirmat se negare ; ergo negatio obiectiua tollens alterum Mundum ita illum negat , vt non neget , sed ponat se ipsam , quæ est ipsum non esse alterius Mundi .

Dico secundo ; negationes actiue non sunt entia abusiua contradistincta ab entibus positiuis , exceptis fortasse iis negationibus , quæ sunt exercitium formale libertatis creatæ , vel increate .

Probatur primo , quia vel istæ negationes abusiue ponunt aliquam perfectionem , & conducunt ad pulchritudinem vniuersi , vel non ; si ponunt aliquam perfectionem , iam sunt participationes diuinæ bonitatis adeoque sunt entia , quia solum ens est bonum , ac participatio diuinæ perfectionis ; si nullam ponunt perfectionem ; ergo dantur frustra , & sunt omninò superflue . Quid enim magis

gis superfluum, quam quod nullam perfectionem, & pulchritudinem ponit in vniuerso.

Secundo probatur quia negationes impossibilium dantur necessario; e. g. necessario datur negatio alterius Dei; sed nihil positium, & abusuū contradistinctum à Deo necessario datur, vt dictum est quæst. 47.; ergo negationes necessarię rerum impossibilium non sunt quidquam distinctum à Deo, sed identificantur cum Deo, qui est vnica necessitas omnis necessarii; possibilitas omnis possibilis; impossibilitas, atque exclusio necessaria omnis impossibilis.

Tertio probatur, quia si darentur negationes abusuę contingentium, Deus haberet necessitatem ponendi extra se aliquid abusuū; eo enim ipso, quod non ponit aliquod ens, ponit eius negationem; sed habet necessitatem non ponendi omnia entia, cum multa sint inuicem impossibilia; ergo habet necessitatem ponendi multas negationes abusuas; sed talis necessitas repugnat Deo, ergo &c. Probatur subsumptum primo, quia Deus est ens sufficientissimum; sed sufficit vt sit ens sufficientissimum; ergo sufficit vt sit Deus; sed tum aliquid sufficit, cum non necessè est aliud esse præter illud; ergo nō necessè est aliud esse,

prę-

præter Deum; ergo non necesse est dari negationes abusuas. Secundo Deus videns se continere omnem perfectionem, potest dicere, *sufficit mihi mea infinita perfectio; nolo ut sit quidquam imperfectum, ac defectuosum*; sed non posset hoc dicere, si necessitaretur ad ponendas negationes distinctas à se; ergo &c. Tertio Deus est primus fons, ex quo ita effluit omne ens, ut possit liberè claudere talē fontem, faciendo ne quidquid effluat; sed ex opposita sententia sequitur, quod Deus ita hoc non possit; nā eo ipso, quod velit nihil producere, effluunt infinitæ negationes abusuæ; ergo &c. Quarto necessitas ponendi aliquem Mundum repugnat Deo; ergo multo magis repugnat necessitas ponendi negationes abusuas. Probatur consequentia; quo aliquid est imperfectius, adeoque minorem habet vim alliciendi summam bonitatem ad positionem sui, eo magis repugnat, ut summa bonitas necessitetur ad illud ponendum; e. g. si Deus non necessitatur ad ponendum Angelum valdè perfectū, multo minus necessitatur ad ponendum Asinum; sed negationes abusuæ sunt multo imperfectiores Mundo; ergo multo magis repugnat, quod Deus necessitetur ad ponendas negationes, quam ad ponendum Mundum. Confirmatur quia

quia Aristoteles dicens primam causam necessario posuisse Mundum, posset arguere; vos non putatis inconueniens, quod prima causa necessitetur ad ponendas ab eterno infinitas negationes abusuas; ergo multo minus debetis putare inconueniens, quod necessitetur ad ponendum aliquem Mundum. Confirmatur, quia in hac materia valet à fortiori argumentum illus Manichei relati à S. Augustino, qui ex eo, quod Catholicus concesserit muscam non esse conditam à Deo, intulit, nec hominem, nec Mundum esse conditum à Deo. Si enim Deus necessitetur ad ponendas vilissimas negationes, cur non ad ponendum Mundum?

Excepi tamen exercitium formale libertatis creatæ, vt abstraherem à quæstionibus vtrum possit dari pura omissio libera, & vtrum malitia peccati consistat in pura priuatione. De his enim non valent argumenta facta. Libertas enim creata, vtpotè defectibilis potest peccando facere malum, & omitiendo facere non bonum, & omnino superfluum, nec ex hoc sequitur, quod Deus sit sibi insufficiens. Excepi etiam exercitium libertatis increatæ, vt præscinderem à quæstione de complemento diuinorum decretorum, de qua nihil est
hoc

hoc loco statuendum .

Dico tertio ; negationes aternæ , & necessarię impossibilium identificantur cum diuina essentia ; negationes contingentium aternæ , sed non necessaria idētificantur cum decretis diuinis exclusiuis ipsorum contingentium .

Probatur , & explicatur prima pars ; nam Diuina essentia est prima , eterna , & necessaria necessitas , vt non detur alter Deus , & omnes chymæræ ; sed prima , & necessaria necessitas , vt non detur alter Deus , & omnes chymæræ est ipsum non esse alterius Dei , & chymerarum ; ergo &c. Minor probatur : nam non esse alterius Dei , & chymerarum est ipsa formalis exclusio alterius Dei , & chymerarum , & est formale verificatiuum propositionis dicentis , *non datur alter Deus , nec vlla chymera* ; sed necessitas , vt non detur alter Deus , nec vlla chymera per se ipsam excludit alterum Deum , & chymeras , ac verificat propositionem negatiuam ; ergo &c. Nec opponas ; ergo Deus est negatio , quod videtur absurdum ; distinguo enim ; ergo Deus est negatio actiua chymerarum ponens infinitam perfectionem , & entitatem ipsius Dei , concedo . Deus est non esse chymæræ ; sed est infinitum esse ipsius Dei ; est nihil chymere , sed est
infi-

quia Aristoteles dicens primam causam necessario posuisse Mundum, posset arguere; vos non putatis inconueniens, quod prima causa necessitetur ad ponendas ab eterno infinitas negationes abusuas; ergo multo minus debetis putare inconueniens, quod necessitetur ad ponendum aliquem Mundum. Confirmatur, quia in hac materia valet à fortiori argumentum illius Manichei relati à S. Augustino, qui ex eo, quod Catholicus concesserit muscam non esse conditam à Deo, intulit, nec hominem, nec Mundum esse conditum à Deo. Si enim Deus necessitatur ad ponendas vilissimas negationes, cur non ad ponendum Mundum?

Excepi tamen exercitium formale libertatis creatæ, ut abstraherem à quæstionibus utrum possit dari pura omisso libera, & utrum malitia peccati consistat in pura priuatione. De his enim non valent argumenta facta. Libertas enim creata, utpotè defectibilis potest peccando facere malum, & omittendo facere non bonum, & omnino superfluum, nec ex hoc sequitur, quod Deus sit sibi insufficiens. Excepi etiam exercitium libertatis increatæ, ut præscinderem à quæstione de complemento diuinorum decretorum, de qua nihil est
hoc

hoc loco statuendum .

Dico tertio ; negationes aternæ , & necessarię impossibilium identificantur cum diuina essentia ; negationes contingentium aternæ , sed non necessariæ identificantur cum decretis diuinis exclusiuis ipsorum contingentium .

Probatur , & explicatur prima pars ; nam Diuina essentia est prima , æterna , & necessaria necessitas , vt non detur alter Deus , & omnes chymæræ ; sed prima , & necessaria necessitas , vt non detur alter Deus , & omnes chymæræ est ipsum non esse alterius Dei , & chymerarum ; ergo &c. Minor probatur : nam non esse alterius Dei , & chymerarum , est ipsa formalis exclusio alterius Dei , & chymerarum , & est formale verificatiuum propositionis dicentis , *non datur alter Deus , nec vlla chymera* ; sed necessitas , vt non detur alter Deus , nec vlla chymera per se ipsam excludit alterum Deum , & chymeras , ac verificat propositionem negatiuam ; ergo &c. Nec opponas ; ergo Deus est negatio , quod videtur absurdum ; distingo enim ; ergo Deus est negatio actiua chymerarum ponens infinitam perfectionem , & entitatem ipsius Dei , concedo . Deus est non esse chymæræ ; sed est infinitum esse ipsius Dei ; est nihil chymere , sed est infi-

infinitum ens simpliciter. Sicut verò Deus est vnica simplex entitas, in qua possunt per intellectum distingui varia prædicata positiua sapientis, potentis, &c. sic est vnica entitas, in qua possunt distingui prædicata positiua, & negatiua.

Probatur iam, & explicatur secunda pars conclusionis; nam negatio eterna Mundi nihil est aliud, quam exclusiuium Mundi verificans ab eterno, quod Mundus non est; sed exclusiuium æternum Mundi nihil est aliud, quam id, quod formaliter impedit, ne Mundus effluat ex Deo, tanquam ex fonte, hoc autem est decretum, quo Deus dicit, *nolo Mundum, vel quidquam aliud extra me, usque ad certum tempus*; tale enim decretum claudit fontem, & impedit ne Mundus effluat ex Diuina omnipotentia; ergo tale decretum est ipsa formalis negatio Mundi. Si verò dicatur, quod tale decretum est solum exclusio fundamentalis Mundi, contra est quia tale decretum est clausio fontis, ita vt nihil ex illo egrediatur ab eterno; sed ad hoc requiritur, vt non solum sit negatio fundamentalis, sed etiam formalis, alioquin egressum fuisset ab eterno aliquid abusiuium; ergo &c.

Dico quarto: dantur negationes, & priuationes temporales subiectis intrinsecæ,

secæ, quæ identificantur cum aliquo positiuo distincto à diuinis decretis .

Probatur primo de negationibus , quia Petrus existens non est Paulus , neque equus , neque quodlibet aliud ens ; ergo datur in Petro negatio , per quam non est Paulus , neque quodlibet aliud ens ; hæc verò negatio non est ens abusuum , vt probatum est conclusione secunda , sed est ipsa entitas Petri , quæ in quantum ponit Petrum est ens positiuum , in quantum excludit identitatem cum Paulo , & ceteris entibus est negatio talis identitatis . Sicut igitur in Petro dantur plura prædicata positiua realiter identificata , & ratione nostra distincta , sic dantur prædicata positiua , & negatiua realiter identificata , & ratione nostra distincta .

Secundo probatur hoc ipsum de priuationibus . Petrus enim e. g. cum posset non esse cæcus , de facto est cæcus ergo est cæcus non per se ipsum , sed per aliquid distinctum à se ; sed talis priuatio non consistit in decreto Dei purè extrinseco , alioquin Petrus esset formaliter cæcus per decretum Dei , quod est absurdum ; ergo est cæcus per aliquam priuationem distinctam à Petro , & ipsi intrinsecam ; sed talis priuatio nō est ens purè abusuum ; ergo &c. Pro-

batur subsumptum, quia omne id, quod ponitur Deo volente, & approbante, & est conforme ideæ Diuinæ, est ens reale; sed cœcitas Petri ponitur Deo volente, & approbante: Deus enim, vult, & approbat, vt Petrus sit cœcus; ergo talis cœcitas est ens reale. Et per hoc patet disparitas cœcitatis à peccato, & pura omissione. Peccatum enim, & pura omisso non ponuntur, Deo volente, & approbante, sed purè permitte. Confirmatur primo, quia summū bonum non vult, nec approbat quidquā non bonum; sed vult, & approbat Petrū esse cœcum; ergo quod Petrus sit cœcus est bonum; sed omne bonum est ens; ergo &c. Confirmatur secundo, quia si cœcitas nullum esset bonum, esset quid omninò superfluum; sed nullus artifex sapiens vult, & approbat, vt in opere suo sit quidquam omninò superfluum; ergo nec Deus id approbat; ergo quidquid datur in mundo, Deo volente, & approbante est, bonum, & ens; sed omnes priuationes, excepto peccato, & pura omissione, quando dantur, dantur Deo volente, & approbante; ergo omnes priuationes, excepto peccato, & pura omissione, sunt bonæ, & consistunt in aliquo positivo. Sed difficultas est in explicando, quid positium sint tales priuationes.

Di-

Dico quinto ; priuationes exclusiue perfectionis indebitæ sunt veluti substantiæ quædam, ac termini positiui perfectionis debite .

Probatur , & explicatur: cum naturæ creatæ sistunt in sua perfectione substantiali debita , & non progrediuntur ad vltiorem perfectionem substantialem indebitam , eo ipso terminantur substantia substantiali positiua; e. g. si natura humana Christi sisteret in sua perfectione substantiali , & per vnionem hypostaticam non progrederetur ad perfectionem Verbi Diuine , eo ipso terminaretur substantia , quæ non est pura negatio vnionis , vt putant multi Scotistæ , sed est terminus positiuus humanæ naturæ . Anima etiam separata cum sistit in sua perfectione , & non progreditur ad perfectionem corporis , terminatur substantia positiua . Similiter cum quantitas e. g. palmaris sistit in sua extensione , & non progreditur ad hoc, vt per continuationem accipiat vltiorem extensionem , terminatur puncto, linea, vel superficie positiua ; & hæc omnia explicabuntur in physica quæst. 13. de substantia , & quæstione vltima de indiuisibilibus . Ergo promouendo istas sententias satis communiter receptas dicendum , quod cum entia sistunt in ali-

qua perfectione , etiam accidentali, terminantur aliquo termino, & quasi substantia accidentali positivæ. e. g. quod cū aer noctu non progreditur ad perfectionem lucis, quam posset accipere à Sole, terminatur termino positivus accidentali exclusivus lucis, per quem terminum sistit, & quiescit in sua perfectione sine luce. Idem dic proportionaliter de aliis. Cōfirmatur, quia aduersarii superaddunt subiecto priuationes abusuas intrinsecas; ergo tota discrepantia inter nos, & illos est, vtrum talis priuatio sit bona, adeoque ens, vel non bona, & non ens; sed si non est bona, est omninò superflua ergo tota discrepantia est, vtrum Deus, & natura terminet res entitatibus diminutis non bonis, & non conducentibus ad pulchritudinem vniuersi, an verò terminis positivis cōducentibus ad pulchritudinem vniuersi; sed dignius est Deo, & natura hoc secundum; ergo &c. Confirmatur, quia secundum principia plurium ex aduersariis vna priuatio tollit vnicum ens; sed entia ablata sunt infinita; ergo dantur simul infinite priuationes, contra quas valent argumenta, quæ solent afferri contra infinitum. In nostra sententia vnicus terminus potest excludere multa, & etiam infinita.

Di-

Dico sexto : priuationes perfectionis debitę , quę respectu subiecti habent rationem mali , sunt impedimenta positiua violenta , vel quasi violenta boni debiti , quę habent rationem boni respectu agentis , & vniuersi .

Probatur , & explicatur . Calor excludens ab aqua perfectionem debitam frigoris malus est aque patienti , sed bonus est igni agenti , ideoque positiuus . Proportionaliter cœcitas excludens ab animali perfectionem debitam visionis mala est cœco illam patienti , sed bona est agenti obcœcanti , & eius appetitui conformis . Ad has priuationes reducuntur illę , quę habent rationem pœnæ , ideoque nocent subiecto , illudque deformant , & tamen sunt bonę vniuerso , & consonę iustitię vindicatię . E. g. priuatio gratiæ , & beatitudinis pessimę sunt damnatis , illosque reddunt turpes , abominabiles , ac miseros , sed bonę sunt vniuerso & consonę iustitię . Bonum enim est , & pulchrum , vt mali male pereant , priuentur pulchritudine gratię , bono beatitudinis , & per has priuationes reddantur turpes , in æternum abominabiles , ac miseri . Ceterũ quod hæ priuationes non consistant formaliter in decretis extrinsecis Dei , probatur , quia sequeretur , quod damnati

essent formaliter turpes , ac miseri per decretum extrinsecum Dei .

Ad 1. Concedo maiorem , & nego minorem quo ad secundam partem . Si cut enim ad verificandum , quod alter mundus sit possibilis , sufficit , quod alter mundus sit possibilis , sed alterum mundum esse possibilem est dari possibilitatē alterius mundi , sic ad verificandum , quod alter mundus non est , sufficit , quod non sit alter mundus , sed non esse alium mundum est dari negationem illius . Ratio est , quia idem est alterum mundum non esse , ac verum esse , quod non est ; sed cum aliquid est verum , est verum , per hoc , quod detur eius veritas ; ergo idem est alium mundum non esse , ac dari istam veritatem ; hæc veritas est negatio ; ergo . Hinc est , ut in propositione negatiua semper in obliquo affirmetur aliquid . Licet enim neget aliquid esse , affirmat verum esse quod non est . Sicut enim voluntas cum odit malum , amat aliquod bonum , sic intellectus cum aliquid negat , affirmat aliquod verum , saltem quod negatum non est .

Ad 2. Patet ex dictis negationes æternas identificari cum diuinis decretis .

Ad 3. In quo ponuntur quinque argumenta ad probandum , quod negationes non identificantur cum diuinis decretis ,

cretis , respondeo soluendo talia argumenta . Ad primum distinguo maiorē ; causa formalis distinguitur ab effectu formali , nego ; causa efficiens , concedo ; distinguo eodem pacto minorem ; & nego consequentiam . Causa formalis non distinguitur ab effectu formali sumpto pro denominatione , quam tribuit , ut dicitur quæst. 15. phys. prope finem ; sed decretum , quo Deus noluit mundum ab eterno , fuit causa , vel quasi causa formalis huius effectus , qui est , mundum , non fuisse ab eterno ; ergo non distinguitur ab hoc , quod est , mundum non fuisse ab æterno ; sed decretum , quo Deus non vult quidquā efficere ab eterno , sed vult esse solus , non est causa efficiens ullius effectus : alioquin Deus nolendo quidquam efficere ab eterno , efficeret aliquid saltem abusivum ab eterno , quod est absurdum ; ergo &c. Ad secundum distinguo maiorem ; obiectum volitum indirectè , & reflexè distinguitur à decreto , nego ; obiectum volitum directè , concedo ; & distinguo minorē ; Deus noluit mundum existere indirectè , & reflexè , concedo minorem ; directè , nego minorem ; & nego consequentiam . Sicut omnes actus intellectus certificant de sua existentia , ideoque sunt affirmatio indirecta , ac reflexa sui , ut dictum

est quæst. 12. ad 6, sic omnes actus volū-
tatis volunt se ipsos indirectè, & sic sunt
volitio reflexa sui ipsius. Actus ergo, quo
Deus volebat mundum existere, refle-
xè volebat nolle vt mundus existeret,
ideoque cū talis actus sit non existentia
mundi, volebat non existentiam mundi
indirectè, & reflexè, ex quo non se-
quitur distinctio. Cæterum talis actus
cum directè non sit volitio, sed nolitio,
non habet obiectum directum, quod ve-
lit esse, sed solum obiectum, quod nolit
esse. Hoc autem obiectum est mundus,
qui non est ab æterno, & denominatur
non esse per ipsum decretum efficacissi-
mum, quo Deus vult, vt ab æterno non
sit mundus, nec aliud quidquam distin-
ctum à Deo, & à diuinis decretis. Ad
tertium distinguo maiorem; negatio tol-
lens mundum pro vno tempore non re-
manet, posito mundo pro alio tempore,
nego maiorem; non remaneret, si mun-
dus poneretur eo tempore, pro quo tol-
litur; concedo maiorem; concedo mi-
norem, & distinguo consequens; ergo
decretum Dei non erat negatio exclu-
dens mundum pro tempore post crea-
tionem, concedo consequentiam; pro
æternitate ante creationem, nego conse-
quentiam. Decretum Dei est negatio
obiecti noliti pro tempore, pro quo il-
lud

lud excludit, & non vult; pro tempore
verò, pro quo vult obiectum esse, non
est negatio, sed potius est determinatio
obiecti ad hoc, vt existat tali tempore.
Cum ergo Deus per suum decretum no-
luerit mundum esse ab æterno, sed vo-
luerit mundum esse initio temporis, ac
deinceps in æternum durare, tale decre-
tum fuit negatio tollens mundum ab
æterno, sed non fuit negatio tollens
mundum initio temporis, ac deinceps
per consequentem æternitatem, sed po-
tius eiusdem determinatio. Posito ergo
mundo pro tempore, pro quo non ex-
cludebatur ab esse, sed determinabatur
efficaciter ad esse, non debuit tolli de-
cretum. Si tamen mundus fuisset ante
positus, tum non fuisset decretum ex-
cludens mundum pro tempore anterio-
re. Ad quartum distinguo maiorem;
si mundus destrueretur, mutaretur intrin-
secè per hoc, quod non haberet amplius
vllum esse intrinsecum, concedo maio-
rem; per hoc, quod de nouo haberet
aliquod esse intrinsecum, nego maiorem;
& distinguo minorem; non potest mu-
tari intrinsecè, seu constitui cum nouo
esse intrinseco formaliter per decretum
extrinsecum, concedo minorem; non
potest mutari intrinsecè, seu constitui
non habens amplius vllum esse intrinse-

cum per decretum extrinsecum, nego minorem; & nego consequentiam. Non potest aliquid constitui habens formaliter nouum esse intrinsecum per aliquid extrinsecum formaliter, quia esse intrinsecum habetur formaliter ab aliquo intrinseco; at potest constitui non habens vllum esse intrinsecum per formam extrinsecam, imò debet; cum repugnet, quod constituatur formaliter non habēs quidquam intrinsecum per aliquid intrinsecum, alioquin non habere quidquā intrinsecum, esset intrinsecum, quod repugnat in terminis; ergo mundus cōstitueretur carens omni esse intrinseco per aliquid extrinsecum, hoc est per decretum exclusiuum omnis esse intrinseci mundi. Et sanè etiamsi mundus cōstitueretur non exiſteus per negationē distinctā à decreto, adhuc hæc negatio non esset intrinseca mundo, cum ipsum non esse non possit esse intrinsecum rei non existenti. Ad quintum, iam dictum est in cōclusionē me præscindere à quæstione de decretis, & eorum complemento.

Ad 4. Iam dictum est cōclusionē quarta priuationes esse entitates positiuas subiectis intrinsecas exclusiuas aliarum entitatum. Sed remanet explicandum quo pacto entitates positivæ dicantur

tur

tur negationes, non entia, & nihil . Dicuntur negationes , non entia , & nihil transitiuè, non autem intransitiuè. Sunt enim negationes non sui , quod esset negatio intransitiuè, sed oppositi . Similiter sunt non entia, & nihil non sui , sed oppositi ; e. g. negatio lucis non negat se , sed lucem: est nihil lucis, non sui; & est non ens , seu non esse lucis , non autem sui . Addo ex Aristotele primo de generatione , tex. 18. & 19. illud ex oppositis , quod est minus sensibile , vel minus perfectum, comparatione alterius sensibilioris , aut perfectioris dici non ens , & priuationem . Quod est minus sensibile dicitur non ens secundum sensum, quia quod non sentitur videtur non esse, ideoque quæ sunt plena aere insensibili vulgo dicuntur vacua , quia aer propter suam insensibilitatem sensui videtur non ens ; ideo etiam quando aliquid euanescit in auras insensibiles, dicitur corrumpi , & transire in nihilum ; similiter etiam imperfectius dicitur non ens comparatione perfectioris , e. g. frigiditas vocatur ab Aristotele priuatio respectu caloris . Cum verò oppositum est simul minus perfectum, & prorsus insensibile , tunc omninò vocatur priuatio : & idcirco tenebræ oppositæ luci dicuntur pura priuatio , tum quia sunt

omninò insensibiles , cum lux sit maximè sensibilis , tum quia sunt ens multo imperfectius luce .

Ad 5. Transeat totum , cum in conclusione excipiantur priuationes , & negationes , quæ sunt formaliter exercitiū libertatis , cuiusmodi sunt peccatum , & pura omisio .

*Vtrum conueniens sit diuisio
entis in decem prædisa-
menta . Quaestio L.*

V Idetur non esse conueniens , i. quia inconuenienter traditur diuisio alicuius generis , non præmissa definitione , vel descriptione talis generis ; sed nulla est præmissa definitio , vel descriptio entis ; ergo inconueniens est diuisio entis . Nec dicas ideò non præmissa descriptionem entis , quia conceptus entis est clarissimus , ideoque non indiget descriptione declarante . Nam contra est , quia conceptus entis est confusissimus , cum confundat omnia entia ; sed conceptus confusissimus maximè indiget descriptione declarante ; ergo &c.

2. Diuisio debet esse in membra immediate opposita ; sed membra immediate opposita sunt substantia, & accidens ; ergo mala est diuisio, qua ens immediate diuiditur in substantiam , & alia nouem prædicamenta accidentalia .

3. Si dicatur, quod ens diuiditur in prima genera vniuoca , accidens autem non est vniuocum ; contra est , tum quia accidens non minus est vniuocum, quam substantia ; tum etiam quia non requiritur, vt omnia prædicamenta sint genera vniuoca .

4. Non potest explicari , quo pacto differat diuisio prædicabilis in quinque prædicabilia à diuisione entis in decem prædicamenta .

5. Neque etiam potest explicari , vtrum omnia prædicamenta distinguantur realiter, an solum ratione, & per intellectum, vt multi putant de actione, & passione .

6. Suprema genera relationis sunt duo , nimirum relatio , & correlatio ; ergo prædicamenta non sunt solum decem, sed vndecim . Probatur antecedens ; si enim dicatur , quod sola relatio *vt sic* est supremum genus relationis , contra est , quia relationi *vt sic* opponitur correlatio *vt sic* ; sed etiam correlatio *vt sic* est summum genus , non minus, quam

re-

relatio *ut sic* ; ergo summa genera relationis sunt duo .

Respondeo, quod Aristoteles premis-
sis definitionibus vniuocorum &c. tradit
diuisionem entis in decem prædicamen-
ta, quam dicitur sumpsisse ex Archita-
Tarentino . Aristotelem sequuntur San-
ctus Augustinus libro decem Categario-
rum, Sanctus Thomas 3. physic. lectio-
ne quinta, & quinto metaphyl. lectione
nona, alique communiter. Conuenien-
tia diuisionis ex Sancto Thoma sic pro-
batur. Ens dicitur multipliciter, & ana-
logicè, sicut sanum; sed diuisio eius, quod
dicitur multipliciter, non est in species
propriæ constitutas per hoc, quod ei-
dem rationi genericæ addantur variæ
differentiæ, sed per diuersos modos, qui-
bus illud dicitur, eo pacto, quo sanum
diuiditur per diuersos modos, quibus
plura dicuntur sana; ergo ens diuiditur
per diuersos modos, quibus res dicuntur
esse, ideoque prima genera, in quæ di-
uiditur ens, dicuntur prædicamenta, quia
ens diuiditur per diuersum modum
prædicandi, & essendi. Et quia prima
substantia est primum fundamentum
omnium prædicationum, ideo prædica-
menta distinguuntur secundum diuersos
modos, quibus ens prædicatur de prima
substantia, siue de individuo substantia-

lii

li; sed decem sunt modi prædicandi de substantia prima; ergo decem sunt prædicamenta. Probatur ultimum assumptum. Vel enim aliquid prædicatur ut constitutum substantiæ primæ, vel non; si ut constitutum, prædicatur ut substantia, ut cum dicitur *Petrus est homo, est animal; &c.* si non ut constitutum, vel prædicatur ut significans aliquid intrinsecè inhærens, vel ut extrinsecè denominans, & afficiens; si ut intrinsecè inhærens, vel ut absolutum, vel ut respectivum; si ut respectivum, est relatio, ut cum dicitur, *Petrus est Pater Filii*; si ut absolutum, vel ut consequens materiã, & est quantitas, quæ competit rebus ratione materiæ, ideoque competit solis rebus materialibus, ut cum dicitur *Petrus est longus, latus, bicubitus, aut tricubitus*; si ut aliquid absolutum spectans ad formam, est qualitas, ut cum dicitur *Petrus est albus, musicus, &c.*

Si prædicatio significat aliquid extrinsecè denominans, vel quod extrinsecè denominat se habet ut causa extrinseca, vel ut extrinseca mensura, vel neque ut causa, neque ut mensura; si per modum causæ extrinsecæ, vel res denominatur à causa agente, & est prædicamentum passionis: nam pati est recipere aliquid ab agente, eo pacto, quo res,
quæ

que vritur, suscipit vstionem ab vrente; vel causa denominatur ab effectu producto, & est prædicamentum actionis, vt cum dicimus, *ignis vrit*, denominatur ab effectu vstionis.

Iam præter mensuras intrinsecas corporum spectantes ad prædicamentum quantitatis, quæ mensuræ sunt longitudo, latitudo, & profunditas, dantur duæ mensuræ extrinsecæ, locus nimirum, & tempus, à quibus desumuntur prædicamenta loci, & temporis, ad quæ spectant prædicationes, quibus dicimus, res esse in hoc, vel illo loco, hoc, vel illo tempore. Locus est mensura permanens; nam partes loci simul permanent, ideoque tanta est magnitudo permanens cuiuscumque rei, quanta est magnitudo loci, quo immediatè circumscribitur. Tempus est mensura successiua, quia tanta est duratio rei, quantum est tempus, quo res durat, cuius temporis partes non permanent simul, sed vna trudit aliam, dies diem, hora horam &c. Præterea, si explicetur ordo partium in loco, est prædicamentum situs, ad quod spectant prædicationes, quibus res dicitur stare, vel iacere, &c.

Demum si res denominatur ab aliquo extrinseco, quod neque sit causa, neque mensura, est prædicamentum habitus, se-

cur-

cundum quod homo dicitur armatus, vestitus, calceatus &c. per denominationem ab armis, vestibus, calceis &c. non intrinsecè inherentibus, neque extrinsecè causantibus, aut mensurantibus, sed purè adiacentibus,

Notat autem Sanctus Thomas, quod predicamentum habitus primo, & per se conuenit homini, secundario verò conuenit etiam aliis rebus, in quantum deferuiunt vsibus humanis. Ratio est, quia solus homo per suas partes substantiales non est sufficienter vestitus, armatus, calceatus à natura, quia natura loco naturalium vestium, & armorum vnus determinati generis, dedit homini ingenium, & manus, quibus posset se vestire, & armare multiplici genere vestium, & armorum, conuertendo etiam in suos vsus vestes, & arma omnium animalium; ergo cum non sit à natura vestitus, & armatus, indiget vestibus, & armis extrinsecè adiacentibus. At quia natura negauit brutis ingenium, & per cōsequens manus, quæ sunt instrumenta ingenii, & artis, quibus possint sibi conficere vestes, & arma, cum alioquin non deficiat in necessariis, illa vestiuit, & armauit suis partibus substantialibus, nimirum corio, pilis, squammis, vnguibus, dentibus, &c. Hinc est, vt ad diuersum præ-

prædicamentum spectet istę prædicationes, *Leo est vestitus pilis, ac iabris, armatus dentibus, & unguibus; homo est vestitus fericis, vel pannis, armatus gladio.* Prima enim spectat ad prædicamentum substantiæ, cum pili, iube, dentes, & ungues sint partes substantiales leonis, ac proinde est similis prædicationi, quæ dicitur; *homo est pilosus, capillatus, barbatus, pedatus, &c.*; at secunda spectat ad prædicamentum habitus, nam vestes & arma extrinsecus adiacent homini. Bruta tamen ad vsus humanos vestiuntur, & armantur, eo pacto, quo equus constituitur phaleratus, sellatus, & armatus ad vsus hominum. Parietes etiã vestiuntur, & armantur ad vsus humanos.

Ad 1. Multi antequam tradant diuisionem entis conantur explicare, quid sit ens. Sed isti si intendunt explicare ens per aliquid notius, similes sunt alicui, qui conaretur illuminare solem per aliquid lucidius. Sicut enim sol est visibile omnium visibilissimum, & lucidissimũ, sic ens est intelligibile clarissimum, & omnium intelligibilissimum. Et sicut lux est visibilis per se ipsam, & reddit visibilia cætera, quæ eatenus possunt videri, quatenus sunt illuminata, & participant de luce; sic esse est intelligibile
per

per se ipsum, & reddit intelligibilia cætera, quæ eatenus possunt intelligi, quatenus participant de esse, ideoque quæ plus habent entitatis, plus habent intelligibilitatis, sicut quæ plus habent lucis, plus habent visibilitatis. Hinc est, ut dicat Auicenna primo metaphysicę capite quinto citatus à Sancto Thoma initio libri de ente & essentia, quod ens & essentia sunt quæ primo intellectu concipiuntur. Confirmatur à posteriori primo, quia quæcumque cognoscimus, cognoscimus per esse; e. g. hominem, & leonem cognoscimus tanquam entia; possibile dicimus, quod potest esse; impossibile, quod non potest esse; negationem, quæ tollit esse; chimeras cognoscimus ad modum entium. Confirmatur secundo, quia quicumque conati sunt explicare ens, explicauerunt per aliquid, quod in suo conceptu manifestè inuoluit ipsum esse explicandum. Dixerunt enim aliqui ens esse, quod non est impossibile, vel non implicat; sed impossibile est, quod non potest esse, implicans, quod non potest simul esse, & non esse; ergo explicarunt ens per aliquid, quod in suo conceptu inuoluit esse. Alii dixerunt, quod ens est, quod non est nihil, siue contradistinguitur à nihilo. Sed nihil est non ens; ergo dixerunt, quod

quod ens est, quod non est non ens, & sic ens explicarunt per aliquid inuoluens in suo conceptu ens. Præter quam quod explicarunt ens per negationem negationis entis, quod est inconueniens, sicut esset inconueniens, si quis describeret hominem, quod non est non homo. Non potest igitur ens explicari per aliquid notius, ac non inuoluens in suo conceptu ipsum esse.

Ad argumentum in contrarium, distinguo maiorem: conceptus entis est confusissimus respectu inferiorum, quæ confundit, & à quibus præscindit, concedo maiorem; respectu rationis ipsius entis, quam exprimit, nego maiorem; & distinguo minorem: conceptus^{us} confusissimus respectu inferiorum indiget descriptione declarante rationem expressam, nego minorem; conceptus cōfusus quo ad rationem expressam, concedo minorem; & nego consequentiam. Dupliciter conceptus alicuius rationis potest esse confusus; primo in quantum confundit inferiora, à quibus præscindit: hoc pacto conceptus animalis est confusus respectu hominis, & equi, & aliorum animalium: secundo respectu rationis expressæ; hoc pacto, quia conceptus animalis est confusus respectu rationis animalis, quam exprimit, debet ex-

ex-

explicari per definitionem declaratam, quid sit animal, ac dicentem, quod est viuens sensitivum & quia etiam conceptus viventis exprimit confusè rationem viventis, debet ulterius explicari, declarando quid sit viuens, dicendo, quod est corpus vegetabile; quia rursus conceptus corporis exprimit confusè ipsum corpus, declarari debet per definitionem dicentem, quod corpus est substantia postulans trinam dimensionem; ac similiter conceptus substantiæ explicari debet dicendo, quod substantia est ens per se. Iam in explicationibus non debet procedi in infinitum; ergo debet tandè perueniri ad aliquam rationem, de qua non sit ulterius quarendum, quid sit; talis autem est ratio entis, cum ens sit omnium notissimum, vt probatum est; ergo non est ulterius querendum, quid sit ens, nec potest ens explicari per rationem magis notam. Quia tamen conceptus entis confundit omnia entia, debet explicari per diuisionem in varia entia, quod facit Aristoteles, dum diuidit ens in decem prædicamenta. Conceptus igitur confusissimus quo ad inferiora, sed clarissimus quo ad rationem expressam, debet explicari per diuisionem in inferiora, non verò per descriptionem rationis expressæ. Confirmatur, quia
con-

conceptus minus vniuersales definiuntur per magis vniuersales : e. g. homo definitur per animal , animal per uiuens , &c; sed obscurius definitur per clarius ; ergo conceptus vniuersaliores sunt clariores quo ad rationem expressam : ergo conceptus vniuersalissimus adeoque, confusissimus quo ad inferiora , qualis est conceptus entis , est clarissimus quo ad rationem expressam , ac proinde indefinibilis per rationem clariorem . Confirmatur vltcrius , quia illa ratio , quæ est ita clara , vt non possimus facere vllum conceptum ita confusum , quin se manifestet , proculdubio est ratio clarissima ; sed huiusmodi est ratio entis , ergo , ratio entis est clarissima , & cognoscibilissima , ideoque ad hoc , vt cognoscatur , minima requiritur aduertentia .

Ad 2. Non requiritur ex necessitate , vt diuisio , præsertim analogica , sit in membra immediatè opposita , sed sufficit vt possit reduci ad membra cōtradictoria ; diuisio verò allata reducitur ad membra contradictoria , vt patet ex probatione conuenientia ; ergo licet potuisset etiam aliter fieri , est optima . Confirmatur , quia cum analogum diuiditur , pro primo membro debet poni analogatum principale , deinde quæ important diuersum ordinem ad ipsum ; sed in allata

lata diuisione primum membrum ponitur substantia, quæ est principale analogatum, deinde enumerantur modi, quibus alia dicuntur entia per ordinem ad substantiam; ergo &c. Confirmatur uerius, quia sicut primæ species numerorum sunt decem, ita ut aliæ nouem significentur per ordinem ad unitatem, quæ est prima, ceteræ uero species infinite constituuntur per repetitionem primarum decem specierum; undecim enim significat, decem & unum; centum decies decem; sic congruum fuit, ut decem conerentur prima genera entium, ita ut quæ ex ipsis dicerentur per ordinem ad substantiam, quæ est primum genus, alia uero innumerabilia genera, & species entium reducerentur ad decem prima genera.

Ad 3. Quidquid sit, utrum omnia predicamenta sint genera uniuoca, in qua questione magis prolixa, quam utili non est immorandum, accidens ut sic non est uniuocum, sicut substantia. Ratio est, quia includitur formaliter in suis differentiis, cum differentiæ accidentis, ipso, quod sunt differentiæ accidentis ut accidens.

Ad 4. In diuisione predicabilis diuiditur secunda intentio in alias secundas intentiones; at in diuisione entis diuiditur

tur prima intentio in alias primas intentiones .

Ad 5. Ex mea sententia , quod actio & passio distinguantur à parte rei , sequitur omnia prædicamenta importare aliquid realiter distinctum ; licet in hoc puncto non conueniant auctores .

Ad 6. Summum genus in prædicamento relationis est relatio *ut sic* , in quantum abstrahit à relatione , & correlatione ; nam etiam correlatio est quedam relatio , cum sit ad aliquid . Dum opponitur , quia relationi *ut sic* opponitur correlatio *ut sic* ; nego antecedens , si relatio *ut sic* sumatur sub abstractione posita . Sicut enim contrario *ut sic* non opponitur aliud contrarium *ut sic* , cum ratio contrarii *ut sic* sit ratio , in qua conueniunt omnia contraria ; sic relationi *ut sic* , quæ est ratio , in qua conueniunt relatio , & correlatio , non opponitur correlatio . Singula igitur contraria habent suum contrarium , e. g. album habet pro contrario nigrum , dulce amarum &c ; sed ratio generica , in qua conueniunt omnia cōtraria , non habet contrarium ; sic singulæ relationes habent suam correlationem , e. g. paternitas habet pro correlatione filiationem , sed ratio generica , in qua conueniunt omnes relationes , & correlationes , non habet

cor-

correlationem . Proportionaliter, cum
queritur, quis sit terminus relationis *ut*
sic, dicendum , quod est ratio communis
termini . Sicut enim relatio *ut sic* est ra-
tio communis, in qua conveniunt om-
nes relationes, sic terminus relationis
ut sic est ratio communis, in qua conue-
niunt omnes termini .

Vtrum Deus sit in Genere, vel
Prædicamento . Quæ-
stio LI.

VIdetur , quod sit , 1. quia substan-
tia dicitur propriè de Deo, &
creaturis ; sed substantia est genus , &
prædicamentum ; ergo Deus, & creatur-
æ conveniunt in aliquo genere, & præ-
dicamento .

2. Vnumquodque mensuratur per ali-
quid sui generis , ut Aristoteles docet
10. Metaph. Textu 4. e. g. longitudo
mensuratur longitudine . &c; sed Deus
est prima mensura omnium substantia-
rum , ut dicit etiam Averroes in com-
mentario 10. Metaphysicæ ; ergo Deus
convenit in genere substantiæ cum om-
nibus substantiis creatis .

3. Si posset dari ratio , quæ diceretur

vniuocè de Deo, & creaturis, eo ipso talis ratio esset generica, cum esset perfectè vna; ac prædicabilis de pluribus differentibus specie; sed plures rationes dicuntur vniuocè de Deo, & creaturis, e. g. ratio substantiæ, viuentis, intellectiui, sapientis &c; ergo &c. Minor probatur, nam tales rationes perfectè præscindunt à differentis Dei, & creaturæ; ergo &c.

Respondeo Deum non esse in prædicamento, nec in ullo genere, imo non conuenire in vlla ratione vniuoca cum creaturis, vt cum S. Thoma prima parte quaest. 3. & quaest. 13. art. vtroque 5. docent communiter Scolastici paucis exceptis. Probatur primo, quia omne genus est prædicabile de pluribus specie differentibus; sed nulla ratio communis Deo, & creaturis, in quantum talis, est prædicabilis de pluribus specie differentibus; creaturæ enim propriè non differunt à Deo specie, & perfectione, sed negatione speciei, & perfectionis, vt dictum est qu. 42; ergo non datur genus commune Deo, & creaturis, adeoque Deus non est in genere, nec in prædicamento, cum prædicamenta sint summa genera.

Secundo probatur, quia vt aliquid sit in genere, debet esse compositum ex

ratione generica, ac differentiali cum fundamento in re, ut dictum est quæst. 40: sed Deus non est compositus ex ratione generica, ac differentiali cum fundamento in re; ergo &c. Minor probatur, quia ut aliquid sit compositum cum fundamento in re, debet in illo dari aliqua compositio physica, quæ sit fundamentum metaphysicæ, ut indicat S. Thomas, quæst. 3 art. 5. & explicatum est loco citato; sed in Deo nulla est compositio physica, cum sit omninò simplex; ergo &c.

Tertio probatur, quia nullum prædicamentum, & nullum genus includit perfectionem omnium generum, & omnium prædicamentorum; e. g. prædicamentum substantiæ non includit totam perfectionem quantitatis, qualitatis &c.; similiter prædicamentum quantitatis nō includit totam perfectionem substantiæ &c. sed vnumquodque prædicamentum dicit propriam perfectionem tantum. Similiter genus animalis non includit totam perfectionem generis plantarum, idemque dic de cæteris generibus; solum verò ens, quod non est genus, ut dictum est quæst. 45. includit perfectionem omnium generum, & omnium prædicamentorum, & cum diuiditur in decem prædicamenta, diuiditur in decem

summa genera, quorum vnumquodque includit partem entitatis, & perfectionis, non verò totam entitatem, & perfectionem; sed Deus est ens, quod includit perfectionem omnium generum, & omnium prædicamentorum, ac totius entis; ergo Deus non includitur, nec subiicitur ulli determinato generi, ac prædicamento, sed transcendit omnes species, omnia genera, & omnia prædicamenta, atque est primum principium continens omnia genera, species, & prædicamenta.

Quarto probatur, quia genus non debet esse de essentia differentiarum, ut ex Aristotele 3. Metaph. Textu 10. docet S. Thomas prima parte quaest. 3. art. 5. in corpore, iam allegatus quaest. 45; sed omnis ratio perfectiua cõmunis abstrahibilis à Deo, & creaturis includitur in differentia Dei; ergo nulla ratio communis potest esse genus respectu Dei, & creaturarum. Minor probatur, quia differentia Dei est, ut sit eminenter omnia, siue ut includat omne esse, & omnem perfectionem; sed quodlibet esse, & quolibet differentia perfectiua est de essentia rationis, quæ eminenter est omnia, & includit omnem perfectionem; ergo &c

Quinto probatur, quia nulla ratio com-

communis Deo , & creaturis est vniuoca ; sed ad genus requiritur , vt sit ratio vniuoca ; ergo nulla ratio communis Deo , & creaturis est genus . Probatur maior ; ad vniuoca requiritur , vt ratio significata per nomen sit eadem , & omninò similis ; sed ratio significata per quodlibet nomen commune Deo , & creaturis nunquam est eadem , siue omninò similis , sed infinite dissimilis ; ergo &c. Minor probatur exemplificando in rationibus substantię , viuentis , intellectiui , sapientis , &c. Ratio obiectiua , per quam creaturę sunt substantię est ratio finita , & limitata excludens identitatem cum perfectionibus aliorum prædicamentorum ; ratio , per quam Deus est substantia , est ratio infinita , ac illimitata includens per identitatem perfectissimam omnes omninò perfectiones ; sed ratio infinita , & includens omnes perfectiones est infinite dissimilis à ratione finita , & importante perfectionem , limitatam ; ergo ratio , per quam Deus est substantia , est infinite dissimilis à ratione , per quam creaturę sunt substantię . Idem dic proportionaliter de rationibus viuentis , intellectiui , sapientis ; &c. Ratio enim qua Deus est viuens est infinita intellectio actualis comprehensiva omnium ; ratio qua creaturę sunt

viuentes vel intellectu non est intellectio actualis.

Hanc rationem satis clarè insinuat Sanctus Thomas prima parte, quæst. 13. art. 5. in corpore, dicens, *Omnes rerum perfectiones, quæ sunt in rebus creatis multipliciter, & diuisim, in Deo existunt unitè. Sic igitur cum aliquod nomen ad perfectionem pertinens de creatura dicitur, significat illam perfectionem distinctam secundum rationem distinctionis ab aliis; puta, cum hoc nomen, sapiens, de homine dicitur, significamus aliquam perfectionem distinctam ab essentia hominis, & à potentia, & ab esse ipsius, & ab omnibus huiusmodi; sed cum hoc nomen de Deo dicimus, non intendimus significare aliquid distinctum ab esse, vel potentia ipsius; & sic cum hoc nomen sapiens de homine dicitur, quodammodo loquitur de describit, & comprehendit rem significatam non autem cum dicitur de Deo, sed relinquit rem significatam ut incomprehensam, & excedentem nomen significationem. Unde patet, quod non secundum eandem rationem hoc nomen sapiens de Deo, & de homine dicitur, & eadem est ratio de aliis, & unde nullum nomen vniuocè de Deo, & creaturis prædicatur.*

Hinc patet S. Thomam supponere, quod nomina vniuoca creaturarum significant rationem distinctam obiectiuam,

ut

vt patet ex adducto exemplo ; sapientie ; sed nomina generum sunt vniuoca ; ergo significant rationem distinctam obiectiue ; ergo , rationes genericę distinguuntur obiectiue à rationibus differentialibus .

Secundo dicit, quod nomina vniuoca creaturarum describunt, ac quodammodo comprehendant rem significatam ; sed si rationes non distinguerentur obiectiue , nomina vniuoca non describerēt, nec comprehenderent rem significatam ; ergo . &c. Minor probatur , nam idē nomen sapientię dictum de Deo non describit , nec comprehendit rem significatam , quia sapientia diuina non est solum sapientia , sed est etiam potentia , essentia , iustitia , ac quęlibet perfectio ; sed etiam substantia creata est eadem cum omnibus, ac ferē infinitis differentis substantiarum ; ergo nomen substantię creatę non describit , nec comprehendit rationem substantię, sed relinquit rem significatam vt incomprehensam , & excedentem nominis significationem. E conuersō si ratio substantię est solum substantia , & distinguitur obiectiue à differentis , comprehenditur à nomine, cum cognitio dicens substantiam cognoscat rationem obiectiuam substantię quidditatiue & perfectē ; idemque dic de

aliis nominibus generum ac specierum.

Desumpsit autem S. Thomas hanc doctrinam ex Dionysio libro de diuinis nominibus, & de myst.theol.docet enim initio libri de diuinis nominibus, & alibi saepe, Deum esse supra cognitionem, & nomen, ideoque esse ignotum, inominabilem, & ineffabilem; quia nomina Dei, vt nomen sapientis &c, cum relinquunt diuinam sapientiam, & quamcunque aliam rationem significatam vt incomprehensam, & excedentem nominis significationem, & quamcumque nostram cognitionem, semper relinquunt Deum vt ignotum, & non sufficienter nominatum, & expressum; ideo dicit Deum, non tam esse sapientem, quam supersapientem, non tam esse substantiam, quam super substantiam, quia est ens excedens infinito excessu, quod significamus, & intelligimus nomine sapientiae, substantiae &c. Docet etiam, praesertim libro de mystica theologia omnia nomina posse aliquammodo negari de Deo, dicendo *Deus est nec ens, nec substantia* &c, quia nimirum excedit infinito excessu quod nos significamus nominibus entis, substantiae, & omnibus aliis nominibus; & concludit per hunc modum negandi de Deo omnia nomina formari perfectissimam

simam cognitionem, quam possumus in hac vita formare de Deo, quæ spectat ad mysticam, siue secretam theologiam, quæ contemplatur Deum, vt ignotum, & effugientem cognitionem nostram. Sed, si gradus in creatis non distinguerentur obiectiuè, etiam rationes creatæ, e. g. animal, viuens &c. essent ignotæ, & non sufficienter nominabiles; animal enim dicit rationem identificatam cum innumerabilibus differentiis specificis animalium, & cum infinitis differentiis indiuidualibus eorundem; infinitum, verò rationum dissimilium nec ab Angelo est perfectè, ac quidditatiuè cognoscibile; ergo rationes animalis, viuentis &c, remanent semper ignotæ, nec sufficienter nominabiles etiam ab intellectu angelico; ergo, hæc innominabilitas, & ineffabilitas non est propria rationum, quæ dicuntur de Deo. Si rationes distinguuntur, ratio animalis est omninò similis in omnibus animalibus, adeoque sufficienter, & quidditatiuè nominatur etiam ab homine per hoc nomen *animal*, seu *viuens sensitiuum*.

Iuxta sententiam negantem distinctionem obiectiuam graduum, dicendum, quod ad vniuocationem requiritur, vt ratio communis non includatur formaliter in ratione differentiali; sed ratio

communis Deo, & creaturis formaliter includitur in differentia Dei, quæ est esse ens continens omne esse, vt dictum est in quarta probatione conclusionis; ergo &c. Applicanda verò est doctrina tradita de ente quæst. 45.

Colligitur esse proprium solius Dei; vt non sit in genere, vel in prædicamento, neque conueniat vniuocè cum villo alio ente. Probatur: nam rationes oppositæ illis, quibus probatur Deum non esse in genere &c. ostendunt creaturas esse in genere; ergo &c. Probatur antecedens: prima enim ratio est, quia nulla creatura propriè specie difert à Deo; sed omnes creaturæ differunt specie, & perfectione, vt dictum est quæst. 42.; ergo &c. Secunda est, quia in Deo non datur vlla compositio physica, quæ sit fundamentum metaphysicæ; sed in omni creatura datur aliqua compositio physica, saltem ex essentia, & esse vel duratione, vt dictum est quæst. 40; ergo &c. Tertia est quia Deus includit perfectionem omnium generum, & prædicamentorum; sed nulla creatura includit perfectionem omnium generum, & prædicamentorum; ergo &c. Quarta est, quia differentia Dei includit omnem rationem perfectiuam; sed nulla differentia creaturæ includit omnem

rationem perfectiuam ; ergo potest dari aliqua ratio communis non inclusa formaliter in differentia creaturæ . Quintadumum est ex eo, quod in Deo perfectiones omnes debent esse vnite, & identificate ; sed in creaturis debent esse multipliciter & disperse ; ergo potest dari aliqua ratio vniuoca, in qua creaturæ conueniant cum aliquibus aliis creaturis :

Ad 1. Concedo maiorem, & distinguo minorem ; substantia est genus & prædicamentum, in quantum dicitur vniuocè, concedo minorem ; in quantum dicitur analogicè, nego minorem ; & nego consequentiam .

Ad 2. Distinguo maiorem ; vnum, quodque mensuratur per aliquod sui generis in iis, quæ possunt adæquari, & inuicem commensurari, concedo maiorem ; in iis, quæ non possunt adæquari, nec inuicem commensurari, nego maiorem ; distinguo eodem pacto minorem ; & nego consequentiam . Duplex est mensura, alia quæ finities replicata potest adæquare, vel etiam excedere mensuratum, & hæc debet esse eiusdem generis ; e g. vnitas est mensura eiusdem generis omnis numeri, quia finities replicata adæquat quemcumque numerum ; longitudo etiam bipalmaris est

mensura eiusdem generis longitudinum maiorem ex eadem ratione . Secunda mensura est , quę non consistit in hoc , et finities replicata possit adæquare, vel excedere mensuratum, sed in hoc, ut essentia , natura , ac perfectio mensurati debeat tali mensurę correspondere secundum quandam proportionem . In hoc sensu substantia est mensura accidentium , quia accidentia , cum sint entia substantię debent habere essentiam proportionaliter respondentem substantię ; Deus est mensura creaturarum , quia naturę creatę consistunt in hoc , ut participant diuinam perfectionem secundum varios gradus . Talis verò mensura non debet esse eiusdem generis , ut patet in substantia , quę ita est mensura accidentium , ut sit in genere diuerso .

Ad 3. Iam est ostensum nullam rationem dici vniuocè de Deo , & creaturis .

*Vtrum conuenienter coordinetur
predicamentum substan-
tia . Quæstio III.*

VIdetur , quod non , primo quia ad coordinandum predicamentum substantiæ , debet in eo assignari supremum genus vniuocum ; sed non conuenienter assignatur hoc supremum genus ; ergo &c. Minor probatur , quia hoc supremum genus esset substantia creata completa ; sed inconuenienter assignatur substantia creata completa , alioquin , cum etiam Angeli , & corpora cœlestia conueniant cum corporibus corruptibilibus in ratione substantiæ creatæ completæ , conuenirent in genere , quod est contra Aristotelem decimo metaphysicæ , textu 26. docentem quod corruptibile , & incorruptibile non conueniunt genere ; ergo &c. Confirmatur , quia . genus vniuocum non debet includi formaliter in differentiis ; sed substantia includitur in suis differentiis , differentiæ enim substantiæ sunt formaliter substantia ex proportionali ratione , ex qua differentiæ accidentis sunt formaliter accidens , vt dictum est quæst. 50. ad tertium

tium, alioquin si differentia substantia non essent formaliter substantia, essent accidens, quod est absurdum, ergo. &c.

2. Ad coordinandum prædicamentum substantiæ deberet explicari; quid sit coordinatio lineæ prædicamentalis; quid sit poni in prædicamento directè, indirectè, vel reductiuè; hæc non explicantur; ergo &c.

Respondeo, quod coordinatio lineæ est coordinatio prædicamentorum, & subiectorum, superiorum & inferiorum ab ultimo indiuiduo usque ad supremum genus. Prædicamentum igitur substantiæ coordinatur ponendo infimo loco aliquam primam substantiam; supra illam speciem infimam, deinde genera superiora, & superiora usque ad supremum genus uniuocum, ut patet in subiecta figura.

Substantia.

Corporea	Incorporea
Corpus	
Animatum	Inanimatum
Viuens.	
Sensibile	Insensibile
Animal	
Rationale	Irrationale
Homo	
Petritas Petrus	Paucitas.
	Tri-

Tripliciter igitur aliqua ponuntur in prædicamento ; primo directè , & hoc pacto ponitur in prædicamento prima substantia , & eius species , ac genera , vsque ad supremum genus : secundo indirectè & hoc pacto ponuntur in prædicamento differentia diuisiuæ generum , & constitutiue specierum , e. g. corporeum , & incorporeum , seu spirituale . Tertio reductiue ; & hoc pacto ponuntur in prædicamento substantiæ partes physice substantiarum , vt materia , & forma ; manus , & pedes . Reducuntur etiam ad prædicamentum substantiæ negationes , & impossibilia substantiarum , e. g. negatio hominis , hircocerus &c. Proportionaliter philosophandum de aliis prædicamentis , de quorum coordinatione nihil est specialiter addendum . Omnia igitur intelligibilia sunt aliquantulum in prædicamento saltem reductiue , excepto Deo , qui est super omnia prædicamenta vtpotè principium omnium .

Sed assignandum est supremum genus vniuocum substantiæ . Dico , quod non est substantia vt sic , in quantum dicitur de creata , & increata , quia hæc est analogia , vt dictum est quæst 51 ; neque substantia finita vt sic , quatenus dicitur de completa , & incompleta , seu de partibus substantialibus , quia partes
sub-

substantiales non ponuntur in prædicamento directè, sed indirectè; sed ea de quibus prædicatur supremum genus substantiæ ponuntur in prædicamento directè; ergo supremum genus substantiæ non est substantia finita, in quantum prædicatur de partibus; ergo supremum genus uniuocum substantiæ est substantia finita, completa, in quantum dicitur de omnibus substantiis completis spiritualibus, & corporeis, corruptibilis, & incorruptibili. Substantia autè completa non includitur formaliter in ullis suis differentiis, quia differentiæ substantiæ, e.g. materialitas, ac spiritualitas non sunt formaliter substantiæ completæ, sed solum incompletæ, hoc est partes, & constitutiva substantiæ.

Ad 1. Aristoteles dum dicit, quod corruptibile, & incorruptibile non sunt in eodem genere, loquitur de genere physico, vt ex Sancto Thoma dictum est quæst 40 Explicatum est etiam, quo pacto differentiæ substantiæ nō sint formaliter substantia completa, sed incompleta, ideoque substantia completa non includatur in differentiis, & sit uniuoca, cum ex oppositione ratione substantia incompleta includatur in differentiis; & sit analogia. Ex eo verò, quod
disse-

differentiæ substantiæ non sint formaliter substantia completa non sequitur, quod sint accidentia, sed quod sint substantiæ incomplete. Disparitas inter differentias accidentis, & substantiæ est manifesta; differentia enim constitutiva accidentis à fortiori est accidens; ergo includitur in conceptu suarum differentiarum; at differentia constitutiva substantiæ complete, quæ sola simpliciter est per se, non sunt substantiæ complete, sed incomplete & partiales.

Ad 2. Patet ex dictis, cum sint explicata dubia proposita.

Vtrum omnia entia, & omnia prædicamenta per se ipsa sint relativa. Quaestio LIII.

VIdetur, quod omnia entia, & omnia prædicamenta per se ipsa sint relativa, primo quia tum essent relativa per se ipsa, cum essent omninò identificata cum aliquo ordine ad terminum extrinsecum; sed omnia entia, etiam diuina essentia, & omnia prædicamenta, etiam substantia sunt omninò identifica-
ta

tra cum aliquo ordine ad terminum extrinsecum; ergo &c. Minor probatur; nam in primis diuina essentia, quæ est ens maximè absolutum est omnino identificata cum scientia omnis scibilis, cum intellectione omnis intelligibilis, & cū potentia productiua omnis producibilis; sed scibile, intelligibile, & producibile sunt termini extrinseci, vel saltem includunt aliquid extrinsecum à Diuina essentia, ideoque scientia cum sit scibilis scientia est relatio, vt docet Aristoteles capite de relatiuis, idemque valet de intellectione & potentia; ergo &c. substantia etiam creata per se ipsam est ens, non à se, sicut Deus, sed ab alio extrinseco, hoc est à Deo; sed esse ab alio est relatio, cum sit ordo ad extrinsecum; ergo substantia creata est relatio, saltem ad Deum; ergo etiam omnia accidentia, cum sint creata sunt relatio ad Deum; valet enim eadem ratio; sed Deus est prima possibilitas, à qua denominantur possibilia omnia entia creata; ergo omnia entia creata sunt per se ipsa relatiua ad possibilitatem omnium aliorum entium, adeoque ad omnia alia entia vt possibilia.

2. Ex substantiis præcipuæ, & maximè absolute sunt cognoscitiuæ; sed omnes substantiæ cognoscitiuæ sunt relati-

uæ

ne; cognoscituum enim est cognoscibilis cognoscituum; ergo etiam substantiæ inferiores cognoscitui sunt relative, non solum ad Deum, sed etiam ad aliquem terminum creatum, eo pacto quo substantiæ cognoscitui sunt relative ad cognoscibile creatum.

3. Ex accidentibus præcipua sunt actus cognoscendi, intelligendi, volendi &c; ad omnes tales actus per se ipsos sunt relativi ad obiecta; ergo etiam alia accidentia magis imperfecta per se ipsa sunt relativa ad obiecta.

4. Videtur manifestum, quod actio, & passio per se ipsa referuntur ad agens, & terminum; ergo prædicamenta actionis, & passionis sunt relativa per se ipsa.

Respondeo, quod quadruplex est esse. Primum est esse à se, quod scilicet non est ab ullo alio esse, nec in ullo alio esse, & hoc est esse diuinum. Secundum est esse non à se, sed per se, quod ita est ab alio, ut non sit in alio esse, tanquam in subiecto, & hoc est esse substantiæ creatæ, quæ ita est à Deo, ut non sit in alio esse, tanquam in subiecto. Tertium est, non à se, neque per se, sed in alio esse, & hoc est esse accidentium, quod non solum est ab alio esse, sed etiam est in alio, tanquam in subiecto.

Quar-

Quartum est esse, quod non solum est ab alio, & in alio, sed etiam ad aliud extrinsecum, tanquam ad terminum, & hoc est esse relationis accidentalis, quod non solum est ab alio, & in alio, sed etiam ad aliud extrinsecum.

Hoc esse ad aliud præcisè sumptum, quod est esse relationis, vt dicit Auerroes vndecimo metaphysicæ relatus à Sancto Thoma in disputatis, quæst. 7. artic. 9. est debilissimum inter omnia prædicamenta; & quia cognoscibilitas proportionatur entitati rei cognoscibilis, ided est obscurissimum, ac minimè cognoscibile inter omnia prædicamenta; ex quo ortum est, vt quidam putauerint esse relatiuum non dari à parte rei, sed solum per intellectum, ac solum secundo, non primo intentionaliter. Et confirmatur, quia sicut ex debilitate esse relatiui oritur, vt in essendo non solum pendeat à subiecto, sed etiam à termino extrinsecò, sic ex debilitate cognoscibilitatis oritur, vt in cognoscendo non solum pendeat à subiecto, sed etiam à termino extrinsecò, ac sic definiendum per duplex additamentum, hoc est subiecti, ac termini extrinseci. De hoc esse ad aliud, quod est esse formale relationis, queritur, vtrum possit omninò identificari cum esse à se, quod est esse
se

se diuinæ essentia, & cum esse per se, quod est esse substantiæ creatæ, & cum esse in aliquo quantitatis, qualitatis, & aliorum prædicamentorum.

* Dico primo; diuina essentia, & tota diuina perfectio est omninò absoluta, & non relatiua ad creaturas, nisi relatione rationis, & secundum dici. Probatur ex definitione, ac differentia esse relatiui, & absoluti. Esse absolutum est esse non connexum cum alio esse, & tale, vt possit esse sine quolibet alio esse; è conuerso esse relatiuum est esse connexum cum alio esse, & quod dari non potest sine alio esse; sed diuina essentia, & perfectio habet esse non connexum cum nullo alio esse; ergo &c. Probatur minor quia licet diuina essentia sit potentia omnis producibilis, scientia omnis sciibilis, & intellectio omnis intelligibilis, amen producibile, scibile, & intelligibile creatum non habet necessariò, & ab æterno vllam producibilitatem, scibilitatem, & intelligibilitatem, vel omninò vllum esse, nisi per denominationem urè extrinsecam à Diuina potentia, scientia, & intellectu, vt dictum est quæst. 47; ergo diuina potentia, & intellectio non est connexa cum vllio esse, sed est omninò absoluta. In potentia ponente possibilitatem passiuam
crea-

creaturarum, saluari non potest, quod diuina essentia sit omninò absoluta, ideoque etiam ex hoc capite illa sententia est reiicienda. Addidi potentiam, scientiam, & intellectionem diuinam esse relatiua secundum dici. Ratio est, quia relatiua secundum dici sunt, quæ licet non habeant esse cōnexum cum alio esse, dicuntur tamen aliorum, sed potentia, scientia, & intellectio diuina, licet non habeant esse connexum cum alio esse dicuntur aliorum, cum potentia dicatur producibilis potentia &c; ergo sunt relatiua secundum dici. In hoc verò sensu sunt intelligendæ duæ definitiones Aristotelicę capite de ad aliquid. Prima, quæ definit relatiua secundum dici est, *relatiua sunt quæ hoc ipsum, quod sunt aliorum esse dicuntur*. Secunda, quæ definit relatiua secundum esse est, *relatiua sunt, quorum esse est ad aliud se habere*.

Hinc patet disparitas manifesta, propter quam potentia, scientia, & intellectio creata sint relatiua; potentia, scientia, & intellectio diuina sint omninò absoluta. Ratio est, quia potentia creata, e. g. potentia ambulandi, habet esse ad ambulationem vt possibilem; sed ambulatio vt possibilis habet esse possibilis per denominationē à diuina omni-

po-

potentia , adeoque distinctum à potentia ambulatoria , ergo potentia ambulandi habet esse connexum cum alio esse: proportionaliter scientia , & intellectio creata respicit obiectum scibile , & intelligibile scibilitate , & intelligibilitate distincta , & causante scientiam , & intellectionem creatam ; ergo habent esse connexum cum distincta cognoscibilitate , & scibilitate obiecti .

Potest queri , vtrum Deus habeat esse relatum ad creaturas , vt existentes ?

Respondeo, quod si decreta Dei complentur per aliquid extrinsecum Deo, totum esse intrinsecum Deo est omninò absolutum , cum non sit intrinsecè connexum , cum vlla creatura , sed possit emanare sine qualibet creatura : Si decreta complentur per aliquid intrinsecū Deo, dico iuxta principia illius sententiae, quod totum esse reale, & perfectiū Dei secundum se præcisè est omninò absolutum ; at esse purè denominatum , determinationum , per quas complentur decreta , est connexum cum creaturis existentibus , adeoque relatum .

Dico secundo ; probabile est , quod se ab alio , seu relatio ad causam identificetur omninò cum esse per se substantiae , & cum esse in alio ceterorum præ-

di-

dicamentorum. Probatur, quia prima differentia, per quam quodlibet esse creatum differt ab esse diuino, identificatur omninò cum quolibet esse creato; sed talis prima differentia est esse ab alio, cum esse diuinum sit à se; ergo cum quolibet esse creato identificatur esse ab alio; ergo quodlibet esse creatū per se ipsum est ab alio, adeoque habet secum identificatam relationē ad primā causam. Ne dicas, quod prima differentia entis creati est esse finitum, ex qua consequitur ut sit pendens à causa; nam ideò esse creatum est esse finitum, quia finitur, ac limitatur à causa, à qua est; cum è conuersò diuinum esse sit infinitum, quia est à se, adeoque à nulla causa potest limitari, ac finiri; ergo hoc, quod est, *esse ab alio*, non potest esse differentia consequens ad esse finitum, sed vel antecedens, vel identificata. Confirmatur, quia sicut accidens, & substantia differunt per hoc, quod substantia est ens per se, accidens ens in alio, sic Deus, & creaturæ differunt, quod Deus est ens à se, creaturæ sunt ens ab alio; ergo sicut accidens per se ipsum est entis ens, & est ordinatum ad subiectum, sic creaturæ per se ipsas sunt ens ab ente, & ordinantur ad causam.

Hinc

Hinc sequitur , quod omnes creaturæ per se ipsas sint relatiuæ ad omnes alias creaturas vt possibiles . Ratio est, quia habere relationem ad possibilitatem rei est habere relationem ad rem possibilem , vt possibilem ; sed omne ens creatum per se ipsum est relatiuum ad Deum, qui est possibilitas omnium rerum ; ergo omne ens creatum est relatiuum ad omne aliud ens , vt possibile possibilitate identificata cum Deo .

Dico tertio; probabile est, quod cum entibus aliorum prædicamentorum identificentur relationes non solum ad Deum, & ad alias creaturas , vt possibiles , sed etiam ad quædam entia creata , vt existentia . Probatur, nam cognitio intuitiua per se ipsam est cognitio obiecti, vt existentis; ergo identificatur cum aliqua relatione ad obiectum vt existens ; sed cognitio intuitiua est qualitas ; ergo aliqua relatio ad obiectum creatum, & existens identificatur cum aliqua qualitate. Et quia omnes sensationes sunt actus intuitiui , idè omnes sensationes per se ipsas sunt relatiuæ ad sensibile , vt existens . Actio etiam , & passio per se ipsas sunt huius agentis , & huius termini ; ergo identificantur cum ordine ad agens , & terminum .

Hinc infertur dari relationes tran-

scendentes, hoc est identificatas cum entibus aliorum predicamentorum. Relationes enim, per quas actio, & passio referuntur ad agens, & terminum sunt identificate cum predicamentis actionis, & passionis; relatio, per quam cognitio refertur ad obiectum est idem cum aliqua qualitate; relatio per quam substantię creatę sunt ab alio identificatur cum predicamento substantię. An præter relationes transcendentales, dentur prædicamentales, quę sint accidentia non identificata cum vlllo alio predicamento, adeoque constituenta prædicamentum speciale relationis examinandum est quęst. sequenti.

Dico quarto; probabile est etiam, & conforme doctrinę Aristotelis, Sancti Augustini, S. Thomę, & aliorum, quod substantia creata sit omninò absoluta, nec relatiua ad vllum extrinsecum. Probatur primo adducendo authoritates authorum citatorum. Aristoteles in secunda parte cap. de relatiuis supponit, quod substantię completę non sint relatiuę per se ipsas, & vt saluet substantias etiam incompletas, e. g. caput, manus &c. non esse relatiuas per se ipsas, mutat definitionem relatiuorum allatam ab antiquis. Licet autem capite de relatiuis tradat hanc doctrinam cum aliquo dubio

dubio, tamen libro decimoquarto metaphysicę, textu quarto, asserit sine vlla dubitatione substantias, etiam partiales non esse relatiuas per se ipsas. Cum enim retulisset sententiam antiquorum, qui dicebant elementa, seu partes, ex quibus componitur substantia esse magnum, & paruum, arguit, quia elementa substantię non possunt esse non substantia, ac posteriora substantia; sed magnum, & paruum relatiuum sunt relatiua, ac proinde non substantia, sed posteriora substantia; ergo elementa substantię non possunt esse magnum, & paruum. Concludit; *nihil enim est magnum, vel paruum, vel omnino ad aliquid, quod non aliquid aliud existens ad aliquid sit*; ergo secundum Aristotelem substantia ita est ad aliud, vt sit aliquid aliud absolutum, præter hoc, quod est, esse ad aliud, ac proinde non est relatiuum per se ipsam, sed per relationem distinctam. Consonat Sanctus Augustinus de Trinitate lib. 5. capite quinto, & libro septimo, capite primo, ponens hoc axioma, tanquam per se notum; *omnis res, quę relatiuè dicitur est aliquid aliud excepto relatiuo*. Idem ex Sancto Augustino docet Sanctus Thomas quarto contra gentes, cap. 14. prima parte, qu. 28. artic. 2. ad secundum, vbi asserit,

quod id, quod inuenitur in creaturis, præter id quod continetur sub significatione nominis relatiui est alia res, cum in Deo nō sit alia res, quia diuina essentia eadē res, ac diuinæ relationes.

Secundo probatur ratione desumpta ex allatis authoribus. Videtur enim, per se notum, quod sicut *esse in alio*, quod est esse proprium accidentis semper fundatur in *esse per se*; quod est proprium substantiæ, sic *esse ad aliud*, quod est proprium relationis, fundatur in *esse absoluto*, ideoque est axioma commune, quod omne relatiuum fundatur in aliquo absoluto, quod axioma insinuat ab Aristotele, & à Sancto Augustino locis allegatis; sed si relatio identificaretur cum substantia, esse relatiuum non fundaretur in vilo absoluto, nam esse substantiale est esse primum: & non fundatum in alio esse priori; ergo relatio non potest identificari cum substantia; ergo nulla substantia potest esse relatiua per se ipsam. Confirmatur primo, quia ex debilitate *esse in*, quod est proprium accidens oritur, vt debeat fundari in substantia, & non possit cum substantia identificari; sed *esse ad*, est adhuc debilius quam, *esse in*, ex doctrina citatorum authorum; ergo multo magis debet fundari in substantia, ac proinde
non

non potest identificari cum substantia, quæ non fundatur in alio esse, sed fundat alia esse. Confirmatur secundo, quia etiam in Deo esse relatiuum Patris, Filii &c. fundari debet in esse absoluto diuinæ essentiæ, cum quo licet identificetur realiter, non identificatur omnimodè; ergo multo minus in creatis esse relatiuum potest non fundari in aliquo absoluto aliqualiter distincto obiectiuè. Confirmatur tertio, quia omnis relatio definitur per additamentum ponendo in definitione terminum; sed substantia debet definiri sine vlllo additamento, vt dictum est quæst. 37. ad primum; ergo substantia non identificatur cum relatione, sed est ens omninò absolutum.

Dico quinto; probabile etiam est ex doctrina eorundem authorum relationē non identificari omnimodè cum vlllo ex prædicamentis accidentium, adeoque in hoc sensu non dari relationes transcendentales, hoc est identificatas cum aliis prædicamentis. Probatur primo, quia cum Aristoteles cap. de quali, obieisset sibi quod scientia, & quædam aliæ qualitates sunt relatiuæ, conatur saluare, quod secundum se sint entia omninò absoluta; ergo inclinat in hanc opinionem, quod relatio non identificatur cū qualitate, & aliis prædicamentis. Secun-

cundo Aristoteles , Auerroes , Sanctus Thomas & alii dicunt relationem , quia habet esse debilissimum esse posteriore ceteris prædicamentis , etiam accidentium ; sed non esset posterior , si identificaretur ; ergo non identificatur. Verba Aristotelis 14 metaphysicæ, textu 4. sūt *ad aliquid minime omnium prædicamentorū natura quedam est , ac posterior eum qualis , tum quanto &c.* idem docet S. Thomas 4. contragentes cap. 14. verbis allegandis quæst. 53. in resp. ad 5. Tertio Aristoteles , & Sanctus Thomas , & plerique antiqui non distinguunt relationes transcendentales à prædicamentalibus , sed promiscuè cum Aristotele omnes respectus ponunt in prædicamento relationis ; ergo non ponunt relationes transcendentales , hoc est identificatas cum aliis prædicamentis . Quia tamen Aristoteles in hac quæstione, quam dicit esse valde difficilem fuit dubius , vt videre est in fine capitis de relatiuis, nec ego audeo quidquam determinare, sed solum problematicè propono vtramque sententiam .

Ad primum , in quantum probat essentiam diuinam esse relatiuam per se ipsam , patet ex dictis conclusione prima ; in quantum ostendit substantiam creatam per se ipsam esse relatiuam ad

Deum

Deum, respondeo non valere hanc consequentiam; substantia creata non est per se ipsam ens à se; ergo per se ipsam est ab alio; nam non esse per se ipsam, ens à se, est non habere identitatem cū hoc quod est, *esse à se*; ex eo verò, quod non habeat talem identitatem, non sequitur quod habeat identitatem cum hoc, quod est *esse ab alio*, potest enim neutram identitatem habere, eo pacto quo homo neque habet identitatem, cū hoc, quod est, *esse sapientem*, neque cū hoc, quod est *non esse sapientem*. Substantia igitur creata, e. g. homo, non est per se ipsam ens à se, quia non solum non identificatur cum independentia ab alio, sed de facto dependet ab alio; neque per se ipsam est ens ab alio, quia licet dependeat à Deo, dependet dependentia, à qua distinguitur hominis substantia. Si verò queratur, quid homo sit per se ipsum, dico, quod est tale ens limitatum, & finitum, quod dependet ab alio per dependentiam distinctam.

Instant, quia prima differentia, per quam ens creatum differt ab increato est *esse ab alio*; sed prima differentia identificatur cum re; ergo &c. Respondeo, distinguo maiorem; prima differentia relatiua, concedo; prima absoluta, nego. Omnis differentia relatiua fun-

datur in aliquo absoluto, & illud prę-
 supponit. Cum igitur hoc, quod est,
esse ab alio, sit differentia relatiua crea-
 turę à Deo, pręsupponit creaturam
 differre à Deo in suo esse absoluto. Dif-
 fert verò creatura in suo esse absoluto
 per hoc, quod Deus est ens omninò il-
 limitatum, creatura est ens limitatum,
 & hoc esse limitatum est fundamentum
 relationis dependentię à Deo. Licet
 verò creatura ideò sit limitata, quia
 pendet à causa, non sequitur, quod in
 suo esse absoluto constituatur per hoc,
 quod est *dependere*, sed quod suum esse
 absolutum, & limitatum habeat à causa,
 dante creaturę esse limitatum, ac per ta-
 le esse limitatum eam constituyente, quod
 esse refertur ad causam per dependen-
 tiam distinctam. Pręterea, licet acci-
 dens possit primo cōstitui per hoc, quod
 est, *esse in alio*, substantia non potest
 primo constitui per hoc, quod est *esse ab*
alio. Ratio est, quia cum accidens fun-
 detur in substantia, ipsum eius esse po-
 test fundari in substantia; at substantia,
 quia non fundatur in alio esse, non po-
 test constitui *per esse ad*, quod fundari
 debet in alio esse.

Vrgent; licet substantia creata non
 sit ipsa dependentia ab alio, tamen exi-
 git talem dependentiam, & est ipsa exi-
 gen-

gentia talis dependentiæ ; sed ipsum exigere est prædicatum relatiuum ; ergo substantia constituitur per prædicatum relatiuum . Respondeo , concedo , quod exigat , sed nego quod sit ipsa exigentia . Dico enim , quod substantia dicitur exigere dependentiam per hoc , quod sit illud ens absolutum , in quo tanquam in fundamento existit esse dependentia à Deo ; ergo substantia denominatur , exigens dependentiam , per hoc , quod dependentia distincta existat esse in ipsa . Sicut verò substantia refertur ad Deum per relationem distinctam , sic refertur ad creaturas , ut possibiles per relationem distinctam .

Ad 2. Dico quod substantiæ creatæ cognoscitiuæ sunt cognoscitiuæ , non per se ipsas , sed per potentias cognoscitiuas distinctas , ideoque referuntur ad obiecta per potentias distinctas , & non per se ipsas . Si urgeatur , quia substantiæ saltem exigunt potentias cognoscitiuas . Respondeo , quod exigunt per hoc , quod sint illud absolutum , in quo tanquam in subiecto , & fundamento existit esse potentiæ cognoscitiuæ , ut dictum est paulo ante .

Potest esse difficultas , quia materia per se ipsam est potentia ad formam , forma per se ipsam est actus materiæ ;

ergo per se ipsas sunt mutuò relatiuæ. Respondeo concedo antecedens, & nego consequentiam. Relatio enim est *esse ad extrinsecum*; at materia est potentia ad formam, tanquam ad suum intrinsecum perfectiū, forma est actus materiæ, tanquam sui extrinseci perfectibilis; ergo non habent per se ipsas esse relatum ad extrinsecum, de quo solo procedit quaestio.

Ad 3. Cognitiones, & alii actus intentionales sunt qualitates absolute perfectiæ animæ, quæ referuntur ad obiecta per hoc, quod in ipsis, tanquam in subiectis exigunt esse, & de facto sunt relationes intentionales ab obiecta. Si ergo queratur, quid sit e. g. cognitio domus. Respondeo, quod vt sæpè docet Aristoteles, cognitio domus est quædam domus intentionalis, & extra materiam. Sicut igitur domus realis existens in materia est ens absolutum, sic domus intentionalis, & extra materiam est ens absolutum; & sicut in duabus quantitatibus absolutis fundatur relatio realis æqualitatis, vel inæqualitatis, sic in domo in materia, & in domo extra materiam, fundatur relatio intentionalis, per quam domus intentionalis refertur intentionaliter ad domum realem. Idem dic de aliis actibus intentionalibus.

Ad

Ad 4. Etiam actio est accidens absolutum agentis, in quo accidente essentialiter exigit dari relatio ad terminum & passio est accidens absolutum termini, in quo exigit dari relatio ad agentem. Iuxta igitur hanc doctrinam, omnes relationes sunt merè prædicamentales spectantes ad solum prædicamentum relationis, nulla verò datur relatio transcendentalis, hoc est identificata cum entibus aliorum prædicamentorum.

Utrum relationes prædicamentales coexistentiæ &c. sint accidentia modalia intrinseca subiectis, ac dependentia à terminis. Quæstio LIV.

Videtur vera sententia Nominalium, ac plurium recentiorum, quod relationes prædicamentales coexistentiæ, paternitatis, filiationis, similitudinis, dissimilitudinis, equalitatis, inequalitatis, &c. non sint accidentia intrinseca subiecto, sed vel identificentur cum solo subiecto, seu fundamento, vel con-

notent existentiam terminis; 1. quia non sunt multiplicanda entia sine necessitate; sed nulla est necessitas ponendi relationes, quæ sint accidentia intrinseca fundamento; ergo &c. Confirmatur, quia si Petrus, & Paulus nunc existant, eo ipso coexistunt secluso quolibet alio accidente; ergo relatio coexistentiæ inter Petrum, & Paulum non consistit in ullo accidente superaddito, sed solum consistit in hoc ut, uterque existat.

2. Posset Deus ponere existentiam hodiernam Petri, & existentiam hodiernam Pauli, & impedire ne resultarent hæc accidentia distincta; sed in hoc casu adhuc coexisterent; ergo ut res coexistant non requiruntur talia accidentia distincta.

3. Non minus Deus coexistit creaturis, quam creature coexistent Deo, & aliis creaturis; sed hoc quod est Deum coexistere creaturis non importat ullum accidens intrinsecum Deo; ergo coexistentia nec importat accidens intrinsecum creaturis.

4. Si relationes coexistentiæ essent accidentia intrinseca superaddita subiectis, etiam relationes prioritatis, & posterioritatis essent accidentia superaddita, e. g. prioritas, per quam ego sum prior

prior Antichristo , & posterioritas, per quam sum posterior Iulio Cæsare, essent accidentia superaddita mihi; sed hoc est absurdum ; ergo &c.

5. Tales relationes deberent multiplicari ad multiplicationem terminorū ; ergo tot essent in me relationes coexistentiæ , vel posterioritatis , quot sunt entia , quibus coexistō , vel sum posterior ; ergo dantur in me innumerabiles relationes . Confirmatur , quia non possunt in eodem subiecto dari plura accidentia eiusdem speciei ; e. g. non potest idem subiectum esse album pluribus albedinibus eiusdem speciei ; sed darentur in eodem subiecto plures coexistentiæ eiusdem speciei , vtpotè respuccientes terminos eiusdem speciei ; ergo &c.

Sexto ideò Petrus , & Paulus e. g. coexistunt per coexistentiam distinctam , quia possunt non coexistere ; sed etiam relatio coexistentiæ per quam Petrus coexistit Paulo potest non coexistere coexistentiæ , per quam Franciscus coexistit Ioanni ; ergo etiam tales relationes coexistunt per coexistentiam distinctam ; de hac coexistentia redit difficultas , cum ita coexistat pluribus entibus , quæ sunt in Mundo , vt possit non coexistere ; ergo etiam illa coexistit pluribus

bus entibus per coexistentiam distinctam, de qua redit argumentum; ergo quolibet relatio fundat aliam relationem, ergo datur processus in infinitum in relationibus, ac dantur infinitae relationes.

7. Non potest explicari, quodnam sit fundamentum proximum relationis coexistentiae; si enim dicitur quod sunt duae coexistentiae, contra est, quia ipsa dualitas includit relationem, qua una existentia refertur ad aliam; ergo relatio coexistentiae fundatur in alia relatione, quod est absurdum; relatio enim fundatur in absoluto, & non in relativo.

8. Non potest assignari subiectum, in quo recipiatur relatio aequalitatis, e. g. cum trabs est aequalis alteri trabi, aequaliter recipitur in tota trabe, & in omnibus eius partibus, vel in aliqua solum parte? Similiter cum decem homines sunt aequales numero decem canibus, haec aequalitas recipitur in omnibus, & singulis hominibus, vel in aliquo homine tantum? quidquid enim dicatur est difficile.

9. Non potest assignari causa productiva relationis. Cum enim de nouo nascitur flos in India, quae causa producit in me relationem coexistentiae ad talem

talem florem ? si dicas quod causa productiua relationis est fundamentum determinatum à positione termini tanquã à conditione , contra est , quia nulla causa potest determinari ad effectum de nouo producendum à conditione distantissima , quia dari non potest actio in distans ; sed flos ortus in India est distantissimus à me ; ergo &c.

10. Ex Aristotele 5. phys, Tex. 10. & 14. Met. Tex. 4. ad relationem non datur motus : sed si relatio esset forma accidentalis intrinseca fundamento daretur motus , quo relatio produceretur de nouo ad positionem termini ; ergo &c. Et confirmatur , quia S. Thomas opusculo 58. quod est de predicamentis cap. 3. ex hoc loco Aristotelis probat relationem non superaddere fundamento aliud , quam terminum extrinsecum .

11. Non potest explicari , vtrum terminus formalis relationis sit aliquod absolutum , vel relatiuum , e. g. an terminus paternitatis sit entitas absoluta filii , an potius entitas filii , in quantum per filiationem refertur ad patrem .

12. Nec potest etiam explicari , quodnam sit summum genus in predicamento relationis , ac quænam sint alia genera , & species subalterne .

Re-

Respondeo, quod in hac questione primo explicandum, quid sit fundamentum remotum relationis, quid ratio fundandi, quid fundamentum proximum. Secundo examinandum vtrum relatio coexistentiæ sit accidens modale, vel reale intrinsecum fundamento. Tertio, in etiam relationes prioritatis, & posterioritatis sint accidentia modalia vel realia. Quarto, vtrum aliæ relationes prædicamentales possint explicari per relationes coexistentiæ, & posterioritatis.

Quo ad primum: fundamentum remotum relationis est id, quod habet denominationem relatiuam ratione alterius; e. g. fundamentum remotum coexistentiæ est id, quod alteri coexistit; fundamentum paternitatis est homo, qui denominatur pater. Ratio fundandi est illud, ratione cuius subiecto conuenit denominatio relatiua, e. g. generatio, qua pater genuit filium est ratio fundandi paternitatem; durationes per quas Petrus, & Paulus nunc existunt, constituunt rationem fundandi coexistentiam mutuum; albedines, quibus duo parietes sunt albi constituunt rationem fundandi mutuum ipsorum similitudinem. Fundamentum proximum est ipsum fundamentum remotum, prout sumitur cum

ratione fundandi; e. g. Petrus, ut nunc existens est fundamentum proximum coexistentiæ, qua coexistit aliis rebus nunc existentibus; Petrus in quantum generavit filium est fundamentum proximum paternitatis.

Quo ad secundum; dico primo, coexistentia, qua creaturæ coexistunt inuicem non identificatur cum solo fundamento proximo. Probatur, quia cum vnū potest esse sine alio, illud aliud non est hoc solum, quod potest esse sine illo; e. g. quia Petrus potest esse, quin sit musicus, esse musicum non solum Petrus, sed addit supra Petrum musicam distinctam, idemque dic de aliis; Et ratio est, quia idem non potest esse sine seipso; ergo si potest esse sine altero, illud alterum non est solum ipsum, alioquin posset esse sine se ipso; sed Petrus potest nunc existere, & non coexistere Paulo; si enim Paulus non existat, Petrus nunc existens non coexistit Paulo; ergo Petrum coexistere Paulo, non est solum Petrum nunc existere; ergo coexistentia addit aliquid supra fundamentum proximum.

Dico secundo; coexistentia in creaturis est accidens modale adæquatè intrinsecum subiecto, ac distinctum à parte rei à fundamento, termino, & ratione

tionem fundandi ; e. g. coexistentia , per quam ego coexistō Petro est accidens intrinsecum mihi , & distinctum à me , & à mea existentia , ac duratione , quā nunc existō , & à Petro , cui coexistō .

Probatur primo ex auctoritate Aristotelis , & veterum philosophorum , ac scholasticorum ; nam dum Aristoteles cum philosophis docet dari relationes , quas Zeno negabat , ut testatur , Albertus Magnus , & dum omnes scholastici propugnant relationes contra Ocamum Principem Nominalium , qui Zenonem sequutus sustulit prædicamentum relationis , proculdubio relationes ponunt in eo sensu , in quo negabantur à Zeno , & Ocamo ; sed non est verosimile Zenonem , & Ocamum aliud negasse , quam accidentia totaliter intrinseca fundamentis , & contradistincta à fundamento , termino , & ratione fundandi , ergo Aristoteles , & scholastici ponunt talia accidentia . Minor probatur , quia quis credat Zenonem , dum negavit dari relationem coexistentiæ , negasse coexistentiam consistentem in hoc , ut illa plura existerent eodem tempore , cum talis coexistentia negari nequeat ab homine sanæ mentis ? ergo negavit solum coexistentiam , quæ sit accidens superad-

peradditum rebus coexistentibus; ergo hanc coexistentiam posuerunt Aristoteles, & scholastici. Confirmatur, quia Aristoteles 14. metaphysicæ, textu tertio, & alibi docet quod *ad aliud minime omnium prædicamentorum natura quædam est, ac posterior tum quanto, tum quali* &c. ex quo delumpserunt Auerroes, & alii, quod relatio habet esse debilissimum inter omnia prædicamenta, ac fundatum in esse aliorum prædicamentorum; ergo putauerunt esse relationis prædicamentalis esse debilissimum, ac fundatum in aliis prædicamentis, quæ verificari non possunt, nisi relatio prædicamentalis distinguatur à reliquis prædicamentis. Ideò in ponenda relatione distincta præter alios innumeros consenserunt etiam Sanctus Thomas, & Scotus, quos sequuntur Thomistæ & Scotistæ.

Probatur secundo ratione, quia ut vnum obiectum referatur intentionaliter ad aliud, e. g. Petrus ad Paulum, non sufficiunt duæ cognitiones absolute, quibus dicam *Petrus, Paulus*, sed requiritur cognitio comparatiua indivisibilis, per quam Petrus comparetur cum Paulo; ergo ut duo entia referantur realiter per relationem coexistentiæ, non sufficiunt duæ existentiæ absolute, per quas Petrus existat, Paulus existat, sed.

sed requiritur vnica coexistentia indiuisibilis , quæ sit forma , per quam Petrus coexistat Paulo , & referatur ad ipsum ; ordo enim intentionalis , & ordo realis debent mutuò proportionari. Confirmatur , quia ex iis , quæ sunt in nobis , & sunt magis nota , debemus discurrere de iis , quæ sunt extra nos , & sunt minus nota ; natura enim constituit hominem quodammodo omnia , vt haberet in se ipso principia discurrendi de omnibus ; sed experimur , quod vnum obiectum non potest intentionaliter referri ad aliud , nisi per vnicam cognitionem indiuisibilem ; ergo debemus arguere , quod vnum ens non potest referri realiter ad aliud , nisi per vnicam coexistentiam indiuisibilem . Confirmatur secundo , quia sicut , vt ego affirmem Petrum & Paulum simul existere , non sufficit , vt dicam , *Petrus existit , Paulus existit* ; sed debeo addere copulam . & dicens , *Petrus existit , & Paulus existit* , quæ copula significat simultatem , sic ad hoc , vt Petrus , & Paulus coexistât , non sufficit existentia vtriusque , sed requiritur coexistentia , seu simultas correspondens copulæ , & cum sit obiectiua connexio , & copula existentium .

Tertio probatur , quia cum plura , quæ
pos-

possunt facere vnum, & non facere vnū
de facto faciunt vnum, faciunt vnum,
non pluribus, sed vno, quod non potest
esse, quin illa faciant vnum, & ita est
ultima forma, & actualitas vnus; e. g.
quia corpus, & anima possunt facere
vnum, vel non facere vnum, faciunt
vnum per vnā vnionem, quæ non po-
test esse, quin corpus, & anima faciant
vnum hominem. Similiter partes conti-
nui, quæ possunt facere vnum, vel non
facere vnum, faciunt vnum vno indiui-
sibili continuatio, quod esse non potest,
quin faciat vnum, vt dicetur in physica
suis locis; sed partes vniuersi possunt
facere vnum, vel non facere vnum, er-
go faciunt vnum aliquo vno, quod non
potest esse, quin faciat vnum vniuersū;
hoc vnum est coexistentia, qua quælibet
pars coexistit omnia aliis; ergo coe-
xistentia non consistit in innumerabili-
bus existentis, quæ sunt in mundo, sed
in aliquo vno, & indiuisibili. Propor-
tionaliter igitur, ac materia, forma, &
partes continui sunt vnum totum, partes
vniuersi sunt vnum vniuersum, licet ma-
teria, & forma, & partes continui fa-
ciant vnum vnitatem non puri ordinis,
sed vnitatem communicationis intrinsecæ,
per quam materia & forma, & partes
continui mutuò se communicant intrin-
secè.

secè; partes verò vniuersi faciunt vnum vnitatem solius ordinis, per quem ita ~~vna~~ pars coexistit alteri coexistentia, quæ sit vnum, vt non communicetur alteri intrinsecè. Hinc est, vt mundus sit vnus vnitatem solius ordinis, sicut exercitus; cum compositum ex materia, & forma, vel ex partibus continuis sit vnum vnitatem communicationis intrinsecè.

Quarto probatur, quia relatio coexistentiæ ponit in rebus pulchritudinem, & perfectionem contradistinctam à perfectione, & pulchritudine entitatum absolutam; sed quod ponit distinctam perfectionem, & pulchritudinem, ponit distinctam entitatem, quia perfectio, & pulchritudo necessario est entitas; ergo relatio coexistentiæ ponit in rebus entitatem distinctam ab entitate rerum absolutarum. Probatur maior: si relatio coexistentiæ non poneret in rebus pulchritudinem, & perfectionem distinctam à perfectione absoluta, quantum cresceret perfectio absoluta, tantum cresceret relatiua, & quantum decrederet perfectio absoluta, tantum decrederet relatiua, nec plus, nec minus; sed hoc est falsum; ergo &c. Minor probatur; nam primo aliquando addita minima perfectione absoluta, perfectio relatiua ordinis & proportionis inter partes

partes euadit maxima; ergo illa pulchritudo maxima proportionis non consistit solum in minima perfectione absoluta. Secundo aliquando augetur maximè perfectio absoluta; & tamen perfectio relatiua consistens in proportionem non crescit, sed diminuitur, & mutatur in quamdam deformitatem, e. g. si in aliqua facie pulchra augeatur pulchritudo absoluta vnius oculi, tollitur pulchritudo relatiua faciei, & facies illa euadit turpis & deformis propter inaequalitatem oculorum; ergo illa pulchritudo relatiua, quæ amittitur, distinguebatur à pulchritudine absoluta partium, quæ tota remanet & augetur. Tertio implicat, vt res euadat simpliciter pulchrior per hoc, quod nihil addatur pulchritudinis, sed solum auferatur aliquid pulchritudinis, sicut non potest aliquid euadere magis album per solam diminutionem albedinis, quam ante habebat; sed si facies sit parum pulchra, eo quod vnus oculus sit pulchrior alio, præcisè per hoc, quod illi oculo auferatur illa maior pulchritudo, & nihil addatur pulchritudinis absolute, talis facies euadit simpliciter pulchrior; ergo ideò quia auferendo pulchritudinem absolutam, additur noua pulchritudo relatiua consistens in proportionem, & ordine partium. Potest hoc

hoc idem argumentum aliis modis vrgeri . .

Opponunt ; perfectio absoluta est fundamentum relatiue ; sed est absurdum , quod perfectio augeatur, minuendo fundamentum perfectionis ; ergo etiam in nostra sententia sequitur absurdum simile illi , quod obiecimus aduersariis.

Respondeo, distinguo maiorem ; perfectio absoluta secundum se præcisè sumpta est fundamentum relatiue, nego ; perfectio absoluta sumpta cum quadam mensura, concedo ; distinguo eodem pacto minorem & nego consequentiam. Quando fundamentum alicuius perfectionis non est res vtcumque, sed res cum certa mensura, aucto fundamento, adeoque ablata tali mensura, perfectio fundata destruitur ; ita quia fundamentum vite, & sanitatis est calor vitalis, cum certa mensura, aucto calore per febrim destruitur vita, & sanitas animalis . In casu nostro, fundamentum perfectionis, & pulchritudinis relatiue est perfectio absoluta partium, cum quadam mensura, ideoque aucta perfectione absoluta potest minui, & auferri relatiua ; at si remanet, & augetur tota perfectio rei, quo pacto res potest euadere minus perfecta, ac minus pulchra ?

Quo

Quo ad tertium, quidam Thomistę censent tum relationem prioris ad posterius, tum relationem posterioris ad prius, esse relationes rationis, & importare denominationes purę extrinsecas prioris ab eo, quod sequitur, & posterioris ab eo, quod præcessit; e. g. ego sum prior Antichristo per denominationem extrinsecam ab Antichristo sequuturo, & sum posterior Iulio Cęsare per denominationem à Iulio Cęsare præcedente. Alii docent vtramque relationem esse realem, & intrinsecam. Dicendum cum media sententia: relatio posterioris ad prius est realis, & consistit in posterioritate intrinseca rei posteriori; relatio prioris ad posterius est rationis per denominationem extrinsecam, per quam prius denominatur à posterioritate intrinseca rei posteriori.

Probatur, quia ordo prioris, & posterioris addit rebus pulchritudinem, & perfectionem, vt patet in motu Cœli ordinatissimo, in sonis, & saltibus, quorum perfectio præsertim consistit in hoc, vt post vnum motum, aut sonum equantur alii consonantes præcedentibus; sed quod addit nouam pulchritudinem ordinis, addit entitatem distinctam; ergo ordo prioris, & posterioris

addit entitatem distinctam ; sed talis ordo, & relatio dari non potest in re priori, sed solum in posteriori ; ergo non datur in re priori relatio intrinseca prioritatis, sed datur in posteriori relatio intrinseca posterioritatis . Probatur assumptum ; nam res naturaliter loquendo nullam perfectionem , aut pulchritudinem possunt accipere ab aliquo futuro, quod non est, sed erit, eo pacto, quo non potest terra foecundari de presenti à pluvia futura ; è conuersò potest res accipere perfectionem , & pulchritudinem à re præterita , eo pacto , quo potest terra de præsentis esse foecunda propter præteritas pluuias ; sed si Iulius Cæsar e. g. habuisset intrinsecam relationem prioritatis ad me, accepisset perfectionem ordinis ab aliquo futuro ; ego verò ex eo , quod habeam ordinem posterioritatis ad Iulium Cæsarem, accipio perfectionem ordinis ab aliquo præterito ; ergo &c. Si verò quærat, quo pacto propagata fuerit vsque ad me relatio posterioritatis ad Iulium Cæsarem , qui tanto tempore præcessit , respondeo , quod talis relatio propagata fuit eodem pacto, quo propagata fuit memoria illius. Sicut enim ipse , & eius gesta reliquerunt memoriam sui , quæ est quædam relatio , & posterioritas intentionalis ,

sic

sic reliquerunt relationem sui , quæ est quædam memoria non intentionalis . Hinc est , vt tota rerum præteritarum historia descripta remaneat in natura per relationes impressas entibus , ita vt si nunc de nouo poneretur intellectus , cui Deus infunderet scientiam percipiendi relationes , posset in iis legere omnia præterita . In die Iudicii , sicut aperientur libri conscientiarum , ita vt in cuiusque conscientia & memoria lecturus sit vnusquisque quæ gessit quilibet alius , sic aperientur etiam libri relationum , & omnia entia diuina virtute manifestabunt suas relationes , per quas testimonium dicent de gestis omnium . In hoc verò sensu possunt intelligi Scriptura , & Patres dicentes , quod ipsi lapides clamabunt , & omnis creatura testimonium dicet aduersus impios . Sicut tamen quædam entia sunt naturaliter ignota , etiam Angelis , cuiusmodi sunt secreta cordium , sic relationes ad talia entia sunt naturaliter ignotæ , licet possint diuina virtute reddi manifestæ . Hinc confirmatur nostra sententia . Nam debet explicari , quid sit fuisse , & debet saluari , quod remaneat quædam memoria , & historia rerum præteritarum ; hæc autem , quæ facillimè explicantur in nostra sententia , explicari non

possunt in sententia contraria.

Quo ad quartum, dico, quod ceteræ relationes prædicamentales paternitatis, filiationis, &c. explicari possunt per coexistentiam, & posterioritatem. Probat, nam paternitas est coexistentia, per quam qui genuit filium, adeoque habet relationem posterioritatis ad præteritam generationem, coexistit filio; filiationis est coexistentia, per quam qui genitus est coexistit genitori; identitas est relatio coexistentiæ inter duos habentia vnam essentiam, seu naturam specificam; diuersitas est coexistentia duorum non conuenientium in specie; similitudo est coexistentia duorum habentium vnam in specie qualitatem, e.g. duorum alborum; dissimilitudo est coexistentia duorum habentium qualitatem speciem diuersam; æqualitas est coexistentia duorum habentium vnam quantitatem in specie; inæqualitas est coexistentia duorum habentium diuersam quantitatem; indistantia, siue contactus est coexistentia duorum habentium vbiationes, inter quas nihil mediat; distantia est coexistentia duorum habentium vbiationes, inter quas aliquid mediat. Idem dic proportionaliter de aliis.

Inferitur omnes istas relationes esse modales. Vt enim dictum est quæst. 30.

mo-

modus est , quod non potest esse quin intrinsecè vniatur alteri , quod potest esse sine illo ; sed coexistentia , per quā ego coexistō Petro, non potest esse, quin vniatur intrinsecè mihi , cum ego possum esse sine tali coexistentia, idemque edic de posterioritate; ergo coexistentia, posterioritas &c. sunt modi , ac distinguuntur à subiecto distinctione modali , non autem reali stricta .

Ad 1. Iam allata est multiplex necessitas ponendi relationes distinctas . Sed placet examinare principium illud adeò decanatum , non sunt multiplicanda entia sine necessitate ; licet enim in legitimo sensu sit verum , tamen sæpè sumitur in sensibus nec legitimis, nec veris. Si ergo sensus sit , quod non debemus multiplicare entia sine ratione probabili, ac sufficiente fundamento, principium est verum ; alioquin possemus somniare cum Democrito alios, & alios Mundos , qui negantur , quia non est fundamentum ponendi . Si sensus sit , quod non debemus multiplicare entia sine ratione demonstratiua , & omninò conuincente , principium est falsum ; nā sicut in aliis, sic in quæstione de multiplicatione entium sufficiunt rationes probabiles . Si sensus sit , quod Deus , & natura nihil facit superfluum , & fru-

straneum, hoc est non conducens ad finem intentum, principium est verissimum, & fundatur in euidente inductione, & in natura sapientis, à quo alienissimum est operari frustra, cum prima cogitatio sapientis in operando sit de fine, & vtilitate operis. Si sensus sit, quod natura est velut anus quædam auarissima, quæ ponat solum purè necessaria, principium est falsissimum, & iniuriosum diuinæ munificentiae, & liberalitati, & contrarium omni inductioni. Deus enim amauit nos vsque ad delicias, ideoque præter entia purè necessaria ad vitam, produxit alia innumera conducentia ad delectationem, & ad pulchritudinem, & ornatum. Non ne enim dedit nobis duos oculos, cum vnus sufficiat ad videndum? non ne oculis addidit supercilia, capiti comam ad ornamentum? non ne produxit summam varietatem herbarum, fructuum, colorum, saporum? &c. Descendendo ad rem nostram, relationes sunt vtilis ad ordinem & pulchritudinem vniuersi. Vt enim docet Aristoteles 14. metaph. cap. 3. natura non est inconnexa, sicut vitiosa tragoedia. Sunt præterea vtilis, vt cuiuslibet rei ex eo, quod alteri coexistat, accedat noua pulchritudo ordinis, & proportionis ad illam. Sicut enim

enim

enim Architectus sapiens nullam in opere partem ponit , quin ex coexistentia ad illam accedat ceteris partibus noua pulchritudo ordinis, & proportionis, sic Deus, cuius opus est vniuersitas, nullum ens addit vniuersitati, quin ex eius coexistentia adueniat ceteris entibus noua pulchritudo ordinis, & proportionis .

Ad confirmationem , distinguo antecedens ; si Petrus , & Paulus existunt , eo ipso coexistunt fundamentaliter , & sine ordine addente vtrique perfectionē intrinsecam , concedo ; coexistunt formaliter , & cum tali ordine , nego , & nego consequentiam . Coexistentia enim inter entia debet ipsis addere perfectionem, & pulchritudinem ordinis , vt dictum est .

Ad 2. Mayronus Scotista cum aliis paucis putat Deum positis duobus nunc existentibus posse supernaturaliter impedire relationem coexistentiæ . Alii communiter, quos ego sequor, oppositum censent . Ratio est , quia Deus non potest operari , nisi vt sapiens artifex ; sed artifex sapiens in opere semper intendit præcipuè proportionem, & ordinem partium , qui ordo consistit in relatione ; ergo Deus semper intendit ordinē, & relationem , ideoque non potest im-

pedire talem ordinem , alioquin faceret opus inordinatum . Si tamen per possibile , vel impossibile impediretur relatio , dico quod res coexisterent fundamentaliter , & sine ordine perfectionis partium , & non cum tali ordine .

Ad 3. Concedo maiorem , & minorem , & nego consequentiam . Disparitas est manifesta . Nam ex eo , quod Deus coexistat creaturis , non acquiritur ullam nouam perfectionem , & pulchritudinem ordinis , cum utpotè continens per suam essentiam omnem perfectionem , & pulchritudinem sit incapax nouæ perfectionis , & pulchritudinis . At partes Mundi utpotè imperfectæ , per hoc ipsum , quod coexistant aliis partibus , perficiuntur , acquirendo nouam pulchritudinem ordinis , & proportionis ad illas . Ideò denominationes creatoris , coexistentis &c. conueniunt Deo , vel per denominationem purè extrinsecam à relationibus , quæ dantur in creaturis , vel per relationem rationis , quam intellectus concipit .

Ad 4. De relatione prioritatis , & posterioritatis patet ex dictis in resolutione quæst.

Ad 5. Duæ sūt sententiæ quo ad multiplicationem relationum ad multiplicationem
tio-

nem terminorum . Prima S. Thomæ prima parte , quæst. 35. art. 5. in corpore , quem sequuntur Caietanus , Capreolus , Toletus , Ruuius &c. docet relationes non multiplicari ad multiplicationem numericam terminorum ; e. g. pater respicit omnes filios , quos habet per vnicam paternitatem ; paries albus est^r similis omnibus aliis albis per vnicam similitudinem . Secunda Scoti , dist. 8. quæst. 5. quem præter Scotistas sequuntur Suárez , Molina , Fonseca , & alii , docet relationem multiplicari ad multiplicationem numericam terminorum , adeoque in patre tot esse paternitates , quot habet filios .

Probabilior videtur sententia S. Thomæ , atque adeò dicendum , quod entia per vnicam coexistentiam coexistunt omnibus aliis entibus , & per vnicam posterioritatem sunt posteriora omnibus , quæ præcesserunt . Ratio est , quia vltima pulchritudo operis diuini consistit in ordine , & proportionem vnius partis ad omnes alias partes ; sed relatio est vltima pulchritudo operis diuini ; ergo debet consistere in ordine quodam indiuisibili , per quem vnaqueque pars certo modo referatur ad omnes alias partes ; ergo in vnoquoque dari debet vnica relatio coexistentiæ .

Cum verò in mundo de nouo additur , aut demitur aliquod ens , mutatur hæc relatio, & aduenit alia , ideoque perfectio relatiua rerum non est stabilis , ac permanens , sed est in perpetuo quodam fluxu , eo pacto , quo pulchritudo hominis non est stabilis , sed in perpetuo quodam fluxu , cum alia sit pulchritudo pueri , alia iuuenis , alia senis. &c.

Confirmatur , quia etiam aduersarii dicentes relationem multiplicari ad multiplicationem terminorum ponunt aliquam vltimam relationem , per quam singula entia referantur indiuisibiliter ad omnia alia entia, quæ sunt in mundo, quæ proinde est in perpetuo quodam fluxu ; sed hæc relatio sufficit ad omnia entia inuicem connectenda; ergo frustra adduntur aliæ innumeræ relationes , per quarum singulas entia referantur ad vnicum ens . Hinc sequitur talem relationem non posse perfectè cognosci, nisi cognitis omnibus , quæ sunt in mundo . Pulchritudo enim consistens in ordine vnius partis ad omnes alias , cognosci perfectè non potest, nisi cognitis omnibus illis partibus . Nec ex hoc sequitur , quod talis relatio coexistentia sit ens perfectissimum , quod est contra Aristotelem , Auerroem , S. Thomam , & alios , afferentes relationem esse imper-

perfectissimam, & habere debilissimum esse inter predicamenta. Nam relatio, propter hoc ipsum, quia est ultimum ens, atque essentialiter dependens in esse, & cognosci ab omnibus aliis entibus, quæ sunt in mundo, habet debilissimum esse, & minimam cognoscibilitatem. Docet id expressè Sanctus Thomas quarto contra gentes, cap. 14. per hæc verba. Propter quod & relatio substantiæ adueniens, & postremum, & imperfectissimum esse habet; postremum quidem, quia non solum præexigit esse substantiæ, sed etiam esse aliorum accidentium; imperfectissimum verò, quia propria relationis ratio consistit in eo, quod est esse ad alterum; unde esse eius proprium non solum dependet ab esse substantiæ, sed etiam ab esse alicuius extrinseci.

Ad 6. In quæstione, utrum vna relatio fundet aliam, duæ sunt sententiæ. Prima Thomistarum negatiua. Secunda Scoti in secundo, distinctione prima, quæstione quarta, quam cum Scotistis sequuntur etiam alii, affirmatiua. Probabilior videtur prima sententia, & infertur ex dictis. Nam vnumquodque per vnicam relationem refertur ad omnia entia, quæ sunt in mundo; ergo talis relatio essentialiter coexistit omnibus entibus, quæ sunt in mundo, & cõ-

sequenter omnibus aliis relationibus; ergo omnes relationes, quæ sunt in mundo, coexistunt sibi inuicem essentialiter; sed ea, quæ coexistunt sibi inuicem essentialiter, coexistunt se ipsis, & non per relationem distinctam; ergo coexistentiæ non fundant relationem distinctam, adeoque non sequitur processus in infinitum, qui processus nec etiam sequitur in sententia concedente, quod vna relatio fundet aliam. Nam demonstratur, quod licet relationes sint innumerabiles non sunt infinitæ, atque adeò nec sunt quasi infinitæ, si propriè loquamur, quia cum finitum magis differat ab infinito, quam duo distent à centum millionibus, minus propriè dicitur de quocumque finito, quod sit quasi infinitum, quam dicatur de duobus, quod sint quasi centum milliones.

Ad 7. Fundamentum proximum relationis coexistentiæ sunt duæ existentie. Dum opponitur, quia ipsa dualitas includit relationem vnius existentie ad aliam, distinguo: dualitas fundamentalis includit relationem formalem negotii; dualitas fundamentalis includit relationem fundamentalem, concedo. Dualitas fundamentalis consistit in duabus existentibus antecederet ad ordinem intrinsecum, quo vna ordinatur ad aliã.

hec

hec autem dualitas non includit relationem consistentem in tali ordine intrinseco, sed est eius fundamentum. Dualitas verò formalis includit talem ordinem, ideoque includit relationem coexistentiæ, & per illam constituitur.

Ad 8. Relatio æqualitatis recipitur in subiecto proportionaliter, ac ipsa quantitas, seu magnitudo, in qua fundatur æqualitas; e.g. quia æqualitas, quæ trabs centipalmari est æqualis alteri trabi centipalmari, fundatur in magnitudine centipalmari talis trabis, recipitur in trabe, sicut magnitudo centipalmari. Iam tota magnitudo centipalmari recipitur in tota trabe; partes talis magnitudinis recipiuntur proportionaliter in partibus trabis; e.g. dimidium magnitudinis in dimidio trabis, tertia pars in tertia parte trabis, &c; sic æqualitas totius trabis ad totam trabem est coexistentia totius ad totam, & recipitur in tota coexistentiâ, quibus singula partes coexistunt toti trabi, vel eius partibus, non sunt æqualitas totius trabis, sed constituunt partialiter talem æqualitarem, sicut magnitudo recepta in dimidio trabis constituit magnitudinem totius trabis.

Ad 9. Causa productiva relationis est
su-

subiectum, seu fundamentum, existentia verò termini requiritur vt conditio, *sine qua non*; e. g. sicut ignis est causa calefactionis, sed vt calefaciat requiritur, vt approximetur calefactibili, sic res existens est causa coexistentiae, sed vt producat talem coexistentiam requiritur tanquam conditio, quod terminus existat. Dum opponitur, quia causa non potest determinari ad producendū effectum à conditione distantissima; distinguo, ad producendum effectum, qui non propagetur in toto medio, transeat; qui propagetur in toto medio, nego. Sicut Sol producit lucem distantem, dūmodo diffundat illam per totum mediū, sic flos existens in India determinat in me relationem distantem, ita tamen, vt propagentur relationes in toto medio sine vlla interruptione. Non potest autem dari alius Mundus, vel alia creatura non continuata cum hoc Mundo etiā propter hoc ipsum, quia si poneretur, deberet hic Mundus determinari à cōditione distante ad producendam relationem coexistentiae non propagatā per medium, vtpotē carens omni substantia, in qua reciperetur relatio. Porro istam diffusionem relationum per totum Mundum fateor esse mirabilem; sed non est minus mirabilis diffusio, qua sol diffundit

dit lucem , quæ non est relatio minime entitatis , sed qualitas perfectissima ; mirabilior etiam est diffusio , per quam corpora diffundunt species , &c.

Ad 10. Aristoteles negat quidem motum per se ad relationem , sed concedit motum per accidens , cum concludat *quare secundum accidens motus horum est* . Ratio cur motus , seu mutatio ad relationem non sit per se , sed per accidens , est quia cum terra e. g. producit florem in India , intendit productionem solius floris , non verò relationem , quæ resultat in me ; ergo motus , & mutatio per se , & ex intentione causarum non datur ad relationem , sed ad aliquid antecedens , ex quo resultat relatio . Opusculum allegatum , sicut alia plura opuscula logica , non est Sancti Thomæ , ideoque in editione Romana edita iussu Pii V. hoc & quædam alia opuscula supposititia impressa sunt diuersis characteribus , vt notat etiam Bellarminus libro de scriptoribus Ecclesiasticis .

Ad 11. In quæstione de termino formali relationis tres sunt sententiæ . Prima Caietani , & aliorum , quod terminus formalis relationis sit oppositum , correlatiuum ; Secunda Scoti in secundo , quem præter Scotistas sequitur etiam Suarius disputatione 47. Metaph. sect.

17. docet terminum formalem relationis esse aliquid absolutum. Tertia Ferrariensis asserit terminum formalem relationis mutuae esse aliquid relatiuum, relationis non mutuae esse aliquid absolutum.

Ego puto primam, & secundam sententiam discrepare ex æquiuatione, quia sumunt terminum formalem in diuersa significatione. Dico igitur primo, quod si nomine termini formalis intelligitur ille terminus, qui est simul natura, cognitione, ac definitione cum correlatiuo, terminus formalis est oppositum correlatiuum. Probat, quia solus filius ut filius est simul natura, cognitione, ac definitione cum patre ut patre; filius verò in quantum homo est prior natura, cognitione, ac definitione, quam pater, ut pater; ergo si terminus formalis est, qui est simul cognitione, est oppositum correlatiuum. Quod si relatio est non mutua, terminus formalis est oppositum, in quantum per denominationem extrinsecam à relatione dicitur relatiue: e. g. terminus formalis creaturae est Deus, in quantum dicitur creator per denominationem extrinsecam à relatione existente in creatura.

Dico secundo: si nomine termini formalis intelligitur terminus, qui prior est

est cognitione, quam relatio, & per quem debet definiri relatio, tanquam per aliquid prius notum, terminus formalis relationis est aliquid absolutum.

Probatur, quia correlatiua secundum Aristotelem sunt simul cognitione; ergo si terminus formalis est qui est prior cognitione non est aliquid relatiuum, sed est aliquid absolutum: e. g. paternitas non habet pro termino prius noto filium ut filium, qui est simul cognitione cum paternitate, sed animal generatum, quod est prius cognitione. Adhibita hac distinctione, solvuntur argumenta primæ, & secundæ sententiæ; tertia verò est omnino reicienda.

Ad duodecesimum respondeo assignando summum genus relationis, & consequenter alia genera, ac species. Generalissimum genus analogum, ac fortasse transcendens omnia predicamenta, est *ordo unius ad aliud*. Diuiditur primo in relationem realem, & rationis. Relatio rationis est, per quam vnum ordinatur, ac refertur ad aliud dependenter ab actu rationis: e. g. relatio prædicati ad subiectum est rationis, quia cum dicitur *Petrus est homo*, relatio prædicati, quam homo habet ad Petrum, pendet ab actu rationis. Tales sunt relationes generum, ac specierum ad inferiora, ac præterea omnes

omnes relationes fictę . Relatio realis est ordo , per quem vnum refertur ad aliud à parte rei independenter ab actuationis , e. g. relatio patris ad filium .

Diuiditur secundo relatio realis in prædicamentalem, & transcendentalem. Transcendentalis est, quæ ita refert vnũ ad aliud, vt identificetur cum aliquo alio prædicamento, & potest esse etiam substantialis, si identificetur cum prædicamento substantię. Prædicamentalis est accidens, cuius esse est ad aliud se habere, ita vt non exercent munus alterius prædicamenti, sed purè referat, & huiusmodi sunt coexistentia, paternitas, &c. Hæc relatio prædicamentalis modo definita est generalissimum genus prædicamenti relationis, inquantum distinguitur ab aliis prædicamentis in sententia concedente relationes transcendentales .

Tertio celebris est diuisio relationum in illa tria genera, quæ enumerantur ab Aristotele 5. met. cap. 15. Primum genus est relationum, quæ fundantur in vnitatem, & numero; secundum earum, quæ fundantur in actione, & passione; tertium earum, quæ fundantur in mensura, & mensurato. In vnitatem secundum substantiam fundatur relatio identitatis; in numero siue disconuenientia in substantia

ria fundatur relatio diuersitatis . In vni-
tate quantitatis fundatur relatio equali-
tis ; in disconuenientia quantitatis rela-
tio inæqualitatis ; in actione generati-
ua , per quam pater generat filium, fun-
datur relatio paternitatis ; in generatio-
ne passiva , per quam filius generatur à
patre, fundatur relatio filiationis . In men-
sura, & mensurato fundatur relatio sci-
entiæ ad scibile, & sensus ad sensibile &c.

Quarto diuiduntur relationes in
mutuas , & non mutuas . Relationes
fundatæ in mensura, & mensurato solent
esse non mutue . Licet enim scientia
referatur ad scibile , scibile non refer-
tur ad scientiam . Relationes mutue aliæ
sunt equiparantiæ , quibus nimirum in
termino correspondet similis relatio ;
aliæ sunt disquiparantiæ , quibus in ter-
mino non correspondet similis relatio ;
e.g. relatio similitudinis est relatio equi-
parantiæ , quia si paries A est similis pa-
rieti B, etiam paries B est similis parie-
ti A ; at paternitas est relatio disquipa-
rantiæ, quia si Petrus est Pater Franci-
sci , Franciscus non est pater, sed filius
Petri .

QVAESTIONES

*In libros Perihermenias de vo-
cum significatione, verita-
te, & falsitate.*

Ordo disputandorum :

B Reuitatis gratia omittentes ea , quæ Aristoteles disputat de nomine , verbo, oratione , propositione, eiusque speciebus, oppositionibus, & proprietatibus, quæ explicauimus supra in summis; agimus solum de vocū significatione, veritate , & falsitate . Et quia non potest satis intelligi , quo pacto voces significant, seu sint signa, nisi tradatur definitio signi, ideo primo quærimus , vtrum signum conuenienter definiatur, ac diuidatur ; secundo vtrum voces significant naturaliter , vel ad placitum, ex pacto , vel ex consuetudine ; tertio vtrum significant immediatè conceptus, vel res ; quarto vtrum veritas , & falsitas formaliter dentur in solo iudicio mentis, an etiam in apprehensione, sensu , & rebus ; quinto vtrum veritas sit

to-

totaliter identificata cum cognitione vera , vel saltem semper illi totaliter intrinseca ; sexto vtrum eadem cognitio possit esse simul vera & falsa , vel saltem possit mutari de vera in falsam ; septimo demum , vtrum de futuris contingentibus detur naturaliter determinata veritas extra Deum , vel solum in diuina p̄t̄scientia ; vbi examinamus an possit ab Astrologis haberi per sidera certa scientia futurorum contingentium .

*Vtrum signum conuenienter
definiatur , ac diuida-
tur . Questio
LV.*

V Idetur , quod non sit conueniens definitio , qua signum definitur , quod est institutum ad hoc , vt ducat specialiter potentiam cognoscitiuam in cognitionē alterius ; 1. quia multa , quæ ducunt in cognitionem alterius , etiamsi non sint instituta ad hunc finem , adhuc sunt signa ; ergo non requiritur ad signa , vt sint instituta ad hunc finem .

2. Sanctus Augustinus lib. 2. de doctrina

na

na Christiana, cap. I. definit signum, quod præter cognitionem sui, quam ingerit sensibus, aliquid aliud facit in cognitionem venire; sed hæc definitio non coincidit cum allata; ergo &c.

Respondeo, quod signum est, quod est institutum ad hoc, ut ducat specialiter potentiam cognoscitiuam in cognitionem alterius. Probatur, quia omnia ea, quæ ita ducunt specialiter potentiam cognoscitiuam in cognitionem alterius, ut sint ad hoc instituta, dicuntur signa; è conuersò quæ non sunt instituta ad hunc finem, etiamsi ducant in cognitionem alterius, non dicuntur signa; ergo ratio signi consistit in hoc, ut ducat specialiter in cognitionem alterius, & sit institutum ad talem finem. Probatur antecedens, quia licet Deus cognitus ducat in cognitionem creaturarum, quia non est institutus ad hunc finem, sed solum est propter se ipsum, tanquam propter finem, non dicitur signum creaturarum; potentia cognoscitiua licet sit instituta ad hoc, ut ducat in cognitionem obiectorum, quia non est instituta specialiter propter vnum potius obiectum, quam propter aliud, sed generaliter propter omnia, non est signum. E conuersò creature dicuntur signa, & imagines Dei, quia sunt institutæ ad hunc finem.

finem , vt ducant in cognitionem Dei ; similiter effectus dicuntur signa causarū , quia causæ ponunt effectus ad manifestandam suam virtutem ; at causæ non solent dici signa effectuum , quia non solent poni ad finem manifestandi effectus. Aliquæ tamen specialis causæ , quæ sunt institutæ ad finem præenunciandi effectus , vocantur signa , e. g. nubes dicuntur signa pluviæ , quia specialiter sunt institutæ ad finem non solum causandi , sed etiam præenunciandi pluuias ; & ex eadem ratione febres , & morbi non solum dicuntur causæ , sed signa morbis .

Confirmatur , quia principalissimè dicuntur signa , quæ sunt vnicè instituta ad finem ducendi in cognitionem alterius ; ergo &c. Antecedens probatur , quia gemitus , & suspiria dicuntur propriissimè signa doloris , quia sunt principaliter instituta ad dolorem significandum ; voces etiam sunt signa passionum internarum , quia datæ sunt animalibus vnicè ad finem significandi internas affectiones. Et quia ad finem ducendi nos in cognitionem rerum , principalissimè instituta est ipsa cognitio , ideò cognitio est commune omnium principalissimum. Quia arsus per primum in vnoquoque genere definiuntur cætera , vt dictum est qu.

44, ideò omnia signa definiuntur per cognitionem, tanquam per principale analogatum, ac signum dicitur, quod ducit in cognitionem.

Diuiditur primo signum in formale, & instrumentale. Formale est ipsa cognitio; instrumentale est, quod ita est institutum ad hoc, vt ducat in cognitionem alterius, vt non sit ipsa cognitio, qua illud cognoscimus. Ex quo patet, quod cum reflexè in aliqua cognitione cognoscimus obiectum, cognitio, supra quam reflectimus, respectu obiecti reflexè in illa cogniti habet rationem signi instrumentalis.

Diuiditur secundo signum instrumentale in cognitum, & incognitum. Signum instrumentale cognitum est, quod est institutum ad hoc, vt cognitum ducat in cognitionem alterius, eo pacto quo fumus cognitus ducit in cognitionem ignis. Signum incognitum est, quod potest ducere in cognitionem alterius, etiamsi ipsum non cognoscatur, vt species intentionales, quæ possunt incognitæ causare cognitionem.

Diuiditur tertio signum cognitum in sensibile, & insensibile. Sensibile est, quod ita obicitur sensui, vt faciat aliquid aliud in cognitionem venire, vt voces sunt signa sensibilia conceptuum,

sa-

sacramenta gratiæ , & hoc solum definitur definitione Sancti Augustini ; insensibile est , quod non cadit sub sensum .

Diuiditur quarto signum sensibile in naturale , & ad placitum . Naturale est , quod ducit in cognitionem alterius propter connexionem naturalem , quam habet cum illo , e. g. fumus est signum naturale ignis . Ad placitum est , quod ducit in cognitionem alterius propter connexionem , quam habet cum illo , non ex natura sua , sed ex placito , & arbitrio hominum , vt ramus ante tabernam ducit in cognitionem vini vendibilis ex placito hominum .

Quinto diuiditur signum ad placitum in signum ex pacto , vel quasi pacto , & signum ex mera consuetudine . E. g. veris muliebris est signum sexus fæminei ex mera consuetudine ; at voces sunt signa conceptuum ex pacto , vel quasi pacto ; sacramenta etiam sunt signa gratiæ ex quasi pacto , quo Deus promisit gratiam conferendam per sacramenta .

Ad 1. & 2. Patet ex dictis ; ostensum enim , quod quæ ducunt in cognitionem , & non sunt ad hoc instituta non sunt signa ; & quod Sanctus Augustinus finiuit solum signum sensibile .

Vtrum voces significant naturaliter, vel ad placitum, ex pacto, vel ex consuetudine. Quæstio LVI.

V Idetur, quod significant naturaliter, ut docuerunt Pythagoras, Heraclitus, & quidam alii ex antiquis
 1. quia bruta habent voces naturaliter significatiuas omnium eorum, quæ possunt significare; sed natura non minus prouidit hominibus, quam brutis; ergo &c.

2. Tum voces naturaliter significarēt, quando haberent naturalem aptitudinē ad significandam potius vnā rem, quā aliam; sed habent istam aptitudinem: e. g. hæc vox, mugitus, habet naturalem aptitudinem ad significandum mugitum bouis, quem imitatur; ergo &c. Confirmatur, quia si voces non haberēt naturalem aptitudinem ad significandam vnā potius rem, quam aliam, non possent nomina sapienter imponi; sed possunt sapienter imponi, & de facto Adā
 sa-

pietissimè imposuit animalibus nomina exprimentia eorum essentias, & proprietates ; ergo &c.

3. Si voces significant ad placitum, debuerunt homines ab initio significare placitum, & voluntatem dandi unicuique voci suam significationem ; sed non aliter potuerunt significare talem voluntatem, quam per voces significatiuas ; ergo ante primam institutionem dabantur voces significatiue ; istæ non erant significatiue ex institutione, quia significabant ante omnem institutionem ; ergo erant significatiue naturaliter .

4. Non potest explicari voluntas, per quam homines inierunt pactum de danda vocibus significatione ; ergo &c. Probatur antecedeus, quia si dicas primo, quod homines voluerunt, vt hæc vox *leo*. e. g. esset significatiua leonis, contra est, quia hæc vox constituitur significatiua per hanc ipsam voluntatem ; ergo dum voluerunt, vt esset significatiua, nihil aliud voluerunt, quam velle, quod est absurdum. Si dicas secundo homines voluisse, vt audiens hanc vocem *leo* intelligeret leonem, contra est primo, quia sequitur, quod homines inierint pactum de eo, quod non erat in eorum potestate ; neque enim est in hominum potestate, vt audiens vocem *leo* intelli-

Vtrum voces significant naturaliter, vel ad placitum, ex pacto, vel ex consuetudine. Quæstio LVI.

Videtur, quod significant naturaliter, ut docuerunt Pythagoras Heraclitus, & quidam alii ex antiquis. 1. quia bruta habent voces naturaliter significatiuas omnium eorum, quæ possunt significare; sed natura non minus prouidit hominibus, quam brutis; ergo &c.

2. Tum voces naturaliter significare quando haberent naturalem aptitudinem ad significandam potius vnâ rem, quam aliam; sed habent istam aptitudinem. e. g. hæc vox, mugitus, habet naturalem aptitudinem ad significandum mugitum bouis, quem imitatur; ergo &c. Confirmatur, quia si voces non haberent naturalem aptitudinem ad significandam vnâ potius rem, quam aliam, non possent nomina sapienter imponi; sed possunt sapienter imponi, & de facto Aristoteles sapienter imposuit. sa-

pietissimè imposuit animalibus nomina exprimentia eorum essentias, & proprietates ; ergo &c.

3. Si voces significant ad placitum, debuerunt homines ab initio significare placitum, & voluntatem dandi vnique voci suam significationem ; sed non aliter potuerunt significare talem voluntatem, quam per voces significatiuas ; ergo ante primam institutionem dabantur voces significatiuæ ; istæ non erant significatiuæ ex institutione, quia significabant ante omnem institutionem ; ergo erant significatiuæ naturaliter .

4. Non potest explicari voluntas, per quam homines inierunt pactum de danda vocibus significatione ; ergo &c. Probatur antecedeus, quia si dicas primo, quod homines voluerunt, vt hæc vox *leo*. e. g. esset significatiua leonis, contra est, quia hæc vox constituitur significatiua per hanc ipsam voluntatem ; ergo dum voluerunt, vt esset significatiua, nihil aliud voluerunt, quam velle, quod est absurdum. Si dicas secundo homines voluisse, vt audiens hanc vocem *leo* intelligeret leonem, contra est primo, quia sequitur, quod homines inierint pactum de eo, quod non erat in eorum potestate ; neque enim est in hominum potestate, vt audiens vocem *leo* intelli-

gat leonem. Secundo contra est, quia repugnat, ut aliquis prudenter velit, quod vnum sequatur ex alio, nisi videat primum habere virtutem ponendi illud aliud, vel nisi velit dare illi talem virtutem; e. g. non possum velle, ut aqua calefaciat, nisi videam aquam esse aptam ad calefaciendum, vel nisi calefaciendo aquam velim illam efficere aptam ad calefaciendum; sed ego non video hanc vocem *leo* esse aptam ex natura ad causandam cognitionem leonis; ergo non possum velle, ut causet cognitionem leonis, nisi velim constituere aptam; sed constituitur apta per talem voluntatem; ergo debeo velle ipsam meam voluntatem; ergo voluntas dans significationem vocibus vult ipsum velle, & nihil aliud. Si dicas tertio homines velle non proferre istam vocem *leo*, nisi cum cogitant de leone, contra est, quia nunquam fuit initum hoc pactum; ego enim possum pro libito proferre hanc vocem *leo* nil cogitans de leone, quin faciam contra pactum.

5. Hoc pactum esset voluntas obligandi se ad non proferendas quasdam voces, nisi cum habemus certos conceptus; sed non potest explicari obiectum talis voluntatis; ergo &c. Minor probatur; nam talis voluntas vult obligationem; sed

sed talis obligatio nihil est aliud, quam ipsa voluntas; ergo velle se obligare nihil est aliud, quam velle sine obiecto fundamentalì .

6. Voces non possunt constitui significationis per aliquid præteritum; sed institutio est aliquid præteritum; ergo voces non possunt nunc constitui significationis per institutionem. Et confirmatur, quia pueri dum addiscunt significationem vocum nihil cogitant de pacto, vel institutione; ergo voces non constituuntur significationis per pactum, vel institutionem .

Respondeo, quod in hac questione certum est primo, quod voces datæ sunt hominibus à natura ad hunc finem, ut per ipsas significant suos conceptus, & in hoc sensu sunt signa quodammodo naturalia, hoc est naturaliter instituta ad significandum, in quo sensu laurus ante tabernam non est signum naturale, quia non est naturaliter instituta ad significandum .

Certum est secundo voces naturaliter significare voluntatem illas proferendi, & cognitionem ipsarum vocum. Sicut enim fumus habet naturalem connexionem cum igne, quia poni non potest sine igne, sic ista vox *Petrus* habet naturalem connexionem cum voluntate

illam proferendi, & cum cognitione, qua illam cognosco, quia poni non potest, nisi à volente, & præcognoscente talem vocem.

Certum est tertio contra antiquos relatos argumento primo voces non naturaliter significare, sed ex placito, ac libera institutione quasdam determinatas res, quas de facto significant; e. g. ista vox *Panis* significat panem, non naturaliter, sed ex libera institutione. Probatur ex Aristotele, quia hæc vox *Panis* apud multas gentes nihil significat, vel saltem apud ipsas ignoratur significatio huius vocis; sed signa naturalia apud omnes gentes idem significant, & omnibus est nota eorum significatio, eo pacto, quo omnibus est notum, quod gemitus, & suspiria sunt signa doloris; ergo vox *panis* non significat panem naturaliter. Et quia significatio vnius lingue ignota est gentibus alterius lingue, ideò voces linguarum non significant naturaliter.

Certum est quarto aliquas voces assumptas esse ad significandas quasdam res propter naturalem aptitudinem ad ipsas specialiter significandas; e. g. vox *mugitus* assumpta fuit ad significandum mugitum bouis, quia illum imitatur, idemque dic de quibusdam aliis vocibus

bus . Adhuc tamen tales voces significāt ad placitum , quia non obstante hac aptitudine potuerunt liberè non assumi ad tales res significandas . Possunt igitur aliquę linguę esse magis expressiuę, quā alię , quia voces earum habent specialem aptitudinem ad res significatas exprimendas .

Certum quinto videtur , quod voces primariam significationem, quam habent per modum argumenti , habent non ex mera consuetudine sine obligatione , sed ex obligatione orta ex pacto , vel quasi pacto . Probat , quia loquutio primariò significat , quod loquens habet conceptum cōformem loquutioni, ex em gr. loquutio , qua dico tibi *Petrus ægrotat* , significat , quod ego iudico Petrum ægrotare : sed talis loquutio significat , quod ego iudico Petrum ægrotare ex eo , quia obligor non mentiri , hoc est non ire contra mentem ; ergo voces nō significant ex mera consuetudine sine obligatione , sed ex obligatione . E conuersò habitus muliebris significat sexum fæmineum ex mera consuetudine, non autem ex obligatione non mentiendi .

Addidi hanc obligationem oriri ex pacto , vel quasi pacto . Ratio est , quia qui aliquid dicit , postulat sibi credi id , quod dicit, propter suam veracitatem :

hoc enim est loqui ; sed non potest hoc postulare , nisi dicens faciat pactum , vel quasi pactum , quo se obliget ad non dicendum , nisi habeat conceptum conformem loquutioni ; ergo facit tale pactum , & ex tali pacto oritur obligatio non mentiendi , & significatio primaria vocum . Hinc est , vt etiam Deus , & Angeli dum loquuntur , faciant tale quasi pactum . Nam nisi faciant tale pactum non possunt loqui , hoc est postulare , vt sibi credatur propter ipsorum veracitatem . Hinc etiam oritur , vt licet vna gens non teneatur pactis initis ab alia gente , adhuc vna gens non possit loqui lingua alterius gentis , quin habeat conceptum conformem loquutioni , quia eo ipso , quod Hispanus e. g. loquitur Gallicè postulat sibi credi ; ergo init pactum non proferendi voces Gallicas , nisi habeat conceptus conformes ; ergo obligatur , non ex pacto inito inter Gallos , sed ex pacto , quod ipsemet init eo ipso , quod vult loqui Gallicè . Ex eadem ratione Deus , & Angeli , dum loquuntur linguis humanis , obligantur nõ quidem ex pacto inito inter homines , quod non habet vim obligandi , Deum , & Angelos , sed ex pacto , quod ipsimet ineunt , dum volunt loqui cum hominibus linguis humanis . Eo enim ipso ,
quod

quod non facerent pactum , non loquerentur .

Dicendum sexto : de facto linguæ primarię habent significationem , non ex institutione humana , sed ex diuina ; linguæ secundarię habent significationē ex consuetudine , & corruptione primariarum linguarum . Prima pars probatur , quia Deus infudit primis hominibus cognitionem linguæ Hebraicę , & eius significationis ; ergo Deus instituit linguam Hebraicam ; post diluuium infudit septuaginta duobus familiis , quę conuenerant ad ædificandam Bæbylonicam turrim , notitiam septuaginta duarū linguarum primariarum ; ergo &c. Talis verò linguarum infusio facta fuit per infusionem specierum intentionalium , representantium voces talium linguarū , & earum significationes , quę species similes erant illis , quas nos acquirimus , dum linguas addiscimus . Secunda pars probatur exemplificando in nostratibus linguis , Italica , Hispanica , & Gallica , quę ortę sunt ex consuetudine per corruptionem linguę latinę . Cum enim Romani victores in istas prouincias cū imperio introduxissent linguam latinā , postquam barbari illas occuparunt , loquentes semilatinę , & semibarbarę , paulatim introduxerunt vsum trium lingua-

rum , quæ ortæ sunt ex corruptione vocum latinarum , & admixtione barbararum . Hinc satisfit querentibus , cur tanta cura poni debeat in seruandis legibus grammaticæ , ac vitandis solæcismis , ac barbarismis . Ratio est , quia non seruatis legibus grammaticæ paulatim linguæ antiquæ corrumpuntur , ac abeunt in desuetudinem , ac loco illarum introducuntur nouæ linguæ cum magna incommoditate commercii . Quantum enim incommodum nobis intulit corruptio linguæ latinæ ? Primo , quia linguam latinam , quam antiqui Itali à parentibus , & nutricibus hauriebant , cogimur modo addiscere in scholis cum summa difficultate , & labore . Secundo , quia cum ante conueniremus lingua cū Hispanis , & Gallis , nunc linguis discrepamus cum magno incommodo .

Ad 1. Postulat argumentum , vt explicetur , in quo conueniant voces humanæ , ac brutales , & in quo differant , & vt afferatur disparitas , propter quam voces brutales significant solum naturaliter , voces humanæ etiam ad placitum . Conueniunt in hoc , quod vt definiuntur ab Aristotele hic , capite primo , tū voces humanæ , tum brutales sunt earū , quæ sunt in anima , passionum notæ . Quia enim non solum homines , sed etiam
plura

plura ex brutis animalibus debent posse inuicem significare internas animi passionēs, & affectiones, natura, quę non deficit in necessariis, non solum hominibus, sed etiam brutis dedit vim formandi voces. Differunt voces brutales, & humanę, quod sunt significatiuę diuersarum passionum internarum. Passiones internę brutorum ordinantur vnicę ad conseruationem vitę, ideoque consistunt in cognitionibus, quibus discernunt iucundum, quod est vitę conseruatium, à molesto, & corruptiuo, & in appetitionibus, quibus prosequuntur iucunda, & fugiunt molesta; ergo proportionaliter voces brutorum significant solum, discretionem iucundi, & molesti, & eorum prosequutionem, ac fugam. Et quia ad significandas differentias talium internarum passionum sufficiunt pauce differentię vocum, ideo bruta paucis differentiis vocum significant paucas differentias internarum passionum; e. g. per vnā differentiam vocis significant famem, siue appetitum cibi, & molestiā ex eius carentia, eo pacto, quo paruę auiculę significant matri talem appetitū, vt ab ipsa cibus afferatur; per aliam differentiam vocis significant delectationē ex cibi pręsentia, vt cum Gallina inuēto cibo dat signum pullis suis, vt accurrant

rant ad illum sumendum ; per aliam significant iram , siue appetitum vindictæ , & pugnæ ex præsentia hostis , & spe victoriæ ; per aliam timorem , & appetitum fugæ ex præsentia hostis , ac desperatione victoriæ. &c.

E conuersò passiones internæ hominis non solum ordinantur ad conseruationē vitæ , sed etiam ad contemplationem vniuersalem veri , & ad amorem honesti , ac boni simpliciter ; ergo proportionaliter voces externæ hominis non solum debent significare discretionem iucundi à molesto , sed etiam discretionem vniuersalem veri à falso , & cuiuslibet entis à quolibet alio ente , & amorem boni vniuersalis , ac honesti ; sed ad significandam discretionem veri à falso , & cuiuslibet entis ab alio ente requiruntur innumeræ differentiæ vocum , sicut innumeræ sunt cognitiones discretivæ significandæ ; ergo homo supra bruta debuit habere potentiam voces articulandi , per quam posset formare innumeras differentias vocum .

Rursus est secundum naturam agentium liberorum , vt multa relinquantur ipsis determinanda per liberam eorum electionem . Sicut igitur natura dedit brutis determinatum genus vestium , & armorum ; homini verò non dedit de-

ter-

terminatum genus vestium, & armorum, sed ingenium, manus, ac libertatem, per quæ posset varia genera vestium, & armorum per ingenium excogitare, per libertatem eligere, & per manus conficere, vt dictum quæst. 50; sic natura dedit brutis voces naturaliter significatiuas omnium internarum passionum, quas possunt significare; homini verò dedit potentiam articulandi innumeras voces, & ingenium, ac libertatem, per quas posset pro libito voces eligere ad hoc potius, quam illud obiectum significandum, adeoque potentiam instituenti plures linguas, per quas loqueretur; ergo cū bruta non exprimant suas passiones, nisi per voces naturaliter significatiuas, homines possunt suas exprimere per voces significatiuas ex placito.

Ad 2. Patet ex dictis conclusionem quarta, quod non sufficit ad hoc, vt voces significant naturaliter, vt quædā voces habeant naturalem aptitudinem significandi potius vnā rem, quam aliam. Ad confirmationem nego antecedens. Dico enim quod duplex est genus nominum; aliqua sunt primitiua, aliqua deriuatiua; primitiua, quæ non derivantur ex aliis, possunt sapienter imponi, hoc est ordinatè, vt sibi corrépondeant secundum desinentias &c.

No-

Nomina deriuatiua possunt sapienter imponi per hoc, quod rei imponatur nomen deriuatum à naturalibus proprietatibus, actionibus, & proportionibus talis rei. Adam igitur sapientissimè imposuit animalibus nomina deriuatiua. Potuit enim e. g. imponere leoni nomen deriuatum à fortitudine; vulpi nomen deriuatum ab astutia. &c. Nomina verò primitiua, & radicalia lingue Hebræe imposita sunt à Deo auctore illius lingue, vt dictum est conclus. 6.

Ad 3. Dictum est conclusione sexta primas linguas institutas esse non ab hominibus, sed à Deo. Si verò homines ab initio creati fuissent sine cognitione ullius lingue, dico, quod pactum instituendi primas linguas exprimere potuissent per nutus, qui sunt signa naturalia, sicut de facto muti suos conceptus manifestant nutibus, quorum significatio percipitur ab omnibus gentibus.

Ad 4. Postulat argumentum, vt explicetur, quod pactum ineant homines instituentes aliquam linguam. Dico, quod cum in linguis dentur duo genera vocum, hoc est complexarum, quæ significant verum, & falsum, vt *homo currit*, & incomplexarum, quæ non significant verum, & falsum, vt nomina, &

ver-

verba , e. g. *homo* , *leo* , *currit* &c. primo debet iniri pactum de danda significatione vocibus incomplexis , secundo de danda significatione complexis. Pactum de danda significatione vocibus incomplexis est voluntas , & conuentio formandi species complexas certarum vocum , & certarum rerum : e. g. vt homines huic voci *panis* darent significationem panis , conuenerunt in hoc , vt formarent speciem complexam de hac voce *panis* , & de pane , quem edimus. Ex specie verò complexa vocis , ac rei oritur , vt visa re , occurrat cogitatio vocis , & audita voce , occurrat cogitatio rei ; eo pacto , quo viso pane , occurrit vox significans panem , & audita voce *panis* , occurrit cogitatio panis . Porro modus formandi species complexas vocum , & rerum constat vnicuique per experientiam . Cum enim aliquam linguam addiscimus , totus labor consistit in hoc , vt simul cogitantes attentè certas res , & certas voces , formemus species complexas illarum , virtute quarum auditis vocibus occurrat cogitatio rerum , & è cōuersò .

Voluntas , ac pactum dandi vocibus complexis significationem veri , & falsi , est voluntas se obligandi ad non proferendas serio certas voces complexas ,
nisi

nisi cum proferens iudicat certum obiectum : e. g. voluntas , qua me obligo ad non dicendum seriò *Petrus ægrotat* , nisi cum iudico Petrum ægrotare , dat significationem complexam dictis vocibus .

Hinc primo patet malitiam mendacii consistere in hoc , vt quis faciat contra tale pactum , & talem obligationem . Secundo patet differētia inter loquutionem , & alia signa . Loquutio , seu fiat per voces , seu per scripturas , seu per nutus seu alio modo , semper includit pactum , quo quis se obligat ad non ponenda talia signa , nisi habeat conceptum conformem . Cætera signa non includunt tale pactum , e. g. qui vestitur veste foeminea non facit tale pactum . Tertio patet , quod sicut fumus significat ignem , propter connexionem naturalem , quam habet cum igne , sic loquutio significat per modum argumenti conceptum conformem , propter connexionem moralem cum tali conceptu , quæ connexio moralis consistit in hoc , vt non possit licitè poni talis loquutio , nisi habeatur conceptus conformis . Quarto patet , quod cum quis profert voces etiam complexas in talibus circumstantis , vt appareat loquentem nolle se obligare ad credendum obiectum , sed solum velle excitare

ap-

apprehensionem obiecti, non mentitur. Ideò Poetæ non mentiuntur, cum fabulas narrant. Sciunt enim omnes Poetam solum intendere, ut excitet apprehensiones, nec ad aliud se obligare. E conversò mentitur Historicus narrans falsum, quia eo ipso, quod sumit munus Historici, obligat se ad non scribenda ea, quæ scit esse falsa. Quinto patet quid sit loqui cum aliquo. Est facere cum illo contractum, quo loquens se obligat ad habendum conceptum conformem verbis, & ad hoc dat audienti ius. Est autem manifestum ex circumstantiis cum quo loquens loquatur.

Aliud igitur est loqui cum aliquo, aliud loqui coram aliquo; e. g. potest quis licitè loqui coram excommunicato, ita ut etiam ab illo audiat; at non potest licitè loqui cum excommunicato faciendo cum illo contractum loquutionis.

Ad 5. Difficultas de obiecto voluntatis obligatoriae non spectat ad logicam. Quia tamen importunè vrgetur etiam in logica, omisissis responsionibus recentiorum, quæ sunt longæ, & difficiles, afferro solutionem antiquorum, quæ est facilior, & breuior, relinquens aliorum examini, utrum etiam sit verior.

rior. Dico, quod obiectum voluntatis obligatorię est obligatio distincta à voluntate. Si quærat^rur quid sit talis obligatio? Dico, quod est aliqua entitas moralis instituta ad hoc, vt per illam natura rationalis formaliter obligetur, quę entitas vocatur moralis, non quia non sit entitas realis, & physica, sed quia pendet à voluntate, & spectat ad mores, eo pacto, quo actus intellectus dicuntur entia intentionalia, & rationis, licet habeant entitatem realem, & physicam. Dum opponitur, quod istę entitates morales ponuntur frustra; respondeo id esse falsum. Sicut enim natura, quia voluit, vt entia mouerentur variis motibus, figurentur variis figuris &c. instituit varios motus; & varias figuras, sic quia voluit, vt de penderent à voluntate naturę rationales, obligarētur variis obligationibus, instituit varias obligationes; & sicut alia est figura quadrata, alia rotunda &c, sic alia est obligatio ex iustitia, alia ex gratitudine &c. Si quærat^rur, quomodo ex voluntate resultet talis obligatio; respondeo, quod eo pacto, quo ex fundamento, & termino resultant varię relationes. Entia enim moralia sunt minime entitatis, sicut relationes, & propagantur modo quodam proportionali: imò ab Aristotele

tele cap. de relatiuis enumerantur inter relationes, cum dicat dominum, & Seruum esse relatiua, & tamen dominus dicitur à iure domini, & seruus ab obligatione seruitutis, quę sunt entia moralia. Sicut verò Deus ad exigentiā causarum physicarum concurrit ad varias entitates physicas, sic ad exigentiā causarum moralium concurrit ad varias entitates morales. Proportionaliter, ac explicantur obligationes, explicantur etiam iura, dominia &c. Porro hæc entia moralia passim conceduntur ab antiquis scholasticis. Sicut verò Deus habet denominationes relatiuas creatoris &c. per denominationem extrinsecam à relatione, quę est in creaturis, sic habet denominationem obligati ex promissione, &c. per denominationem extrinsecam à iure morali, quod est in creaturis. Si cui non placet ponere cum antiquis hæc entia moralia, quęrat cum recentioribus aliud obiectum voluntatis obligatorię.

Ad 6. Distinguo maiorem: voces non possunt nunc constitui significatiuę per aliquod præteritum remanens in aliquo præsentī, nego; non remanens, concedo; distingo eodem pacto minorem; & nego consequentiā. Voces nunc sunt significatiuę duplici significatione; prima est,

per quam excitant apprehensionem obiectorum; secunda per quam sunt argumenta, quod loquens iudicat quod dicit. Vtramque significationem habent ab institutione præterita, in quantum remanet in aliquo præsentis. Primam habent ab institutione præterita, in quantum remanet in speciebus complexis vocum & rerum; secundam habent ab institutione, in quantum remanet in obligatione præsentis, & in speciebus talis obligationis. Hinc colligitur, quod si Deus auferret ab hominibus species complexas vocum latinarum, & rerum per ipsas significatarum, eo ipso voces latinæ amitterent significationem, & periret lingua latina. Ad confirmationem dico, quod pueri dum addiscunt linguam, & significationem vocum, addiscunt voces habere hanc vim excitandi cognitionem rerum, nescientes an habeant talem vim propter species complexas, vel propter aliam causam, & etiam ipsi formant tales species complexas. Addiscunt etiam dari obligationem non proferendi certas voces, nisi cum habetur conceptus conformis.

Vtrum

Verum voces significant immediate conceptus, vel res.

Quæstio LVII.

EX vna parte videtur, quod voces significant immediate conceptus, quia sicut se habet scriptura ad significandas voces, ita se habent voces ad significandos conceptus; sed scriptura significat immediate voces, mediate conceptus, & res: ergo voces significant immediate conceptus, mediate res per conceptus expressas. Minor probatur, nam illud scriptura significat immediate, quod statim apprehendimus, visa scriptura; sed visa scriptura primo percipimus voces, deinde rem significatam, imò aliquando percipimus solum vocem, non percipimus rem significatam; ergo &c.

Ex alia parte videtur experientia constare, quod voces significant immediate res; nam audita voce primo statim intelligimus rem, deinde conceptum.

Respondeo manifestum esse, & ab omnibus supponi, quod voces non solum significant res, sed etiam conceptus; e.g.
hæc

hec vox *homo* non solum significat hominem, sed etiam conceptum, quem loquens format de homine. Quæritur, an significant immediatè conceptus, vel res. Sanctus Thomas in commentario libri primi *Perihermenias*, lect. i. docet, quod significant immediatè conceptus, & hanc sententiam tribuit Aristoteli. Scotus, quem sequuntur alii præsertim recentiores existimant, quod immediatè significant res. Censeo posse conciliari utramque sententiam, distinguendo multiplicem significationem vocum.

Dico igitur primo: voces complexæ significatione, primaria, & per modum argumenti significant immediatius, & prius conceptus loquentis, mediatè, & posterius res. Probat, quia illud voces significant immediatè, ut argumentum, ad quod inferendum sunt immediatum argumentum; sed voces sunt immediatum argumentum, quod loquens habet conceptum conformem loquutioni, mediatum verò ad inferendum, quod obiectum est conforme conceptui; ergo voces per modum argumenti significant immediatè, quod loquens habet conceptum conformem loquutioni: mediatè, quod obiectum est conforme conceptui. Minor probatur euidenter; cum enim Petrus dicit mihi, quod Paulus ægrodat,
e. g.

e. g. ego facio tale argumentum. Petrus dicit , quod Paulus egrotat; sed Petrus est bonus, & non mentitur; ergo Petrus credit Paulum agrotare; sed est sapiens, & in hac existimatione non fallitur , ergo verè Paulus egrotat : in quo discursu patet, quod ex loquutione infero immediatè Petrum habere iudicium conforme loquutioni , & deinde ex iudicio infero obiectum esse conforme iudicio . Confirmatur , quia loquentibus credimus propter veracitatem , & sapientiã ipsorum . Quia enim sunt veraces , credimus iudicium esse conforme loquutioni , alioquin mentirentur ; quia sunt sapientes , credimus obiectum esse conforme iudicio , alioquin errarent ; ergo prius inferimus iudicium esse conforme loquutioni, deinde obiectum esse conforme iudicio . Hinc colligitur duo requiri in loquente , vt fidem mereatur , veracitatem nimirum, & sapientiam. Propter veracitatem credimus loquentem non fallere , nec mentiri ; propter sapientiam credimus eundem non falli , nec errare. Si verò habemus fundamentum putandi , quod loquens , vel vult decipere mentiendo ex defectu veracitatis , vel decipitur, & errat ex defectu sapientiæ , non credimus . Et quia solus Deus est ita verax , vt non possit fallere

men-

mentiendo, est ita sapiens, ut falli non possit errando, ideò solus Deus meretur fidem summam, & exclusivam omnis dubitationis; creaturæ merentur fidem maiorem, aut minorem; pro ut magis, aut minus participant de diuina veracitate, ac sapientia.

Dico secundo: voces excitant immediatè apprehensiones rerum, mediatè apprehensionem conceptuum, ideoque significatione per modum imaginis, & excitatiua apprehensionis significant immediatè res, mediatè conceptus. Probat, quia qui audit istas voces *Cælum tonat*, primo, & immediatè apprehendit *Cælum tonans*, deinde conceptum, què loquens habet de *Cœlo tonante*; ergo istæ voces excitant immediatè apprehensionem rei, hoc est *Cœli tonantis*. Non tamen excitant quamcumque apprehensionem, sed certam, & determinatam: e. g. ista vox *homo* excitat apprehensionem hominis obscuram, & definibilem; istæ voces *animal rationale* excitant apprehensionem claram, & definitiuam eiusdem hominis.

Dico tertio: voces licet excitent immediatè conceptus rerum, tamen intimè penetranti earum significationem, significant immediatè conceptus, mediatè res. Probat, quia qui intimè pe-
ne-

netrat istam vocem *homo* videt, quod nō significat hominem vtcumque, sed vt cognitum conceptu determinato, hoc est vniuersali, ac definibili; sed significare res, vt cognitās certo cōceptu est immediatē significare conceptum, mediatē rem; ergo &c. Neque quoad hoc videtur posse fieri alia quæstio, quam de nomine.

Hinc conciliantur sententiæ. S. Thomas, dum dicit voces significare res mediis conceptibus, loquitur in sensu tercię cōclusionis; Scotus dum asserit, quod significant immediatē res, loquitur in sensu secundæ conclusionis.

Ad I. Concedo, quod scriptura significat immediatē voces, vt patet manifestē ex eo, quod qui prius non intelligit quas voces significet scriptura, eo quod nesciat, legere non potest intelligere, quas res significet. Excipiuntur Hieroglyphica, & alia huiusmodi, quę significant immediatē conceptus, & res, nullis mediis vocibus: e.g. serpens caudam mordens apud Aegyptios significabat non voces aliquas, sed rem, hoc est annum, cuius finis expressus per caudam coniungitur cum principio alterius expresso per caput serpentis. Concedo, quod etiam voces significant immediatē conceptus in sensu tercię conclusionis,

at dico, quod licet scriptura excitet immediatè apprehensionem vocum, voces excitant immediatè apprehensionē rerū in sensu secundę conclusionis, vt patet experientia.

Ad 2. Argumentum probat, quod voces excitent immediatè apprehensionem rerum, quod iam est concessum.

*Vtrum veritas, & falsitas den-
tur in solo iudicio intelle-
ctus. Questio
LVIII.*

Videtur quod veritas, & falsitas non dentur in solo iudicio, sed etiam in prima apprehensione, in sensu, & in rebus ipsis. i., quia tum prima apprehensio posset esse formaliter vera, vel falsa, cum posset esse conformis, vel difformis obiecto, siquidem veritas definitur coformitas cognitionis cū obiecto; sed prima apprehensio potest esse conformis, aut difformis obiecto; nam definitio ex communi doctrina est prima apprehensio; sed definitio potest esse conformis, vel difformis obiecto definito, e. g. definitio, qua homo definitur animal rationale, conformis est homini;

mini; at definitio qua Angeli definiebatur à Platoniciis, animalia rationalia, immortalia, difformis est obiecto definito; ergo &c.

2. Si dicatur, quod prima apprehensio non potest esse formaliter vera, vel falsa, quia non est iudicatiua sui obiecti, sequitur, quod actus sensuum, utpotè iudicatiui suorum obiectorum possint esse veri, vel falsi, e. g. quod actus, quo visus iudicat Solem esse lucidum, sit formaliter verus, quia est conformis obiecto; actus, quo idem visus iudicat Solem esse palmarem, vel remum in aqua esse fractum, sit falsus, & difformis obiecto. Confirmatur, quia Aristoteles in libris de Anima docet, quod sensus nunquam errant circa propria sensibilia, sed errant circa communia, eo pacto, quo visus non errat circa lucem Solis, ac stellarum, quia lux est proprium sensibile visus, at errat circa magnitudinem Solis, ac stellarum, & circa figuram remi in aqua, quia magnitudo, & figura sunt sensibilia communia; ergo in sensibus dari potest error, ac falsitas; ergo etiam veritas.

3. Bonum, & malum formaliter non solum dantur in actibus anime, sed etiã rebus extra animam, imò ideò actus anime sunt boni, vel mali, quia obiecta

amata sunt bona, vel mala; ergo proportionaliter verum, & falsum formaliter dantur non solum in actibus intellectus, sed etiam in rebus extra intellectum, imò ideò actus intellectus sunt, veri, vel falsi quia obiecta sunt vera, vel falsa. Confirmatur, quia verum est quoddam bonum, falsum est quoddam malum; sed bonum, & malum primo dantur extra animam; ergo.

Respondeo Aristotelem sexto metaphys. textu octauo ponere duas conclusiones. Prima est, quod verum, & falsum propriè sunt non in rebus, sed in mente. Secunda quod non sunt in quolibet actu mentis, sed in solo iudicio, non autem in prima apprehensione. Verba ipsius sunt; *verum enim falsumque non sunt in rebus, ut bonum quidem sit verum, malum autem falsum, sed sunt in mente; circa verò ea, quæ sunt simplicia, ipsumque quid est, neque in ipsa sunt mente.* Cōformiter ad hanc doctrinam primo perihermenias, capite primo docet, quod sicut non omnes actus mentis sunt veri, vel falsi, sed soli actus iudicatiui; sic non omnes voces significant verum, vel falsum, sed solæ voces complexæ, quæ significant compositionem, aut diuisionem; incomplexæ verò non significant verum, neque falsum.

Po-

Potest prima conclusio probari, quia veritas formalis est quædam similitudo, per quam obiectum dicitur esse sicut est; sed talis similitudo non est in rebus, sed in natura cognoscitiua, e. g. similitudo, per quam dicitur de Cœlo, quod est rotundum, cum sit rotundum, non est in Cœlo, sed in cognoscente; ergo veritas non est in rebus, sed in cognoscente; & proportionaliter falsitas, quæ est dissimilitudo, per quam res dicitur esse aliter, ac est. Hinc colligitur proportio inter bonum, & malum, quæ sunt perfectio, ac defectus rerum, & inter verum, & falsum, quæ sunt perfectio, vel defectus cognoscentis. Bonum rerum consistit in hoc, ut res habeant illam formam, quam debent habere: malum consistit in hoc, quod priuentur tali forma; e. g. bonum animalis consistit in hoc, ut habeat debitam dispositionem membrorum, & debitum temperamentum humorum; at malum animalis consistit in hoc, ut priuetur debita dispositione membrorum, per quam priuationem sit mutilum, monstruosum, ac turpe; vel debita temperatione humorum, per quam priuationem sit infirmum. E conuersò perfectio cognoscentis consistit in hoc, ut habeat similitudinem, per quam dicat obiectum

esse sicut est, per quam similitudinem constituatur verus; malum consistit in hoc, ut excidat à tali similitudine, & constituatur falsus. Colligitur etiam, cur veritas non sit in appetitu, sed in sola potentia cognoscitiua. Ratio est, quia solum in illa potentia datur veritas, quæ ordinatur ad hoc, ut formet in se similitudines rerum, & per hoc trahat quodammodo obiecta ad se; sed sola potentia cognoscitiua ordinatur ad formandas in se similitudines rerum; potentia appetitiua ordinatur ad hoc, ut per suos actus moueatur ad res, ideoque dicitur trahi à rebus; ergo veritas, & falsitas, quæ consistunt in assimilatione, sunt propria solius potentiæ cognoscitiuæ.

Secunda etiam conclusio, quod veritas, & falsitas non sint in simplici apprehensione, sed in solo iudicio, probatur; quia veritas, & falsitas non est quæcumque similitudo, vel dissimilitudo, sed similitudo perfecta, per quam dicitur res esse sicut est, & opposita dissimilitudo, per quam dicitur res esse aliter, ac est; ergo similitudo, quæ non dicit rem esse, sicut est, non habet perfectionem veritatis; & dissimilitudo, quæ non dicit rem esse aliter, ac est, non habet defectum falsitatis; sed prima apprehen-

prehensio non dicit rem esse sicut est, vel aliter ac est, quia cum merè apprehendat obiectum non affirmando, vel negando, nihil dicit; nam dicere est affirmare, vel negare; ergo &c. Licet tamen prima apprehensio non sit vera, vel falsa formaliter, potest esse vera, vel falsa dispositivè, in quantum disponit, ac determinat intellectum ad iudicium verum, aut falsum; potest etiam esse vera, vel falsa præsuppositivè, si præsupponat iudicium verum, aut falsum, eo pacto, quo apprehensio, qua dicitur, Petrus filius Francisci, si Petrus non sit filius Francisci est falsa præsuppositivè, ac de subiecto non supponente, quia supponit falsum iudicium, quo iudicatur Petrum esse filium Francisci.

Dico tertio: in sensu, qui non solum apprehendit, sed iudicat obiectum, datur veritas, & falsitas materialis, per quam iudicat obiectum sicut est, vel aliter ac est; non autem veritas, & falsitas formalis, quæ datur in solo iudicio intellectus.

Probatur, quia ille actus perficitur formaliter à veritate, & est formaliter verus, qui attingit, ac iudicat ipsam formalem veritatem; sed actus sensitivi non attingunt, neque iudicant ipsam formalem veritatem; ergo &c. Minor

probatur, quia ex dictis formalis veritas est similitudo, per quam obiectum dicitur esse sicut est; sed actus, quo visus iudicat e.g. Solem esse lucidum, non iudicat talem similitudinem, cum non reflectat supra se ipsum, qui est talis similitudo; è conuersò actus, quo intellectus iudicat Solem esse lucidum, cum reflectat supra se ipsum, vt dictum est quaest. 12. ad sextum, iudicat hanc formalem similitudinem; ergo in solo iudicio intellectus datur veritas formalis, seu formaliter cognita. Tota hæc doctrina insinuatur à Sancto Thoma in Commentario textus 8. sexti metaphys. lect. vltima.

Debet aduerti ex Caetano, quod licet omnes actus intellectus, & voluntatis reflectant supra se ipsos, tamen ex actibus intellectus sola affirmatio, & ex actibus voluntatis solus amor reflectunt supra se ipsos in eodem genere; negatio & odium reflectunt in diuerso genere. Explicatur, nam affirmatio, sicut affirmat obiectum, ita affirmat se affirmare; amor sicut amat obiectum, ita amat se amare; sed hoc est tales actus reflectere supra se ipsos in eodem genere, quo tendunt in obiecta; ergo &c. E conuerso negatio licet neget obiectum, non negat, sed affirmat se negare obiectum;

ctum; odium licet oderit obiectum non odit, sed amat se odisse obiectum, eo pacto, quo cum quis odit peccatum, & non vult amplius peccare, non odit suum odium de peccato, sed illud amat, & vult; ergo negatio, & odium reflectunt supra se ipsa in diuerso genere, ac tendant in obiectum, quia cum obiectum negent, & oderint, affirmant, & amant se ipsa.

Dico, quarto: verum, & falsum dicuntur analogicè de iudicio mentis, tamquam de principali analogato; de rebus, de prima apprehensione, de sensu, de vocibus &c. tamquam de analogatis minus principalibus. Probatur, quia sicut animal dicitur sanum, quia habet sanitatem in se, ita iudicium mentis dicitur verum, quia habet in se conformitatem affirmatam cum obiecto, dicitur falsum, quia habet oppositam difformitatem; sicut cætera sana dicuntur, quia habent aliquem ordinem ad sanitatem animalis, ita cætera vera, vel falsa dicuntur vera, vel falsa, quia habent aliquem ordinem ad veritatem, vel falsitatem iudicii. E. g. res dicuntur vera, vel falsa fundamentaliter, & causaliter, quia verificant propositionem, & causant veritatem, aut falsitatem illius; ex eo enim, quod res est, propositio est

P 5 ver

vera, vel falsa, vt docet Aristoteles in postprædicamentis, capite de priori. Res etiam, quæ sunt aptæ ad causandam cognitionem falsam, dicuntur falsæ, e. g. falsum aurum dicitur, quod est aptum videri aurum, cum non sit. Prima apprehensio dicitur vera, vel falsa, in quantum disponit ad iudicium verum, aut falsum, vel illud præsupponit. Sensus dicuntur veri, vel falsi, in quantum attingunt veritatem materiale. Voces dicuntur veræ, vel falsæ, in quantum significant iudicium verum, aut falsum.

Ad 1. Ad veritatem, & falsitatem simpliciter nõ sufficit quælibet conformitas, aut difformitas cum obiecto, sed requiritur conformitas perfecta, per quam res dicatur esse sicut est, & difformitas, per quam dicatur esse aliter, ac est, quæ conformitas ac difformitas non dantur in prima apprehensione, vt dictum est in conclusione secunda. Definitio igitur secundum se præcisè non est vera, nec falsa, sed potest dici vera, vel falsa, in quantum potest verè, vel falsò affirmari de aliquo definibili: e. g. animal rationale est vera definitio hominis, quia potest verè dici, quod homo est animal rationale; at animal rationale immortale est falsa

defi-

definitio Angeli , quia falsò dicitur , quod essentia Angeli est , vt sit animal rationale immortale .

Ad 2. Actus sensitiui sunt veri , vel falsi solum materialiter , vt dictum est conclusione tertia , & vt expressè docet Sanctus Thomas loco cit. nec Aristoteles aliam illis tribuit veritatem , aut falsitatem .

Ad 3. Bonum , & malum consistunt in hoc , vt res habeant formam debitam , vel priuentur forma debita , vt dictum est conclusione prima ; & quia res extra animam habent formam debitam , vel illa priuantur , ideò res extra animam habent bonum , vel malum etiam formaliter . At verum , & falsum consistit in hoc , vt similitudo rei vel sit perfecta per hoc , quod dicat rem esse , sicut est , vel sit defectuosa per hoc , quod dicat rem esse aliter , ac est ; sed solum iudicium est similitudo rei capax talis perfectionis , ac defectus ; ergo solum iudicium potest esse formaliter verum , aut falsum . Licet igitur verum sit quoddam bonum , falsum sit quoddam malum ; tamen verum est bonum particulare solius mentis , falsum est malum particulare solius mentis , ideoque dantur in sola mente . Hinc sequitur , quod licet actus voluntatis sint boni , vel mali for-

ipsa totaliter identificatam, ita ut illa eadem non potuerit esse vera i. quia ita se habet veritas, & falsitas ad iudicium mentis, sicut bonitas & malitia ad actus deliberatos voluntatis; sed actus moraliter boni, & honesti identificantur adæquatè cum sua honestate, ita ut implicet, quod ille idem numero actus, qui de facto est honestus, fuerit malus, & peccaminosus, idemque valet proportionaliter de actibus malis; ergo etiam cognitio vera, & falsa identificatur adæquatè cum sua veritate, vel falsitate.

2. Nulla denominatio, quæ convenit alicui essentialiter, & per adæquatam identitatem, potest alteri convenire contingenter: e. g. quia rationalitas convenit homini essentialiter non potest esse accidentalis ulli rei; sed cognitio divina est vera veritate essentiali, & secum identificata; cognitiones etiam creatæ habentes omnimodam certitudinē de suis obiectis veræ sunt essentialiter; ergo nulla cognitio potest esse vera accidentaliter, ita ut eadem potuerit esse falsa.

3. Per illud cognitio est vera, per quod est imago obiecti; sed per se ipsā est imago obiecti; ergo per se ipsam est vera.

intrinseca; sed veritas est propria perfectio cognitionis; ergo debet esse intrinseca cognitioni. Confirmatur primo, quia sicut actus voluntatis non potest constitui bonus, & honestus per aliquid purè extrinsecum, sic nec actus intellectus potest constitui formaliter verus per aliquid purè extrinsecum. Confirmatur secundo, quia cognitio, qua dico *Petrus peccabit*, si sit vera, nunc est perfectior, quam si esset falsa; sed non potest nunc constitui perfectior per peccatum Petri, quod non est, sed erit; ergo constituitur vera per veritatem intrinsecam sibi.

Respondeo triplicem examinandam esse quæstionem. Prima est, vtrum præter cognitiones necessario veras, ita ut eadem numero non potuerint esse falsæ, dentur aliæ cognitiones contingenter veræ, ita ut eadem numero potuerint esse falsæ. Secunda est, vtrum cognitiones contingenter veræ, vel falsæ, sint veræ, vel falsæ per aliquid intrinsecum, vel extrinsecum. Tertia vtrum cognitiones necessario veræ, vel falsæ sint veræ, vel falsæ per aliquid identificatum, vel per aliquid distinctum.

Ut resolvam primam quæstionem, dico primo: omnes cognitiones omnino certæ, etiam de veritatibus contin-

gen-

gentibus sunt verę necessario ; cognitiones incertę de veritatibus necessariis, si sunt verę, sunt necessario verę, si falsę, necessario falsę ; plures cognitiones incertę de veritatibus contingentibus sunt verę, vel falsę contingenter, ita vt illę eadem numero, quę sunt verę, potuerint esse falsę, & è conuerso .

Quod cognitiones omninò certę, etiam de veritatibus contingentibus sint verę necessario, est manifestum, quia implicat, vt habeamus omnimodam certitudinem de falso .

Quod cognitiones etiam incertę de veritatibus necessariis, quando sunt verę, sint necessario verę, & è conuerso, est pariter manifestum. Ponamus enim hanc cognitionē probabilem, & incertam, *Non potest actu dari infinitum creatum* ; si hæc cognitio est vera, ideò est vera quia infinitum creatum repugnat ; sed si infinitum repugnat, necessario repugnat & non potest non repugnare ; vt autem esset falsa talis cognitio, requireretur, vt infinitum non repugnaret ; ergo si est vera, necessario est vera, & non potest esse falsa & ex proportionali ratione, si est falsa, necessario est falsa, & non potest esse vera .

Probatur igitur, quod plures cogni-
tio-

iones incertę de obiectis contingentibus sint verę , vel falsę contingenter . Ponamus cognitionem , qua ego iudicem , *Petrus nunc ludit* ex eo , quod tali tempore soleat ludere ; illa cognitio , si *Petrus ludit* est vera , si non ludit , est falsa ; sed potest eadem esse , seu ludat , seu non ludat ; ergo potest eadem esse vera , vel falsa . Nec dicas , quod non potest cognitio esse eadem numero in casu , in quo *Petrus ludit* , & in casu , in quo non ludit , sed in casu in quo ludit , debet esse alia cognitio necessariò falsa : nam contra est , quia cum est eadem causa proxima , & idem numero motuum cognitionis , elicitur eadem numero cognitio ; ex eadem enim causa proxima adequata naturaliter resultat idem effectus ; sed si *Petrus non luderet* , daretur eadem causa proxima , idemque motuum cognitionis ; ergo eliceretur eadem numero cognitio , vel saltem eadem specie , cum in opposita sententia nec possit esse eadem specie ; cognitio enim necessariò vera specie differt à cognitione necessariò falsa .

Dico secundo resoluendo secundam questionem : cognitiones contingenter verę , vel falsę de obiecto præterito , vel præsentis , quod obiectum non sit diuina scientia de futuris contingentibus , sunt verę ,

verę, vel falsę per intrinsecam relationem conformitatis, aut difformitatis ad objecta; cognitiones contingentes verę, vel falsę de futuris contingentibus, vel de diuina scientia circa talia futura, sunt verę, vel falsę per denominationem extrinsecam à diuina præscientia.

Probatur, quia ex dictis de relatione datur relatio præsentis ad præsens vel præteritum, non datur relatio præsentis ad futurum; ergo in cognitionibus de objecto præsentis, vel præterito datur intrinseca relatio conformitatis, aut difformitatis, quibus constituentur intrinsecę verę, vel falsę; sed nulla talis relatio datur in cognitionibus de objecto futuro. Addidi, quod cognitiones de diuina scientia circa futura non sunt verę, vel falsę per intrinsecam relationem ad talem scientiam; e. g. cognitio, qua dico *Deus scit, quod Petrus peccabit, & damnabitur*, non habet vllam intrinsecam relationem conformitatis, aut difformitatis ad talem scientiam. Ratio est, quia naturaliter ex futuro, & ex præsentis diuina præscientia futuri, nullus producit effectus præsens: e. g. non potest Deus naturaliter tribuere terrę fecunditatem præsentem propter pluiam futurā, vel propter suam præscientiam

nam pluuiæ futuræ, sed tunc tribuet, cū pluuiæ erit præsens, vel præterita ; ergo in cognitione non potest dari vlla relatio præsens ex scientia de futuro , sed tunc dabitur cum illud futurū erit præsens . Sicut igitur futurum naturaliter nullum effectum potest causare pro tempore anteriore, sic scientia de futuro naturaliter nihil potest causare pro tempore anteriori ad positionem obiecti, cognitiones igitur , quibus dico , *Petrus peccabit , & damnabitur , vel Deus creabit Petrum peccaturum , & damnandum* sunt veræ , vel falsæ per denominationem extrinsecam à diuina præsciētia præsentis , quæ est præsens futuritio sui obiecti, et magis explicabitur quæstione sexagesima prima .

Dico tertio resoluendo tertiam quæstionem : cognitio diuina est vera radicaliter, & formaliter per se ipsam cognitio creata etiam certa est vera radicaliter per obiectum præsertim formale distinctum à cognitione ; & est vera formaliter per relationem conformitatis ad obiectum .

Probatur prima pars : nam cognitio diuina habet totam suam perfectionem à se , & per se , & à nullo distincto , ac per nil distinctum ; ergo etiam perfectionem veritatis habet à se , & per se , & non

non ab aliquo, vel per aliquid distinctum, sed eo ipso quod habet veritatem à se, & per se, vera est per se ipsam radicaliter, cum non habeat distinctam radicem veritatis, & formaliter, cum non constituatur vera per formam distinctam veritatis; ergo cognitio diuina est vera radicaliter, & formaliter per se ipsam. Ita tamen habet veritatem à se ipsa, & per se ipsam, vt etiam habeat veritatem ab obiecto formali, & per obiectum formale. Cum enim cognitio diuina sit obiectum formale sui ipsius, vt demonstrat Aristoteles 12. metaph. tex. 39. ita est vera per se, & à se, vt sit vera per suum obiectum formale, & à suo obiecto formali. E conuerso cognitio creata non habet suam perfectionem à se, sed ab obiecto formali; ergo habet perfectionem veritatis non à se, sed ab obiecto formali; ergo est vera radicaliter, & primo per obiectum formale, à quo etiam habet certitudinem omnem, & euidenciam. Probabile tamen est, quod in cognitione creata etiam certa, & euidente detur distincta relatio conformitatis cum obiecto, in qua consistat veritas formalis, quæ relatio resultet necessario ex certitudine cognitionis.

Ad 1. Nego maiorem. Disparitas est, quia actus voluntatis sunt honesti per hoc,

hoc, quod eligant obiectum, quod intellectus iudicat esse honestum, & eligibile; constituuntur mali, & inhonesti per hoc, quod eligant obiectum, quod intellectus iudicat esse inhonestum, & non eligibile; sed per se ipsos habent esse electionem obiecti vt honesti, vel inhonesti; ergo per se ipsos habent esse honestos, vel inhonestos saltem radicaliter quidquid sit, vtrum bonitas, & malitia formalis consistat in distincta relatione conformitatis, aut difformitatis à iudicio rationis, seu dictamine conscientie; ergo non potest idem actus, qui est bonus, non esse bonus, & è conuerso. At actus intellectus sunt veri, non ex eo, quod dicatur obiectum esse, vel non esse, pro vt apparet, sed ex eo, quod dicatur obiectum esse, vel non esse, prout est, vel non est; sed potest idem iudiciū formari de obiecto potente esse, & non esse, tum quando est, tum quando non est; ergo potest idem iudicium formari, seu sit verum, seu falsum.

Ad 2. Nego maiorem. Multæ enim, denominationes, quæ conueniunt vni essentialiter, ac necessariò, conueniunt alteri accidentaliter, & contingenter; e. g. anima viuit per se ipsam, & non potest esse, quin viuat, corpus autem viuit, non per se ipsum, sed per animam,
&

& potest esse, quin viuat. Sic aliqua cognitio est vera: necessariò, & ita, vt non possit non esse vera, alia cognitio vera est contingenter, & ita vt possit non esse vera.

Ad 3. Distinguo maiorem; per illud cognitio est vera, per quod est imago obiecti vtrunque, nego; per quod est imago conformis obiecto in affirmando aut negando, concedo; distingo eodẽ pacto minorem, & nego consequentiã. Cognitio nõ constituitur vera per hoc, quod vtrunque sit imago, sed per hoc, quod sit imago conformis in affirmando quod est, & negando quod non est. Talis autem conformitas in cognitionibus incertis, habetur radicaliter non solum ex eo, quod cognitio assermet, aut neget, sed etiam ex eo, quod obiectum sit, vel non sit, formaliter verò habetur per relationem conformitatis, aut difformitatis. Quia igitur potest eadem cognitio incerta assermare obiectũ quando est, & quando non est, potest eadem esse vera, vel falsa.

Ad 4. Distinguo maiorem; cognitiones, quæ habent diuersum obiectum per se, signatè, & intentionaliter, hoc est exprimendo diuersitatem, sunt diuersæ, concedo maiorem; cognitiones, quæ habent diuersum obiectum solum per acci-

cidens, exercitè, & realiter, sunt diuer-
 sæ, nego maiorem; distinguo eodem
 pacto minorem; & nego consequentiam.
 Dupliciter potest cognitio habere di-
 uersum obiectum: primo per se, signa-
 tè, & intentionaliter, ita vt exprimat,
 ac designet talem diuersitatem; hoc pa-
 cto cognitiones, quibus dico, *homo se-*
dens, homo ambulans, habent obiectum
 signatè diuersum, quia vna exprimit
 hominem vt sedentem, alia vt ambulā-
 tem. Secundo potest cognitio habere
 diuersum obiectum solum exercitè, &
 & ita vt non exprimat talem diuersitatē:
 e.g. cognitio qua dico, Petrus, si Petrus
 nunc ambulet, exprimit hominem reali-
 ter, & exercitè ambulantem; si Petrus
 sedeat, exprimit hominem exercitè, &
 realiter sedentem, adeoque exprimit
 obiectum exercitè, & realiter diuersū,
 & tamen quia non exprimit talem di-
 uersitatem, est eadem, seu Petrus am-
 bulet, seu sedeat. Iam in casu nostro
 cognitio affirmatiua vera, & cognitio
 affirmatiua falsa habent obiectum exer-
 citè, & realiter diuersum: e.g. cogni-
 tio, qua dico *Petrus viuit*, si est vera,
 habet pro obiecto Petrum exercitè, &
 realiter viuentem, si est falsa, habet pro
 obiecto Petrum exercitè, & realiter nō
 viuentem. Adhuc tamen hæc cognitio
 ha-

habet idem obiectum signatè , & intentionaliter , quia semper exprimit Petrus & prædicatum viuentis; ergo est eadem & ex eo, quod obiectum se habeat exercitè, sicut dicit cognitio , vel aliter , ac dicit cognitio , constituitur vera , vel falsa .

Ad probationem maioris , distinguo maiorem , cognitio dicens *Petrus nunc est currens* est vera, quia prædicatum idéficatur cum subiecto identitate purè metaphysica , ac necessaria , nego maiorem ; quia idéficatur , identitate etiam denominatiua , & accidentali concedo maiorem ; distinguo eodem pacto minorem ; & nego consequentiã .

Duplex est identitas . Prima est purè metaphysica , & necessaria , qualis affirmatur per multas propositiones necessariò veras , e. g. per hanc *homo est animal rationale*. Secunda est identitas denominatiua, quæ affirmatur per propositione de obiecto contingente , e. g. per hanc *Petrus est sedens* : neque enim affirmo solum quod Petrus sit idem cum se ipsè identitate metaphysica, sed etiam quod à sessione denominatur sedens, quod est identitas denominatiua & accidentalis cum possit Petrus esse sedens , vel non esse sedens . Hinc patet , quod homo idéficatur denominatiuè cum præ-

creato sedentis differt solum accidentaliter ab homine non identificato cum tali predicato , cum possit idem homo esse sedens , vel non esse sedens ; ergo cognitio affirmatiua vera dicens *homo est sedens* , habet obiectum solum accidentaliter diuersum à cognitione affirmatiua falsa dicente , *homo est sedens* ; & quia hoc obiectum est diuersum solum exercitè , & non signatè , cognitio est eadem .

Ad 5. Distinguo maiorem ; propria perfectio rei debet esse intrinseca rei , cum datur intrinsecè in radice communicante talem perfectionem , concedo ; cum non datur intrinsecè in radice communicante talem perfectionem , nego ; concedo minorem ; & distingo eodem pacto consequens . Dictum est conclusione tertia , quod obiectum est radix veritatis , quæ datur in cognitione ; ergo veritas datur in cognitione formaliter , eo pacto , quo datur in obiecto radicaliter . Quia igitur naturaliter futurum contingens non est verum vlla veritate , quæ sit intrinseca vlli obiecto creato , sed solum veritate , quæ datur in diuina præscientia , vt dicetur quæstione 61. ideò futurum contingens , quod est obiectum propositionis de futuro contingente , nō potest dare cognitioni veritatem forma-

Q

lem

lem intrinsecam; ergo sicut futurum contingens est verè futurum per denominationem à diuina præscientia, sic cognitio de futuro contingente est vera per denominationem à diuina præscientia. Alię veritates de præsentibus, & præteritis sicut dantur radicaliter in rerum natura, & non solum in diuina scientia, ita dantur formaliter intrinsecè in cognitione, & non per solam denominationem à diuina scientia. Ad primam confirmationem dico, quod actus voluntatis, cum est bonus, semper est bonus intrinsecè, quia semper iudicium rationis, quod est radix bonitatis in actu voluntatis, est illi præsens, adeoque potest communicare bonitatem intrinsecam. At actus intellectus potest esse de futuro contingente, quod non est præsens, neque in se, neque in aliquo sui; ergo tum non potest accipere intrinsecè perfectionem conformitatis ad obiectum. Ad secundam confirmationem dico, quod hæc cognitio *Petrus peccabit*, cum est vera, est perfectior non intrinsecè, sed extrinsecè per denominationem non ab ipso peccato, quod non est, sed à diuina præscientia, quæ est, & est extrinseca perfectio cognitionis sibi conformis. Patet autem, quod actus diuini possunt esse nostrum bonum,
vel

vel malum extrinsecum , eo pacto, quo
diuina dilectio est bonum extrinsecum
eius , qui diligitur , & diuinum odium
est malum extrinsecum peccatoris , qui
odio habetur ,

*Vtrum cognitio possit simul es-
se vera, & falsa, vel sal-
tem possit mutari de
vera in falsam .*

Questio LX.

Primo videtur , quod possit eadem
cognitio esse vera simul , & falsa
circa diuersa obiecta. Nam si eadem co-
gnitio esset simul cōformis vni obiecto ,
ac difformis alteri obiecto , esset simul
vera, & falsa circa talia obiecta; sed co-
gnitio , qua dico *Petrus currit* , & *Paulus*
sedet, si Petrus currat , & Paulus non
sedeat, est conformis vni , ac difformis
alteri ; ergo &c.

2. Videtur , quod etiam circa idem
obiectum cognitio possit esse simul vera
ac falsa . Petrus enim videat Paulum
cogitabundum , & dicat intra se *Paulus*
nunc affirmat verum ; Paulus è conuerso

Q 2 di-

dicat intra se, *Petrus affirmat falsum*; ista duo iudicia circa idem obiectum sunt vera simul, & falsa; ergo &c. Probatur antecedens; nam si iudicium Petri est verum, verum est quod affirmat; sed affirmat, quod iudicium Pauli est verum; ergo verum est iudicium Pauli affirmans falsum esse iudicium Petri; ergo verum est, quod iudicium Petri sit falsum; ergo iudicium Petri si est verum, simul est falsum, si est falsum simul est verum; nam si est falsum, falsum est, quod affirmat; sed affirmat iudicium Pauli esse verum; ergo falsum est, quod iudicium Pauli sit verum; sed iudicium Pauli affirmat falsum esse iudicium Petri; ergo falsum est, quod iudicium Petri sit falsum; ergo si est falsum est verum. Idem dic de iudicio Pauli, & idcirco tales propositiones dicuntur falsificare se ipsas.

3. Ut ex priscis Academicis certitudinem omnem negantibus argumentatur Tullius in Lucullo circa medium, dicat aliquis reflexè, *ego nunc dico falsum per hanc eandem cognitionem*; hæc cognitio esset vera simul, & falsa circa idem obiectum. Nam si est vera, est verum quod sit falsa, adeoque est falsa; si est falsa, est falsum quod sit falsa, adeoque est vera.

4. Vi-

4. Videtur ex opposito, quod non solum non possit eadem cognitio esse vera simul & falsa, sed non possit eadem mutari de vera in falsam, vt contra Sanctum Thomam, & penè omnes antiquos docent multi recentiores. Si enim aliqua cognitio posset mutari de vera in falsam, maximè opinio incerta de obiecto contingente, qua diceretur e. g. *Petrus nunc ludit*, quæ cognitio si dureret per aliquod spatium temporis, & in prima parte illius temporis Petrus ludat, in secunda cesset à lusu, in prima parte temporis erit vera, in secunda erit falsa; sed neque hæc cognitio, nec aliæ similes possunt mutari de veris in falsas; ergo &c. Minor probatur, quia si hæc cognitio affirmat, quod Petrus ludit pro toto tempore, quo durat, semper est falsa, quia semper est falsum, quod Petrus ludat toto tempore, quo durat talis cognitio; si affirmat, quod ludit in aliqua parte temporis, quo durat cognitio, non determinando talem partem, semper est vera, quia semper est verum, quod Petrus ludit in aliqua parte temporis, quo durat cognitio; si dicat, quod ludit pro aliquat parte temporis determinata, si ludit in tali parte, semper est vera, si non ludit, semper est falsa; ergo non mutatur de

Q 3 vera

vera in falsam . Neque dicas , quod affirmat Petrum ludere eo instanti , quod de facto præsens est cognitioni , nam cum semper diuersum instans præsens sit cognitioni , semper affirmat , quod ludit diuerso instanti ; ergo semper affirmat diuersum obiectum ; aliud enim obiectum est quod Petrus ludat instanti A , aliud quod ludat instanti B . sed cognitio affirmans diuersum obiectum non est eadem , sed diuersa ; ergo non potest eadem cognitio mutari de vera in falsam . Confirmatur , quia cognitio dicēs , *Petrus nunc ludit* , cognoscit intuitiue præsens nunc , seu instans cognoscentis , eique affirmat coexistere lusum Petri ; sed cognitio intuitiua mutatur , mutato obiecto intuitiue cognito ; ergo talis cognitio mutatur singulis instantibus .

5. Si posset cognitio dicens *Petrus nunc ludit* , durare pluribus instantibus , ita vt in vno esset vera , in alio esset falsa , posset etiam cognitio dicens , *Petrus sic ludit* replicari in pluribus locis , ita vt in vno esset vera , eo quod Petrus ibi luderet , in alio esset falsa , eo quod ibi non luderet , quod est absurdum .

6. Non potest idem actus voluntatis liquando esse bonus , & honestus , aliquan-

quando malus , & peccaminosus ; ergo &c.

Respondeo duas examinandas esse quæstiones . Prima est , vtrum possit eadem cognitio eodem tempore esse vera simul , & falsa circa idem obiectum , vel circa diuersa obiecta . Secunda est , vtrum saltem possit esse vera , & falsa pro diuerso tempore , ità vt sicut idem homo qui nunc est sanus , paulo post est infirmus , sic cognitio , quæ nunc est vera , possit esse falsa .

Dico primo , resoluendo primam , quæstionem : non potest eadem cognitio esse simul vera , & falsa circa idem , neque circa diuersa obiecta . Prima pars probatur euidenter , quia ex eo , quod obiectum sit , vel non sit , cognitio est vera , vel falsa : exem. gr. cognitio dicens *Petrus currit* est vera , eo quod Petrus currat , est falsa , eo quod Petrus non currat ; sed non potest idem obiectum simul esse , & non esse , exem. gr. non potest simul currere , & non currere ; ergo non potest cognitio circa idem obiectum esse vera simul & falsa . Simili argumento probatur , quod non potest iudicium nec esse verum , nec falsum , quia obiectum non potest nec esse , nec non esse ; sed si obiectum sit ,

cognitio affirmatiua est vera, negatiua falsa, si non sit, è conuersio; ergo implicat, quod cognitio siue affirmatiua siue negatiua nec sit vera, nec falsa.

Secunda pars probatur, quia est axioma commune traditum ab Aristotele, & sancto Dionysio: Bonum ex integra causa, malum ex vnius defectu; exempli gratia. ut aliquis sit sanus, debet habere omnes omnino humores bene temperatos, & carere quolibet morbo; eo enim ipso, quod habeat vel vnicum humorem non debite temperatum alijs, & unico laboret morbo, non est sanus, sed ægrotus; ut aliquis sit simpliciter bonus, debet carere omni peccato, si vel vnicum habeat peccatum mortale, non est bonus, sed malus: idem dic de pulchritudine &c; sed veritas est bonum, falsitas est malum cognitionis; ergo ut cognitio sit simpliciter vera, non debet habere vllam falsitatem, si vel vnicum obiectum falsum affirmet, est simpliciter falsa, licet possit dici vera secundum quid circa determinatum obiectum, eo facto, quo qui simpliciter est ægrotus, potest esse sanus secundum quid, eo quod non laboret aliquo morbo determinato.

Hinc colligitur solutio quaestionis, an veritas consistat in indiuisibili, vel suscipiat

sciapiat magis , & minus . Dico , quod consistit in indiuisibili , inquantum vt cognitio sit simpliciter vera , nihil debet dicere falsum . An verò ex cognitionibus veris vna possit dici verior alia , est quæstio de nomine . Certum est , quod potest vna cognitio cognoscere plures veritates , quam alia , & sic esse verior extensiuè . Certum est etiam , quod potest vna cognitio esse magis determinata ad dicendum verum , quam alia , & sic esse verior etiam intensiuè : quibus positis non remanet alia quæstio , quam de nomine .

Dico secundo , resoluendo secundam quæstionem : probabilius est posse eandem numero cognitionem mutari de vera in falsam .

Probatur primo ex Aristotele in prædicamentis capite de substantia ; eadem autem oratio inquit , vera & falsa videtur esse , veluti si vera sit oratio , sedere quempiam , eo surgente eadem falsa erit . Similiter de opinione : si quis verum putet aliquem sedere , surgente ipso falsum putabit , eandem de ipso opinionem habens . Et licet Aduersarij respondeant Aristotelem dare solum , sed non concedere ex propria sententia , quod possit eadem opinio mutari de vera in falsam , tamen sanctus Thomas prima parte quæst. 15

art. 13. ad tertium, & alibi putat Aristotelem id docere ex propria sententia. Cum enim retulisset quamdam opinionem Nominalium, sic argumentatur, *sequeretur, quod propositio, quæ semel est vera, esset semper vera, quod est contra Philosophum, qui dicit, quod hæc oratio, Socrates sedet, vera est eo sedente, & eadem falsa est eo surgente.* Idem docent penè omnes auctores antiqui, & etiam Suarius disput. 7. metaph. sect. 2. num. 9. & 10. Hinc rejicitur explicatio, qua dicunt S. Thomam, & antiquos dum asserunt posse eandem opinionem de vera mutari in falsam, loqui de opinione, quæ sit eadem moraliter, licet physicè sit diuersa. Manifestum est enim, quod sanctus Thomas, & alij auctores in eo sensu asserunt opinionem posse de vera mutari in falsam, in quo docet id Aristoteles, quem citant ut auctorem huius sententiæ; sed Aristoteles euidenter loquitur de opinione eadem non solum moraliter, sed physicè, ut patet ex verbis, & contextu: ex verbis, quia dicit *oratio quidem & opinio ipsa quidem immobilis perseverat;* ex contextu verò, quia cum dixisset proprium substantiæ esse, quod cum eadem sit numero, est contrariorum susceptiva; affert instantiam in contrarium, quod etiam eadem opinio

cum

cum possit modo esse vera, modò falsa, est susceptiua contrariorum, quæ instantia non esset ad rem, si loqueretur de opinione eadem solum moraliter; ergo sanctus Thomas, & omnes antiqui loquuntur de opinione, quæ sit eadem non solum moraliter, sed physicè.

Secundo probatur ratione: si cognitio dicens *Petrus nunc ludit* posset eadem numero remanere, Petro cessante à lusu, mutari posset de vera in falsum; sed potest eadem remanere; ergo &c. Minor probatur; si talis cognitio cognosceret præsens nunc solum per accidens, non autem intuitiue, & per se, posset eadem remanere; non enim mutatur cognitio, mutato obiecto cognito solum per accidens, vt dictum est quæst. 59. ad quartum; sed cognoscit præsens nunc solum per accidens; ergo &c. Probatur minor; illud solum per se cognoscit cognitio dicens *nunc*, de quo solum certificatur cognoscens nunc; sed cognoscens ego *nunc existo* solum certificatur de nunc præsentē tali cognitioni, quodcumque illud sit, non autem discernit, quod sit tale nunc; ergo &c. Probatur minor; quando quis euigilat ex somno, ac dicit *nunc euigilaui*, non certificatur, vtrum illud sit nunc mediæ noctis, vel nunc matutinum, imò si dormisset multis an-

nis, vt dicitur de septem dormientibus, confunderet præsens nunc cum nunc praterito multis annis ante; ergo qui dicit, *nunc*, se habet sicut qui dicit *homo existens in foro*; sicut enim hic per se cognoscit solum hominem existentem in foro, per accidens verò cognoscit hunc hominem potius, quam alium, si potius hic homo, quam alius existat in foro, sic ille, qui dicit præcisè *nunc*, per se cognoscit solum instans, quo de facto durat talis cognitio, quodcumque illud sit, per accidens autem cognoscit potius hoc, quam illud instans, eo quod cognitio de facto duret potius hoc, quam illo instanti. Confirmatur, quia cognitio intuitiua durationis deberet deferuire ad distinguendam speciem talis durationis; sed non distinguimus speciem durationis: qui enim cuigilat non discernit, vtrum sit duratio huius, vel illius horæ; &c.

Ad 1. Dictum est, quod etiam circa diuersa obiecta non potest eadem cognitio esse vera simul, & falsa, quia bonum ex integra causa.

Ad 2. Nego, quod allata iudicia sint vera simul, & falsa, & dico, quod vtrumque ita est falsum, vt nullo pacto sit verum. Ratio est, quia iudicium semper affirmat aliquod obiectum, & aliquam
veri-

veritatem fundamentalem distinctam ab ipso iudicio , vt docet , & probat sanctus Thomas tertio contrà gentes , cap. 27. & alibi; ergo cum Petrus dicit, *Paulus affirmat verum* , sensus est, Paulus habet cognitionem veram veritate fundamentali distincta ab hac ipsa mea cognitione ; & quia cognitio Pauli dicentis : *Petrus affirmat falsum* , non habet obiectum affirmatum distinctum à veritate , vel falsitate cognitionis , quam habet Petrus , ideò cognitio Petri est falsa , & etiam cognitio Pauli est falsa ex eadem ratione . Neque ex eo quod sit falsa sequitur , quod sit vera , quia non sequitur , quod detur veritas fundamentali affirmata distincta à tali cognitione ; hæc autem veritas requireretur , vt esset vera . Hinc colligitur , quod etiam vterque diceret de altero , quod cogita verum , vterque haberet cognitionem falsam , quia vterque affirmaret dari veritatem fundamentalem , quæ non daretur .

Ad 3. Dico talem cognitionem esse impossibilem , tum quia non habere obiectum fundamentale distinctum à se tum quia non potest intellectus eodem tempore affirmare aliquod obiectum , & simul affirmare cognitionem præsentem qua illud affirmat, esse falsam : eo enim ipso

ipso sibi contradiceret : nam affirmando obiectum , diceret illud esse verum , affirmando falsitatem cognitionis , diceret idem esse falsum .

Ad 4. Mutato obiecto, mutatur cognitio ; sed cognitio dicens *Petros nunc ludit* , semper mutat obiectum , cum affirmet lusum pro diuerso iustanti ; ergo &c. Distinguo maiorem ; mutato obiecto affirmato per se , & signatè, mutatur cognitio , concedo maiorem ; mutato obiecto affirmato solum per accidens, & exercitè, mutatur cognitio, nego maiorem ; distinguo eodem pacto minorem ; & nego consequentiam . Cùm cognitio mutat obiectum solum exercitè , potest eadem remanere, vt dictum est q. 59. ad quartum , & vt etiam aduersarij faterentur ; sed cognitio dicens *Petrus nunc ludit* affirmat lusum pro diuerso instanti solum exercitè , & per accidens , vt dictum est in probatione secundæ conclusionis ; ergo potest eadem remanere , ità vt ex vera mutetur in falsam , vel è conuerso .

Ad 5. Si cognitio dicens , *Petrus hic ludit* , replicaretur , ità vt affirmaret exercitè , quod Petrus ludit in duplici loco , eo ipso esset simpliciter falsa, quia cognitio pro aliquo tempore sit vera , debet esse verum totum id , quod
affir-

affirmat etiam exercitè , vt dictum est
conclusionè prima ; sed tum non esset
verum totum id , quod affirmat etiam
exercitè ; ergo ità esset falsa , vt non es-
set vera . At vt cognitio sit vera vno tem-
pore , non requiritur , vt alio tempore
fuerit vera , sicut vt homo vno tempore
sit bonus , vel sanus , non requiritur , vt
alio tempore non fuerit malus , vel
agrotus .

Ad 6. Concedo antecedens , & nego
consequentiam . Vt enim dictum est
quæstione 59. ad primum , bonitas ,
& malitia moralis conuenit necessariò
omnibus actibus voluntatis , qui sunt
boni , vel mali ; veritas autem , & fal-
tas conuenit solum contingenter multis
actibus intellectus ; ergo aliqui actus in-
tellectus contingenter veri possunt mu-
tari in falsos .

*Virum de futuris contingentibus
detur naturaliter determinata
veritas in rerum natura , vel
solum in diuina prescientia .
Quæstio LXI.*

Videtur vera sententia Tullij , & alio-
rum antiquorum , quod neque in re-
rum

rum natura, neque in Deo detur determinata veritas de futuris contingentibus, adeoque quod neque à Deo possint certò præsciri, antequam sint; i. quia si daretur determinata veritas de futuris contingentibus, exem. gr. de peccato crastino Petri, non essent contingentia, sed necessaria, adeoque tolleretur liberum arbitrium; ergo &c. Probatur sequela, quia quod ex aliquo antecedente sequitur necessario, ita ut non possit non sequi, est necessarium; sed si nunc daretur hæc veritas determinata *Petrus cras peccabit*, & sciretur certo à Deo, ex tali veritate, ac diuina scientia antecedente sequeretur, quod Petrus cras peccaret, ita ut non posset non peccare; implicat enim, ut Deo sciēte Petrum peccaturum, Petrus non peccet, cum diuina scientia sit infallibilis; ergo peccatum Petri non esset contingens, & liberum, sed necessarium.

2. Tum causa operatur necessario, & non liberè, cum non potest impedire suum effectum; exem. gr. si Petrus ita peccaret, ut non posset impedire suum peccatum, necessariò, & non liberè peccaret; sed si daretur scientia certa, & determinata veritas de peccato Petri, antequam fiat; Petrus non posset impedire suum peccatum, cum non posset im-

pedire

pedire aliquid necessario connexum cū peccato, illudque trahēs essentialiter, eo pacto, quo cum quis non potest impedire illuminationem, quæ trahit essentialiter lucem, non potest impedire lucem; sed non posset impedire diuinam scientiam, quæ trahit essentialiter peccatum; ergo &c. Probatur minor: nihil potest impedire aliquid, quod præcessit tempore, vel æternitate; non enim datur potentia ad præteritum, vt docet Aristoteles approbans dictum Poetæ, *id solum negatum est Dijs, vt factum infernum reddant*; sed diuina scientia præcessit æternitate peccatum Petri, diuina reuelatio de peccato S. Petri, præcessit tempore eius negationem; ergo &c.

3. Illud, cuius datur veritas determinata, potest sciri saltem à Deo, cui nulla veritas est ignota; sed futurum cōtingēs, e.g. peccatū crastinū Petri nec à Deo potest sciri; ergo &c. Probatur minor, quia si posset sciri, vel posset sciri in seipso, vel in causa; non potest sciri in seipso, quia in se ipso nihil est: neque potest sciri in causa, quia causa est indeterminata ad peccandum, vel non peccandum; ergo non potest in causa certo sciri, quod potius peccatum sit futurum, quam non futurum. Confirmatur, quia hæc est ratio, cur nulla creatura

tura possit scire futurum contingens, neque in se ipso, neque in causa; sed hæc ratio valet etiam de Deo; ergo &c.

4. Videtur ex opposito, quod non solum detur in diuina præscientia determinata veritas futuri contingentis, sed etiam in rerum natura. Sicut enim futurum non est, sed erit, sic præteritum non ne fuit, sed fuit; sed datur determinata veritas præteritorum contingentium per quam possunt sciri certò, saltem ab Angelis; ergo etiam futurorum.

5 Sicut illa propositio, *Petrus peccauit*, etiam seclusa diuina scientia est vera nunc per peccatum Petri, quod non est, sed fuit, sic hæc propositio *Petrus peccabit*, etiam seclusa diuina scientia est vera nunc per peccatum Petri, quod non est, sed erit; ergo &c.

Respondeo duplex esse futurum, necessarium, & contingens. Futurum necessarium est, quod procedit ex causis naturaliter determinatis ad vnam partem contradictionis, & non indifferentibus ad ponendam vtramlibet; ex. gr. quod sol cras oriatur, quod eclipsetur suo tempore, quod fiant æquinoctia, solstitia &c. sunt futura necessaria, quia causæ sunt naturaliter determinatæ ad ponendam vnam partem contradictionis, & non sunt indifferentes ad vtramlibet

libet ; exem. gr. sol est determinatus ad hoc , vt cras oriatur , & non potest non oriri . Futurum contingens est , quod procedit ex causis indifferentibus ad vtramlibet partem contradictionis, & potentibus illud ponere , vel non ponere , prout libuerit , exem gr. quod Petrus cras peccet est futurum contingens, quia Petrus est indifferens ad peccandum, vel non peccandum , prout libuerit . Certum est , quod de futuris necessarijs datur determinata veritas , etiam in rerum natura , & in causis creatis . Ratio est , quia determinatio ad hoc , vt sol cras oriatur , vt suo tempore fiant plenilunia &c. est determinata veritas, quod sol cras oriatur &c; sed in rerum natura , & in causis creatis datur determinatio ad hoc , vt sol cras oriatur &c; ergo &c. Duplex igitur remanet quaestio circa futura contingentia . Prima est , an detur eorum determinata veritas in Diuina praescientia . Secunda an detur eorum determinata veritas extra Deum in rerum natura .

Dico primo : datur in Diuina praescientia determinata veritas futurorum contingentium , & potest etiam supernaturaliter dari in diuina reuelatione . Conclusio est de fide , & constat ex tota sacra Scriptura , quae plena est praedictio-

ctionibus futurorum contingentium ; sed Deus non potuisset ea reuelare, nisi ea sciuiſſet per ſcientiam determinatè veram , & inſallibilẽ ; reuelationes etiam diuinæ ſunt determinatè veræ , & inſallibiles ; ergo &c.

Ratione probatur primo , quia intellectus diuinus vtpotè perfectiſſimus eſt intellectuius omnis intelligibilis ; ſed veritates contingentes ſunt intelligibiles ; ergo Deus intelligit , & ſcit etiam veritates contingentes ; ſed ſi illas ſcit , ab æterno ſcit, nam diuina ſcientia identificatur cum diuina æternitate , adeoque eſt æterna, & non incipit in tempore ; ergo Deus ſcit omnem veritatem contingentem ab æterno . Confirmatur, quia ſi Deus non ſciuiſſet ab æterno futura contingentia in tempore , exem. gr. peccata hominum , nunquam illa ſciret. repugnat enim , quod de nouo acquirat vllam ſcientiam ; ſed eſt absurdum, quod nunquam ſciat: alioquin contingentia ſcibilia à nobis , non eſſent ſcibilia à Deo , à quo oritur omnis ſcientia ; præterea non poſſet nos præmiari , vel punire pro actibus bonis , & malis , quos neſciret , & ſic tolleretur prouidentia rerum humanarum ; ergo Deus ab æterno ſcit futura contingentia .

Secundo probatur concluſio , & ſimul

mul affertur ratio , propter quam solus
diuinus intellectus possit videre futura
contingentia in se ipsis, intellectus crea-
tus non possit . Omnis potentia cogno-
scitiua potest immediatè certificari de
suo obiecto coexistente præsenti nunc,
quo durat talis potentia , & eius actus ;
exem.gr. oculus nunc existens potest im-
mediatè videre albedinem nunc existi-
tem , quia albedo nunc existens coexi-
stit præsenti nunc oculi , & visionis ; at
oculus non potest nunc videre albedi-
nem , quæ cras existet, vel quæ heri ex-
titit , quia albedo , quæ cras existet, vel
heri extitit, non coexistit præsenti nunc
oculi , sed cras coexistet , atque heri
coextitit , ideoque potuit heri videri ,
& poterit videri cras , non potest videri
hodie ; sed omnia præterita , futura ,
& præsentia coexistunt præsenti nunc ,
quo durat diuinus intellectus, & qualibet
eius cognitio ; è conuerso sola præ-
sentia coexistunt præsenti nunc , quo
durat intellectus , & cognitio creata ;
ergo diuinus intellectus potest nunc , &
semper videre in se ipsis omnia præte-
rita , futura , & præsentia , intellectus
creatus potest videre sola præsentia, non
autem præterita , neque futura . Minor
probatur , quia præsens nunc , quo du-
rat modo, & semper diuinus intellectus,
est

est æternitas indiuisibilis , & interminata , non habens principium , neque finem , cuius nulla pars ita præcessit , ut iam non sit amplius , nulla ita expectatur , ut adhuc non aduenerit ; sed tota simul manet ; sed omnia coexistunt æternitati interminatæ , ac semper manenti ; ergo &c. Probatur minor , quia illud coexistit alicui , quod existit , quando est illud ; sed omnia existentia pro qualibet differentia temporis existunt , quando est æternitas ; ergo coexistunt æternitati ; ergo coexistunt præsentì nunc , quo durat diuinus intellectus , & eius cognitio ; ergo possunt à diuino intellectu videri . E conuerso præsens nunc intellectus creati immediatè ante non fuit , & immediatè post non erit ; ergo quæ ante erant non coexisterant præsentì nunc intellectus creati , qui tunc non erat , quæ post erunt , non coexistent ergo præterita , & futura non possunt nunc videri ab intellectu creato .

Hinc colligitur , quod respectu Dei nihil est præteritum , aut futurum , sed solum præsens inadæquatè . Ratio est , quia præteritum respectu alicuius est , quod fuit , antequam esset præsens nunc , quo illud durat ; futurum est , quod erit , quando iam amplius non erit præsens nunc illius ; sed præsens nunc Dei semper

per est ; ergo respectu Dei nihil est præteritum , neque futurum , sed omnia sunt præsentia . At respectu nunc creati quædam sunt præsentia , quia sunt , quando illud est ; quædam præterita , quia fuerunt , antequam illud esset ; quædam futura , quia erunt , quando illud amplius non erit . Confirmatur , quia sicut omnia sunt præsentia diuinæ immensitati , per quam Deus occupat omnia loca , & nihil potest ab illa distare ; sic omnia sunt præsentia diuinæ eternitati indiuisibili , per quam Deus occupat omnia tempora ; ergo sicut Deus videt varia loca creata distare inter se , & alia esse suprâ , alia infrâ , sed nullum locum videt distare à sua immensitate , sic respectu illius esse suprâ , vel infrâ , ante , vel retrò , dextrorsum , vel sinistrorsum ; sic Deus videt varia tempora distare inter se , ità vt vnum sit prius , hoc est antequam sit aliud tempus , aliud posterius , hoc est quando non erit amplius aliud tempus , sed videt nullum tempus distare à semper præsentem nunc diuinæ æternitatis , sed omnia tempora esse illi præsentia , hoc est existentia , quando illud existit . Addidi tempora omnia esse præsentia diuinæ eternitati inæquatè ; sicut omnia loca sunt præsentia diuinæ immensitati inadæquatè . Nam ità

itâ loca sunt ubi est diuina immensitas, ut non sint ubicumque est diuina immensitas: similiter itâ tempora sunt quando est nunc diuinę eternitatis, ut non sint, quodcumque est diuina eternitas. Hinc est, ut aliud sit coexistere diuinę eternitati, aliud illi coexistere simpliciter ab eterno. Coexistere simpliciter ab eterno est coexistere per existentiam, quę sit intrinsecè eterna, itâ ut nunquā inceperit, quod nulli creaturæ competit, ideoque licet omnis creatura coexistat diuinę eternitati, nulla coexistat illi simpliciter ab eterno. Tota hæc doctrina desumpta est ex sancto Thoma, prima parte, quæst. 14 art 13. nec Aristoteles contradicit, qui primo perihemenias dum negat dari determinatam veritatem futurorum contingentium, interpretandus est, ut neget illam dari in rerum natura, non autem in Deo.

Dico secundo cum Aristotele: de futuris contingentibus non datur naturaliter extra Deum in natura creata veritas determinata, sed solum indeterminata, ideoque licet propositiones naturales de futuris contingentibus sint determinatè verę, non sunt verę per veritatem, quę sit ipsis intrinseca, vel ita extrinseca, ut detur in natura creata, sed per veritatem, quę datui in sola diuina præscientia.

Pro-

Probatur , quia hæc veritas determinata , *Petrus cras peccabit* est essentialiter connexa cum peccato crastino Petri: repugnat enim nunc esse verum, quod Petrus cras peccabit , & quod Petrus non peccet ; sed nihil datur in rerum natura essentialiter connexum cum peccato crastino Petri, vel cum alijs futuris contingentibus; ergo &c. Probatur minor , quia vel hoc connexum cum peccato crastino Petri est causa peccati, vel eius effectus , & relatio consequens ad crastinum peccatum ; vel aliquid disparatum , quod neque sit causa , neque effectus ; non est causa peccati, quia omnes causæ peccati possunt peccatum ponere , vel non ponere , prout libuerit, adeoque non sunt necessariò connexæ cum peccato; non est effectus, quia nullus effectus potest præcedere suam causam , eo pacto , quo nullus hodiè potest dari effectus pluviæ crastinæ , & ex eadem ratione non est relatio præsens ad peccatum crastinum ; non est aliquid disparatum , quia quod est disparatum , & impertinenter se habens ad peccatum non est essentialiter connexum cum illo; ergo &c. Neque dicas , quod hæc veritas determinata , *Petrus peccabit*, non est aliquid hodie existens connexum cum peccato crastino , sed est ipsum pecca-

tum crastinum, quod hodiè verificat hanc propositionem, *Petrus peccabit*. Nam contrà primo, quia peccatum Petri hodiè non est; sed hæc veritas determinata *Petrus peccabit* non est aliud, quam peccatum crastinum Petri; ergo hæc veritas hodie non est; ergo hodiè non datur hæc veritas in rerum natura, sed solum in scientia Dei, vel si datur hodiè, distinguitur à peccato crastino, quod hodie non datur, & est aliquid connexum cum peccato crastino. Secundo, ex dictis quæstione 47. & 49. alius mundus qui non est, sed potest esse, distinguitur à suo non esse, & à sua possibilitate, quæ sunt; ergo etià peccatū crastinū, quod nō est, sed erit, distinguitur à sua futuritione, per quā nūc denominatur futurū. De hac futuritione, quæ nūc est, quærimus, vtrum sit aliquid in Deo, vel extrà Deum, & dicimus quod naturaliter non datur nisi in Deo, ideoque in solo Deo datur determinata veritas futurorum contingentium, in rerum natura datur veritas indeterminata, per quam verificatur, quod Petrus, vel peccabit, vel non peccabit; hæc autem veritas est necessitas, & determinatio causarum creatarum ad alterutrum. Potest tamen supernaturaliter extrà Deum dari aliquid necessariò cōnexum cum futuris contingentibus, eo

paçto , quo dantur de facto diuinæ re-
uelationes necessariò connexæ cum pec-
catis futuris Antichristi , ideoque dari
potest supernaturaliter extra Deum de-
terminata veritas futurorũ cõtingetiũ.

Colligitur stultè astrologos iudicia-
rios quærerere scientiã certã futurorũ cõ-
tingetiũ in syderibus, vel in vlla re natu-
rali, cũ neque in syderibus, neque in vlla
re naturali existat determinata veritas
futurorum , ideoque naturaliter sciri
nequeant nisi à Deo. Quis enim nouit
sensum Domini ? vel consiliarius eius
fuit ? Possunt tamen sciri ab eo , cui
Deus supernaturaliter reuelauerit. Con-
firmatur , quia vel quærun talem scien-
tiam in causis, & cum causæ non sint de-
terminatæ ad hoc , vt futura contingen-
tia ponant potius , quam non ponant ,
non potest in ijs haberi scientia certa ,
quod determinatè ponent ; vel quærun t
in signis , existimantes , quod Deus in
syderibus , arcanis quibusdam characte-
ribus descripserit futura contingentia ;
& contra est primo , quia Deus natura-
liter non operatur ex scientiã futurorũ,
vt dictum est quæst. 59. conc. 2; ergo ex
præuisione eorum , quæ ego sum liberè
facturus , non dedit Coelo , & syderi-
bus talem dispositionem . Secundo con-
trà est , quia si in dispositione syderum

R 2 datur

datur certitudo, quod Petrus sit liberè electurus militiam, vel Petrus potest impedire talem dispositionem, & certitudinem, & est absurdum, quod Petrus non eligendo militiam potuerit facere, vt sydera aliter disponderentur, quam sint disposita de facto; vel non potest impedire, & tollitur libertas, quia datur necessitas inimpedibilis, vt Petrus eligat militiam. Tertio contrà est, quia peto, vnde colligant Astrologi, quod Deus in syderibus describeret euentus hominum liberè futuros? Vel id colligunt ex] ratione naturali, & contrà est, quia ratio naturalis pugnat in oppositum; ostendit enim, quod sicut pluuia futura anno sequente non potest esse ratio, cur hoc anno flores habuerint talem dispositionem in pratis, sic euentus liberè futuri non possunt esse ratio, cur ab initio mundi sydera habuerint talem dispositionem in Cœlo; prætereà ostendunt, quod euentus irregulares non possunt certa lege respondere regulatissimis motibus Cœlorum, ac syderum. Vel id colligunt ex diuina reuelatione, & etiam scripturæ pugnant in oppositum. Deus enim in signum suę diuinitatis affert, quod possit futura contingentia prædicere, cum demones loquentes per idola, & ariolos ethnicorum

non

non possint ; sed si in cœlo , & syderibus essent scripta futura contingentia , etiam demones per idola possent illa prædicere ; ergo &c. Vel colligunt ex inductione , & experientia ostendit prædictiones Astrologorū ferè semper esse falsas ; ergo quando sunt veræ , casualiter sunt veræ , eo pacto , quo si futura contingentia temerè prædicantur , & sine vlla arte , aliquando casualiter continget , vt euentus respondeat prædictioni . Cognitio igitur certa futurorum contingentium haberi non potest sine reuelatione diuina , non solum ex defectu nostri intellectus , sed etiam ex defectu scibilitatis naturalis obiecti , cum non detur in natura creata determinata scibilitas ipsorum . Ideò in prædictionibus Astrologorum incurritur falsitas , non solum ex defectu Astrologorum non benè tenentium artem , sed ex defectu ipsius astrologiæ , quæ est fallax , & omninò falsa , inquantum promittit certitudinem , & infallibilitatem prædictionum . Non tamen negatur posse haberi aliquam cognitionem probabilem futurorum contingentium , non tam ex dispositione cœli , & syderum , quam ex dispositione causarum liberarum , & politicarum , eo pacto , quo multi probabiliter conijciunt , an aliquis sit euehē-

us, vel nō euehēdus ad aliquā dignitatē.

Ad 1. Nego sequelam ; ad probatōnem, distinguo maiorem ; quod sequitur itā, vt non possit non sequi ex aliquo antecedente tempore, vel æternitate, sed impedibili, adeoque simpliciter consequente, est necessarium, nego maiorem ; si sit inimpedibile, atque adeo simpliciter antecedens, concedo maiorem ; distinguo eodem pacto minorem ; & nego consequentiam. Duplex est necessitas, vt innuit Aristoteles propē finem primi perihermenias : antecedens, siuē inimpedibilis, & consequens, siuē impedibilis. Necessitas cōsequēs est necessitas impedibilis à libero arbitrio, atque adeo cōsequens aliquo pacto liberam determinationē ; & hęc non tollit, sed supponit libertatē. Ex g. cū ego sedeo, habeo necessitatē nō ambulādi. Sessio enim est necessitas non ambulandi, quando sedeo, cum non possit dari simul sessio, & ambulatio ; sed sessio est necessitas solum consequens, quia ego liberē sedeo, & possum non habere sessionem, quæ est necessitas non ambulandi, sed habere oppositam ambulationem. Secunda est necessitas antecedens, & inimpedibilis à libero arbitrio, & hęc tollit libertatem. Ex. gr. homo carens alis habet necessitatem non volandi, & hęc necessitas est ante-

antecedens, & inimpedibilis ab homine, cum non sit in potestate hominis habere alas aptas ad volandum. In casu nostro ex scientia, quam Deus habet de peccato crastino Petri, sequitur necessariò, quod Petrus cras peccet, sed hæc necessitas est impedibilis à Petro, atque adeò consequens. Nam Petrus non peccando potest facere, ut Deus ab eterno non habuerit scientiam de tali peccato, sed de carentia peccati. Deus enim ideò scit Petrum peccare, quia Petrus peccat potens non peccare; ergo Petrus non peccando potest facere, ut Deus non sciat, quod peccat, sed sciat oppositum, quod nimirum abstinet libere à peccato. In idem recidit distinctio de sensu composito, & diuiso legitimè applicata. Posita enim scientia de meo peccato, datur in me necessitas peccandi in sensu composito cum tali scientia, quia posito, quod detur scientia de peccato, non possum simul cum tali scientia coniungere negationem peccati; ac non datur necessitas in sensu diuiso à tali scientia, quia datur in me potestas non peccandi, & non peccando impediendi ne detur, aut data fuerit scientia peccati.

Ad 2. Nego minorem; ad probationem, nego similiter minorem: ad pro-

R 4 batio-

bationem distinguo maiorem; nihil potest impedire aliquid, quod præcessit æternitate, si totum, & totaliter sit præsens, nego maiorem; si non sit præsens, concedo maiorem; distinguo eodem pacto minorem. & nego consequentiam. Licet scientia Dei præcesserit æternitate peccatum meum, adhuc tota, & totaliter est præsens peccato meo secundum totam suam durationem, ideoque ego non peccando possum impedire talem scientiam, sicut possum impedire alias cognitiones præsentis de meo peccato. Addo, quod liberum arbitrium non potest impedire immediatè scientiã, sed suum actum liberum, qui supponitur obiectivè à scientia, & sic potest immediatè impedire scientiam. Ad aliam propositionem: nihil potest impedire id, quod tempore præcessit, distinguo; non potest impedire immediatè, transeat; non potest mediatè, & impediendo aliquid præsens, à quo pendeat illud præteritum, nego. Impediendo diuinam scientiam præsentem de peccato, possum impedire præteritam revelationem eiusdem, quæ determinatur, ac pendet à diuina scientia sibi præsentem. Aristoteles dum dixit nō dari potentiam ad præteritum, intelligendus est, quod non datur potentia ad præteritum ex suppositione, quod sit

fit præteritum , & in sensu composito est hoc , quod sit præteritum ; datur tamen potentia impediendi suppositionem, quod sit præteritum . Præterea non datur potentia immediata ad præteritum , quod simul non sit præsens, ut explicatum est.

Ad 3. Concedo maiorem , & nego minorem ; ad probationem , dico cum sancto Thomap.p. quæst. 14. artic. 9. in c. quod Deus cognoscit futura contingentia, non in causis , quæ non sunt determinatæ , sed in seipsis . Dum opponitur : futurum contingens in se ipso nihil est ; ergo ; distinguo , futurum contingens in se ipso nihil est in nunc æternitatis , nego ; nihil est in nunc creaturarum, concedo ; & nego consequentiam . Ideò ego non possum nunc videre peccatum crastinum Petri , quia peccatum crastinū nihil est in meo præsentis nunc , cum non existat , quando est hoc nunc ; sed peccatum crastinum Petri existit in nūc infinito diuinæ æternitatis ; ergo potest à Deo nunc, & semper videri ut præsens suo nunc , eo pacto , quo ego possum nunc videre quod existit in meo nunc præsentis , ut fusius explicatum est in 2. probatione 1. concl.

Ad 4. Disparitas inter præteritum , & futurum est , quod præteritum remanet in rerum natura in aliquo effectu

fui, qui est determinata veritas præteriti; at futurum non datur in ullo effectu sui extrâ Deum, sed solim in diuina scientia, vt dictum est concl. 2.

Ad 5. Concedo, quod hæc propositio *Petrus peccauit*, etiam seclusa diuina scientia, nunc est vera, non per peccatum præteritum, quod non est, sed fuit, sed per aliquid præsens relictum à peccato, & essentialiter connexum cum tali peccato; sed seclusa diuina scientia, nihil datur essentialiter connexum cum peccato futuro, vt dictum est conclusione secunda; ergò seclusa diuina scientia, propositio, qua dico, *Petrus peccabit*, non est nunc determinatè vera.

Q V A E S T I O N E S

*In libros priorum, & posteriorum, de
syllogismo, demonstratione,
& scientia.*

Ordo disputandorum.

Post duos libros perihermenias subiungit Aristoteles quatuor libros de analysi, seu de resolutione. Resolutio ex dictis questione decima septima est progressus, quo proposita conclusio-
ne

ne progredimur ad inuestiganda principia , quibus probatur . Et quia Aristoteles in his libris inuestigat principia , quibus probari possit quęlibet conclusio, ideo vocat illos analyticos , seu resolutorios . Duplex est resolutio , formalis, & materialis . Formalis est inuestigatio principiorum , ex quibus necessario sequatur conclusio , præscindendo ab hoc , quod sit in materia vera , vel falsa , certa , vel incerta : & hanc resolutionem , vocat Aristoteles priorem , ac de ea agit in libris priorum . Quærit enim principia , ex quibus conclusio inferatur necessario , præscindendo à veritate , & falsitate , & attendendo solam necessitatem illationis ex forma , hoc est ex dispositione præmissarum , ac terminorum : & quia dispositio præmissarum , ac terminorum , ex qua necessario inferatur conclusio , est syllogismus , ideo agit de syllogismo secundum formam , præscindendo à veritate , vel falsitate . Resolutio materialis est inuestigatio principiorum , ex quibus sequitur necessario conclusio vera , & certa , per quam sciatur obiectum , & hanc Aristoteles vocat posteriorem resolutionem . Quia verò oratio , in qua ex principiis sequitur necessario conclusio vera , & certa , per quam sciatur obiectum , est demonstratio , ideo in libris posteriorum

rum agit de demonstratione , ac de sciētia , quæ est effectus demonstrationis .

Postularet ordo doctrinæ , vt ageremus de definitione syllogismi , de principijs , ex quibus regulatur , de regulis , figuris , ac modis syllogismorum , ac de pluribus alijs , de quibus fusè , ac demonstratiuè tractat Aristoteles in libris priorum . Sed quia de ijs satis egimus in summulis , solum ponimus quasdam quæstiones , quæ à recentioribus examinari solent hoc loco . Quia ergo syllogismus est quidam discursus , primo quærimus , vtrum discurrere sit proprium solius hominis ; secundo vtrum in discursu præmissæ præcedant tempore , vel causalitate conclusionem , & ad illam necessitent ; tertio vtrum ad conclusionem inferendam requiratur actus indiuisibilis tendens in vtramque præmissam , & cognitio de bonitate illationis ; quarto vtrum conclusio reflectat suprà obiecta præmissarum ; quinto an detur scientia de nouo , vel sit sola reminiscentia ; sexto vtrum conuenienter assignentur præcognita , subiectum , prædicatum , ac medium demonstrationis potissimè ; septimo vtrum detur , & sit utilis regressus demonstratiuus ; octauo demum , vtrum possit in eodem intellectu stare simul actus scientiæ , &

opi-

opinionis ; & per hæc logicam absolui-
mus , cum alias quæstiones de demon-
stratione , & scientia , eiusque princi-
pijs fusè examinauerimus in procemia-
libus .

*Utrum discurrere sit proprium solius ho-
minis . Quæstio LXII.*

V Idetur vera sententia Scoti, & Gre-
gorij , quos refert Vasquez prima
parte disp. 222. capite primo , quod non
solum homines , sed etiam Angeli pos-
sint propriè discurrere ; i. quia tum in-
tellectus propriè discurrit , cum à veri-
tate per se nota procedit ad veritatem
per se non notam ; sed etiam intellectus
Angelicus à veritatibus per se notis pro-
cedit ad veritates per se non notas ; er-
go &c. Probatur minor ; veritates cir-
cà futura necessaria , exem. gr. circa
eclipsim futuram , &c. non sunt per se
notæ ulli intellectui creato ; cum enim
futura per se nihil sint , non possunt per
se innotescere ; ergo solum innotescunt
per causas , in quibus est determinatio
talium effectuum futurorum ; ergo An-
gelus à causis per se notis , vtpotè exi-
stentibus , procedit ad cognitionem effe-
ctuum non existentium , ac non notorum
per

per se , adeoque discurrit .

2. Ex causis , & signis per se notis conijcere probabiliter aliquid per se nō notum , est propriè discurrere; sed Angeli tum boni , tum mali secreta cordium per se non nota , & liberos euentus futuros possunt probabiliter conijcere ex causis , ac signis per se notis ; ergo &c.

3. Si dicatur , quod licet Angeli cognoscant veritates per se non notas in veritatibus per se notis , adhuc non discurrunt , quia per eundem actum , quo cognoscunt veritates per se notas , cognoscunt in ijs veritates per se non notas ; ad discursum verò proprium , & formalem requiritur , vt veritates per se non notæ , cognoscantur per actum diuersum : contrà est , quia dæmones possunt probabiliter assentiri veritatibus per se non notis circa secreta cordium , circa futura contingentia; exem. gr. potest dæmon probabiliter conijcere ex signis, quod aliquis incidet in peccatum , quod morietur impoenitens , & damnabitur &c; sed talibus obiectis non assentitur per eundem actum , quo cognoscit signa, in quibus probabiliter apparent ; ergo &c. Probat minor ; cognitio , qua aliquid cognoscitur euidenter , adeoque independenter à libero
impe-

imperio voluntatis, non potest identificari cum cognitione, qua aliud in ipso cognoscitur solum probabiliter, adeoque dependēter à libero imperio voluntatis; sed cognitio, qua dæmon cognoscit signa peccati, & eius probabilitatē, est euidentis; ergo cognitio ineuidentis, qua peccatū affirmat probabiliter, adeoque dependenter à libero imperio voluntatis, non identificatur cum priori cognitione.

Respondeo, quod ex sancto Thoma, prima parte, quæst. 14. art. 6. in corp discursus duplex est. Primus consistit in sola successione cognitionum, per quam vna cognitio succedit post alteram: ut cum aliquis postquam cogitavit de Petro, incipit cogitare de Paulo. Hic discursus non solum inuenitur in hominibus, sed etiam in Angelis, qui possunt habere vnā cognitionem post aliam: soli Deo repugnat, vtpotē qui semper cognoscit omnia, & est incapax cuiusque successionis.

Secundo discursus propriè dictus est collectio notitiæ, seu cognitionis iudicatiæ de se secundum se non nota ex alia notitiā priori, saltem natura, & causalitate; e. gr. cum ego videns fumum, arguo, quod sit ignis, discurre, quia colligo notitiā de igne secundum se non

non noto ex notitia de fumo noto secundum se, cum illum videam. Duæ ergo ad discursum propriè dictum requiruntur conditiones. Prima est, ut sit notitia rei secundum se non notæ; notitia, quippe, per quam aliquid est notum ex se, colligi non potest ex alia notitia. Secunda est, ut hæc notitia colligatur ex alia notitia priori saltem natura, atque adeò requiritur realis distinctio notitiarum, & cognitionum, & realis causalitas, per quam una notitia colligatur ex alia. Ex utroque capite discursus propriè dictus repugnat Deo, ut docet sanctus Thomas loco citato. Nam & Deo omnia sunt nota per se, & una notitia Divina non causatur ab altera, quandoquidem omnes identificantur. Queritur, an in Angelis dari possit discursus proprius.

Dico cum sancto Thoma prima parte quæst. 58. artic. 3: non potest in Angelis dari naturaliter proprius discursus.

Probat, quia ad discursum proprium requiritur, ut notitia rei secundum se non notæ causetur à notitia priori; sed licet Angelus possit cognoscere multa secundum se non nota, exem. gr. potest cognoscere futuram eclipsim, quæ cum nunc nihil sit, non est per se nota, sed solum in causis, in quibus datur de
termi-

terminatio ad illam ; potest præterea in causis cognoscere coniecturaliter multa futura contingentia ; potest in signis , & indicijs conijcere secreta cordium , quæ secundum se non sunt Angelo nota &c. tamen istę notitię non causantur à notitia priori ; ergo non sunt discursus proprię . Probatur , & explicatur minor ; nam differentia inter Angelos , hoc est mentes cælestes , vt vocantur à sancto Dionysio , & homines , hoc est mentes terrestres , & inferiores est similis differentię , quæ datur inter corpora cælestia , & corpora inferiora , seu terrestria . Corpora cælestia in primo sui esse sunt perfecta , & statim perfectè operantur , nec acquirunt perfectionem sui esse , ac suę operationis per motum , progrediendo ab imperfecto ad perfectum ; è conuerso corpora inferiora produuntur imperfecta , & paulatim acquirunt perfectionem in esse , & operando , vt patet inductione in hominibus , brutis , ac plantis . Sic intellectus cælestes in primo sui esse sunt perfecti , & in prima sui operatione sunt perfecti , & faciunt operationem perfectam ; ergo prima cognitio , per quam cognoscunt causam eclipsis , penetrat perfectè talem causam , atque adeò per eandem cognitionem in ipsa cognoscunt eclipsim ; ergo

go non inferunt distinctam cognitionem de eclipsi, atque adeò non discurrunt. Similiter etiam cognoscendo causas liberas, hac ipsa cognitione coniiciunt futura contingentia, & eorum probabilitatem sine ullo discursu. At intellectus humanus, & terrestris in primo sui esse est imperfectus: habet primam cognitionem causarum imperfectam, ideoque per primam cognitionem non cognoscit effectum in causis, & conclusionem in principiis, sed paulatim discurrendo cognoscit effectum ex causis, & conclusionem ex principiis per cognitiones distinctas. In hoc verò consistit differentia hominis ab Angelo. Homo enim est rationalis, hoc est propriè discursivus: Angeli non sunt propriè rationales, nec discursivi, sed purè intellectivi, ideoque vocantur Intelligentiæ.

Ex eodem principio infert sanctus Thomas Angelum non esse compositivum prædicati cum subiecto, neque divisivum. Fatenus enim nos componimus prædicatum cum subiecto, quatenus prima cognitio subiecti est imperfecta, & non cognoscit quæcumque cognoscibilia sunt à nobis de tali subiecto; sed prima cognitio, quam habet Angelus de quocumque subiecto, est perfecta, & cognoscit quid-

quidquid est ab illo cognoscibile de tali subiecto ; ergo non relinquit locum compositioni , ac diuisioni . Quare cognoscit Angelus vnum sequi ex alio , sed non infert vnum ex alio ; cognoscit vnum componi cum alio , sed non componit vnum cum alio .

Potest tamen concedi , quod Angelo comperat discursus virtualis , qui definitur , cognitio rei secundum se non notæ in altera re . Hoc discursu cognoscit futura necessaria in causis , & alia , de quibus attulimus exemplum . Per hunc discursum Beati vident in Deo per visionem beatificam plura secundum se non nota . Hic discursus virtualis repugnat Deo , quia licet cognoscat effectus in causis , tamen cum ipsi effectus sint Deo noti per se , non cognoscit in causis obiectum secundum se non notum . Si tamen nomine discursus virtualis intelligamus cognitionem , per quam vnum cognoscimus in alio , quamuis sit secundum se notum , in hac acceptione impropria , in qua videtur discursum virtuale sumpsisse Arriaga , Deus discurret virtualiter , cum cognoscat effectus in causis .

Ad 1. & 2. Non sufficit ad discursum formalem , vt veritas per se non nota cognoscatur in veritate per se nota , sed debent

debent cognitiones distingui ità , vt vna inferatur ex alia . At verò Angeli per eandem cognitionem cognoscunt veritates per se notas , & in ipsis veritates per se non notas , ideoque per discursum non formalem , sed virtualem , vt explicatum est .

Ad 3. Concedo quod cum daemones assentiuntur alicui obiecto per iudicium merè probabile , tale iudicium , vt potè dependens ab imperio voluntatis , distinguitur à cognitione euidente , qua cognoscunt signa , & probabilitatem talis obiecti independentem ab imperio voluntatis ; sed nego , quod talis actus probabilis sit propriè discursiuus . Ratio est , quia ad discursum requiritur , quod vna notitia deducatur ex alia , & non sufficit , quod fiat , & imperetur post aliam . Cum verò intellectus daemonis , postquam in signis cognouit euidenter probabile esse , quod Petrus peccabit , liberè credit , quod de facto peccabit , non infert peccatum ex probabilitate , sed ex cognitione de probabilitate procedit liberè ad iudicium probabiliter affirmans peccatum , adeoque non discursit propriè .

*Utrum premissa precedant tempore,
vel causalitate conclusionem, &
ad ipsam necessitent.*

Quaestio LXIII.

Primo videtur, quod premissa non precedant tempore conclusionem; causa enim necessaria ad producendum suum effectum non debet expectare aliquam moram temporis, sed statim, ac est, producit effectum: exem. gr. Sol statim producit in se suam lucem; sed premissa sunt causae necessariae conclusionis; ergo statim, ac sunt causant conclusionem, nulla mora temporis interposita,

2. Videtur, quod premissa non concurrant ad conclusionem ut causae efficientes, sed solum, ut conditiones pure determinantes, ut cum alijs docet Ariaga dispul. 15. logice sect 5. Nam ita se habent premissa in ordine ad determinandum intellectum ad conclusionem, sicut se habet approximatio in ordine ad determinandum ignem ad calefactionem; sed approximatio est pura conditio; ergo etiam premissa.

3. Videtur, quod premissa non
ita

itâ necessitent intellectum ad assentiendum conclusioni , vt non possit saltem ex imperio voluntatis conclusionem suspendere , vt docet Ruuius , capite primo , Auerſa quæst. 25. sect. 2. & quidam alij . Intellectus enim est subiectus imperio voluntatis , vt patet in actibus obscuris , & probabilibus ; ita enim credimus mysteria fidei obscure propoſita , vt possimus non credere , ideoque meremur credendo , & Hæretici non credendo peccant ; obiecta etiam probabilia credimus itâ , vt possimus non credere ; ergo etiam post assensum præmissarum potest intellectus ex imperio voluntatis suspendere assensum conclusionis . Confirmatur , quia ex eo , quod intellectus assentiatur magis notis , non necessitatur ad assentiendum minus notis ; sed conclusio est minus nota , quam præmissæ ; ergo &c.

Respondeo , ac dico primo cum sancto Thoma prima parte , quæst. 14. art. 6. in corpore : præmissæ præcedunt tempore conclusionem , saltem cum infertur prima vice , licet debeant durare , cum conclusio deducitur . Verba S. Thomæ sunt *precedentes enim à principijs ad conclusionem , non simul vtrumque considerant* .

Probatur , quia qui non benè penetrat

rat præmissas , non potest ex illis colligere conclusionem ; ex hoc enim oritur , ut multi ingenio habetes nesciant discurrendo vnum inferre ex alio , quia nimirum non benè penetrant ea , ex quibus deberent inferre ; sed intellectus humanus ad benè penetrandum obiectum indiget mora temporis , ut patet experientia ; prima enim cognitio , quam habemus de quocumque obiecto , est valde imperfecta , paulatim verò perficitur consideratione ; ingenia verò celeria in hoc differunt ab hebetoribus , quod illa citius , ista tardius penetrant obiecta proposita ; ergo ad hoc , ut aliquis ex præmissis colligat conclusionem , debet aliquam moram temporis insumere in penetratione præmissarum .

Confirmatur experientia ; quis enim est , qui proposito nouo argumento , vel discursu , non hæreat aliquantisper in penetratione præmissarum , antequam ex illis conclusionem inferat .

Probabile tamen est , quod cum aliquis alijs vicibus intulit conclusionem ex præmissis , possit eodem tempore præmissas elicere , ac conclusionem ex illis inferre , quia iam ex alijs actibus acquisiuit speciem perfectè repræsentantem præmissas ; ergo vtens tali specie potest illas benè penetrare in primo instanti
sed ;

sed cum benè penetrat præmissas, pote colligere conclusionem; ergo præmissæ non præcedent tempore conclusionem. Regulariter tamen tales discursus instantanei non solent dari, sed solet interuenire aliqua mora temporis. Addidi præmissas debere durare in intellectu eo tempore, quo colligit conclusionem ex illis, quia non potest intellectus colligere nunc ullam notitiam ex alia notitia, quæ nunc non habet amplius, sed habuit. exem. gr. quomodo possum colligere nunc notitiam ignis ex notitia fumi, si nunc non habeo notitiam fumi; ergo cognitio præmissarum durare debet in intellectu toto tempore, quo ex illis colligitur conclusio; & per hoc præmissæ mentales differunt à vocalibus, quod præmissæ vocales non durant simul cum conclusione, præmissæ mentales durant simul cum conclusione.

Dico secundo cum sententia communiori; præmissæ concurrunt ad conclusionem tamquam causæ, & non vt puræ conditiones. Probatur, quia quod concurrit ad effectum, assimilando illud sibi in pluribus prædicatis, concurrit vt causa, vt dicitur in physica; sed præmissæ concurrunt ad conclusionem, assimilando illam sibi in pluribus prædicatis; ex præmissis enim certis sequitur conclusio.

conclusio certa, ex incertis incerta; ergo &c. Hinc colligitur, quod etiam simplex apprehensio concurret ad iudicium, non ut mera conditio, sed ut causa, quia iudicium assimilatur apprehensioni in claritate, obscuritate, & in pluribus alijs prædicatis. Probabile est etiam, quod cognitio concurret ad volitionem ut causa ex eadem ratione.

Dico tertio cum sententia, quæ videtur S. Thomæ prima parte quæst. 82. art. 2. in corpore, & Scoti in primo, dist. 1. quæst. 4: præmissæ necessitant ad conclusionem non solum quoad specificationem, sed etiam quoad exercitium, nisi sit impedimentum. Ut probetur conclusio, explicandum est prius, quid sit necessitas contrarietatis, seu quoad specificationem, quid necessitas contradictionis, seu quoad exercitium.

Necessitas contradictionis, & quoad exercitium est, per quam aliquis necessitatur ad actum faciendum, ita ut non possit non facere, ideoque non habet potentiam faciendi, aut non faciendi actum, quæ est potentia contradictionis, cum facere, & non facere sint contradictoria, sed habet solum potentiam, ac necessitatem faciendi, ideoque necessitatur ad exercitium actus. Ità visio beatifica, per quam Beati vident Deum

esse bonum infinitum, necessitat illos ad amandum Deum necessitate contradictionis, & quoad exercitium, cum Beati non possint non amare Deum, & non exercere actum amoris.

Necessitas contrarietatis, & quoad specificationem est, per quam licet aliquis possit actum facere, ac non facere, necessitatur tamen ad non faciendum actum oppositum, & contrarium; exempli gratia posito, quod aliquis efficaciter nolit peccare, adhuc habet pro eo instanti potentiam contradictionis amandi Deum, vel non amandi, sed non habet potentiam contrarietatis, quia non potest facere actum odij contrarium amoris; eo enim ipso peccaret, ideoque habet necessitatem ad speciem actus, quia non potest exercere nisi actum amoris, cum actum odij exercere non possit; non habet necessitatem ad exercitium actus, quia potest actum amoris exercere, vel non exercere, prout libuerit.

Certum est intellectum ab assensu præmissarum in forma dispositarum, si penetret vim formæ syllogisticæ, necessitari ad conclusionem quoad specificationem, ita ut non possit simul assentiri præmissis, dicendo illas esse veras, ac dissentire conclusioni, dicendo conclusionem esse falsam. Ratio est, quia
non

non potest intellectus assentiri falso euidenti ; sed quod præmissæ sint veræ , conclusio sit falsa , est euidenter falsum penetranti formam syllogisticam : ergo penetrans formam non potest affirmare quod præmissæ sint veræ , conclusio sit falsa .

Probatur igitur , quod etiam necessitetur quoad exercitium , ita vt non possit per imperium voluntatis suspendere assensum conclusionis . Non potest voluntas impedire assensum veri euidentis ; sed si posset impedire assensum conclusionis , posset impedire assensum veri euidentis ; ergo &c. Probatur maior , primò quia omnis potentia intentionalis necessario , & inimpedibiliter mouetur à suo obiecto puro , ac sufficienter proposito : exem-gr. potentia visua necessario , & inimpedibiliter mouetur ab obiecto visibili sufficienter proposito , nec potest voluntas facere , vt apertis oculis non videamus lucem meridianam , idemque dic de alijs sensibus ; voluntas ipsa necessario mouetur à bono puro sine vlla admixtione mali , cum sufficienter proponitur , nec potest non amare purum bonum ; sed verum euidens est purum obiectum intellectus , cum nulla in eo appareat falsitatis admixtio , vel suspicio , sicut apparet in vero incidente , ac pro-

babili ; ergo non potest voluntas impedire intellectum ab assensu veri evidentis . Ratio à priori est , quia licet voluntas suprâ potentiam motiuam habeat imperium despoticum, itâ vt possit illam determinare ad motus etiam malos potentiae motuæ , tamen suprâ potentias intentionales , ac præsertim suprâ intellectum non habet imperium despoticû , sed politicum , & quasi regale , itâ vt possit intellectum mouere in bonum, non autem in malum intellectus . Ideò non potest intellectum determinare ad assentiendum falso vt falso ; potest tamen determinare ad assentiendum , vel non assentiendum probabili , quia bonum est intellectui non ex se necessitari ad assensum ab obiecto , quod potest esse falsum, quale est obiectum probabile , sed indigere determinatione voluntatis ; sed verum evidens non potest esse falsum , neque vlla in eo apparet suspicio falsitatis ; ergo non potest voluntas impedire intellectum ab assensu veri evidentis . Confirmatur à posteriori : videat enim vnusquisque , an possit non assentiri his veritatibus evidentibus , *quatuor & tria faciunt septem ; dolor est quoddam malum , &c.* Alioquin possemus impedire dicta men conscientie , quo credimus nos obligari ad aliquid faciendum , & sic liberare

berare nos ab omni obligatione , quæ non datur, nisi conscientia dicter illam dari ; possemus etiam suspendere iudicium de certitudine , vel probabilitate malorum imminentium , & sic non tristari de illis ; e.g. damnatus ad suspendium posset impedire iudicium de suspendio , & eius probabilitate , & sic non tristari de suspendio , quæ sunt absurda , & contrà experientiam . Probatur igitur minor primi argumenti, quia cum præmissæ sunt evidentes, etiam conclusio est evidens ; ergo si voluntas impediret assensum talis conclusionis , impediret assensum veri evidenter . Sed difficultas est , cum præmissæ sunt solum probabiles : tum enim conclusio materialis est solum probabilis . Adhuc tamen dico , quod voluntas posito assensu præmissarum , non potest impedire assensum talis conclusionis , si deducatur in forma syllogistica . Ratio est, quia est impossibile , ut intellectus affirmer dari necessitatem , ut aliquid sit verum, quin affirmet illud esse verum ; sed cum affirmat præmissas etiam merè probabiles , penetrans vim formæ syllogisticæ, affirmat dari necessitatem , ut conclusio sit vera ; nam penetrare vim formæ, est habere evidentiam , quod præmissæ non possunt esse veræ , quin conclusio sit vera

ra, adeoque quod veritas praemissarum, est necessitas veritatis conclusionis; ergo non potest intellectus assentiri praemissis, & non assentiri conclusioni. Confirmatur experientia: videat enim quis, an possit mater probabiliter credere praemissas, ex quibus euidenter sequitur mortuum esse filium, & tamen suspendere assensum conclusioni de morte filij. Confirmatur secundo, quia non potest voluntas velle aliquid, cum quo videt aliud esse connexum, nisi illud acceptet: ex.gr. non potest aliquis velle sumere venenum, videns euidenter, quod cum veneno necessario, & inimpedibiliter est connexa mors, quin acceptet mortem; ergo non potest intellectus assentiri veritati praemissarum, cum quibus videt esse necessario connexam veritatem conclusionis, quin acceptet veritatem conclusionis; sed acceptare est assentiri; ergo.

Addidi in conclusione, quod intellectus necessitatur, nisi sit impedimentum, quia cum aliunde habemus noticiam omnino euidentem de veritate conclusionis, impedimur, ne illam credamus propter praemissas; e.g. licet ego habeam istas praemissas, *Petrus dicit nunc me existere; sed dicit verum*; adhuc non infero conclusionem; ergo existo, ut magis explicar-

plicabitur questione vltima .

Ad 1. Distinguo maiorem ; causa necessaria , si statim sit perfecta , non debet ad producendum effectum expectare moram temporis , concedo ; si non statim sit perfecta , nego ; distingo eodem pacto minorem , & nego consequentiam . Cause , quę statim sunt perfectę , vt Sol , & corpora cęlestia , possunt statim producere suum effectum , e.g. suam lucem . At cause , quę in primo sui esse sunt imperfectę , & paulatim perficiuntur , non producant statim suum effectum : exempli gratia animalia , & plantę non statim producant suum effectum ; sed premissę non statim sunt perfectę , vt dictum est ; ergo .

Ad 2. Nego maiorem . Disparitas est , quia calefactio non assimilatur approximationi ; sed conclusio assimilatur premissis ; ergo licet calefactio procedat ab approximatione tanquam à mera conditione , conclusio procedit à premissis , tanquam à causis . Proprium enim cause est assimilare effectum sibi .

Ad 3. Patet ex dictis , quod intellectus est subiectus voluntati quo ad actus inevidentes , in quibus appareat suspicio falsitatis , non quoad evidentes , vt explicatum est . Ad confirmationem dico , quod à magis notis potest intelle-

Actus necessitari ad assentiendum minus notis, si sint evidentialia, vel evidenter connexa cum magis notis, adeoque sufficienter nota.

Vtrum ad conclusionem inferendam requiratur actus indivisibiliter tendens in utramque praemissam, & cognitio de bonitate illationis. Quaestio LXIV.

PRimo videtur, quod ad conclusionem inferendam non requiratur actus indivisibiliter tendens in utramque praemissam obiectivam. Duæ enim cognitiones attingentes duas praemissas obiectivas seorsim possunt determinare ad cognitionem attingentem indivisibiliter complexum ex utraque praemissa; ergo possunt etiam immediatè determinare ad conclusionem non mediata tali cognitione indivisibili.

2. Videtur, quod non requiratur cognitio de bonitate illationis. Vel enim requireretur cognitio de bonitate logica, & artificiali illationis, vel de bonitate naturali, & obiectiva; neutrum dici potest; ergo &c. Minor probatur, nam cognitio de bonitate logica illatio-

nis

nis est, qua cognoscitur, quod conclusio legitimè inferitur secundum præcepta logica; sed non requiritur, ut quis cogitet de præceptis logicis; ergo &c. Cognitio de bonitate obiectiua illationis consistit in hoc, ut cognoscatur, quod conclusio necessariò sequitur ex præmissis; sed actus cognoscens conclusionem necessariò sequi ex præmissis est ipsa conclusio formalis, ad conclusionem verò non prærequiritur conclusio; ergo non prærequiritur cognitio de bonitate illationis obiectiue.

Respondeo, ac dico primo, quod ad conclusionem inferendam prærequiritur actus indiuisibiliter tendens in vtramque præmissam obiectiuam. Probatur, nam ut intellectus inferat conclusionem, debet præcognoscere obiectum connexum cum conclusione; sed obiectum connexum cum conclusione, ita ut non possit esse verum, quin conclusio sit vera, est complexum vtriusque præmissæ, singule verò præmissæ seorsim sumptæ non sunt obiectum connexum; ergo debet præcognoscere veritatem complexi; non potest præcognoscere, nisi per vnicum actum indiuisibilem; ergo &c. Confirmatur, nam in syllogismo vocali post maiorem subiungimus minorem cum particula *sed*; atqui particula *sed* signifi-

cat propositionem ut additam alteri, atque illam respicientem; ergo concipimus minorem obiectiuam ut additam maiori obiectiuę; sed concipere minorem ut additam maiori est concipere complexum, vtriusque; ergo concipimus complexum, adeoque per actum indiuisibilem.

Dico secundo: ad conclusionem inferendam requiritur cognitio de bonitate illationis. Probatur, quia non potest intellectus conclusionem euidenter inferre, nisi videat euidenter illam necessario sequi ex praemissis; sed hoc est cognoscere bonitatem illationis; ergo &c.

Sec quaritur, vtrum cognitio de bonitate illationis sit actus distinctus ab ipsa conclusione, illamque praecedens. Dico prebabile esse, quod soleat esse actus distinctus. Intellectus enim humanus discurrit paulatim procedendo ab vno actu ad alium; ergo prius assentitur complexo praemissarum, deinde videt tale complexum esse conexum cum conclusione, actum demum assentitur conclusioni propter praemissas ut connexas.

Ad 1. Concedo antecedens, & nego consequentiam. Conclusio enim non potest immediatè inferri nisi ex obiecto connexo, ut dictum est.

Ad

Ad 2. Concedo , quod intellectus ad conclusionem inferendam debet cognoscere bonitatem illationis obiective , sed dico , quod actus id cognoscens non solet esse ipsa formalis conclusio , vt explicatum est .

Vtrum conclusio reflectat supra obiecta præmissarum . Quæstio LXV.

Videtur , quod non 1. quia sequeretur , quod intellectus in eodem instanti bis assentiretur præmissis , quod est absurdum . Confirmatur , quia actus conclusionis contineret totam perfectionem præmissarum ; ergo frustra præter conclusionem darentur præmissæ .

2. Si actus conclusionis reflecteret intrinsecè supra obiecta præmissarum , non possemus recordari conclusionis , quin recordaremur præmissarum ; sed aliquādo recordamur conclusionis , & non recordamur præmissarum , seu motiui , propter quod assensi sumus tali conclusioni ; ergo &c.

3. Si actus conclusionis reflecteret supra obiecta præmissarum , sequeretur , quod ex præmissis falsis non posset sequi conclusio vera ; cum enim conclusio af-

met obiecta præmissarum, si præmissæ sunt falsæ, affirmat falsum, adeoque est falsa, quia bonum ex integra causa, malum ex vnius defectu, ut dictum est quod. o.; sed est axioma commune, quod ex falso potest sequi verum; ergo &c.

4. Si actus conclusionis intrinsecè tenderet in motiua attrahentia, tenderet etiam in retrahentia; sed non tendit in retrahentia; ergo &c. Minor probatur; nam quod difficultat actum, & est impedimentum illius, non potest essentialiter prærequiri ad talem actum; sed motiua retrahentia difficultant, & impediunt actum; ergo non prærequiruntur ad actum; sed si essent obiectum præquererentur; ergo non sunt obiectum conclusionis, adeoque conclusio non tendit intrinsecè in motiua retrahentia.

Respondeo cum sancto Thoma prima secundæ, quæst. 2. artic. 8., quod omnis actus intentionalis intrinsecè tendit in suum motiuium: & quia motiuium conclusionis sunt præmissæ, motiuium actus, quo voluntas amat medium est finis, ideo & conclusio tendit intrinsecè in obiecta præmissarum, & amor medij tendit intrinsecè in finem, & eodem pacto se habent principia in speculabilibus, sicut finis in operabilibus, ut sæpe ex Aristotele septimo Ethicorum, & alibi docet sanctus

Sanctus Thomas . Sicut enim principia per se nota mouent ad assensum conclusionum per se non notarum, ita finis per se amabilis mouet ad amorem mediorum per se non amabilium . Ratio à priori est , quia propter, quod vnumquodque tale , & illud magis , quod axioma applicat Aristoteles præsertim actibus intentionalibus , in quibus videtur manifestum inductione . Si enim visio attingit colorem propter lumen , multo magis attingit lumen ; sed conclusio assentitur suo objecto propter præmissas, amor medij amat medium propter finem; ergo conclusio multo magis assentitur præmissis , amor medij multo magis amat finem . Nec dicas , quod illud axioma intelligitur solum de potentia , non autem de actu , ita vt sensus sit , quod cum intellectus assentitur vni objecto propter aliud multo magis assentitur illi , licet per diuersum actum . Nam contrà est primo , quia patet inductione in sensibus , quod ipse actus , qui tendit in vnum propter aliud , à fortiori tendit in illud . Secundo contra est , quia actus attingit obiectum eo pacto , quo obiectum est attingibile ; sed color ex gr. non est visibilis , nisi vt illuminatus ; ergo visio non potest videre colorem , nisi vt illuminatum , attingendo etiam lumen ; veritas
per

per se non nota non est affirmabilis, nisi
 ut connexa cum veritatibus per se notis;
 ergo assensus veritatis per se non nota
 assentitur illi prout connexæ cum veri-
 tatibus per se notis, attingendo verita-
 tes per se notas: idemque dic proportio-
 naliter de medio, & fine. Confirmatur,
 quia actus, quo intellectus assentitur cõ-
 clusioni, est rationalis; sed si nesciret ra-
 tionem, propter quam assentitur, non
 esset rationalis; ergo scit talem ratio-
 nem, adeoque attingit objecta præmis-
 sarum.

Confirmatur conclusio à posteriori,
 quia sæpe habemus plura motiva assen-
 tiendi objecto conclusionis, & possumus
 assentiri non propter omnia, sed pro-
 pter aliqua tantum; exem. gr. iudex ha-
 bet motium credendi, quod reus com-
 miserit homicidium ex testimonio vi-
 ginti testium, & potest assentiri propter
 aliquos testes fide dignos, non assentiri
 propter alios fide indignos; sed in hoc
 casu experitur, propter quod motium
 assentiatur, propter quod non assentia-
 tur, & eàtenus id experitur, in quantũ
 experitur actum dicentem, *credo reum
 commississe homicidium, quia testantur id de-
 cem testes fide digni, non autem quia testan-
 tur alij decem fide indigni*; ergo verè ha-
 bemus talem actum, adeoque conclusio
 tendit

tendit in motiua , hoc est in premissas.

Respondent, quod experimur causalitatem , per quam conclusio causatur positus ab vno motiuo , quam ab alio . Sed contra primo , quia difficile est , quod talis causalitas cadat sub experientiam . Secundo conclusio est actus rationalis ; ergo pendet à sua ratione , non cæco modo , sed rationali ; ergo pendet ità , vt attingat tale motiuum .

Hinc colligitur actus tum intellectus tum voluntatis tendere non solum in motiua attrahentia , tum approbata , tum reprobata , sed etiam in motiua retrahentia ; e g. cum quatuor testes testantur homicidium rei , duo fide digni , duo fide indigni , & reus negat , iudex potest credere homicidium , approbando testimonium duorum , reprobando alia duo testimonia , non obstante negatione rei retrahente à fide homicidij , & tunc eliciet talem actum ; *credo reum commisisse homicidium* , quia testantur id duo fide digni , non quia testantur alij duo fide indigni , quamuis reus neget ; in hoc actu ly quia exprimit tendentiam in motiuum attrahens ad assensum , & approbatum ; ly non quia exprimit tendentiam in motiuum attrahens ad assensum , ac reprobatum ; ly quamuis , exprimit tendentiam in motiuum retrahens ab assensu , quo non

non obstante, assentimur; tales autem tendentias experimur.

Ad 1. Distinguo maiorem: sequeretur, quod intellectus in eodem instanti bis assentiretur præmissis sub eadem ratione, nego; sub diuersa ratione, concedo; distingo eodem pacto minorem; & nego consequentiam. Intellectus semel assentitur præmissis secundum se, & semel assentitur iisdem ut rationibus conclusionis, quod non repugnat, neque est frustraneum. Ad confirmationem nego, quod actus conclusionis contineat totam perfectionem præmissarum. Nam præmissæ assentiuntur suo obiecto directè secundum se: conclusio assentitur obiecto præmissarum, non directè secundum se, sed solum ut rationi conclusionis; assentiri verò directè est quædam perfectio assensus.

Ad 2. Nego sequelam. Cognitio enim attingens indiuisibiliter plura obiecta, non solum relinquit speciem repræsentantem illa indiuisibiliter, sed etiam species repræsentantes diuisibiliter: sicut cum quis cogitat per vnicum actum de duobus hominibus simul, potest deinde recordari vnius sine alio, ut patet experientia.

Ad 3. Dum dicitur, quod ex falso potest sequi verum, sensus est, quod ex præ-

præmissis falsis potest sequi conclusio de obiecto materiali vero, licet actus conclusionis simpliciter sit falsus, quia errat circa obiectum formale.

Ad 4. Concedo maiorem, & nego minorem. Ad probationem respondeo dupliciter. Primo nego absolutè maiorem, & ostendo per instantiam, quod illa maior vniuersaliter sumpta sit falsa. Pugna enim difficultat victoriam, & ex se est impeditiua ipsius, & tamen essentialiter prærequiritur ad victoriam, quæ non potest dari sine pugna; sed actus per seipsum tendens in motiua opposita est victoria talium motiuorum; ergo ad illum prærequiruntur talia motiua. Hinc secundo respondeo, distinguo maiorem; quod difficultat actum, qui sit ipsa formalis victoria difficultatis, non potest prærequiri ad talem actum, nego; qui non sit victoria, transeat. Addo, quod motiua contraria difficultant actum assensus, quia sine talibus motiuis intellectus assentiretur per alium assensum facilem; & non pugnacem; posito verò, quod proponantur motiua retrahentia, assentitur per assensum difficilem, & pugnacem. Quia igitur motiua in oppositum impediunt assensum facilem, & relinquunt possibilem solum assensum difficilem, dicuntur difficultare assensum secundum speciem.

Vtrum

*Utrum detur scientia de nouo, vel sit
sola reminiscencia. Qua-
estio LXVI.*

Videtur vera sententia veterum Academicorum, Pyrrhonicorum, & Empiricorum, quod non detur scientia, vel vlla certitudo de rebus, sed omnia sint incerta, & dubitabilia; 1. quia de rebus variabilibus non potest haberi cognitio certa, & inuariabilis; sed omnia sunt variabilia; ergo non potest de vlla re dari cognitio, & scientia certa.

2. Omnis cognitio intellectus humani originatur à sensibus; sed sensus sunt fallaces; ergo omnis cognitio intellectus humani est fallax, adeoque non est certa.

3. Ex Aristotele primo posteriorum textu quinto, scientia non potest acquiri nisi per demonstrationem, & syllogismum; sed per demonstrationem, & syllogismum non potest acquiri; ergo &c. Probatur minor: nam de præmissis demonstrationis deberet haberi scientia: nisi enim habeatur scientia de præmissis, haberi non potest de conclusione; sed si de præmissis haberetur scientia, deberet haberi per demonstrationem, &
per

per alias præmissas , & sic procederetur in infinitum ; ergo vt haberetur scientia de conclusione , deberet simul haberi de infinitis præmissis , quod repugnat .

4. Viderur vera sententia Platonis, Pythagoræ, & aliorum, quod detur quidem scientia, sed non acquiratur de nouo, sed obtineatur per memoriam, vel per reminiscentiam. Si enim puer interrogetur de pluribus, de quibus nunquam cogitauit, exem. gr. an quatuor, & tria faciant septem, benè respondet ; sed qui interrogatur de obiecto, quod nunquam sciuit, non potest benè respondere ; ergo puer sciuit hæc obiecta, & illorum recordatur .

5. Qui quærit seruum fugitiuum, si illum non cognoscebat ante, etiamsi in illum incidat, non cognoscit, quod est seruus, quem quærit ; ergo similiter qui quærit exem. gr. *utrum homo sit risibilis*, si antè nesciebat hoc obiectum, etiamsi proponatur illi, non potest cognoscere, quod est risibilis .

6. Scientia, quæ est in magistro, non est qualitas actiua. Licet enim calor ignis exem. gr. producat aliū calorem in subiecto approximato, tamen scientia, quæ est in vno homine, non potest producere similem scientiam in alio ; ergo magister non potest causare scientiā
in

in discipulo ; ergo discipulus non potest acquirere scientiam per disciplinam, sed per solam reminiscentiam .

Respondeo positionem antiquorum, quod non detur scientia, nec vlla cognitio certa, esse similem positioni, quod non detur motus, nec vlla mutatio . Sicut enim constat experientia, quod dentur plures mutationes, sic constat experientia, quod plurimis obiectis adhaeremus ita immobiliter, vt nequeamus de illis dubitare . Quis enim dubitet, vtrum idem possit simul esse, & non esse ; vtrum totum sit maius parte ; vtrum ipse existat, viuat, habeat caput, manus, pedes &c. Posito, quod in anima detur scientia, quaritur, an detur de nouo . Antiqui sicut dixerunt, quod in materia formæ non dantur de nouo, sed solum deteguntur, cum ante laterent, sic putarunt, quod in anima scientiæ, ac species intentionales rerum non dentur de nouo, sed solum excitentur, ac detegantur, cum ante essent absconditæ . Estimauerunt nimirum, quod & in materia semper sint actu simul omnes formæ, sed ita, vt non appareant, & in anima semper sint actu simul omnes scientiæ, ac species rerum, sed ita, vt demersæ iaceant in profundo quodam obliuionis, ac veluti somni ; & quod sicut propter
actio-

actiones agentium externorum modò
in materia apparet vna forma, modò
alia, sic propter actiones obiectorum,
sensibilem in sensus, modo in anima,
per memoriam excitatur vna species, &
cognitio, modò alia. Aristoteles è
conuerso docuit, quod & formę præ-
existunt in materia non actu, sed poten-
tia, per actionem verò agentium pro-
portionatorum reducuntur in actum; &
scientiæ, ac species rerum præexistunt
in anima non actu, sed potentia, per
actionem verò agentium proportionato-
rum educuntur in actum. Probat præ-
sertim ex eo, quod non possunt in ma-
teria simul actu esse formæ contrariæ,
exem.gr. calor, & frigus, forma homi-
nis, & equi, & similiter non possunt in
anima simul esse actus contrarij, et opi-
niones, quibus idem obiectum affirma-
mus, ac negamus; sed diuersis tempo-
ribus habemus actus contrarios; ergo si
isti actus non producantur de nouo, sem-
per sunt actu simul in anima. Confir-
matur, quia ridiculum est, quod aliquis,
qui putabat solem esse palmarem, cum
mutat opinionem, retineat latenter opi-
nionem priorem. Si verò dicant, quod
actus non existunt simul in anima, sed
soli habitus, contrà est, quia sicut actus
educuntur de nouo ex potentia in actum;
sic

fic habitus possunt de nouo educi ex potentia in actum. Et confirmatur, quia habitus acquiruntur per actus; ergo si de nouo producantur actus, etiam habitus producantur de nouo.

Posito, quod & de nouo generentur formæ etiam substantiales in materia, & de nouo generentur scientiæ, ac species intentionales in anima, queritur causa talis generationis? Pures ex antiquis dixerunt, quod & omnes formæ, etiam anima rationalis educuntur ex potentia materiæ per actionem agentium materialium, & omnis cognitio, etiam intellectiua, ac scientifica educitur ex potentia animæ per actionem obiectorum sensibilium, ideoque putarunt animam rationalem esse vnā ex formis materialibus, intellectum esse vnum ex sensibus. Ex opposito Plato, qui præter singularia materialia, & sensibilia posuit ideas immateriales, & intelligibiles, dixit, quod agentia materialia disponunt solum accidentaliter materiam, formæ verò substantiales imprimuntur materiæ ab ideis; & proportionaliter dixit, quod obiecta sensibilia mouendo sensus disponunt animam ad scientiam vniuersalium, sed cognitio vniuersalium causatur in anima ab ideis vniuersalibus intelligibilibus, quæ ita se habent ad mouendum

uendum intellectum, sicut obiecta sensibilia ad mouendum sensum. Auicennas sequitur Platonem, ac solum discrepat in eo, quod loco idearum substituit Intelligentias, quæ causent in materia formas substantiales, in anima scientiam. Aristoteles mediam viam iniens docuit, quod omnes formæ materiales imprimuntur materiæ ab agentibus materialibus, & omnis cognitio sensitiua causatur ab obiectis sensibilibus; è conuerso intellectus, seu anima rationalis aduenit in materia à principio extrinseco, & immateriali, materialibus agentibus solum disponentibus materiam, & cognitio scientifica causatur in intellectu possibili ab intellectu agente, qui est potentia actiua, & immaterialis, & causat scientiam vniuersalium, abstrahendo species intelligibiles à sensibus, imaginatione, & phantasmatibus, quæ omnia sunt melius explicanda in quæstionibus de anima rationali.

Ad 1. Deus, ac diuina sunt omninò inuariabilia; ergo potest saltem de Deo, & Diuinis dari scientia certa, & inuariabilis. Secundo creaturæ sunt variabiles quoad existentiam, sed quoad connexionem prædicati cum subiecto sunt inuariabiles; est enim impossibile, quod homo non sit animal rationale; ergo potest

test dari certa & inuariabilis scientia, quod homo sit animal rationale. Tertio, ut cognitio sit certa, non requiritur, ut obiectum non possit simpliciter aliter se habere, sed sufficit, quod ex suppositione scientiae non possit aliter se habere. Ego e.g. licet simpliciter possim existere, vel non existere, tamen est impossibile, quod si cognosco me existere, non existam; ergo talis cognitio, qua cognosco me existere: est omnino certa, licet sit de obiecto variabili simpliciter, idemque dic de pluribus alijs cognitionibus de veritatibus contingentibus, & variabilibus simpliciter, sed inuariabilibus ex suppositione cognitionis.

Ad 2. Concedo maiorem, & distingo minorem; sensus sunt fallaces quoad multitudinem vniformem actuum, nego; quoad vnum, aut alterum actum, transeat. Sicut quia singuli homines possunt fallere, & falli, non sufficit testimonium vnus, aut alterius hominis ad causandam certitudinem de eo, quod testantur: si tamen innumeri homines vniformiter testantur aliquid, reddunt illud certum, eo pacto, quo quia innumeri homines testantur dari Constantinopolim, certum est dari Constantinopolim; sic singulae sensationes fortasse sunt fallaces, ideoque non sufficiunt ad causandam
certi-

certitudinem , sed cum innumeræ sensationes etiam plurium sensuum vni-
formiter idem ostendunt , non possunt
fallere , ideoque causant certitudinem .
Adde , quod licet cognitio intellectus
originetur à sensibus , tamen intellectus
per abstractionem eleuatur suprâ sensum
ad cognoscendas veritates immutabiles ,
ac necessariam connexionem prædicati
cum subiecto ; ergo potest intellectus de
veritatibus immutabilibus habere cer-
tissimam cognitionem .

Ad 3. Respondet Aristoteles non
procedi in infinitum , quia peruenitur
ad prima principia per se nota , de qui-
bus habetur immediata certitudo sine
syllogismo .

Ad 4 Interrogatus de obiecto , quod
ante nesciebat , potest benè respondere ,
si illud obiectum habeat vim manifestan-
di se ipsum , vel per congruam interro-
gationem proponatur vt connexum
cum obiecto habente vim manifestandi
se ipsum ; ergo ex eo , quod interrogati
de talibus obiectis benè respondeamus ,
non arguitur , quod illa sciuius ante.

Ad 5. Concedo antecedens , & nego
consequentiam . Disparitas est , quia
cum occurrit seruus fugitiuus , non ma-
nifestat se esse talem seruum ; at cum
primo occurrunt veritates per se notæ ,

manifestant seipsas , & etiam alias veritates , cum quibus connectuntur .

Ad 6. Licet scientia non sit qualitas actiua , ac productiua scientiæ in altero , adhuc qui habet scientiã , potest id , quod scit , explicare verbis , ac signis , obiectũ verò per se notũ explicatũ verbis , ac signis causat in audiẽte scientiam , & cognitionẽ sui . Magister igitur non est causa immediata scientiæ in discipulo , sed solum est causa applicans obiectum , quod sua vi causat scientiam sui : eo pacto homo non est causa immediata combustionis , sed potest applicare ignem , qui est causa combustionis .

Vtrum conuenienter assignentur præcognita , subiectum , prædicatum , & medium demonstrationis potissima . Quæstio LXVII.

V Idetur , quod non conuenienter assignentur tres termini demonstrationis potissimæ dicendo , quod maius extremum , seu prædicatum conclusionis debet esse passio , seu proprietas alicuius subiecti , minus extremum debet esse subiectum talis passionis , mediustermi- nus debet esse definitio subiecti ; r. quia per demonstrationem possunt de subie-
cto

cto demonstrari non solæ proprietates , sed etiam accidentia communia, & prædicata essentialia ; ergo prædicatum demonstrationis non debet esse sola passio, seu proprietas subiecti .

2. Medium demonstrationis debet esse causa , propter quam prædicatum conclusionis inest necessariò subiecto ; sed causa , propter quam prædicatum conclusionis inest necessariò subiecto, non est sola definitio , seu essentia subiecti, sed etiam definitio , seu essentia prædicati , immò talis causa potest esse aliquid extrinsecum ; ergo medium demonstrationis non debet esse sola definitio subiecti . Confirmatur , quia Aristoteles secundo posteriorum , tex.8. satis clarè indicat , quod medium demonstratinis debeat esse definitio passionis. Dicit enim eclipsim demonstrari de luna per definitionem eclipsidis .

3. Videtur , quod inconuenienter assignentur præcognita ad demonstrationem, dicendo , quod sunt duo, *an est* , & *quid est* ; præcipuè enim debet præcognosci veritas præmissarum ; sed cognitio , quod præmissæ sunt veræ neque reduciuntur ad cognitionem *an est* , neque ad cognitionem *quid est* ; ergo &c.

Respondeo , quod vt indicatum est quæstione prima ad tertium , quia per-

fectum est regula sui, & imperfecti, idè Aristoteles agens de demonstratione, totus est in eo, vt describat perfectam, potissimam, & idealem demonstrationem: per illam enim facilè deinde cognoscuntur imperfectæ, ac deficientes ab ideali. Iam vt demonstratio sit perfecta, debet esse naturalis, & conformis rebus; ergo debet componere cum subiecto prædicatum, quod verè insit subiecto, & componatur cum illo; sed solum accidens inest subiecto, substantia verè non inest; ergo debet demonstrare de subiecto prædicatum non substantiale, sed accidentale. Præterea debet demonstrare de subiecto prædicatum, quod insit illi omnimoda necessitate; sed solum accidens proprium inest subiecto omnimoda necessitate, ita vt neque subiectum possit esse sine tali accidente, nec tale accidens sine subiecto, accidentia verò communia non insunt omnimoda necessitate; ergo debet de subiecto demonstrare non accidens commune, sed proprium, quod vocatur etiam passio subiecti. Talis verò passio debet demonstrari de subiecto, cui primo inest conuertibiliter: exem. gr. quia passio habentis tres angulos æquales duobus rectis primo, & conuertibiliter inest, non triangulo æquilatèro, sed triangulo vt sic; debet primo demon-

strari

strari non de triangulo æquilatèro , sed de triangulo vt sic ; qui verò talem passionem demonstraret de triangulo æquilatèro peccaret contrà regulas perfectæ demonstrationis , nec attingeret primâ , & vniuersalem rationem , propter quam triangulo inest passio habentis tres angulos æquales duobus rectis : ex quo etiam posset errare , putando , quod non omne triangulum habeat tres angulos æquales duobus rectis . Hinc sequitur , quod primum medium demonstrationis potissimâ debet esse definitio subiecti . Perfecta enim demonstratio debet ostendere passionem necessariò inesse subiecto per primam causam , propter quam necessariò inest ; sed prima causa , propter quam vnicuique subiecto necessariò , & conuertibiliter insunt suæ passionès , & proprietates , est ipsa essentia subiecti per definitionem explicata ; ergo primum medium in demonstratione potissima debet esse definitio subiecti . Definitio verò passionis potest quidem esse medium , sed non primum . Ratio est , quia accidens est entis ens , adeoque essentia accidentis ordinatur ad essentiam subiecti , & specificatur à subiecto , vt dictum est quæstione tertia ; ergo prima ratio , cur accidens habeat talem essentiam , & definitionem est essentia , & natura

subiecti ; sed primum medium demonstrationis perfectę debet esse prima ratio ; ergo primum medium debet esse essentia , ac definitio non passionis , sed subiecti. Demonstrata per definitionem subiecti prima passione , per primam passionem tamquam per medium demonstratur secunda , per secundam tertia , & sic usque ad ultimam passionem , nec in talibus demonstrationibus proceditur in infinitum , ut Aristoteles docet , quia non insunt rebus infinitę , sed finitę passionis ita ordinatę , ut prima oriatur immediatę ab essentia subiecti , secunda passio oriatur à prima passione , & sic usque ad ultimam .

Posito , quod prædicatum demonstrandum sit passio , subiectum , de quo debet prædicatum demonstrari , sic subiectum talis passionis , sit autem impossibile , ut procedamus ad demonstrandum prædicatum de subiecto , nisi præcognoscamus aliquid tum circà prædicatum , tum circà subiectum , quæritur cum Aristotele , quid debeat circà utrumque præcognosci .

Dicendum cum Aristotele , quod de subiecto debet præcognosci *quid significet nomen , quod est , & quid est* ; de passione debet præcognosci solum *quid significat nomen , an verò sit , & quid rei sit* non de-

debet præcognosci, sed per demonstrationem colligi. Quod tum de prædicato, tum de subiecto debeat præcognosci quid significet nomen, est manifestum, quia vana est omnis questio, nisi quis intelligat nomina. Quomodo enim potest quis non dico demonstrare, sed inquirere, an homo sit risibilis, nisi præcognoscat, quid intelligatur nomine hominis, ac nomine risibilis? Quod de subiecto passionis debeat præcognosci quod est actu, vel potentia, seu quod est saltem possibile, probatur, nam impossibile, & non ens nullas habet passiones; ergo intellectus non potest de subiecto demonstrare ullam passionem, nisi præcognoscat, quod est ens saltem possibile. Quod debeat etiam præcognosci quid est probatur, quia ut dictum est, definitio subiecti est medium, per quod demonstrantur passiones; sed medium debet præcognosci, ergo &c. Quod non debeat de passione præcognosci an sit, neque quid sit, probatur, quia quod concluditur per demonstrationem non debet præcognosci ante demonstrationem; sed quod passio subiecti est, & quid sit, concluditur per demonstrationem; ergo &c. Probatur minor, quia passionem esse, est passionem inesse subiecto; nam accidentis esse est inesse, & ex eadem ratio-

ne essentia passionis est inesse subiecto saltem aptitudinaliter ; sed per demonstrationem concluditur, quod passio inest subiecto ; ergo per demonstrationem concluditur, quod passio est, & quid est .

Infertur iuxta doctrinam Aristotelis definitiones substantiarum connaturaliter non demonstrari, sed esse principia per se nota demonstrationis ; è conuerso definitiones accidentium non esse principia per se nota, sed effectus, ac fructus demonstrationis . Ratio est, quia quæ conueniunt subiecto primo, & per se, non ratione alterius, sed ratione sui, & sunt prima ratio, cur subiecto conueniant, & insint cætera, connaturaliter cognoscuntur conuenire subiecto primo ratione sui, & sunt ratio, cur subiecto cognoscantur inesse & conuenire cætera ; sed essentia substantiæ conuenit substantiæ ratione sui, & nulli subiecto inest ratione alterius, & est prima ratio, cur tali substantiæ tamquam primo subiecto insint passionis ; ergo connaturaliter essentia substantiæ cognoscitur conuenire substantiæ ratione sui, & non alterius, proprietates verò cognoscuntur inesse substantiæ ratione essentiæ ipsius substantiæ ; sed propositio, per quam aliquid cognoscitur conuenire

uenire subiecto ratione sui est per se nota, & si est etiam ratio cognoscendi, cur alia insint subiecto, est principium demonstrationis; ergo propositiones, per quas definitiones substantiarum prædicantur de substantijs, connaturaliter sūt per se notæ, & sunt principia demonstrationis. E conuerso cum accidens sit entis ens, essentia accidentis est inesse subiecto, non primo, & per se ratione sui, sed ratione essentia subiecti; ergo connaturaliter definitio accidentis cognoscit accidens inesse subiecto, non ratione sui, sed ratione essentia subiecti, quæ est causa cur insit; sed cognitio, qua aliquid cognoscitur inesse subiecto per causam, est æquivalenter conclusio, & demonstrationis effectus; ergo definitio accidentis connaturaliter est effectus demonstrationis: immo est demonstratio solo situ differens à formali demonstratione, quia continet subiectum, prædicatum, & medium demonstrationis; exem. gr. definitio, qua eclipsis lunaris dicitur, *defectus luminis in luna ex interpositione terræ*, explicat passionem lunæ, quæ passio est defectus luminis, & est prædicatum demonstrandum de Luna; explicat subiectum, quod est Luna; & explicat medium terminum, hoc est interpositionem terræ, quæ est causa,

per quam de luna demonstratur eclipsis. Similiter risibilitas hominis definiri debet, *potentia ridendi conueniens homini ex eo, quod discurrens possit incidere in obiectū turpe sine dolore excitatiuum risus*, in qua definitione ponitur passio, subiectum, & causa passionis; idem dic de definitionibus aliorum accidentium. Hac verò arte solet Aristoteles definire passiones rerum, vt patebit praesertim in quaest. de Anima. Ex dictis de demonstratione potissima, & ideali facile potest colligi, quid sit dicendum de demonstrationibus imperfectis; sed non est immorandum.

Ad 1. & 2. Patet ex dictis, quod accidentia communia, & praedicata essentialia demonstrari non possunt demonstratione potissima.

Ad 3. Aristoteles dum quaerit praecognita, quaerit solum, quid debeat praecognosci circa praedicatum, & subiectū conclusionis, quae infertur per demonstrationem potissimam, & dicit, quod sunt illa duo, *an est, & quid est*; non negat autem, sed supponit, quod debet praecognosci veritas praemissarum, licet illam non ponat in praecognitis in sensu explicato.

Vtrum detur , & sic utilis regressus demonstratiuus . Quaestio LXVIII.

VIdetur non dari , nec esse utilis; regressus enim demonstratiuus est processus , per quem intellectus , postquam ex aliquo principio probauit conclusionem , regreditur , & per conclusionem , probat illud principium : ex.gr postquā per eclipsim, quę est effectus, probauit interpositionem terrę , quę est causa , regreditur , & per interpositionem probat eclipsim ; sed hic processus est inutilis, & impossibilis ; ergo &c. Minor probatur ; premissę enim debent esse notiores conclusionem ; sed implicat , quod duo sint mutuo notiora ; ergo &c.

2. Aristoteles primo posteriorum tex. 19. rejicit, vt vitiosum circulum positum à quibusdam antiquis , in quo conclusiones , & principia per se mutuo probentur ; sed regressus includit talem circulum ; ergo &c.

Respondeo dari, & esse utilem regressum , præsertim per quem , postquam per effectum probauimus causam demonstratione à posteriori , quę vocatur *demonstratio quia*, regredimur ad probandum

effectum per causam demonstratione à priori *propter quid*. Probatur primò authoritate Aristotelis, qui primo posteriorum approbat regressum, eoque deinde utitur in pluribus locis. Secundo probatur afferendo varios casus, in quibus potest esse utilis. Primus casus est, cum aliquis per effectum demonstrat causam non per se notam, exem. gr. per eclipsim interpositionem terræ, deinde quærit causam talis interpositionis, & invenit illam esse motum circula rem Cœli per se notum, & per talem motum demonstrat interpositionem terræ, deinde per interpositionem demonstrat eclipsim. Secundus casus est, cum essentia rei non est per se nota cognoscenti, eo quod nō benè illam penetrat; at postquam illam demonstravit per effectum, eandem considerans attentius, penetrat, & cognoscit per se: tum verò regreditur, & per illam demonstrat effectum. Hinc patet ad argumenta.

Ad 1. Distinguo minorem; duo non possunt esse mutuo notiora eodem tempore, concedo; diverso tempore, & variatis circumstantijs, nego. Quando causa probatur per effectum, effectus est notior; at potest deinde causa fieri notior effectui, vel per demonstrationem à priori, vel per meliorem causæ pene-
tratio-

trationem, & tum possumus à causa notiore regredi ad probandum effectum, ut explicatum est.

Ad 2. Aristoteles reiicit circulum antiquorum dicentium omnia mutuo probari eodem tempore, & nihil esse per se notum, cum quo circulo non coincidit regressus,

*Vtrum actus scientiæ sit possibilis
cum actu opinionis circa idem
obiectum. Quaestio LXIX.*

Videtur, quod sit possibilis i. qui si actus opinionis esset impossibilis cum actu scientiæ, vel esset impossibilis ratione imperfectionis, vel ratione obscuritatis, & inevidentiæ, vel ratione incertitudinis; non ratione imperfectionis, quia potest idem obiectum cognosci simul cognitione imperfecta, & cognitione perfecta: exempli gratia potest idem obiectum simul cognosci per primam apprehensionem, quæ est cognitio imperfecta, & per iudiciû, quod est cognitio perfecta; potest idem simul cognosci cognitione abstractiva imperfecta, & cognitione intuitiva perfecta. Non ratione obscuritatis,

quâ potest idem simul cognosci cognitione clara, & obscura, exem. gr. cognitione definibili, quæ est obscura, & cognitione definitiua, quæ est clara; non ratione incertitudinis, tum quia actus opinionis non debet habere incertitudinem, & formidinem actualem, sed solum radicalem, quæ non opponitur certitudini scientiæ; tum quia non repugnat, quod intellectus per vnum actum sit certus de obiecto, per alium actualiter incertus, & formidans; actus enim certus dicit, quod obiectum simpliciter & absolutè non potest aliter se habere, actus formidans dicit, quod potest aliter se habere non simpliciter, sed quantum est ex motiuo incerto; sed non repugnat, quod intellectus dicat simul, *obiectum simpliciter non potest aliter se habere, sed quantum est ex motiuo incerto potest aliter se habere*; ergo &c.

2. Actus habentes solum certitudinem moralem, & physicam, non autem metaphysicam, cum possint esse falsi, non excludunt omnem formidinem; sed tales actus sunt compossibiles cum actu metaphysicè certo, adeoque excludente omnem formidinem; ergo etiam actus probabiles sunt compossibiles cum actibus certis.

3. Quoties sūt compossibiles duæ cau-

se

scæ adæquatæ , ex quibus necessario sequuntur duo effectus , sunt etiam compossibilestales effectus ; sed sunt compossibiles duo syllogismi in forma , alter constans ex præmissis eudentibus , alter ex probabilibus , ex quibus tamquam ex causis necessarijs sequatur conclusio eiusdem obiecti ; ergo etiam sunt compossibiles duæ conclusiones , altera scientifica , altera probabilis circa idē obiectum .

4. Cum imperfectum est dispositio ad perfectum , est compossibile cum perfecto ; exem.gr. quia prima apprehensio est cognitio imperfecta dispositiva ad iudicium , quod est cognitio perfecta , prima apprehensio est compossibilis cum iudicio ; sed cognitio probabilis est dispositio ad cognitionem eudentem circa idem obiectum ; ergo &c.

5. Videtur , quod non solum actus scientiæ , & opinionis possint simul esse in eodem intellectu , sed etiam possit idē actus assentiri obiecto ex duplici motivo , altero certo , altero probabili , adeoque participare perfectionem scientiæ , & opinionis : intellectus enim potest per unicum actum assentiri obiecto ex omnibus illis motiuis , ex quibus potest eundem assentiri per actus diuersos ; exem.gr. si potest intellectus credere aliquid
per

per duos actus, quorum vnus habeat pro motiuo testimonium Petri, aliud testimonium Pauli, potest etiam credere per vnicum actum propter testimoniū vtriusque; sed ex dictis potest intellectus eidem obiecto assentiri propter motiuū euident, & probabile per duos actus; ergo etiam per vnicum actum.

Respondeo, quod Aristoteles primo posteriorum prope finem, hoc est test. 44. tractat ex professo hanc quaestionem, vtrum possit idem intellectus eodem tempore idem obiectum scire simul, & opinari, & respondet negatiuè. Probat ex definitione opinionis, ac scientiæ. Scientia, & vniuersaliter cognitio certa est actus, quo iudicatur, quod obiectū ita est, vt stantibus motiuis, non possit aliter se habere; opinio est actus, quo iudicatur, quod obiectum ita est, vt stantibus motiuis, possit etiam aliter se habere; sed repugnat, quod intellectus eodem tempore iudicet, quod obiectum potest aliter se habere, & non potest aliter se habere, exem. gr. quod homo stantibus motiuis non potest non esse risibilis, & fortasse non est risibilis; ergo repugnat, quod idem intellectus eidem obiecto assentiatur simul per actum scientiæ, & opinionis, & vniuersaliter per actum certum, & incertum; ergo actus scien-

scientiæ, & opinionis circà idem obiectum possunt solum dari in diuersis intellectibus, vel in eodem diuersis temporibus. Concludit ergo Aristoteles his verbis; *manifestum ex his est, quod neque opinari idem, ac scire contingit. Simul enim haberet existimationem, quod aliter se habere, & non aliter idem posset, quod fieri nequit.* Aristotelem sequuntur omnes antiqui, & præsertim Sanctus Thomas prima sæcundę, quæst. 67. artic. 3. & secunda secundę, quæst. prima, artic. 4. & pluribus alijs locis. Plerique etiam recentiores eidem sententiæ subscribunt.

Et sanè si retineamus Aristotelicam definitionem, quod opinio sit actus ita assentiens obiecto, vt dicat, quod potest aliter se habere, & fortasse aliter se habet, Aristotelis ratio est demonstratiua, & euidenter ostendit, quod opinio non potest stare cum vilo actu certo. At recentiores dixerunt non esse de essentia opinionis, vt actu dubitet, & formidet de obiecto, dicendo, quod fortasse aliter se habet, sed sufficere vt assentiatur obiecto ex motiuo adequato non omnino conuincente, quod proinde exigeret, vt assensus nitens solum tali motiuo formidaret actu, licet de facto non formidaret actu, eo quod excludat formidinem actualem motiuum certum; talem verò assen-

assensum, qui nō formidet actu, sed nitatur adæquatè motiui fallibili, ac non conuincente, dicunt habere formidinem radicalem. Controuersia igitur cum recentioribus est, vtrum possit idem intellectus assètiri simul eidem obiecto per actum certum nitentem motiui infallibili, & per actum probabilem nitentem motiui fallibili, ac formidantem de opposito non actualiter, sed radicaliter in sensu explicato.

Dicendum, quod non potest. Probat, quia assensus nitens tantum motiui fallibili cognito vt fallibili, eo ipso non solum radicaliter, sed etiam actualiter formidat, ac dubitat de falsitate; sed actus actualiter formidans nō potest coniungi cum actu certo, vt dictum est; ergo &c. Probat maior; assensus nitens adæquatè aliquo motiui sequitur proportionaliter naturam motiui; ergo si videt motiuium esse fluctuans, & fallibile, etiam assensus est fluctuans, ac de falsitate formidans; sed fluctuare, & formidare est dicere, *fortasse non ita*; ergo &c. Confirmatur primo, quia est impossibile, vt actus nitens motiui infallibili apparente vt infallibili sit certus solum radicaliter, & non actualiter; ergo à fortiori est impossibile, vt actus nitens solum motiui fallibili apparente

rente vt fallibili formidet de falsitate
solum radicaliter, non actualiter. Pro-
batur consequentia: nam vtrumque
possit impediri, ne effectus procedens à
causa perfecta sit perfectus; aliquando
enim per accidens effectus deficit à per-
fectione causæ, eo pacto, quo per acci-
dens ex homine nascitur monstrum; at
est impossibile, vt effectus procedens à
causa adæquata imperfecta non sit im-
perfectus imperfectione proportionata;
ergo vtrumque posset contingere, vt as-
sensus nitens motiuo infallibili cognito
vt infallibili non haberet perfectionem
certitudinis actualis, adhuc implicat,
vt assensus nitens tantum motiuo fallibi-
li, & fluctuante non habeat imperfe-
ctionem fluctuationis, ac formidinis
actualis. Confirmatur secundo, quia
bonum admixtum malo cognitum vt tale
non potest voluntatem mouere ad amo-
rem, qui ita sit amor, vt non sit di-
plicentia mali, cum quo bonum appa-
ret admixtum; ergo motiuum fallibile
non potest mouere intellectum ad assē-
sum, qui non sit suspicio, & formido
ultrastatis. Ratio verò à priori est, quia
in assensu nitente solum motiuo fallibili
apparente vt fallibili non aliud est assē-
ri, aliud suspicari de opposito, dicen-
do *fortasse non est ita*, sed est vnicus actus
assen-

assentiens motiui vt fallibili trepidanter, & cum suspitione falsitatis propter fallibilitatem motiui, quo vnice nititur, ac dicens indiuisibiliter, *ita est, sed forsasse aliter*. Confirmatur tertio, quia est impossibile, vt impediatur perfectionem actus motiui, quod nihil influit in talem actum; sed actus nitens motiui fallibili, nisi simul intellectui proponatur motiui certum, debet actualiter formidare; ergo si motiui certum impedit formidinem, influit in actum; ergo talis actus non nititur solum motiui fallibili, quod est contra suppositum. Confirmatur, quia actus, qui cum alioquin deberet fluctuare, & formidare, ideo non formidat, & fluctuat, quia adest motiui non formidandi, nititur tali motiui, ab eoque accipit perfectionem non formidandi; sed actus opinionis, qui deberet formidare, ideo non formidat, nec fluctuat, quia adest motiui non formidandi: si enim non adesset, formidaret; ergo nititur tali motiui; ergo non potest in intellectu dari actus nitens motiui certo simul cum actu nitente solum motiui fallibili; vel enim formidat actu, & sic non potest coniungi cum actu certo; vel non formidat actu propter praesentiam motiui certi, & sic non nititur solum motiui falli-

fallibili , sed non fluctuat, quia sustentatur à motiuo infallibili .

Verum hinc oritur quaestio, an saltem possit intellectus assentiri obiecto per actum non fluctuantem , sed nitentem , simul duobus motiuis , altero certo , altero fallibili ; e.g. an possit quis assentiri veritati mathematicæ & propter infallibilem demonstrationem , & propter fallibilem authoritatem mathematici .

Dicendum , quod potest , si illa duo motiua , quorum alterum est certum , alterum secundum se præcisè fallibile , constituent vnicum motium magis evidenter infallibile . Explicatur. Plura motiua , quorum singula secundum se præcisè sunt fallibilia , possunt coalescere in vnicum motium infallibile: exem. gr. testimonium singulorum , qui dicunt tamquam testes de visu Constantinopolim existere est fallibile , at omnia testimonia simul sumpta constituunt motium infallibile: evidens enim est, quod repugnat , vt tot homines simul testentur falsum . Iam si motiua secundum se fallibilia addita alijs motiuis fallibilibus possunt constituere motium infallibile , à fortiori motiua fallibilia addita evidentibus , possunt constituere motium evidentius infallibile ; ex gr.

autho-

authoritas Euclidis, & Archimedis est motiuum fallibile, si tamen addatur motiuo demonstrationis euidentis, constituit cum illa motiuum euidentius infallibile, quam sola demonstratio. Licet enim sit euidens ex demonstratione, quod cuiuscumque trianguli tres anguli sunt æquales duobus rectis, adhuc magis est euidens ex demonstratione, quam Euclides, & Archimedes testantur esse veram. Est enim euidenter impossibile, vt hæc demonstratio secundum se præcisè sit falsa, sed adhuc euidentius est impossibile, vt sit falsa hæc demonstratio, quam Euclides, & Archimedes testantur esse veram. Hinc probatur conclusio. Cum intellectus potest assentiri conclusioni ex motiuo minus euidente, multo magis potest assentiri ex motiuo magis euidente; sed ex motiuo euidente, & ex probabili coalescit motiuum euidentius; ergo potest intellectus assentiri ex motiuo coalescente ex euidente, & probabili. immò semper assentitur ex motiuo coalescente, quia cum naturaliter querat summam euidentiam in obiecto, semper præstat assensum ex euidentissimo motiuorum propositorum. Hinc infero, quod intellectus semper vltimo assentitur obiecto propter motiuum coalescens ex omnibus motiuis euidenti-

dentibus , & probabilibus , quę habet de facto . Ratio est , quia motiua pro aliqua conclusione sunt quędam testimonia pro tali conclusione ; sed singula testimonia augent euidenciam conclusionis ; si enim est euidenter impossibile , quod sit falsa conclusio , cuius veritatem attestantur hæc decem motiua , est euidentius impossibile , quod sit falsa conclusio , cuius veritatem attestantur hæc decem , & præterea vndecimum ; ergo &c. Confirmatur experientia ; nam veritatibus etiam euidentibus solemus assentiri propter totam apparentiam , quam habent , dicendo , impossibile est esse falsum id , pro quo habeo hæc omnia motiua . Hinc verò patet , quod vtiliter conclusiones euidenter demonstratę possunt confirmari rationibus secundum se præcisè probabilibus , sed augmentibus euidenciam adequati motiui .

Debet tamen aduerti , quod dum assentimur propter motiui coalescens ex omnibus , non approbamus singula , sed approbamus solum hanc maiorem vniuersalem , *est impossibile quod sit falsum id , ubi hæc omnia motiua attestantur esse verum* ; eo pacto , quo cum quis credit Constantinopolim existere , eo quod innumeri testentur se illam ciuita-

uitatem vidisse, non approbat, quod singuli viderint, immo credit multos ex illis mentiri, ac verè non vidisse. Constantinopolim, sed solum approbat hanc maiorem vniuersalem, *est impossibile, quod non detur Ciuitas, quam omnes isti testantur se vidisse.* Sicut autem intellectus syllogizando nititur duobus principijs *dictum de omni, dictum de nullo*, sic præstando vltimum assensum, nititur principio iam explicato, quod potest vocari *testatum ab omnibus his.*

Ad 1. Actus opinionis est impossibilis cum quolibet actu certo etiam fidei Diuinæ, propter imperfectionem formidinis actualis, vt explicatum est; & quia instantiæ allatæ non sunt de actibus habentibus actualem formidinem, non sunt ad rem. Dum opponitur actus dicens, *obiectum potest aliter se habere, quantum est ex hoc motiuo* non opponitur actui certo, quo dicitur *simpliciter potest aliter se habere*; distinguo, si talis actus nitatur solum eo motiuo, nego; non nitatur solum, transeat. Dico, quod si actus dicens, *obiectum quantum est ex hoc motiuo potest aliter se habere*, nitatur solum tali motiuo, eo ipso absolutè trepidat, ne aliter se habeat, adeoque est impossibilis cum actu certo.

Ad 2. Etiam actus moraliter, ac physice

ficè certi, cum adherent motiuo apparē-
ti vt fallibili , includunt vliquam suspi-
cionem falsitatis, ideoque non possunt
coniūgi cum actibus metaphysicè certis ;
cum verò motiuum non apparet vt falli-
bile , sicut solet contingere , transeat
quod possint coniungi . Addo, quod re-
gulariter intellectus assentitur propter
motiuum coalescens ex omnibus moti-
uis, vt explicatum est .

Ad 3. Distinguo maiorem ; quoties
sunt compossibiles due causæ adæquatae ,
ex quibus necessario sequuntur duo ef-
fectus , sunt compossibiles tales effectus ,
si tales causæ non se impediunt mutuò ,
vel non mutuo à productione talium ef-
fectuum , concedo maiorem ; si mutuò
se impediunt , nego maiorem ; distinguo
eodem pacto minorem ; & nego conse-
quentiam . Aliquando causæ alioquin
adæquatae compossibiles impediunt mu-
tuo suos effectus , & tunc non sequitur
effectus , saltem vtriusque . In casu no-
stro syllogismus euidens per assensum
certum impedit assensum incertum circà
eamdem conclusionem, qui assensus alio-
quin sequeretur ex syllogismo merè pro-
babili , ideòque non sequitur assensus
incertus , sed loco illius sequitur assen-
sus indiuisibiliter nitens motiuo euiden-
ti coalescente ex vtroque motiuo, vt ex-

plicatum est .

Ad 4. Distinguo maiorem : cum imperfectum est dispositio merè transiens, & per modum viæ ad perfectum est compossibile cum perfecto, nego maiorem; si sit dispositio permanens, concedo maiorem; distinguo eodem pacto minorem; & nego consequentiam. Plures formæ imperfectæ sunt dispositiones merè transeuntes ad formas perfectas, illæque sūt impossibiles cum formis perfectis; ex.gr. forma oui, quæ est imperfecta, est dispositio transiens ad formam perfectā pulli, ideoque non est compossibilis cum forma pulli, idemque dic de formis omnium seminum, vt magis explicabitur in libris de generatione, & de anima.

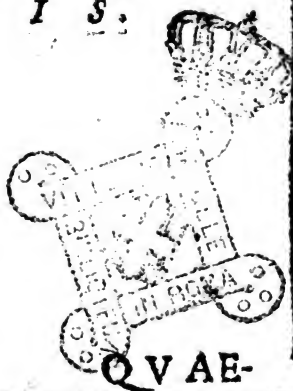
Sic in casu nostro dubitatio actualis est dispositio ad certitudinem, & tamen in omnium sentētia est impossibilis cum certitudine, & pariter opinio, licet sit dispositio ad scientiam, est impossibilis cum scientia, vt docet S. Thomas tertia parte, quaest. 9. per hæc verba.

Sicut in generatione substantiæ adveniunt dispositiones & in aduentu formæ corrumpuntur; ita in processu scientifico, opiniones per probabilia media præcedunt demonstrationem, secundum quam introducitur scientia, & in aduentu scientiæ desinunt.

Ad 5. Iam dictum est posse intellectum
assen-

assentiri obiecto ex motiuo certo, &
probabili coalescentibus in vnum mo-
tium euentius . Addo , quod aliter
non potest . Cum enim assentitur obie-
cto ex vtroque motiuo , assentitur me-
liori modo , quo potest ; sed opti-
mus , & euentissimus modus
est , si assentiatur ex v-
troque , in quantum
coalescunt in
vnicum ,
vt
explicatum est ; er-
go ità assenti-
tur .

F I N I S .

INDEX RERVM

quæ in his quinque libris
continentur.

A

Absolutus terminus.

Absolutus terminus quid sit lib. 1. cap.
15. pag. 29.

Nomina substantiua sunt termini ab-
soluti, ijsque naturaliter debent signi-
ficari substantiæ. ibid. p. 29. 30.

Abstractio.

Quo pacto scientiæ differant per abstra-
ctionem lib. 1. quæst. 5. p. 219.

Abstractus terminus.

Abstractus terminus quid sit lib. 1. c. 16. p. 31.

Accentus fallacia.

Fallacia accentus quid sit, & quo modo
soluatur lib. 1. cap. 58. p. 163. V. Fal-
lacia accentus.

Accidens.

Ens per accidens an, & quomodo possit
definiri lib. 2. q. 37. p. 17. Ratio com-
munis accidentis non distinguitur ex
natura rei ab vlla differentia accidentis
lib. 1. q. 32. p. 503. Accidens vs sic quid
sit lib. 2. q. 43. p. 112. Quid accidens
physicum, quid logicum. ibid. Quid ac-
cidens proprium, quid commune. ibid.

Tom. II.

X

p. 1. 4.

p.114. Accidens quid sit lib.3.q.7.pag.
126. Quomodo forma substantialis differat ab accidentali. ibid. Accidentia specificantur à substantia, non è conuerso lib. 1. q.3. pag. 195. Dari accidentia distincta ab atomis, ac præsertim lucem, calorem, frigus, motum, sensationes &c. cōtra Atomistas ostenditur l.3. q.4. p.60. & seq. Contraria sententia habet difficultatem propter Eucharistiam ibid. p.66.

Accidens potest magis perficere subiectū transitiuè, quam seipsū intransitiuè l.3.q. 11. p.215. Accidentia recipiuntur immediate in quantitate l.3.q.36.p.618. Quo pacto se habeant accidentia Eucharistica ibid. p.619. Accidentia materialia recipiuntur in toto substantiali, & non in sola materia. l.4. q.15. p.165. Non possunt transire de subiecto in subiectū l.4. q.16. p.172. Corrupta substantia, non remanent l.4. q.17. p.181. à quibus causarum producantur accidentia similia in specie. ibid. p.189.

Accidentia sunt instrumenta in generatione substantię l.4. q.21. pag. 229. V. Causa principalis, vel instrumentalis. ibid. p.234.

Accidentia Fallacia.

Fallacia accidentis quid sit l.1.c.58.p.164.

Actio

Actio, Agent.

Actio an sit accidens absolutum l. 2. q. 53. pag. 265.

Actio est modus distinctus ab agente, termino, & conditionibus l. 3. q. 23. p. 373.

Per actiones, & passionibus res ordinantur, & connectuntur. ibid. p. 374. **Hic ordo spectat ad magnam perfectionem vniuersi.** ibid. p. 375. **Etiā Aristoteles agnouit distinctionem actionum, & passionum ab entibus.** ibid. p. 376. **Modus actionis essentialiter pendet ab agentibus.** ibid. p. 377. **Nec id derogat Diuinæ omnipotentię.** p. 378. **Probabile est etiā effectus pendētes à Deo per creationē pēdere actione distincta.** ibid. p. 380.

Actio recipitur in agente, & in quo sensu. lib. 3. q. 21. pag. 384.

Actio immanens quo pacto differat à transeunte. ibid. p. 386.

Actio distinguitur à modo passionis. ibid. p. 390. **Actio Dei an sit in Deo.** ibid. p. 386. **Actiones partiales sunt mutuo connexę.** ibid. p. 391. **In actione consistit prioritas naturę** lib. 3. q. 22. p. 421. **Est prior natura ut quo.** ibid. pag. 412.

Agentia naturalia quo pacto agant sphericè, & vniuniformiter difformiter lib. 4. q. 30. p. 304. **Qua proportionē decreseat actio.** ibid. p. 309. **An, & quomodo possit idem agere in se ipsum actio-**

ne vniuoca, vel æquiuoca lib. 4. q. 32. p. 328. Vtrum simile possit agere in simile l. 4. q. 33. p. 342.

Actio directa, reflexa, & refracta quid sint. ibid. p. 335. An omne agens agendo repatiatur q. 34. p. 348. An possit dari actio in distans. q. 35. p. 360.

Quo pacto requiratur ad actionem, ut virtus actiua agentis sit maior, quam virtus resistitiua contrarij. l. 4. q. 34. p. 358.

Actus intentionales.

Actus intentionales tendunt intrinsece in omnia motiua, etiam reprobata, ad retrahentia. l. 2. q. 65. p. 413.

Adiectiua nomina.

Nomina adiectiua sunt termini connotatiui, ijsque naturaliter debent significari accidentia l. 1. c. 15. p. 29. 30. Adiectiua sunt nomina cū addito l. 1. c. 30. p. 66.

Admiratio.

Quid sit admiratio, & quo pacto reducat ad primam operationem intellectus l. 1. c. 3. p. 7.

Æquipollentia propositionum.

Æquipollentia quid sit, & quæ sint regulæ ad cognoscendum, quænam propositiones equipolleant l. 1. c. 40. p. 94. 95. Propositiones infinite an equipolleant negatiuis. ibid. p. 96. ad cognoscendam æquipollentiam modalium debet attendi sensus. l. 1. c. 45. p. 115.

Acqui-

Aequiuoca.

Definitio, ac diuifio Aequiuocorum l.2.
q.44. p.129. Quid definiatur ibid. 130.
Diuifio æquiuocorum p.131.

Aequiuocationis Fallacia.

Aequiuocationis Fallacia quid fit lib.1. c.
58. p.162. V. Fallacia.

Æquiuocus Terminus.

Terminus æquiuocus quid fit, & quomo-
do diuidatur in æquiuocum à cafu, &
æquiuocum à confilio, fiue Analogum.
l.1. c.8. p.17. 18. V. Terminus.

Aer.

Aerem effe materiam primam, ex qua
condenfata ac rarefacta fiant omnia
corpora, docuerunt antiqui l.3. q.3. p.38.

Quæ primæ qualitates conueniant aeri
l.4. q.46. p.417. 420. Quæ fint tres re-
giones aeris p.420.

Aer non habet pofitiuam leuitatem, fed
folum grauitatē minorem l.4. q.48. p.483.

Aer quo pacto poffit ponderari. p.486.

Æftimatiua.

Æftimatiua eft potentia diuerfa ab imagi-
natione l.5. q.29. p.386. In quo organo
recipiatur q.30. p.399.

*Æftus maris. V. maris fluxus.**Æternitas.*

Æternitati omnia funt præfentia, nihil
præteritum, aut futurum l.2. q.61. p.371.

Æternitas quid fit l.3. q.31. p.544.

X 3

Æter-

Aeternitas mundi. V. Mundus.

Aeuum.

Aeuum quid sit l. 3. q. 31. p. 545.

Alienatio Terminorum.

Alienatio terminorū quid sit l. 1. c. 29. p. 59.

Alimentum.

Alimentum est obiectum materiale potentiarum vegetatiuarum l. 5. q. 13. p. 192.

Duplex est, proximum, & remotum.

ibid. Differentia alimenti à medicamēto, & veneno. ibid. Non debet esse elementum, sed mixtum, & quale mixtum.

ibid. pag. 193. Debet admisceri potus

ibid. Definitio alimenti. ibid. pag. 195.

Quo pacto alimentum sit etiam obiectum potentiae generativae. ibid. Debet

esse heterogeneousum p. 196. An debeat

esse simile, vel dissimile p. 198. Varię

pręparationes, & concoctiones alimenti l. 5. q. 14. p. 199. In plantis concoqui-

tur proportionaliter, sicut in animalibus p. 207. Alimentum proximum ani-

malis an sit sanguis, vel secundę humiditates q. 15. p. 218. Conuertitur in sub-

stantiam aliti, & non adhibetur solum

ut fomentum p. 217. Ex alimento desumuntur mores. ibid. p. 217.

Alteratio.

Alteratio quot modis sumatur l. 4. q. 24.

p. 257. Quid sit: ibid. At sit motus suc-

cessiuus, vel instantaneus ibid. q. 25.

p. 159.

p.159. Quæ sit ratio per se, vel per accidens talis successionis ibid.p.261. An, & quomodo sit motus continuus. q.26. p.267.

Amphibologia Fallacia.

Amphibologiæ Fallacia quid sit. l. 1. c. 58. p.162. V. Fallacia.

Ampliatio terminorum.

Ampliatio Terminorum opponitur statui. Quid sit, & quomodo solvantur sophismata ex ampliatione lib. 1. cap. 28. p. 56. 57. Termini ampliari possunt ad quinque tempora. ibid. p. 57.

Analogia.

Definitio, ac diuisio analogorum. lib. 2. q. 44. p. 131. Analoga physicè quæ sint. ibid. p. 135. An ens sit Analogū. V. Ens.

Analogus Terminus.

Terminus Analogus quid sit l. 1. c. 8. p. 18. Quid sit analogus attributionis, & proportionis ibid p. 20. V. Terminus.

Angeli.

Differētia Angelorum ab anima rationali l. 5. q. 33. p. 482. Demonstratur dari intelligentias separatas. q. 36. p. 513. Essentia & natura intelligentiarum explicatur. p. 516. quo pacto differant inter se. p. 517. Quem modum operandi habeant ibid. Quo pacto agant in corpora. p. 518. Angeli non identificantur cum sua intellectione. l. 5. q. 3. p. 34. Quo pacto viuant

per intellectionem suæ substantiæ. p.41.

Angeli sunt compositi ex essentia, & existentia, non tamen ex materia, & forma. lib.3. q.6. p.118.

Angeli superiores differunt ab inferioribus in quadam vniuersalitate. l.1. q.25. p.418.

Angeli quem habeant modum essendi, & operandi. l.1. q.34. p.571. An faciant Vniuersale p.571.

In Angelis non datur alia scientia, quam metaphysica. l.1. q.5. p.220. Angeli an cognoscant impossibile, & faciant ens rationis l.2. q.48. p.194. Intelligentiæ assistentes operantur per corpora Cœlestia, tamquam per instrumenta, ac manum. l.4. q.22. p.245. Mouent Cœlos. l.4. q.7. p.82. Angeli sunt immultiplicabiles in eadem specie. l.2. q.41. p.76. Species angelicæ sunt, defectibiles moraliter. ibid. p.86. Angeli sunt sociales. ibid. p.87. An, & quomodo in Angelis data fuerit pugna partis superioris cum inferiore. l.5. q.6. p.72.

Angeli propriè non discurrunt. l.2. q.62. p.390. Differentia intellectus Angelici ab humano. ibid. p.391. In Angelis nec datur compositio, ac diuisio. ibid. p.392. Quo pacto assentiantur obiectis probabilibus. ibid. p.394. Respectu Angeli an dêtur effectus fortuiti. l.3. q.17. p.340.

Anima

Anima. Animatum. Animal.

Animam esse corpus quoddam tenuissimum, & actiuissimum, qui vocatur spiritus, dixerunt antiqui, & eorum rationes. l. 5. q. 1. p. 2. & seq. Reljcitur hec sententia. p. 8.

Anima mouetur per accidens ad motum totius. l. 5. p. 12. In quo sensu sit primū mouens. ibid. p. 12. Definitio animæ. l. 5. q. 2. p. 16. Alia eiusdem definitio à posteriori. p. 24. Tot sunt animæ specie diuersæ, quot species animatorū. q. 4. p. 43. Corpus est instrumentum animæ. ibid. p. 45. Cur vna anima fortiatur corpus melius organizatum, quam alia. p. 46. Ex diuerso temperamento oriuntur in anima iuclinationes, ac mores diuersi. p. 46. Genera Animarum quæ sint, & vnde desumantur. l. 5. q. 5. p. 50. Cur tria sint genera animarum, quatuor gradus animatorum. ibid. p. 50. 55. Gradus animatorum ordinantur sicut species numerorum, & figurarum. ibid. p. 56. Potest vna anima ordinari ad aliam perfectiorem. l. 5. q. 10. p. 163. Anima sensitiua continet vegetatiuam, & rationalis sensitiuam, & vegetatiuam. l. 5. q. 6. p. 168. Animæ indiuisibiles brutorum pro eo instanti, pro quo per nutritionem acquirunt nouas partes materiæ, non pendent sustentatiuè ab ijs, pendent post. l. 3. q. 24.

p.457. Anima rationalis non sustentatur à materia. l.3. q.15 p.30. Anima quas partes viuentis informet. l.5. q.9. q.129. Anima rationalis est indiuisibilis. lib.5. q.8 p.106. Animæ brutorum perfectorum sunt indiuisibiles : Anima insectorum diuisibiles in partes potentiales. p.110. Animæ plantarū sunt diuisibiles. ibid. Animæ diuisibiles sūt heterogeneæ l.5. q.7. p.201. Anima vegetatiua est infima, quæ tribuit esse, & operationem omnino materialem. l.5. q.5. p.50. In quo consistat esse omninò materiale. ibid. Anima cognoscitiua nō est actu corpus, sed est potentia omnia corpora. lib.5. q.1. p.14. Est forma formarum, sicut manus est instrumentum instrumentorum. ibid. Anima sensitiua tribuit esse, & operationem non omninò materialem. l.5. q.5 p.52. In quo consistat tale esse. ibid. p.51.

Anima rationalis.

Anima rationalis est substantia spiritualis, immortalis, & incorruptibilis. l.5. q.32. pag.445. Demonstrationes physicae immortalitatis. pag.450 Demonstrationes morales. p.455. Aristoteles ponit animā immortalem. p.461. Quo pacto operetur extra corpus, vel in corpore. p.452. Non habet cōtrarium. p.454 Est veluti horizon inter formas materiales, & Intelli-

telligétias. q. 33. p. 475. & 415. Est form
informans . p. 476 Non creatur ant
corpora, sed cum unitur corpori. p. 478
Multiplicatur cum corporibus. pag. 479
Differentia ipsius ab Angelo. p. 482. Et
illi naturalis etiam status separati
à corpore, & non violentus. ibid. An, &
quomodo appetat corpus. p. 483. Quem
modum operandi habeat extra corpus
p. 484. Quod corpus sit illi proportio
natum. ibid. Coelum non agit directè
sed solum indirectè in animam rationa
lem lib 4. q. 8. p. 93.

Animal .

Animal quo pacto sit vnum per se. l. 5. q. 9.
p. 142. In Animalibus, & plantis datur
anima, quæ est forma substantialis di
stincta à corpusculis, & eorum combi
natione. l. 3. q. 4 p. 67. & seq. Omnia ani
malia habent tactum, & gustum. l. 5. q. 5.
p. 58. Omnia habent appetitum. ibid.
Cur aliqua habeant potentiam progres
suam, aliqua non. ibid. Animal in quo
sensu sit veluti parua ciuitas, aut regnū.
q. 6. p. 69. In animalibus datur vnica
anima. p. 66. Imo datur vnica forma, &
adeoque non dantur formæ partiales.
q. 7. p. 78.

Antecedentis Fallacia .

fallacia antecedentis, & cōsequentis quid
sit. lib. 7. c. 58. p. 165.

Antiperistasis.

Quo pacto augeatur qualitas in antiperistasi. l. 4 q. 33. p. 344.

Appellatio Terminorum.

Appellatio terminorum quid sit. l. 1. c. 27. p. 55. Predicatum semper appellat subiectum, sed aliquando secundum rectum, aliquando secundum obliquum, ibid.

Appetitus.

Appetitus quid sit. lib. 3. q. 8. p. 160. Appetitus innatus, & elicited quomodo differant. ibid. p. 161. Datur in materia appetitus innatus ad formas. ibid. p. 161. Non magis appetit unam formam, quam aliam ibid. p. 171. Appetitus cur detur in omni animali, & in omni cognoscitivo. l. 5. q. 5. p. 58. Appetitus est potentia diuersa à cognoscitiua. l. 5. q. 30. p. 406. In quo organo resideat. ibid. Quo pacto causet motus spontaneos. ibid.

Aqua.

Aqua elementaris, quæ sit. l. 4. q. 39. p. 413. Quæ primæ qualitates conueniant aque. q. 40. p. 416. Cur naturaliter non sit congelata. p. 419. Aquam esse materiam primam, ex qua condensata, ac rarefacta fiant omnia corpora dixerunt Antiqui. lib. 3. quæst. 3. pag. 38. Aqua quiescens habet superficiem sphoericam. lib. 4. q. 3. p. 34.

*Area V. Halon.**Argu-*

Argumentatio .

Quot sint species argumentationis, & quo pacto omnes species argumentationum reducantur ad syllogismum. lib. I. c. 57. p. 154 Vide discursus, syllogismus, Inductio, Exemplum .

Arithmetica .

Arithmetica est scientia mathematica, nō metaphysica. l. I. q. 5 p. 223.

Ars . Artifex .

Ars quid sit, & quomodo differat à prudentia. l. I. q. 19. p. 373. Eius proprietates. p. 374. Diuisio artium, & earum dignitas q. 21. p. 384. Agentia artificialia operantur ex idea, & per hoc differunt à naturalibus. l. 3. q. 18. p. 356.

Ascensus Terminorum .

Ascensus Terminorum quid sit, & quomodo fiat. lib. I. c. 26. p. 52. 53. 54. V. Terminus .

Astrologia, Astronomia .

Astrologi quo pacto possint probabiliter quædam prædicere circa seditiones &c. l. 4. q. 8. p. 95. 96. Principia Astrologiæ, & eius difficultas. l. 4. q. 9. p. 117. Vanitas Astrologiæ Iudiciariæ. l. 2. q. 61. pag. 377. Astronomia quid sit l. I. q. 8. p. 257.

Atomī .

Sentētia docens omnia fieri ex Atomis diuersimodè dispositis, & ordinatis explicatur. l. 3. q. 4. p. 46. & seq. Iuxta illam
forma

forma est sola dispositio atomorū. ibid. p.49. Quo pacto in ea explicetur generatio & corruptio. ibid. p.50. Ignis quid sit, & quomodo producat. ibid. p.51. Quid combustio, calefactio, illuminatio. ibid. p.52.53. Quid sit terra. p.54. Iuxta illam omnes sensus sunt quidam tactus. ibid. p.53. quę sit causa mouens, & ordinans corpuscula. ibid. p.55. Quo pacto in ea explicetur sententia Pythagorę, quod principia rerum sint numeri, vel consonantię musicales. ibid. p.57. Reijcitur hęc sententia. ibid. p.58. & seq. In ea non saluatur, quod nihil fiat ex nihilo. ibid. p.58. Habet difficultatem propter mysterium Eucharistię. p.66. Disponit ad atheismū. ibid. p.70. 71. 72.

Attributa Dei.

Attributa quo pacto distinguantur à prædicatis Dei essentialibus. l.5. q.43. p.604. Diuisio attributorum in positiua, & negatiua. p.604. Demonstrantur attributa Dei. p.605.

Auditus. Auditio. Audibile.

Organum auditus describitur. l.5. q.25. p.330. in qua parte organi formetur auditio. ibid. p.331. Est sensus secundus in perfectione. q.19 p.253. Non conuenit omnibus animalibus. q.28. p.365. Ad prudentiam, & scientiam per accidens est melior visu. p.366. 367. V. Sonus.

Aug.

Augmentatio. Potentia Augmentatiua.

Potentia augmentatiua cur necessaria sit animali. l. 5. q. 12. p. 185. Definitio, & cause augmentationis, & eius differentia à nutritione. l. 5. q. 16. p. 222. An, & quomodo potentia augmentatiua specie differat à nutritiua, & generatiua. ibid. p. 222. An augmentatio sit mutatio substantialis, vel accidentalis. ibid. p. 223. Cur homines, & animalia secundum longitudinem crescant vsque ad certum tempus. p. 225. Cur pueri, & adoloscen-tes crescant tempore morbi. ibid. 224. Augmentatio cur non sit generatio. l. 4. q. 12. p. 139.

Auris.

Descriptio auris. l. 5. q. 25. p. 330. V. Auditus.

Aurora.

Aurora vnde procedat. l. 4. q. 61. p. 385.

Aurum.

Aurum est perfectissimum inter metalla, & omnia mista inanimata. l. 4. q. 75. p. 705. Cur sit facile ductile. ibid.

B

Baralipton.

Baralipton quo pacto reducatur ostensuè ad Barbara. l. 1. c. 51. p. 135. Quo pacto reducatur per impossibile. ibid. p. 139.

Barbara.

Barbara est modus directus, & necessario concludit. l. 1. c. 50. p. 130. Barbara est per-

fectissimus modorum, sed eius conclusio est probatu difficillima. l. 1. c. 55. p. 149.

Borocco.

Borocco non potest reduci ostensuè, & per conuersionem, sed solum potest per impossibile reduci ad Barbara, & quo pacto reducatur. l. 1. c. 52. p. 137. 138.

Boccardo.

Boccardo non potest reduci ostensuè, & per conuersionem, sed potest per impossibile reduci ad Barbara, & quo pacto reducatur. l. 1. c. 52. p. 137. 138.

Bonum. Malum.

Bonum, & malum sunt primo in rebus, verum, & falsum in mente. l. 2. q. 58. p. 337. Bonum est communicatum sui, & summum bonum summè communicatum. l. 1. q. 31. p. 474. Bonum est terminus motus intentionalis. l. 3. q. 16. p. 314. Bonum triplex, honestum, vtile, & delectabile. ibid. Bonum est prima causarum. ibid. p. 318. V. Finis. Causa finalis.

Bilis.

Bilis vtraque quo pacto separetur in hepate, & deferatur ad bursam fellis, ac lienem. l. 5. q. 14. p. 202.

Bombyx.

Bombyx mutatur in papilionem. l. 5. q. 10. p. 164. An retineat eandem animam. ibid.

Cada-

Cadauer.

Cadauer à qua causa producat. l. 5. q. 7. p. 88. & l. 4. q. 17. p. 189. Cadauer quo pacto sit idem, ac corpus viuum. l. 4. q. 17. p. 185. Producitur ex intentione secundaria. ibid. p. 190.

Camestres.

Camestres quo pacto reducat. ostendit. ad Celarent. l. 1. c. 51. p. 134. 135.

Calor.

Calorem, & frigus non esse corpuscula, sed qualitates ostenditur. l. 3. q. 4. p. 65. & l. 4. q. 36. p. 380. Definitio caloris. l. 4. q. 36. p. 383. Effectus caloris. p. 386. Quid sit calor virtualis. ibi. Quo pacto per accidens congreget heterogenea. ibid. p. 389. An, & quomodo sit inagis actius, ac minus resistitius, quam frigus q. 34 p. 354. An, & in quo sensu sit prima qualitas actiua. q. 37. p. 395. An calor vitalis, coelestis, & elementaris sint eiusdem rationis. q. 38. p. 402.

Calor febrilis quo pacto differat à vitali. ibid. p. 403.

Capilli.

Capilli an sint animati. l. 5. q. 9. p. 139. 147. Quomodo crescant p. 139. 147. Morbus, in quo turgescunt capilli. ibid. p. 194. Quomodo correspondeant plumis auiū. ibid.

Capra

Capra saltans.

Capra saltans quod meteoron sit. l. 4. q. 58. p. 562.

Castor, Pollux, & Helena.

Castor, Pollux, & Helena quid sint, & quomodo fiant. l. 4. q. 58. p. 564.

Casus. V. fortuna.

Casus nominum.

Casus obliqui propriè non sunt nomina, solum rectum est nomen. l. 1. c. 30. p. 66.

Causa. Causalitas.

Bona est divisio causæ in quatuor, quarum duæ sunt intrinsecæ, duæ extrinsecæ. l. 3. q. 14. p. 278. Causæ intrinsecæ quomodo causent totum. V. totum. Omnes causæ reducuntur ad dictas. l. 3. q. 14. p. 279. Metaphysica, & Physica demonstrant per omnes quatuor causas: Mathematica per formalem solum, & materialem. ibid. p. 282. Demonstratio per causam finalem est valdè nobilis. ibid. p. 284. Quid sit causa est notissimū. ibid. p. 285. Descriptio causæ in communi. ibid. p. 285. Causa minus latè patet, quam principium. ibid. p. 286.

Causa materialis, & formalis Causalitas.

Causa materialis, & formalis sunt veræ causæ. l. 3. q. 14. p. 289. Quæ sit causalitas earum. l. 3. q. 15. p. 295. Quæ sit causalitas materiæ. ibid. p. 295. Causa passiva, & materia-

ria-

rialis quid sit, & quo pacto differat à causa actiua, & efficiente. *ibid.* p. 297. Causalitas actiua, & passiua quid sint, & quomodo differant. *ibid.* p. 297. 298. Materia est causa passiua formarum, quas recipit sustentando, non autem animæ rationalis, quam purè recipit nō sustentando. *ibid.* p. 299. Est tamen causa materialis vnionis, cum anima rationali. *ibid.* p. 300. Verbum diuinum nō potest esse causa materialis, aut formalis vllius compositi *ibid.* p. 301. Causalitas actiua arguit magnam perfectionem, secus passiua. *ibid.* p. 306. Causa formalis quo pacto differat ab effectu formali. *ibid.* p. 308. Quo pacto idem respectu eiusdē possit esse causa simul actiua, & passiua. *ibid.* p. 298.

Causa efficiens. Causalitas.

irritus efficientis, vel est continentia perfectionis, vel in ea fundatur l. 3. q. 19. p. 365 Non sufficit continentia perfectionis etiam specificè ad virtutem productiuam. *ibid.* Ad virtutem adæquatam requiritur continentia adæquata effectus *ibid.* p. 366. Causa efficiens quadruplex est. *ibid.* p. 364. Cause morales, & corruptiue quo pacto reducantur ad causam efficientem. *ibid.* p. 368.

Causalitas efficientis est actio. V. Actio. Causalitas actiua conuenit etiam creatu-

ris

ris l. 4. q. 18. p. 200. Causa efficiens an, & quomodo sit causa formatiua l. 4. q. 19. p. 210. Quo pacto differat à conditionibus l. 3. quaest. 22. pag. 418.

Causa finalis. Causalitas.

Causa finalis est vera causa l. 3. q. 14. p. 289. Est causa realis. ibid. q. 16. p. 327. Est prima causarum q. 16. pag. 318. Quæ sit virtus causatiua finis. ibid. p. 316. Quæ sit causalitas finis. ibid. p. 317. Qui sint effectus finis ibid. p. 319. Quæ agentia operentur propter finem ibid. pag. 322. Finis triplex, cui, qui, & quo ibid. p. 324. Quo pacto etiam impossibile possit esse finis. ibid. p. 326. Quo pacto Deus operetur propter finem. ibid. p. 323. 328.

Causa principalis Instrumentalis.

Discrimen inter causam naturalem, & artificialem l. 4. q. 20. p. 216. Substantiæ creatæ indigent instrumentis distinctis ad agendum transeunter p. 217. In quo consumant suam actiuitatem. ibid. p. 221. An, & quomodo accidentia sint instrumenta in generatione substantiæ l. 4. q. 21. p. 224. Quid sint causa principalis, instrumentalis l. 4. q. 21. p. 235. Quo pacto accidentia contineant substantiam ibid. p. 240. Quo pacto causa debeat esse perfectior effectu ibid. p. 242. In quo sensu causa non possit dare effectui perfectionem, quam non habet. ibid. p. 243.

Cor-

Corpora coelestia sunt instrumenta Intelligentiarum mouentium. *ibid.* q. 22. pag. 245. & seq.

Causa totalis

Possunt etiam naturaliter ad eundem effectum concurrere plures causae totales in actu primo. l. 3. q. 24. p. 455. Neque supernaturaliter possunt ad eundem effectum concurrere plures causae totales in actu secundo. *ibid.* p. 456.

Causalitas mutua

Datur mutua causalitas inter finem, & media. l. 3. q. 23 p. 426. Possunt duo se causare in diuerso genere per quasdam causalitates non importantes propriam prioritatem naturae. *ibid.* p. 428. Non possunt duo se mutuo causare pro eodem instanti cum propria prioritate naturae. *ibid.* p. 428. Repugnat mutua prioritas originis, & naturae, etiam respectu conditionum. *Ibid.* p. 428. & seq.

Causa idealis. V. Idea.

Cause per accidens. V. Fortuna.

Causae quae sint priores naturae. V. Prius natura.

Causa moralis, & corruptiua. V. Causa efficiens.

Causalis propositio.

Causalis propositio aliquando significat causam essentialiter connexam, aliquando accidentaliter connexam, cum effectu.

Cau. Quo pacto contradicatur propositioni causali. l. 1. c. 43. p. 106.

Celarent.

Celarẽ quo pacto dirigatur per dictũ de nullo. l. 1. c. 50. p. 131. **Celarẽt** quo pacto reduci possit ad Barbara. l. 1. c. 52. p. 140.

Celantes.

Celantes quo pacto per impossibile reducatur. l. 1. c. 52. p. 139.

Centrum.

Centrũ grauitatis quid sit l. 4. q. 523. p. 52.

An terra mutato centro grauitatis moueatur motu trepidationis. ibid. p. 524.

Cerebrum.

Virtus sensitiua residet in cerebro l. 5. q. 28. p. 374. **In** cerebro formatur spiritus animales, & phantastici l. 5. q. 30. p. 402.

Cesare.

Cesare quo pacto reducatur ostensiuẽ. l. 1. cap. 51. pag. 131.

Chylus.

Chylus quo pacto fiat in ventriculo, preparetur in intestinis, & per venas lacteas transmittatur ad hepar l. 5. q. 14. p. 201.

Cibus. V. Alimentum.

Circulus. Circulatio.

Circulus, ac motus circularis dari non posset, si continuum constaret ex indiuisibilibus l. 3. q. 37. p. 637. **V. Rotundũ.**

Cælum.

Cælum planetarium an sit solidum, vel
flui-

fluidum l. 4. q. 5. p. 51. 53.

Cœlum stellatum est solidum, & probabili-
liter etiam lunare ibid. p. 55. 56. Quo
pacto motus cœlestes sint ordinati p. 56.

An corpora cœlestia edant sonum p. 58.

Cœlum non est elementum, neque con-
stat ex elementis, sed est quinta sub-
stantia l. 4. q. 6. p. 63. Est naturaliter in-
corruptibile ibid. p. 65. Constat ex ma-
teria, & forma p. 68. Materia cœlestis
est diuersę rationis à sublunari pag. 70.
Quo pacto calefaciat, cum non sit ca-
lidū formaliter p. 72. Quo pacto Deus
à principio creauerit, & ordinauerit
corpora cœlestia p. 73.

Cœlum dicit ordinem accidentalem sua-
rum partium p. 75.

Cœli nō sūt animati l. 4. q. 7. p. 82. Motus
Cœli, nō causatur à natura Cœli, sed
ab intelligētia assistēte ibid. p. 80. Cœ-
lum agit in inferiora per lumen, & in-
fluentias ibid. q. 8. p. 90.

Cōcurrit etiā ad productionē substantiæ ū
ibid. p. 91. Nō agit directē, & immedia-
tē in animam rationalem p. 93. Agita-
men indirectē, & per accidens ibid.
Non agit in demones p. 94. 96. V. Mo-
tus Cœlestis.

Corpora Cœlestia nō habent grauitatem,
neque leuitatem l. 4. q. 46. p. 464. Partes
globorum cœlestium manent vnite per

vir-

virtutem magneticam ibid. p.466. Primum Coelum est primum locus l. 4. q. 47. p.471. Coelum quo pacto rapiat inferiora l.4. q.68. p.632.

Corpora Coelestia sunt instrumenta, ac veluti manus Intelligentiarum mouentium l.4 q.22. p.245. 246.

Coexistentia. V. Relatio.

Cognitio. Cognoscituum.

Cognitio perfecta debet cognoscere semper suam causam, vel rationem l.1.q.1 p.172. Cognitio intuitiva Dei est perfecta, secus cognitio intuitiva creaturarum ibid. p. 174. 175. Cognitio perfecta debet esse per omnes causas ibid. p. 177. Causa, vel ratio cognitionis est potentia, & obiectum ibid. q.2.p.179. Cognitio intellectiva cur vocetur conceptus mentis, & quasi filius ibid. p.181. Cognitio diuina quo pacto sit à potentia, & obiecto ibid. p.186. Cognitio, & actus intentionales specificantur ab obiecto l.1. q. 3. pag.191. Cognitio diuina proprie non specificatur, sed est primum specificatum ibid. p.199. Simile cognoscitur simili non secundum esse materiale, sed intentionale l.5. q.1. p.13. Quo pacto eadem obiecta cognosci possint cognitione magis, aut minus clara l.1. q. 31. p. 484. Cognitiones, & actus intentionales an sint relativi se ipsis l.2

q.53. p.264. Quo pacto perfectio cognoscitiui consistat in quadam vniuersalitate l.i. q.25. p.416.

Cognitio speculatiua, ac practica.

Quid sit cognitio practica l.i. q.11. p.294

Eius obiectum, & conditiones ibid. p.

294. Quæ iudicia sint vltimo practica,

quæ non p.297. Iudicium vltimo practicum nō determinat voluntatem ibid.

pag.298. Quid sint facultates practicae,

quid speculatiuæ ibid. p.299. Quo pacto intellectus speculatiuus, ac practicus differant sine ibid. p.300.

Quid sit cognitio practica extrinsecè ibid. pag.

303. An ad cognitionem practicae requiratur specialis modus tendendi ibid. p.304.

An cognitio practica, & speculatiua differant ex obiecto, vel ex modo tendendi ibid. pag.304.

Quid sit speculatio, quid consultatio, & quos actus includant ibid. p.307.

Cognitio Dei an sit practica, vel speculatiua ibid. p.311.

Perfectioresne sint cognitiones speculatiuæ, an practicae q.14. p.332.

Ad executionem requiritur imperium rationis, quod est vltimo practicum q.12. p.215.

V. imperium rationis.

Colores Coloratum.

Definitio colorati, & coloris l.5. q.22. p.283.

consistunt in quadam luce imperfecta ibid. p.284.

Differentiæ colorum

Tom.II.

Y

rum

rum ibid. quo pacto differant colores transeuntes, & permanentes p. 285. Colores Iridis ibid. p. 286. Colores permanentes vnde oriantur p. 289.

Colores transeuntes consistunt in quodam lumine aliquoqualiter obscurato l. 4. q. 59. p. 566. Quid sint colores noctu in Coelo apparentes ibid. p. 566. Eorum accidentia ibid. p. 567.

Colores Iridis . V. Iris .

Cometæ .

Cometæ aliqui apparuerunt suprâ Lunam, aliqui infrâ lunam l. 4. q. 60. p. 571. Causæ Cometarum p. 573. Species Cometarum p. 574. Cauda Cometarum, & eius accidentia p. 575. Motus Cometarum p. 577. Prognostica Cometarum p. 578.

Communis Terminus .

Terminus communis quid, & quotuplex sit l. 1. c. 9. p. 21. 22.

V. Terminus .

Complexus terminus .

Terminus cōplexus quid sit l. 1. c. 12. p. 26.

Compositio .

Compositio quid sit, & quomodo differat à resolutione l. 1. q. 17 pag. 358. 359. Quo pacto differat compositio speculativa à practica ibid.

Compositionis Fallacia .

Quid sit Fallacia compositionis, ac diuisionis

tionis l. 1. c. 58. p. 163. V. Fallacia.

Conclusio.

Ad conclusionem inferendam requiritur actus indiuisibiliter tendens in vtramque premissam l. 2. q. 64. p. 407. Requiritur etiam cognitio de bonitate illationis p. 408. Tendit etiam in obiecta premissarum l. 2. q. 65. p. 410. Tendit etiam in motiua reprobata, & retrahentia ibid. p. 413. Conclusio sequitur debiliorem partem, ac medius terminus non ponitur in conclusione l. 1. c. 53. p. 143. V. Consequentia.

Concoctio.

Concoctio alimenti quid sit, & quomodo fiat l. 5. q. 14. p. 199. In concoctione idem accidit, quod in arte distillatoria ibid. p. 206. Quot sint cōcoctiones p. 199.

Concretum Accidentale.

Quid definiatur definitione concreti accidentalis l. 2. q. 37. p. 20.

Concretus Terminus.

Quid & quotuplex sit terminus concretus l. 1. c. 16. p. 31. 32. V. Terminus.

Concupiscibilis.

Concupiscibilis procurat commoda animalis l. 5. q. 6. p. 61. Non est anima diuersa à cognoscitiua, & irascibili ibid. p. 64. Actiones irascibilis originem ducunt ab aliqua passione concupiscibilis ibid. 65. Quo pacto resideat in He-

pate p. 70. Quo pacto detur intestinum bellum inter concupiscentiam, & rationem p. 70.

Concursus Dei.

Deus concurrit immediatè ad omnes, & singulas actiones causarum secundarum. l. 5. q. 44. p. 618.

Condensatio.

Condensatio, & rarefactio quo pacto dantur sine vacuo. l. 3. q. 29. p. 516. V. Rarefactio.

Conditio.

Conditiones sunt priores natura respectu effectuum. l. 3. q. 22. p. 407. Quomodo differant à causa efficiente. ibid. p. 418.

Conditionalis propositio.

Propositio conditionalis alia est connexiva, alia puræ concomitantiae. Explicantur. l. 1. c. 43. p. 102. 103. 104. Conditionales puræ concomitantiae non dantur in intellectu ibid. p. 104. Explicantur duo modi argumendi ex propositionibus conditionalibus ibid. p. 105.

Conditionalis Syllogismus.

Explicantur duo modi argumentandi ex propositionibus conditionatis. l. 1. c. 43 pag. 105.

Connotativus terminus.

Terminus connotativus quid sit. l. 1. c. 15. p. 29. Terminus cōnotativus naturaliter debet significare accidentia. ibid. p. 30.

Con-

Consequentia .

Consequentia formalis quo pacto differat à materiali. l. i. c. 46. p. 118. V. **Côclusio .**

Consequentis Fallacia .

Fallacia cōsequentis quę sit. l. i. c. 58 p. 165.

Consultatio .

Consultatio quid sit , & quos actus includat. l. i. q. 11. p. 308.

Contactus .

Contactus quotuplex sit. l. 4. q. 35. p. 369.

Quo pacto requiratur ad actionem. ibid

Contactus quantitativus saluari non potest sine indivisibilibus. l. 3. quest. 41. p. 686. **Ad contactum** requiritur *quo* , & *quod*. ibid. p. 693. 694.

Contingens .

Modus contingentis in propositionibus modalibus quis sit. l. i. c. 45. p. 111. **Modus contingentis** est particularis. ibid. p. 113 **Quo pacto** opponatur, & comparatur cum alijs modis. ibid. p. 114. 115.

Contradictio. Contradictoria .

Contradictio quid sit, & quę conditiones requirantur ad propositiones contradictorias. lib. i. c. 38 p. 87. Propositiones contradictorię nec possunt esse simul verę, nec simul falsę. ibid. p. 88. Inter contradictoria non datur medium ibid. p. 89. Quo pacto propositiones singulares sint contradictorię. ibid. p. 91. Quid sit oppositio contradictoria. l. i. c. 39. p. 92.

Maxima oppositio est contradictoria.
ibid.p.93.

Contradictionis Fallacia.

Quid sit fallacia ex ignoratione elenchi,
seu contradictionis.l.1.c.58.p.165.

Contraria.

Oppositio contraria quid sit.l.1.c.39.p.92.

Propositiones contrarię non possunt esse simul verę, possunt esse simul falsę.
ibid. Secunda oppositio post contradictoriam est contraria. ibid. pag.93.

Contraria. Contrarietas.

Principia debent esse contraria. V. Principium.

Aliqua contraria excludunt à subiecto suū contrarium non de præsenti, sed de futuro.lib.3 q.1.p.22.23. Contraria quid sint.l.4.q.24.p.258.Quomodo contrariū resistat introductioni contrarij, & an quando est, vel quando non est. ibid. q.25.p.265. Contrarietas propria quid sit.l.4.q.29 p.299. In quo sensu vnum vni contrarium.ibid. Qualitates corruptiue habent propriam contrarietatem. ibid. Substantię non habent. ibid.

Continuum.

Continuum non constat ex indiuisibilibus mathematicis. l.3.q.37.p. p.623. & seq. Definitio tum materialis, tum formalis continui. ibid.p.626. Continuum nec constat ex infinitis indiuisibilibus
ma-

mathematicis. *ibid.* p. 638. Neque constat ex infinitis partibus actualibus. *ibid.* q. 38. p. 640. Neque ex punctis inflatis. *ibid.* q. 39. p. 641. Constat ex finitis partibus actualibus diuisibilibus in infinitum in partes potentiales. *ibid.* q. 40. pag. 656. V. Indiuisibile.

Copulatiua propositio.

Quæ sit propositio copulatiua, & quo pacto comparetur ad disiunctiuam. l. 1. cap. 42. pag. 100.

Regulæ oppositionum in propositionibus copulatiuis, & disiunctiuis. *ibid.* p. 101.

Copulatiuus Terminus.

Terminus copulatiuus quid sit. l. 1. cap. 14. pag. 28.

Conuersio propositionum.

Quid & quotuplex sit conuersio, & quæ eius regula. l. 1. c. 41. p. 97. Conuersio est species argumentationis, & quo pacto reducatur ad syllogismū. l. 1. c. 57. p. 160

Cor.

Sanguis non efficitur in corde, sed perficitur. l. 5. q. 14. p. 203. Virtus sensitiva non residet in corde, sed in cerebro. l. 5. q. 28. p. 374. Quod sit munus cordis. *ibid.*

Corona. V. Halon.

Corpuscula. V. Atomi.

Corruptio.

Quo pacto possit idem corrumpere se ipsū per accidens. l. 4. p. 32. p. 327. Corruptio

substantialis datur. l. 4. q. 10. p. 123 Quid sit. ib. d. q. 11. p. 130. & q. 12. p. 134. In quo sensu generatio vnius sit corruptio alterius. q. 14. p. 156. Cur quædam simpliciter dicantur corruptiones. p. 159 Cur omnia non sint corrupta. ibid. pag. 158. V. Generatio.

Cosmographia.

Cosmographia est scientia physicomathematica, & quid sit. l. 1. q. 8. p. 257.

Creatura. Creatio.

Creaturæ sunt entia non per essentiam, sed per participationem, & in eis essentia distinguitur ab existentia. l. 3. q. 6. p. 100. Creatura perfectissima non potest dari. l. 3. q. 34. p. 596.

Creatio non est in Deo, sed in creaturis. l. 3. q. 21. p. 386. 387. Creatio non est prior natura, quàm terminus. q. 23. p. 436. 437. Habet aliquam mutua prioritatem respectu termini. ibi. V. Actio. Error Auicennæ, quod Deus creauerit immediatè unicam Intelligentiam. l. 4. q. 18. pag. 208. 209.

Creatio cur non sit generatio. lib. 4. q. 12. p. 138. Quid sit. q. 11. p. 129.

D

Dabitis.

Dabitis quo pacto reducatur ostensiuè ad Darij. l. 1. c. 51. p. 134.

Demon

Dæmon.

Dantur effectus fortuiti respectu Dæmonis, & videri potest infortunatissimus, l.3.q.17.p.340. Cœlum non agit in Dæmones l.4.q.8.p.94.96. Cur vexent lunaticos, & faciant quosdam alios effectus sub certis cōstellationibus. p.96.97.

Darapti.

Darapti quo pacto reducatur ostensivè ad Darij. l.1.c.51.p.136.

Darij.

Darij est modus perfectus, & regulatur per dictum de Omni.l.1.c.50.p.130. Darij quo pacto reduci possit ad Barbara, & Celarent.l.1.c.52.p.140. Darij est modus dignitate tertius.lib.1.cap.54 pag.150.

Datifi.

Datifi quo pacto reducatur ostensivè ad Darij.l.1.c.51.p.136.

Defectus. Defectuosum.

Defectus, & defectuosum potest displicere.l.4.q.1.p.8.l.1.q.42.p.585.

Definitio.

Quid sit definitio per additamentum. l.1.q.3.p.196. Definitio est principium demonstrandi distinctionem, vel identitatem formalitatum. l.1.q.32.p.494. Sicuti dantur prima principia demonstrationis, sic definitionis. ibid.p.508.

Definitiones substantiarum sunt prima.

principia : definitiones accidentium sunt ultimus fructus demonstrationis, ac demonstratio solo situ differens. l. 2. q. 67 p. 430. An possit definiri ens per accidens. l. 2. q. 37 p. 17. Quid definiatur definitione concreti accidentalis. ibid. p. 20. Definitio in quo sensu debeat esse clarior desinito. l. 3. q. 25. p. 467.

Demonstratio.

Demonstratio quid, & quotuplex sit. lib. 1. q. 17 p. 361. Conditiones demonstrationis potissimæ. ibid. p. 461. Demonstratio perfecta quod prædicatum debeat componere cum subiecto l. 2. q. 67. p. 426. Medium demonstrationis debet esse definitio, & qualis. ibid. 427.

Denominans, & Denominatiuus terminus.

Terminus denominans, & denominatiuus quid sit. l. 1. c. 13 p. 27.

Dentes.

An sint animati. l. 5. q. 9. p. 135. Vnde oritur dolor dentium. ibid. p. 136.

Dependentia.

Dependere quid sit l. 3. q. 14. p. 288.

Descensus terminorum.

Descensus terminorum, quid sit l. 1. c. 26. p. 52. Quo pacto per descensum resoluantur propositiones distributiue, collectiue & determinatæ, & confusæ. ibid. pag. 53. 54.

Deus.

Demonstratur dari Deum sub conceptu
pri

primę causę incausatę. l. 5. q. 37. p. 52.

Demonstrationes Dei sunt evidentes etiam metaphysicę. ibid. p. 534. Demonstratur dari Deum sub conceptu primi motoris immobilis. q. 38. p. 536.

Demonstratur dari Deum sub conceptu entis necessarij. ibid. q. 39. p. 547. Demonstratur Deum esse intellectum separatum, & non esse animam mundi. ibid. q. 40. p. 555. Demonstratur Deum habere providentiam rerum humanarum. q. 41. p. 569.

Demonstratur Deum esse infinitę perfectum, simplicem, atque vnicum. q. 42. p. 381. & seq. In Deo idem est intellectus, intellectio, amor, &c. ibid. p. 597.

Demonstrantur alię perfectiones, & attributa Dei. ibi. q. 43. p. 602. Deus cōservat omnes creaturas. q. 44. p. 605. Concurrit immediatę ad omnes, & singulas actiones causarum secundarum. ibid. p. 618. Deum habere infinitam virtutę probatur ex infinitate durationis. l. 3. quęst. 34. pag. 565.

Deus quo pacto cognoscat infinitum. ibid. pag. 583.

Deus est infinitus in essentia, & perfectione. l. 3. q. 35. p. 604. Deus quo pacto operetur propter finem. l. 3. q. 16. p. 323. 328. Habet se ipsum pro fine totius glorię, Creaturas rationales pro fine totius.

utilitatis. ibi. p. 328. Gloria Dei est ipsa felicitas nostra. ibid. Non mouetur à fine, sed omnia mouet, ac dirigit ad finem. ibid. 329. Volitio Dei non cansatur à fine. ibid. Deus quo pacto sit possibilis se ipso. l. 2. q. 47. p. 167. In Deo idem est existentia, possibilitas, ac necessitas existendi. ibid. Deus est prima possibilitas omnium possibilium. ibid. p. 160. Cur Deus possit producere hominem, nō hircoceruū. ibid. p. 165. Deus est prima impossibilitas omnium impossibilium. l. 2. q. 48. p. 195. Cur non sit in predicamento, vel genere. l. 2. q. 51. p. 232. Quo pacto sit supra cognitionem, & nomen, & sic ignotus, & innominabilis. ibid. p. 238. Quo pacto Deus sit ens omninō absolutum, & independens. ibid. q. 47. p. 185. Quo pacto non sit relatiuus ad creaturas, nisi relatione rationis. ibid. q. 47. p. 586. Deus non potest quidquam cognoscere confusè l. 1. q. 34. p. 569. An faciat vn̄uersale. ibid. In Deo essentia non distinguitur ab existentia. l. 3. q. 6. p. 100. Deus est perfecta sufficientia l. 4. q. 1. p. 9. Deus habet perfectissimum gradum vitæ, quam imitantur viuētia creata l. 5. q. 3. p. 32. Quo pacto moueat se ipsum. ibid. p. 33. Est ipsa vita formalis. ibid. In Deo omnia sunt vita. ibid. p. 35. Cur non omnia predicata
Dei

Dei sint formaliter actus vitales ibid.
p.35. Nihil est fortuitum respectu Dei
l.3.q.17.p.338. Deus operatur ex idea.
l.3.q.18. p.358. V.Idea.

Deus non solum operatur, sed facit creatu-
ras operari. l.4. q.18 p.204. Quo pacto
formet creaturas. ibid. q.19.p.213. Non
indiget instrumentis distinctis. ibid. q.20.
pag.223.

Diaphanum Opacum.

Definitiones diaphani, & opaci. l.5.q.22.
p.281. Quo pacto conueniant corpori-
bus ibid. p.281.

Dictum de omni, & de nullo.

Dictum de omni, & dictum de nullo sunt
duo principia regulatiua syllogismi.
Explicantur. l.1.c.50.p.130.131.

Differentia generica, specifica, numerica.

Quid sit differre solo numero, quid specie.
l.2.q.40. p.50. & seq. Reijciuntur alie
sententie. ibid. p.50. An differentia purè
numerica suscipiat magis, & minus.
ibid. p.61. quid sit differre genere etiam
physico. ibid. p.63. Cur magis, & minus
non ponant differentiam specificam. ibid.
pag.73.

Differentia tum specificat um individualis
non consistit in pura negatione, sed in
aliquo positivo. ibid. q.42.p.101. Ultima
differentia est simplex. ibid. p.102. Diffe-
rentia creaturarum à Deo est purè ne-
gati-

gatiua. *ibid.* p. 96. Quid sit differentia metaphysicè , ac logicè considerata. l. 2. q. 37. p. 13 Diuisio differentię. *ibid.* p. 16
 Differentia, seu ratio differentialis quid sit. l. 1. q. 32. p. 326. Cur sit inseparabilis à rationibus genericis. *ibid.*

Diluuum.

Causæ diluuiorum. l. 4. q. 63 p. 598.

Diminutio Terminorum.

Diminutio terminorū quid sit l. 1. c. 29. p. 58

Disamis.

Disamis quo pacto reducatur ad Darij. l. 1. cap. 51. pag. 136.

Discursus.

Discursus est tertia operatio intellectus, & quid sit. l. 1. c. 3. p. 5.

Discursus quoruplex sit. l. 2. q. 62. pag. 389.

Quid sit discursus propriè dictus. *ibid.*

Non potest in Angelis naturaliter dari

discursus proprius. *ibid.* p. 290. Potest

tamen in Angelis dari discursus vir-

tualis. *ibid.* p. 393. In Deo nec datur di-

scursus virtualis : *ibid.* pag. 393. Di-

scursus an detur in brutis. lib. 5. q. 29.

pag. 394.

Disiunctiua propositio.

Quid sit propositio disiunctiua , &

quo pacto compareretur ad copulati-

uam. lib. 1. cap. 42. pag. 100. Regulæ

oppositionum in propositionibus co-

pulatiuis, & disiunctiuis. *ibid.* pag. 101.

Di-

Dispositiones.

Dispositiones non remanent in instanti generationis. l. 4. q. 17. p. 193. Non sequitur quod frustra fuerint productæ. ibid. pag. 193.

Distinctio.

Distinctio quid sit. l. 1. q. 30. p. 464. Triplex distinctio, virtualis intrinseca, seu logica, formalis ex natura rei, & realis. ibid. pag. 467.

Distinctio modalis ibid. p. 469. Distinctio rationis. ibid. p. 470. 471. Distinctio an suscipiat magis, & minus, & quæ distinctio sit minima. ibid. p. 472. Distinctio virtualis intrinseca datur in diuinis ratione infinitatis, adeoque repugnat in creaturis. ibid. q. 31. p. 477. & seq. Distinctio formalis ex natura rei est possibilis in creatis ibid. p. 480. In creatis quæ rationes distinguantur ex natura rei, quæ non distinguantur. ibid. q. 32. p. 501. & seq. Quæ sint principia ad cognoscendam distinctionem, vel identitatem formalitatum. ibid. p. 497. Separabilitas non est vnicum indicium ad cognoscendam distinctionem. ibidem pag. 497.

Distributiva propositio.

Propositio distributiva quo pacto resoluitur per descensum. l. 1. c. 26. p. 53.

Distributiva suppositio. V. suppositio.

Disti-

Diuisionis Fallacia .

Fallacia compositionis , & diuisionis quid sit. l. 1. c. 58. p. 163.

Draco volans.

Quid sit. l. 4. q. 58. p. 561.

Dubium .

Dubium quid sit , & quo pacto sit simplex apprehensio. l. 1. c. 3. p. 7.

Dulcem .

Quo pacto omnia alantur dulci. lib. 5. q. 27. p. 356. V. Sapor.

Duratio .

Durato in creaturis est modus distinctus perpetuo fluens. l. 3. q. 32. p. 348. Motus durat per durationem superadditam. ibid. p. 550. Duratio est inconseruabilis. ibid. p. 551. Distinguitur ab existentia. ibid. p. 552. Est accidens. ibid. p. 552. Distinguitur etiam ab actione. ibid. Duratio creata indiuisibilis repugnat. ibid. pag. 554.

E

Effectus .

Quam imperfectionem dicat effectus propter quam Verbum aeternum non est effectus Parris. l. 3. q. 14. p. 287. Solum in Deo potest dari productum, quod non sit effectus. ibid. p. 288.

*Efficiens V. causa efficiens.**Efficientia .*

Efficientia duplex , per modum transmutationis.

tationis, & per modum emanationis, & quomodo differant. l. 4. q. 11. p. 177.

Elementum.

Elementum quid sit. l. 4. q. 39. p. 407. *Ant*
 dentur ibid. 408. Quot, & quæ sint. ibid.
 p. 409. Sunt corpora simplicia ibid. Cœ-
 tera corpora generantur ex eorum
 missione ibid. p. 410. Constat ex mate-
 ria, & forma substantiali. ibid. p. 412.
 Sunt eiusdem speciei atomæ ibid. p. 413.
 Quo pacto sint ipsis distribuendæ primæ
 qualitates q. 40. p. 416. Sunt generabilia,
 & inuicem transmutabilia. ibid. q. 41.
 p. 424. Possunt transmutari, tum in
 symbola, tum in dissymbola. ibid. 424.
 Facilius transmutantur in symbola
 ibid. p. 425. Quo pacto ex missione
 elementorum generentur mista ibid.
 q. 42. p. 427. An remaneant in mistis
 actu, vel virtute. ibid. p. 434. Raritas, &
 densitas in quo gradu conueniant ele-
 mentis ibid. q. 44. p. 449. Elementa quo
 pacto locentur. l. 4. q. 47. p. 472.

Elenchi Fallacia.

Fallacia elenchi, seu contradictionis quid
 sit. l. 1. c. 58. p. 165.

Embryo.

Embryo quomodo formetur. lib. 5. q. 10.
 pag. 152. Ab initio est animatus non
 actu, sed potentia. ibid. p. 154. Quomodo
 incipiat viuere. ibid. p. 155.

Ens.

Ens .

Ens non est vniuocum, sed analogum. l.2. q.45. p.139. **An conceptus entis perfectè præscindat à differentiis** ibid. p.149. **An ens sit analogum vera, & reali analogia.** ibid. p.139. **Conceptus entis est omnium clarissimus, ideoque non indiget definitione** ibid. q.50. p.224. **Diuisio entis in decem prædicamenta** ibid. p.220. **Qualis sit analogia entis** ibid. p.154. **Ratio entis, & aliæ rationes transcendentes non distinguuntur ex natura rei à differentiis.** l.1. q.32. p.502.

Ens rationis .

Ens rationis quid sit l.2. q.48. p.180. **An Deus, & Angeli faciant ens rationis.** ibid. p.192. **An imaginatio faciat ens rationis.** ibid. p.194. **V. Impossibile . Ens rationis quo pacto sit obiectum logicæ.** l.1. q.6. p.239. & q.9. p.269. **Esse intentionale appetitur ab omnibus entibus.** ibid. q.2. p.184. **Est valde perfectum** ibid. q.6. p.247. **Ens rationis logicum non constituitur per vllum esse diminutum.** l.2. q.46. p.157. **Neque per aliquid fictum sed per cognitionem extrinsecè denominantem.** ibid. p.158. **Habet tamen intellectus fundamentum concipiendi relationem fictam.** ibid. p.159.

Enthymema .

Enthymema est species argumentationis,
 &

& aliquando sumitur pro syllogismo truncato , aliquando pro syllogismo Rhetorico . Explicatur . lib. I. cap. 57 pag. 157. 158.

Quo pacto Enthymema reducatur ad syllogismum. ibid. pag. 158.

Enunciatio.

Enunciatio quid sit , & quo pacto differat à propositione. lib. I. cap. 33. p. 77. 78. V. *Propositio.*

Essentia. Existentia. Esse.

Essentia in creaturis distinguitur ab existentia , secus in Deo. l. 3. q. 6. p. 100. Essentia comparatur ad existentiam, sicut potentia ad actum , & quod ad quod. ibid. p. 103. Quo pacto Deus sit ens per essentiam , creature per participationem . ibid. pag. 105.

Etesæ. V. Venti .

Ethica. V. Moralis .

Evidentia .

Evidentia necessitat intellectum ad assensum. l. I. q. 63. pag. 401.

Exceptiua propositio .

Exceptiua propositio quid sit , & quo pacto differat ab exclusiua l. I. c. 44. p. 109.

Exclusiua propositio.

Exclusiua propositio quid , & quotuplex sit l. I. c. 44. p. 107 108.

Exemplum .

Exemplum est species argumentationis, quid

quid sit , & quo pacto reducatur ad syllogismum l. i. c. 57. p. 159.

Exponibilis propositio .

Quid, & quotuplex sit propositio exponibilis, & quo pacto exponatur l. i. c. 44. pag. 107. & seq.

Expositorius syllogismus .

Syllogismus expositorius seu constans ex terminis singularibus quid sit , & quo pacto reducatur l. i. c. 56. p. 151. & seq.

F

Fallacia .

Fallacia quid sit l. i. c. 58. p. 162. Explicantur sex fallaciæ dictionis quæ sunt, Aequiuocationis, Amphibologiæ, variationis accentus, compositionis, diuisionis, & fallacia dictionis Ibidē pag. 163. 164.

Explicantur septem fallaciæ extrâ dictionem, quæ sunt, à secundum quid ad simpliciter, ignorationis Elenchi, antecedentis, & consequentis, petitionis principij, non causæ ut causæ, & plurimum interrogationum ut vnius ibid. pag. 164. 165.

Facultates speculatiue, practicae .

V. Cognitio speculatiua, & practica .

Falsitas V. Veritas .

Fames .

Fames quid sit l. 5. q. 5. p. 59.

Fa-

Fapesmo.

Fapesmo quo pacto reducatur ad ferio l. i. cap. 51. pag. 135.

Fatum.

Fatum in quo sensu detur l. 3. q. 17. p. 343.

Quid sit ibid. Non tollit fortunam, & casum ibid. p. 350. Quotuplex sit ibid.

Felapton.

Felapton quo pacto reducatur ostensiuè ad Ferio l. i. c. 51. p. 136.

Felicitas.

Felicitas creaturæ rationalis est idem, ac Gloria Dei l. 3. q. 16. p. 328.

Felicitas consistit in sapientia l. i. q. 18. pag. 369.

Ferio.

Ferio est modus directus, & perfectus primæ figuræ, & quo pacto reguletur dicto de nullo l. i. c. 50 p. 131. Ferio quo pacto reduci possit ad Celarèt, & Darij l. i. c. 52. p. 140. Ferio est dignitate ultimus inter modos directos, & probat unicam conclusionem l. i. c. 55. p. 150.

Ferison.

Ferison quo pacto reducatur ostensiuè ad Ferio l. i. c. 51. p. 136.

Festino.

Festino quo pacto reducatur ostensiuè ad Ferio l. i. c. 51. p. 135.

Figura.

Figura an possit impedire, vel retardare
mo-

motū grauium, & leuiū l.4. q.50. p.504.

Ligura syllogismi .

Quid , & quotuplex sit figura syllogismi l.1. c.48. p.122. Ostenditur non dari quartam figuram ibid. p.124. Enumerantur modi singularum figurarum l.1. c.49. p.126. Comparantur Figure , & examinantur quę sit perfectior l.1.c.55. pag.148.

Finis .

Potest eadem actio fieri propter plures fines adæquatos l.3.q.24. p.459. V. Causa finalis .

Finitans terminus .

Terminus & finitans, infinitans quid sit l.1. c.11. p.24. Quo minus vniuersalis est terminus finitatus , eo vniuersalior est infinitatus , & intellectus infinitans aliquem terminum cognoscit omnia. ibid. p.25. Terminus finitus vniuersalissimus non potest infinitari vniuersaliter ibid. pag. 26.

Firmamentum V. Cælum .

Flamma .

Flamma quod meteoron sit l.4.q.58.p.561.

Fluuij , & Fontes .

Flumina oriuntur ex mari , & simul generantur ex vaporibus l.4 q.66.p.613. Cur non sint falsa ibid. p.615. Cur sint perpetua ibid. solent oriri ex montibus , & cur ibid. p.615. Vnde oriatur diuer-

diuersitas saporum , & medica varietas fontium ibid. p.616. Quo pacto minora flumina , & multi fontes orientur ex pluuijs ibid. p.617.

Fluxus Maris . V. Maris fluxus.

Fontes . V. Fluuij .

Forma .

Forma quid sit l.3. q.1 p.11. Forma perfecta est principium in facto esse , forma imperfecta in fieri ibid. p.12. V. principium . Triplex modus operandi formarum l.1. q.33. pag.553 Formæ sunt connexę , & ordinatę sicut loca l.3. q.5. p.91. Forma quo modo causet . V. causa formalis .

Dantur quatuor gradus formarum lib.3. q.10. p.187. An vniantur vnione distincta . ibid. pag.189.

Formæ materiales propriè non sunt , non producuntur , neque agunt , sed compositum propriè est l.3. q.10. pag.190. Anima rationalis propriè est, creatur , & operatur l.3. q.10. p.190. 191 Dantur formę substantiales , & accidentales distinctę à corpusculis , & eorum combinatione l.3. qu.4. pag.60. & seq. V. Atomis .

Forma substantialis , & accidentalis quid sit , & quomodo differant l.3. q.7 p.125. Forma non est tota quidditas l.3. q.9. p.175. Forma totius quid sit l.3. q.9. pag.

177. Formę an tranſcant de ſubiecto in ſubiectum l.4. q.16. p.170.

Forma ſubſtantialis in quo ſenſu ſit prima radix proprietatum l.5. q.7. p.95. Formę ordinantur ſicut numeri, & figura l.5. q.7. p.84. In eadem parte materię datur vnica forma ſubſtantialis ibid. p.85. Formę intermedię ordinantur aliquo ad deſtructionem ſui l.5. q.10. pag.163.

Formę partiales .

Non dantur formę partiales l.5. q.7. p.84. Nec forma corporeitatis ibid.

Forma Syllogiſmi .

Forma ſyllogiſmi quid ſit l.1. c.47. p.122. Forma complectitur figuram, & modum ibid. V. Figura .

Formalitates .

Formalitates obiectiuę quid ſint l.1. q.30. p.469. V. Diſtinctio .

Formicę .

Formicis cum ſenuerint, erumpunt alae. l.5. q.10. p.164.

Fortuna caſus .

Fortuna, & Caſus dantur, & quid ſint. l.3. q.17. pag.336. Quo modo differant ibidem p.338. Effectus fortuiti reſpectu inferiorum cauſarum non ſunt fortuiti reſpectu alicuius cauſę ſuperioris ibid. p.338. Reſpectu Dei nihil eſt fortuitum, aut caſuale ibid. p.339. Reſpectu Cœli,

li , & Angelorum aliqua sunt fortuita
ibid. p.340. Quo pacto possit aliquis es-
se fortunatus , vel infortunatus ibid.
pag.342.

Fortunatus . V. Fortuna .

Fouea . V. Hiatus .

Fossilia V. Mineralia .

Frigus .

Frigus , & calorem non esse corpuscula ,
sed qualitates ostenditur l. 3. q. 4. p.65.
Frigus distinguitur à corpusculis lib.4.
q.36. p.380. **Est qualitas positiva ibid.**
p.381. **Definitio frigoris ibid. p.384.**
Quo pacto disgreget per accidens ibid.
p.389. **Est prima qualitas activa ibid.**
q.37. p.395. **An, & quomodo sit minus**
actuum, ac magis resistituum, quam
calor ibid. q.34. p.354. & seq.

Frisefomornm .

Frisefomorum quo pacto reducatur ad
Ferio l.1. c.51. p.135.

Fulgura .

Definitio fulguris l.4. q.73. p.677. Causa
fulguris .ibid. Cur prius videatur ful-
gur , deinde tonitruum audiatur ibid.

Fulmen .

Fulmen non est aliquod durum, sed tenuis
exhalatio l.4. q.17. p.682. Raro arma-
tur nucleo lapideo , ac duro ibid. Ge-
neratio fulminis , & eius causæ ibid.
p.683. Cur concipiat motum transuer-
Tom.II. Z salem

salem ibidem p.684. Species fulminis ibid. p.684. Effectus mirabiles fulminis clari, & eorum cause ibid. Cur loca altiora sint magis exposita fulminibus ibid. p.687.

Futurum contingens.

Futurum necessarium, & contingens quid sit l.2. q.61. p.368. An, & quomodo de futuris contingentibus detur veritas determinata ibid. pag.369. Respectu Dei nihil est futurum, omnia presentia ibid. p.372.

G

Generatio Corruptio.

Dantur generationes, & corruptiones substantiales l.4. q.10. p.123.

Definitio generationis, & corruptionis substantialis simplicis ibid. p.123. & q.12. p.135. Non remanet in ea idem subiectum ibid. p.135. Termini generationis simplicis ibid. p.136. Creatio cur non sit generatio ibid. p.138. Augmentatio, & nutritio cur non sint generatio ibid. pag.139. Transubstantiatio Eucharistica cur non sit generatio ibid. p.140. Cum res generatur an sit ibid. q.13. p.142. Generatio substantialis includit ipsam alterationem ibid. p.151. Generatio terminata, & interminata ibid. p.153. Cur non sit motus proprius

prius ibid. pag. 154. Vtrum, & in quo sensu generatio vnus sit corruptio alterius ibid. q. 14. p. 156. Cur quædam dicantur simpliciter generationes, quædam non, sed corruptiones ibid. p. 159.

Generatio vitalis, potentia generatiua.

Potentia generatiua cur necessaria sit animali l. 5. q. 12. p. 184. Est suprema inter potentias vegetatiuas ibid. p. 186. Quo pacto sit propria viuientis ibid. p. 188. Quo pacto eius obiectum materiale sit alimentum ibid. q. 13. p. 195.

Generatio in quo sensu conueniat solis viuentibus lib. 5. q. 17. p. 230. Ex elementis solus ignis generat simile, & cur ibid. p. 231. Non omnia viuentia generant sibi simile, sed sola perfecta, & cur ibid. p. 233. Viuentia perfectiora non possunt generari nisi à simili, & cur ibid. 234. Definitio generationis vitalis ibid. p. 235. Quo pacto conueniat Verbo ibid. p. 235. Quo pacto possint viuentia generare dissimile ibid. p. 238. Formatio seminis ibid. qu. 18. p. 240. Cur pueri non generent ibid. An, & quomodo potentia generatiua, sit eadem cum nutritiua ibid. p. 245. Causæ generationis ibid. p. 239. Quo pacto homo generet hominem, licet non producat animam rationalem l. 5. q. 6. p. 74. Historia generationis humanæ l. 5. q. 10.

p.153. In generatione producuntur successuè plures animæ ibid. p.156.

Genus. Ratio generica.

Quid sit genus metaphysicè, vel logicè consideratum l.2. q.37. p.11. Quid genus generalissimum, subalternum, atque infimum ibid. p.14. Genus desumitur à materia l.2. q.40 p.63. Ratio generica uniuoca quid sit l.1. q.32. p.537. In creatis dantur rationes genericæ distinctæ formaliter ex natura rei à differentialibus ibid. p.506. Secus in Deo ibid. p.504. An, & quomodo exigant rationes differentiales ibid. p.541.

Geographia.

Geographia est scientia physicomathematica, & quid sit l.1. q.8. p.527.

Glacies.

Definitio glaciei l.4.q.65. p.605. Eiusdem causæ ibid. Salnitrum est quasi coagulū glaciei ibid. 606. An sit aqua condensata, vel rarefacta ibid p.610.

Gloria.

Gloria Dei est idem ac felicitas creature rationalis l.3. q.16. p.328.

Gradus Metaphysici. V. Distinctio.

Grando.

Definitio, & causæ grandinis l.4. q.64. pag.608. Accidentia, & proprietates grandinis ibid.

Gra-

Graua , & leuia .

Omnia graua habent idem centrum l. 4. q. 3. p. 34. Quid sint l. 4. q. 45. pag. 457. Diuisio grauium , & leuium ibid. An moueantur ab intrinseco ibid. p. 458. An grauitas , & leuitas distinguantur à substantia , & temperamento ibid. p. 459. Definitio grauitatis , & leuitatis ibid. p. 460. Conueniunt solis corporibus elementaribus , non autem coelestibus ibid. q. 46. p. 464. Ad quæ loca realia , vel imaginaria per se moueant grauitas , & leuitas ibid. q. 47. p. 474. An , & cui elemento conueniat leuitas positiua ibid. q. 48. p. 381. An , & cur in fine acceleretur motus grauium , & leuium ibid. q. 49. p. 493. An figura possit impedire motum grauium , & leuium ibid. q. 50. p. 504. Quid sit grauitare , vel leuitare ibid. q. 51. p. 511. An graua , & leuia grauitent , & leuitent in proprijs locis , vel extra propria loca ibid. p. 513. Centrum grauitatis quid sit ibid. q. 52. p. 523. An mutato centro grauitatis , globus terraqueus moueatur motu trepidationis ibid. p. 524.

Gustus Gustabile .

Gustus , quem gradum perfectionis , ac materialitatis habeat inter sensus lib. 5. qu. 19. pag. 254.

Gustus est quidam tactus , & in homine

est perfectissimus ibid. q. 27. p. 350. Percipit sapes per species ibid. pag. 358. Organum gustus est lingua ibid. p. 359. Præcipue est in prima parte linguæ ibid. Quod sit medium gustus ibid. p. 359. Dantur in omnibus animalibus ibid. q. 5. p. 57. & q. 28. p. 365. Quo pacto sit quidam tactus, vel distinguatur à tactu ibid. q. 27. p. 361. V. Sapor.

H

Habitus.

P Rædicamentum habitus quid sit l. 2. q. 50. p. 222. Primo, & per se conuenit soli homini ibid. p. 223.

Habitus acquiruntur ex frequentatis actibus l. 5. q. 35. p. 503. Non consistunt in solis speciebus, sed etiam in dispositione potentiæ ibid. Sunt perfectiones potentiarum ibid. p. 504. Quo pacto fiat aliquid intentionale ibid. p. 509. Causantur ab actibus ibid. p. 510. Regulariter ad eorum productionem requiruntur plures actus ibid. p. 511. Quo pacto intendantur ibid. An scientiæ sint vna simplex qualitas ibid. Quo pacto corrumpantur per se, vel per accidens ibid. p. 512.

Habitus principiorum. V. Intellectus.

Habitus scientiæ in quo conueniat cum habitu intellectus, & in quo differat l. 1. q. 17.

q.17. p.356. Procedit methodo tum
compositiua, tum resolutiua ibid. p.360.
Quid sit compositio, quid resolutio ibid.
358. Quid sit scientia perfecta, & à
priori, quid imperfecta, & à postero-
ri ibid. p.361.

Halitus.

Definitio halitus l.4. q.57. p.554 Causæ
halituum ibid. p.554. Diuisio halitus in
vaporem, & exhalationem ibid. p.554.
Quo pacto sint materia omnium mete-
orologicorum ibid. p.556. Triplex ha-
lituum pars ibid. q.62. p.587.

Halon.

Quid sit halon, seu corona, & Area, &
eius causæ lib.4. q.74. p.689. Vapores
causantes talem apparentiam non sunt
in Coelo, sed in aere ibid. p.691. Cau-
sa coronæ circa lucernam apparentis
ibid. p.691.

Hepar.

Hepar quid sit, quo pacto in eo fiat san-
guis, separètur humores l.5. q.14. p.202.

Hiatus, & Fouea.

Hiatus, & Foueæ in Coelo apparentes
quid sint, & quas habeant causas l.4.
qu.59. pag.568.

Humidum radicale.

Humidum radicale acceptum in genera-
tione conseruatur tota vita lib.3. qu.9.
pag.180.

Humores.

Humores animalium qui sint, & quomodo cor-
respondeant quatuor elementis. lib. 5. q. 9. pag. 134. An sint animati. ibid.
p. 136. Humores quo pacto fiant, & sepa-
rentur in hepate. l. 5. q. 14. p. 202.

Humiditas. Humidum.

Humiditas est qualitas distincta à substan-
tia corporum humidorum. lib. 4. q. 36.
p. 332. Definitio humiditatis. ibid. p. 385.
An sit actiua actione vniuoca. ibid. q. 18.
p. 393. An, & quomodo sit prima quali-
tas passiuæ. ibid. p. 395. Omnes humidi a-
res sunt eiusdem rationis. ibid. quæst. 38.
p. 402. Diuersitas humiditatis aquæ ab
humiditate olei. ibid. p. 405.

I

Idea.

Idea quid sit, & quo pacto sit forma l. 3.
q. 18. p. 335. Dantur idæ, & sunt ne-
cessariæ cuilibet artifice etiam Increato.
ibid. p. 355. Artifices imperfecti indigēt
etiam idea exteriori. ibid. p. 357. Quid
sit idea vt quod, & vt quo. ibid. p. 360.
Ad quod genus causæ reducatur. ibid.
p. 361. Quæ sit causalitas idæ. ibi. p. 361.
Idæ Platonice. V. Vniuersale.

Idem, Identitas.

Idem an possit producere, vel reproduce-
re, conseruare, vel corrumpere se ipsū.
l. 4. q. 32. p. 325. Identitas quid sit lib. 1.
q. 30.

q.30.p.464. Triplex identitas, logica, metaphysica, & physica. ibid. pag. 466.
V. Distinctio.

Quo pacto remaneat idem animal, mutata partialiter materia. l. 3. q. 9. p. 179.

Iecur. V. Hepar.

Ignis.

Ignis elementaris qui sit l. 4. 39. p. 413. Quæ primæ qualitates conueniant igni. ibid. q. 40. p. 417. An in concavo lunæ detur ignis elementaris. ibid. q. 43. p. 440. An sit eiusdem rationis cum vsuali, ibid. p. 442. An sit diaphanus, vel opacus, & aliæ quæstiones circa ignem. ibid. Ex elementis solus ignis generat sibi simile. l. 5. q. 17. p. 231. Ignis attingit naturam Cœli ibid. Dantur ignes subterranei. l. 4. q. 33. p. 346. Cur ignis dum nutritur oleo, non viuat. l. 5. q. 3. p. 38. Ignis est positiuè leuis, nec ullam habet grauitatem. l. 4. q. 48. p. 481. Ignis non est materia prima, sed constat ex materia, & forma, ac de nouo generatur. lib. 3. q. 4. p. 76. Ignem esse materiam primam, ex qua per condensationem fiant omnia corpora dixerunt Antiqui lib. 3. qu. 3. pag. 38.

Ignis fatuus.

Ignis fatuus quid sit, & quomodo fiat. l. 4. q. 58. pag. 563.

Illuminatio. V. Lux, & Lumen.

Imaginatio.

Imaginatio an cognoscat impossibile , & faciat ens rationis. l. 2. q. 48. p. 194 *Imaginatio distinguitur à sensu communi.* l. 5. q. 29. p. 384. *In quo organo recipiatur* ibid. q. 30. p. 399. *Quo pacto moueatur ad suum actum , & per quas species.* ibid. p. 401. V. *Phantasia* .

Imaginatio quo pacto causet quosdam mirabiles effectus. l. 4. q. 35. p. 373. *Imaginatio an faciat vniuersale.* l. 1. q. 34. p. 572.

Imperium rationis .

Imperium rationis requiritur ad operandum. l. 1. q. 12. p. 315. *Quo pacto imperare sit actus rationis.* ibid. p. 318. *Eius obiectum , & quo pacto sit practicum .* ibid. pag. 319.

Impertinens terminus .

Terminus impertinens quis sit. l. 1. cap. 18. pag. 35.

Impetus. Impulsus .

Præiecta non mouentur à medio , sed ab impetu , seu virtute impressa. lib 4. q. 55. p. 536. *Quæ sit causa productiua , & corruptiua impetus.* ibid. p. 539. *An producat etiam in tractione , latione , & rectione.* ibid. p. 540. *Cur grauiora concipiant maiorem impetum* ibid. p. 541. *Per motum naturalem augetur impetus , qui est causa , vt motus grauium , & leuium sit velocior in fine .* ibid. q. 49. pag. 499.

Auge-

Augetur etiam per motum violentum. ibid. q. 56 p. 545. Cur per aliquod tempus crescat, deinde minuat. ibid. p. 545. An diffundatur vniformiter difformiter. ibid. p. 546.

Impossibile .

Modus impossibilis in propositionibus modalibus quis sit, & quo pacto comparetur cum reliquis modis. l. i. cap. 45. pag. iiii. & seq.

Impossibile . Impossibilitas .

Impossibile quo pacto possit esse finis. l. 3. q. 16. pag. 326. Impossibile quid sit. lib. 2. q. 48. p. 179. An concipiatur ibid. p. 180. Cur concipiatur impossibile, non autem incognoscibile. ibid. p. 186. Quo pacto omne impossibile includat duo contradictoria ibid. p. 187. Per quas species cognoscatur impossibile. ibid. p. 192. An Deus, & Angeli cognoscant impossibile. ibid. An Imaginatio percipiat impossibile, & faciat ens rationis. ibid. p. 195. Impossibilitas quid sit. ibid. p. 195. Quo pacto repugnare sit defectus ipsius impossibilis. ibid. p. 196.

Impulsus .

Impulsus non transit de subiecto in subiectum l. 4. q. 16. p. 175. V. Impetus .

Incensio .

Definitio, & causæ incensionis, seu præsteris, & eius differentia à typhone. l. 4.

Z 6 q. 73.

q.73.p.681. Remedium. ibid. p.682.

Inceptio.

Inceptio tum intrinseca, tum extrinseca, quid sit. l.3.q.41.p.703. Quæ entia incipiant extrinsecè, quæ intrinsecè. ibid. pag.704.

Incognoscibile.

Incognoscibile quo pacto cognoscatur. l.2.q.48. pag.786.

Incomplexus Terminus.

Incomplexus terminus quis sit. l.1.cap.12. pag.26.

Indigentia.

Indigere quid sit. l.3.q.14.p.288.

Individuatio. Individuum.

Individuatio effectuum determinatur à causis secundis, adeoque datur series. l.4. quæst.23. pag.251.

Individuatio alia completa, alia incòpleta. lib 1. q.32. p.521. An distinguantur ex natura rei à rationibus communibus. ibid. p.520. Quodlibet individuum debet habere aliquam individuationem, per quam sit dissimile alijs individuis. ibid. pag.522.

In quo consistat individuatio, seu differentia purè numerica. l.2.q.40.p.55. Cur sint possibilia solum certa individua. ibid. p.58. Quæ sit vltima individuatio completa. ibid. p.59. Quo pacto induitur materia, & forma. ibid. pag.59.

Quod

Quod sit principium indiuiduationis .
 ibi. p.60. V. Differentia Quid sit Indiui-
 dum metaphysicè , ac logicè conside-
 ratum. l. 2. q. 39. p. 34. Quid sit indiuiduū
 simpliciter. p. 38. Varij modi cognoscen-
 di Indiuiduum. ibid. p. 40. Quo pacto de-
 finiatur Indiuiduū abstractū. ibid. p. 45.

Indiuisibile.

Indiuisibilia quo pacto faciāt maius lib. 3.
 q. 41. p. 701. Quo pacto resultent de no-
 uo. ibid. p. 702. Quo pacto indiuisibilia
 copulatiua differant à terminatiuis. ibid.
 p. 703. Dantur in continuo indiuisibilia
 copulatiua , & terminatiua. lib. 3. q. 41.
 p. 683. Quo pacto tangant partes. ibid.
 p. 693. An penetrentur cum partibus .
 ibid. pag. 698.

Inductio .

Quid & quotuplex sit inductio , in quo
 principio fundetur , & quo pacto redu-
 catur ad syllogismum. lib. 1. c. 57. p. 154.
 & sequ.

Infinisans terminus.

Terminus finisans , & infinisans quid sit .
 l. 1. c. 11. p. 24. V. Finisans terminus .

Infinitem .

Infinitem quid sit , & quomodo differat à
 toto. l. 3. q. 33 p. 556. Quid sit infinitem
 in quantitate formali, vel virtuali. ibid.
 p. 558. Quid sit infinitem categoremati-
 cum, quid syncategorematicum ibid.
 p. 560.

p. 560. Dari potest , & de facto dabitur infinitum in duratione. l. 3. q. 34 pag. 564.

Ex infinitate durationis ostenditur Deū habere infinitam virtutem. ibid. p. 565.

Creaturæ possibiles sunt infinitæ syncategorematicè ibid. p. 568. Repugnat

infinitum categorematicum in numero, magnitudine , & intensiōe ibid. p. 569.

& sequ. Repugnat infinitum vtrinquē terminatum ibid. p. 580. Infinitum non

posset esse figuratum. ibid. pag. 582. Infinitum quo pacto detur obiectivè in

mente Dei. ibid. p. 583. Arg. menta non valent contra infinitum syncategore-

maticum. ibid. pag. 586. Infinitum in essentia , & perfectione Deus est. ibid.

q. 35. p. 605. In creaturis non potest dari infinitum in perfectione. ibid. p. 609.

Infortunatus V. Fortuna.

Ingeniosi.

Ingeniosi cur habeant tactum delicatum l. 5. q. 27. p. 349. & q. 28. p. 377.

Insecta .

Insecta cum diuiduntur , an anima diuidatur. lib. 5. q. 8. p. 123. Quo pacto viuant diuisa. ibid.

Instantia .

Instantia indiuisibilia dantur in tempore . l. 3. q. 41. p. 690. & 696. V. Indiuisibilia.

Intellectus. Intellectio .

Intellectus habet esse , & operationem ,
omni-

omninò immaterialem, & in quo consistat tale esse. l. 5. q. 19. p. 51. Intellectum cur antiqui putarint esse quemdam sensum. l. 1. q. 27. p. 428. Intellectus an, & quomodo faciat vniuersale. l. 1. q. 33. p. 356. Quo pacto accipiat cognitionem à sensu. ibid. p. 360. Quo pacto modus operandi intellectus sequatur modum essendi ibid. p. 356. An faciat vniuersale tum intellectus agens, tum possibilis. ibid. p. 364. Intellectus est quodammodo omnia. l. 1. q. 4. p. 203. Discrimen inter intellectum in potentia, in habitu, & in actu. ibid. q. 5. p. 218.

Intellectus est potentia immaterialis, & inorganica l. 5. q. 31. p. 422. Discernit omnia corporea, & incorporea ibid. p. 423. Non corrumpitur, sed perficitur ab obiectis excellentibus ibid. pag. 432. Pro statu vitæ non intelligimus sine imaginatione ibid. p. 434. Quo pacto intelligendo defatigetur per accidens ibid. p. 437. Quo pacto in perfectione operandi pendeat ab organo ibid. pag. 437. Quo pacto cognoscat extra corpus, vel in corpore ibid. q. 32. p. 452. Non habet contrarium ibid. p. 454. Intellectus possibilis non est vnus in omnibus hominibus ibid. q. 33. p. 479. Dantur intellectus possibilis, & agens ibid. q. 34. p. 407. Sunt potentię animæ realiter

liter ab inuicem distinctę ibid. p.492.
 Vera sit nobilior p.495. An dentur in
 Angelis ibid. p.495.

Intellectus speculatiuus , & practicus .

V. Cognitio speculatiua , & practica .

Intellectus , siue habitus principiorum .

Quid sit , & an sit habitus specialis l.1. q.
 16. p.346. Quo pacto venerur princi-
 pia ibid. p.348. Sunt plures habitus
 principiorum p. 353. Eius discrimen
 ab habitu scientię ibid. p.354. & q.17.
 pag.356.

Intelligentia . V. Angeli .

Intensio . Remissio .

Datur intensio non solum secundum ap-
 parentiam , sed etiam secundum verita-
 tem l.4. q.27. p.279. Intensio qualita-
 tis non fit per solum concursum corpu-
 sculorum ibid. p.280. Motus, figurę, &
 actus vitales intenduntur , ac remittun-
 tur per mutationem, qualitates tum cor-
 ruptiue , tum perfectiue intenduntur
 per additionem gradus ad gradum ibid.
 p.281. Intensio non consistit in depu-
 ratione à contrario ibid. p.287. Inten-
 sio quo pacto non sit infinita ibid. pag.
 290. An , & quam heterogeneitatem
 habeant gradus intensiōis ibid. q.28.
 p.292. Cur difficilius introducantur
 gradus vltimi quam primi pag. 293.
 Intensio explicatur exemplo pyramidis
 ibid.

ibid. p.295. Etiam gradus luminis sunt heterogenei ibid. p.296. An detur maximum, & minimum intensiōis ibid. q.31. p.317.

Intentio.

Intentio finis quid sit l.3.q.16 p.319. Ordo intentionis quid sit, & quomodo differat ab ordine executionis l.3. q.16. pag. 320.

Intensionis terminus.

Termini primæ, & secundæ intentionis qui sint l.1. c.17. p.33. & seq.

Interrogationis Fallacia.

Fallacia plurium interrogationū, ut vniū, quæ sit l.1. c.58. p.165.

Intestinum.

Intestinum quid sit, quem habeat vsum, cur adeò longum l.5. q.14. p.201.

Inundatio.

Causæ inundationum l.4. q.63. p.596. Nilus cur inundet ibid. 597. Tiberis cur inundet ibid. p.297

Irascibilis.

Quod sit munus irascibilis l.5. q.6. p.61. 64. Non est anima diuersa à cognoscitiua, & concupiscibili ibid. p.64. Passiones irascibilis originem ducūt à passionibus concupiscibilis ibid. p.64.

Iris.

Iris quid sit l.4. q.74 p.692. subiectum, in quo formatur, est nubes rorida ibid.

Colo-

Colores iridis quo pacto causentur p. 692. Ratio accidentium iridis ibid. p. 693. Altitudo iridis ibid. p. 695. Situs iridis ibid. p. 696. Cur aliquando appareat duplicata ibid. p. 697.

Iudicium.

Iudicium, seu secunda operatio intellectus quid sit l. 1. c. 3. p. 5.

L

Lac.

L Ac quid sit l. 5. q. 9. p. 138. An sit animatum ibid.

Lacus.

Quo pacto fiant lacus in summis montibus l. 4. q. 64. p. 617.

Leuitas. V. Grauia.

Lingua. V. Voces.

Locus.

Locus alius extrinsecus, alius intrinsecus l. 3. q. 26. p. 471. Locus extrinsecus propriè non est materia, neque forma locati, neque consistit in dimensionibus immobilibus ibid. p. 472. Definitio loci ibid. p. 473. Quo pacto locus differat à vase, & locus proprius à communi ibid. Locus proprius est æqualis locato ibid. p. 475. Aliqua sunt in loco per se, aliqua solum per accidens ibid. p. 475. Quo pacto mundus, & suprema sphaera sit in loco ibid. p. 479. Quo pacto

cto

cto Deus, & Angeli sint in loco it id.
p.479. V. Spatium, & Vbicatio.

Locus realis, imaginarius.

Locus realis quid sit l.4.q.47.p.470. Quid
corpus locans, & locatum ibid. Quo
pacto debeant se habere naturalia lo-
cantia ad sua locata ibid. Quod sit pri-
mum locans, vltimum locatum, & me-
dia locantia ibid. p.471. Quo pacto lo-
centur elementa ibid. p.472. Locus ima-
ginarius quid sit ibid. p.474. Quo pa-
cto graua, & leuia moueantur ad loca
realia, vel imaginaria pag.474 Locus
proprius grauium quis sit ibid. qu.5
pag.512.

Locutio V. Voces.

Logica.

Logica est facultas speculatiua primaria
l.1. q.5. p.213. Contemplatur ens ra-
tionis, siue intentionale per modum
cognoscendi reflexum ibid. q.4. p.207.
Quæ sit abstractio propria Logicæ ibid.
q.5. p.232. Quod sit obiectum Logicæ
speculatiuæ ibid. q.6. p.239. Quod sit
obiectum Logicæ practicæ ibid. q.9. p.
269. Eius inuentio, dignitas, & quo
ordine debeat tradi ibid. q.7. pag.249.
quem gradû certitudinis obtineat ibid.
p.252. Est partim speculatiua, partim
practica ibid. q.13. p.325. Est scientia
non subalterna, sed subalternans ibid.
q.22.

Imaginatio.

Imaginatio an cognoscat impossibile , & faciat ens rationis. l. 2. q. 48. p. 194. *Imaginatio* distinguitur à sensu communi. l. 5. q. 29. p. 384. In quo organo recipiatur ibid. q. 30. p. 399. Quo pacto moueatur ad suum actum , & per quas species . ibid. p. 401. V. *Phantasia* .

Imaginatio quo pacto causet quosdam mirabiles effectus. l. 4. q. 35. p. 373. *Imaginatio* an faciat vniuersale. l. 1. q. 34. p. 572.

Imperium rationis .

Imperium rationis requiritur ad operandum. l. 1. q. 12. p. 315. Quo pacto imperare sit actus rationis. ibid. p. 318. Eius obiectum , & quo pacto sit practicum . ibid. pag. 319.

Impertinens terminus .

Terminus impertinens quis sit. l. 1. cap. 18. pag. 35.

Impetus. Impulsus .

Prciecta non mouentur à medio , sed ab impetu , seu virtute impressa. lib 4. q. 55. p. 536. Quæ sit causa productiua , & corruptiua impetus. ibid. p. 539. An producat etiam in tractione, latione , & vctione. ibid. p. 540. Cur grauiora concipiant maiorem impetum ibid. p. 541. Per motum naturalem augetur impetus , quæ est causa , vt motus grauium , & leuium sit velocior in fine . ibid. q. 49. pag 499.

Auge-

Augetur etiam per motum violentum
ibid.q.56 p.545. Cur per aliquod tem-
pus crescat, deinde minuatur. ibid. p.545
An diffundatur vniformiter difformi-
ter. ibid. p.546.

Impossibile .

Modus impossibilis in propositionibus
modalibus quis sit, & quo pacto com-
paretur cum reliquis modis. l. i. cap. 45.
pag. iiii. & seq.

Impossibile . Impossibilitas .

Impossibile quo pacto possit esse finis. l. 3.
q. 16. pag. 326. Impossibile quid sit. lib. 2.
q. 48. p. 179. An concipiatur ibid. p. 180.
Cur concipiatur impossibile, non
autem incognoscibile. ibid. p. 186. Quo
pacto omne impossibile includat duo
contradictoria ibid. p. 187. Per quas spe-
cies cognoscatur impossibile. ibid. p. 192.
An Deus, & Angeli cognoscant impos-
sibile. ibid. An Imaginatio percipiat im-
possibile, & faciat ens rationis. ibid.
p. 195. Impossibilitas quid sit. ibid. p. 195.
Quo pacto repugnare sit defectus ipsius
impossibilis. ibid. p. 196.

Impulsus .

Impulsus non transit de subiecto in subie-
ctum l. 4. q. 16. p. 175. V. Impetus .

Incensio .

Definitio, & causæ incensionis, seu præ-
steris, & eius differentia à typhone. l. 4.

q.73.p.681. Remedium. ibid. p.682.

Inceptio.

Inceptio tum intrinseca, tum extrinseca, quid sit. l.3.q.41.p.703. Quæ entia incipiant extrinsecè, quæ intrinsecè. ibid. pag.704.

Incognoscibile.

Incognoscibile quo pacto cognoscatur. l.2.q.48. pag.786.

Incomplexus Terminus.

Incomplexus terminus quis sit. l.1.cap.12. pag.26.

Indigentia.

Indigere quid sit. l.3.q.14.p.288.

Individuatio. Individuum.

Individuatio effectuum determinatur à causis secundis, adeoque datur series. l.4. quest.23. pag.251.

Individuatio alia completa, alia incòpleta. lib 1. q.32. p.521. An distinguantur ex natura rei à rationibus communibus. ibid. p.520. Quodlibet individuum debet habere aliquam individuationem, per quam sit dissimile alijs individuis. ibid. pag.522.

In quo consistat individuatione, seu differentia purè numerica. l.2.q.40.p.55. Cur sint possibile solum certa individua. ibid. p.58. Quæ sit vltima individuatione completa. ibid. p.59. Quo pacto induitur materia, & forma. ibid. pag.59.

Quod

Quod sit principium indiuiduationis. ibi. p.60. V. Differentia Quid sit Indiuiduum metaphysicè, ac logicè consideratum. l.2.q.39.p.34. Quid sit indiuiduum simpliciter. p.38. Varij modi cognoscendi Indiuiduum. ibid. p.40. Quo pacto definiatur Indiuiduum abstractum, ibid. p.45.

Indiuisibile.

Indiuisibilia quo pacto faciât maius lib.3. q.41.p.701. Quo pacto resultent de nouo. ibid. p.702. Quo pacto indiuisibilia copulatiua differant à terminatiuis. ibid. p.703. Dantur in continuo indiuisibilia copulatiua, & terminatiua. lib.3. q.41. p.683. Quo pacto tangant partes. ibid. p.693. An penetrentur cum partibus. ibid. pag.698.

Inductio.

Quid & quotuplex sit inductio, in quo principio fundetur, & quo pacto reducatur ad syllogismum. lib.1.c.57.p.154. & sequ.

Infinisans terminus.

Terminus finisans, & infinisans quid sit. l.1.c.11.p.24. V. Finitans terminus.

Infinitem.

Infinitem quid sit, & quomodo differat à toto, l.3.q.33 p.556. Quid sit infinitem in quantitate formali, vel virtuali. ibid. p.558. Quid sit infinitem categorematicum, quid syncategorematicum ibid. p.560.

p.560. Dari potest , & de facto dabitur infinitum in duratione. l.3. q.34 pag.564.

Ex infinitate durationis ostenditur Deū habere infinitam virtutem. ibid. p.565.

Creaturæ possibiles sunt infinitæ syncategorematicè ibid. p. 568. Repugnat

infinitum categorematicum in numero, magnitudine , & intensiōe ibid. p.569.

& sequ. Repugnat infinitum vtrunque terminatum ibid. p.580. Infinitum non

posset esse figuratum. ibid. pag.582. Infinitum quo pacto detur obiectiuè in

mente Dei. ibid. p.583. Arg. menta non valent contra infinitum syncategore-

maticum. ibid. pag.586. Infinitum in essentia , & perfectione Deus est. ibid.

q.35. p.605. In creaturis non potest dari infinitum in perfectione. ibid. p.609.

Infortunatus V. Fortuna.

Ingenios.

Ingeniosi cur habeant tactum delicatum

l.5. q.27. p.349. & q.28. p.377.

Insecta .

Insecta cum diuiduntur , an anima diuidatur. lib.5. q.8. p.123. Quo pacto viuant diuisa. ibid.

Instantia .

Instantia indiuisibilia dantur in tempore .

l.3. q.41. p.690. & 696. V. Indiuisibilia.

Intellectus. Intellectio .

Intellectus habet esse , & operationem

omni-

omninò immaterialem, & in quo consistat tale esse. l. 5. q. 19. p. 51. Intellectum cur antiqui putarint esse quemdam sensum. l. 1. q. 27. p. 428. Intellectus an, & quomodo faciat vniuersale. l. 1. q. 33. p. 356. Quo pacto accipiat cognitionem à sensu. ibid. p. 360. Quo pacto modus operandi intellectus sequatur modum essendi ibid. p. 356. An faciat vniuersale tum intellectus agens, tum possibilis. ibid. p. 364. Intellectus est quodammodo omnia. l. 1. q. 4. p. 203. Discrimen inter intellectum in potentia, in habitu, & in actu. ibid. q. 5. p. 218.

Intellectus est potentia immaterialis, & inorganica l. 5. q. 31. p. 422. Discernit omnia corporea, & incorporea ibid. p. 423. Non corrumpitur, sed perficitur ab obiectis excellentibus ibid. pag. 432. Pro statu vitæ non intelligimus fine imaginatione ibid. p. 434. Quo pacto intelligendo defatigetur per accidens ibid. p. 437. Quo pacto in perfectione operandi pendeat ab organo ibid. pag. 437. Quo pacto cognoscat extra corpus, vel in corpore ibid. q. 32. p. 452. Non habet contrarium ibid. p. 454. Intellectus possibilis non est vnus in omnibus hominibus ibid. q. 33. p. 479. Dantur intellectus possibilis, & agens ibid. q. 34. p. 407. Sunt potentię animæ realiter

liter ab inuicem distinctę ibid. p.492.
 Vtra sit nobilior p.495. An dentur in
 Angelis ibid. p.495.

Intellectus speculatiuus , & practicus .

V. Cognitio speculatiua , & practica .

Intellectus , siue habitus principiorum .

Quid sit , & an sit habitus specialis l.1. q.
 16. p.346. Quo pacto venerur princi-
 pia ibid. p.348. Sunt plures habitus
 principiorum p.353. Eius discrimen
 ab habitu scientię ibid. p.354. & q.17.
 pag.356.

Intelligentia . V. Angeli .

Intensio . Remissio .

Datur intensio non solum secundum ap-
 parentiam , sed etiam secundum verita-
 tem l.4. q.27. p.279. Intensio qualita-
 tis non fit per solum concursum corpu-
 sculorum ibid. p.280. Motus, figurę, &
 actus vitales intenduntur , ac remittun-
 tur per mutationem, qualitates tum cor-
 ruptiue , tum perfectiue intenduntur
 per additionem gradus ad gradum ibid.
 p.281. Intensio non consistit in depu-
 ratione à contrario ibid. p.287. Inten-
 sio quo pacto non sit infinita ibid. pag.
 290. An , & quam heterogeneousitatem
 habeant gradus intensiōis ibid. q.28.
 p.292. Cur difficilius introducantur
 gradus vltimi quam primi pag. 293.
 Intensio explicatur exemplo pyramidis
 ibid.

ibid. p.295. Etiam gradus luminis sunt heterogenei ibid. p.296. An detur maximum, & minimum intensiōis ibid. q.31. p.317.

Intentio.

Intentio finis quid sit l.3. q.16 p.319. Ordo intentionis quid sit, & quomodo differat ab ordine executionis l.3. q.16. pag. 320.

Intentionis terminus.

Termini primæ, & secundæ intentionis qui sint l.1. c.17. p.33. & seq.

Interrogationis Fallacia.

Fallacia plurium interrogationū, ut vbi quæ sit l.1. c.58. p.165.

Intestinum.

Intestinum quid sit, quem habeat vsum, cur adeò longum l.5. q.14. p.201.

Inundatio.

Causæ inundationum l.4. q.63. p.596. Nilus cur inundet ibid. 597. Tiberis cur inundet ibid. p.297

Irascibilis.

Quod sit munus irascibilis l.5. q.6. p.61. 64. Non est anima diuersa à cognoscitiua, & concupiscibili ibid. p.64. Passiones irascibilis originem ducūt à passionibus concupiscibilis ibid. p.64.

Iris.

Iris quid sit l.4. q.74 p.692. subiectum, in quo formatur, est nubes rorida ibid.

Colo-

Colores iridis quo pacto causentur p. 692. Ratio accidentium iridis ibid. p. 693. Altitudo iridis ibid. p. 695. Situs iridis ibid. p. 696. Cur aliquando appareat duplicata ibid. p. 697.

Iudicium .

Iudicium , seu secunda operatio intellectus quid sit l. 1. c. 3. p. 5.

L

Lac .

L Ac quid sit l. 5. q. 9. p. 138. An sit animatum ibid.

Lacus .

Quo pacto fiant lacus in summis montibus l. 4. q. 64. p. 617.

Leuitas . V. Grauias .

Lingua . V. Voces .

Locus .

Locus alius extrinsecus , alius intrinsecus l. 3. q. 26. p. 471. Locus extrinsecus propriè non est materia , neque forma locati , neque consistit in dimensionibus immobilibus ibid. p. 472. Definitio loci ibid. p. 473. Quo pacto locus differat à vase , & locus proprius à communi ibid. Locus proprius est æqualis locato ibid. p. 475. Aliqua sunt in loco per se , aliqua solum per accidens ibid. p. 475. Quo pacto mundus , & suprema sphaera sit in loco ibid. p. 479. Quo pacto

cto

cto Deus, & Angeli sint in loco it id.
p.479. V. Spatium, & Vbicatio.

Locus realis, imaginarius.

Locus realis quid sit l.4.q.47.p.470. Quid corpus locans, & locatum ibid. Quo pacto debeant se habere naturalia locantia ad sua locata ibid. Quod sit primum locans, ultimum locatum, & media locantia ibid. p.471. Quo pacto locentur elementa ibid. p.472. Locus imaginarius quid sit ibid. p.474. Quo pacto graua, & leuia moueantur ad loca realia, vel imaginaria pag.474 Locus proprius grauium quis sit ibid. qu.5. pag.512.

Locutio V. Vocis.

Logica.

Logica est facultas speculatiua primaria l.1. q.5. p.213. Contemplatur ens rationis, siue intentionale per modum cognoscendi reflexum ibid. q.4. p.207. Que sit abstractio propria Logicæ ibid. q.5. p.232. Quod sit obiectum Logicæ speculatiuæ ibid. q.6. p.239. Quod sit obiectum Logicæ practicæ ibid. q.9. p.269. Eius inuentio, dignitas, & quo ordine debeat tradi ibid. q.7. pag.249. quem gradû certitudinis obtineat ibid. p.252. Est partim speculatiua, partim practica ibid. q.13. p.325. Est scientia non subalterna, sed subalternans ibid. q.22.

q.22 p.293. Est virtus intellectus, scientia, & ars secundum omnes partes ibid.

q.23. p.400. Diuisio Logicę in naturalem, & artificialem, docentem, &

utentem ibid. q.24. p.405. Quo pacto sit necessaria ad scientias ibid. p.409.

Luna.

Luna dominatur corporibus humidis l.4.

q.69. p.639 Quo pacto causet fluxum, ac refluxum maris ibid. p.639.

Lux, Lumen, Lucidum.

Definitio lucidi l.5. q.22. p.282. Definitio sublucidi, & colorati ibid. Alia visibilia comparantur ad lucem, sicut visibile imperfectum ad perfectum ibid.

p.284. Colores quo pacto sint lux imperfecta ibid. p.284 Lux est primum

visibile, & est connaturalis illis corporibus, quę sunt magis formalia, &

actiua ibid. p.288. Lumen aduentitium an sit qualitas eiusdem rationis cum luce ingenera ibid. p.290. An recipiatur

etiam in corpore opaco ibid. pag.291. Non requiritur ex parte obiecti, sed

ex parte medij ibid. pag.292. Quid sit species lucis p.290. Colores transeun-

tes consistunt in lumine aliquo ob-

scurato l.4. q.59. p.556. Lucem, & solem esse materiam primam dixerunt

quidam l.3. q.3. p.39. Illuminationem esse emissionem corpusculorum dicunt

Ato-

Atomistę l.4. q.4. pag.53. Reijcitur hæc opinio, & ostenditur lucem esse qualitatem accidentalem pag.63. Lumen intenditur per additionem gradus ad gradum l.4. q.27. p.280. Gradus luminis sunt heterogenei ibid. q.28. p.296. Lumē quo pacto intendatur per reflexionem, ac refractionem l.4. q.33. p.335.

M

Manna.

M Anna, & duæ ipsius species l.4. q.64. pag.603.

Manus.

Manus est instrumentum instrumentorum, & cur l.5. q.1. p.15.

Mare.

An, & quomodo mare sit origo fluviorum, insinuans se per viscera terræ l.4. q.66. p.613. Habuit originem immediate à Deo l.4. q.67. p.620. Ex mari ortæ sunt pluvię, & flumina p.620. Cur in mari fiat magna eleuatio vaporum ibid. p.621. Definitio maris ibid. An sit vnicum mare ibid. p.622. An mare Caspium communicet cum reliquis maribus ibid. p.622. Salsedo maris unde oriatur ibid. p.623. Cur nauigantibus nausea contingat ibid. p.625.

Maris motus.

Mare cur moueatur à Septentrione ad Meri-

Meridiē l.4.q.68.p.628. Cur ab Oriente in Occidentem ibid. p.630. Cur in locis angustioribus motus sit velocior, & sensibilior ibid.p.629. Cur sit minor motus sub Zona torrida ibid. p.632.

Maris fluxus, & refluxus.

Historia fluxus, & refluxus marini l.4. q.68. p.633. Variæ sententię ibid. p.637. Causa fluxus est Luna ibid.p.639. Nō causatur à motu terræ ibid. p.640. Quo modo, & per quas influentias causetur ibid. p.641. Intumescencia aquarum causatur per attractionem humiditatis extraneæ ibid. p.643. Definitio, & causę æstus marini ibid. p.644. Periodi, & accidentia æstus marini ibid.

Materia. Materialitas.

Materiam primam esse corpus rarefactibile, ac condensabile, & per hoc mutabile in omnia corpora dixerunt Antiqui. l.3.q.3.pag.37. & sequ. Reijcitur hæc sententia ibid.p.41. Occasionem huic errori dedit sensus. ibid. pag.44. Materia prima non sunt atomi ibid.q.4. p.46.& seq.V. Atomi. Materia quid sit. l.3.q.1.p.11. Materia quomodo sit principium. ibid.p.11.V. Principiū. Omnia, quæ fiunt naturaliter, fiunt ex aliqua materia præexistente, & remanente. l.3. q.2.p.27. Materia cognoscitur per analogiam ad materiam artificialium. ibid.

p.30. Materia prima datur, & quid sit. ibid.p.31. Est ingenerabilis, & incorruptibilis. ibid.p. 32. Non est vllum corpus actu, sed omnia potentia, lib.3. q.3.p. 45. Materia prima est primum subiectum, quod potest fieri, & esse omnia corpora, l.3.q.5 p.88. Indicatur ab antiquis sub fabula Prothei, ibid. p.89. Est eiusdem speciei in omnibus sublunaribus, ibid. p.94. Materia prima est pura potentia, nec habet propriam existentiam, sed existit per existentiam formæ. l.3.q.7.p.125.& seq. Cur dicatur prope nihil, non ens, totius entis defectus &c. ibid. p.136. Neque supernaturaliter potest existere spoliata omni forma substantiali, ibid. p.147. Ab initio mundi fuit creata sub formis, ibid. p.148. Potentia receptiua formarum substantialium est ipsa essentia materiæ. ibid.q.8.p.157. Ipsa etiam essentia materiæ est appetitus innatus formarum, ibid.p.160. Habet etiam potentiam, respectum, & appetitum accidentalē ad formas, ibid.p.162. Respicit formas in aliquo sensu determinatē, in aliquo indeterminatē, ibid.p.166. Nō magis appetit vnā formā, quam aliam, ibid.p.171. Appetit aliququaliter etiam formas iam corruptas, ibid.p.173. Materia licet cau-
set passiuē formas est valde imperfecta
l.3.

l.3.q.15.p.305. V. causa materialis. Materia est pars quidditatis q.9.p.176. V. Quidditas. Materia coelestis est diuersæ rationis à sublunari. l.4.q.6. p.70. Materialitas quid sit, & cur scientiæ debeant abstrahere à materialitate l.1.q.5.p.229. Materialitas, & immaterialitas quid sint l.5.q.31. pag.426.

Materia syllogismi.

Materia syllogismi sunt propositiones, & termini. l.1.c.47.p.119.

Mathematica.

Mathematica est facultas speculatiua primaria. l.1.q.5.p.213. Contemplatur ens extensum, & sequitur ductum imaginationis. ibid. q.4. p.206. Quæ sit abstractio propria mathematicæ. ib. q.5.p.231. Quod sit eius obiectum q.6.p.238. Eius inuentio, dignitas, & quo ordine debeat tradi ibid. q.7.p.249. Quem gradum certitudinis obtineat. ibid. p.253. Est partim speculatiua, partim practica. ibid. q.13. p.325. Est scientia non subalternata, sed subalternans. ibid. q.22. p.293. Mathematica demonstrat solum per causam formalem, & materialē. l.3.q.14.p.283.

Maximum. Minimum.

Quid sit maximum quod sit, & maximum quod non l.4.q.31.p.316. An detur maximum, & minimum in intensione, & in corporibus etiā inanimatis. ibid. 317.

Medi.

Medicamentum .

Medicamentum quid sit, & quomodo differat ab alimento, & veneno lib. 5 q. 13. pag. 193.

Medius terminus .

Medius terminus quid sit l. 1. c. 47. p. 120. **Medius terminus** quo pacto disponatur in figuris syllogismi l. 1. c. 48. p. 122. & seq. **Medius terminus** in aliqua præmissa debet distribui l. 1. c. 50. p. 131. & c. 53. p. 141. **Medius terminus** non debet poni in conclusione ibid p. 143.

Mel .

Mel non conficiunt, sed colligitur ab apibus l. 4. q. 64. p. 602. Non est ros, sed succus florum ibid. p. 603.

Memoria . Reminiscencia .

Memoria, an, & quomodo distinguatur ab intellectu l. 5. q. 11. p. 180. **Memoria**, an, & quomodo sit potentia distincta l. 5. q. 29. p. 386. **Quo pacto** differat à reminiscencia ibid. p. 390. In quo organo recipiatur ibid. q. 30. p. 399.

Mendacium .

Malitia mendacij in quo consistat lib. 2. q. 56. p. 318. **Cur Poetæ** non mentiantur ibid. 319.

Mensura .

Mensura quid sit l. 3. q. 31 p. 537. **Primum** est mensura cœterorum ibid. p. 541.

Mentalis terminus .

Terminus mentalis quis sit l. i. c. 5. p. 11.

Metalla .

Differentia metallorum ab alijs fossilibus l. 4. q. 75. p. 701. Generatio metallorum, & eorum cause ibid. p. 703. Alia ductibilia, alia liquabilia ibid. Sunt sicca actu, potentia humida ibid. p. 705. Metallorum fusio, & liquefactio quomodo fiat ibid. Cur inueniantur in montibus præruptis ibid. p. 706. Species metallorum ibid. p. 707. Metalla, an sint sicciora quam terra l. 4. q. 40. p. 419. Vnde oriatur eorum durities ibid. Quo pacto liquefiant ibid. q. 36. p. 383.

Metaphysica .

Metaphysica demonstrat per omnes causas l. 3. q. 14. p. 282. Metaphysica est facultas contemplatiua primaria l. i. q. 5. p. 213. Contemplatur ens transnaturale ibid. q. 4. p. 207. Quæ sit abstractio propria metaphysicæ ibid. q. 5. p. 232. Quod sit eius obiectum ibid. q. 6. p. 239. Eius inuentio, dignitas, & quo ordine debeat tradi ibid. q. 7. p. 249. Quem gradum certitudinis obtineat ibid. p. 252. Est totaliter speculatiua ibid. q. 13. p. 326. Est scientia non subalternata, sed subalternans ibid. q. 22. p. 293. In Angelis non datur alia scientia, quam metaphysica ibid. q. 5. p. 225.

Meteo-

Meteoron.

Meteoron idem significat ac sublime l.4 q.57. p.557. Materia, & causæ meteororum ibid. p.553.

Meteora ignea.

Generatio, & causæ meteororum igneorum l.4. q.58. p.558. Definitio eorum dem ibid. p.560. Undecim eorum differentiarum ibid. p.561. Loca meteororum igneorum ibid. p.564.

Mineralia.

Materia mineralium est duplex halitus l.4. q.75. p.701. Genera mineralium ibid. Generatio fossilium non metallicorum, & eorum causæ ibidem 702. V. Metallum.

Mistum. Mistio.

Quid, & quotuplex sit mistio l.4. q.42. p.428. Causæ mitionis ibid. p.429. Quo pacto ex mitione elementorum resultet temperamentum ibid. p.432. An elementa remaneant in mistis actu, vel virtute ibid. p.434.

Modalis propositio.

Modalis propositio quid sit l.1.c.45. p.111. Explicantur quatuor modi propositionum modalium ibid. p.111. Explicatur materia, quantitas, qualitas, oppositio, & æquipollentia modalium ibid. p.112. 113. 114. 115.

Modus.

Modus quid sit l. 1. q. 30. p. 469.

Modi syllogismorum.

Modus syllogismi quid sit l. 1. c. 49. p. 126.

Ostenditur esse possibiles 64. modos partim utiles, partim inutiles ibid. p.

126. 127. Nouendecim solum modi sunt utiles, 45. sunt inutiles ibid. p. 127.

Ostenditur quatuor modos directos necessario, & perfectè concludere l. 1.

c. 50. p. 130. & seq. Ostenditur per reductionem ostensiuam modos imperfe-

ctos concludere l. 1. c. 51. p. 133. Ostenditur per reductionem ad impossibile

modos imperfectos concludere lib. 1. c. 52. p. 136. Ostenditur ex regulis 45.

modos esse inutiles l. 1. c. 54. pag. 144. Comparatio figurarum, & modorum

l. 1. c. 55. p. 148.

Momentum.

Momentum quid sit l. 3. q. 31. p. 536.

Monstrum.

Monstrum quid sit l. 3. q. 17. p. 349. Solent monstra esse effectus fortuiti ibid. pag.

348. Cause monstrorum ibid. p. 349.

Montes.

Montium iuga cur protensa sint à Septentrione ad meridiem l. 4. q. 71. pag. 659.

Flumina cur oriantur ex montibus l. 4. q. 66. p. 615.

Mora.

Moralis.

Moralis est facultas secundaria l. 1. q. 8. p. 251. An sit partim speculativa, partim practica ibid. q. 13. p. 328. Quo pacto differat à prudentia ibid. q. 19. p. 376

Motus.

Motus producitur de nouo l. 3. q. 4. p. 59.

Motus quid sit l. 3. q. 25. p. 464. Definitio motus applicatur speciebus motus & probatur ibid. p. 464 Quo pacto conueniat motui successiuo, & instantaneo ibid. p. 468. Plures modi, quibus substantię se mouent, & eorum definitiones l. 5. q. 3. p. 28.

Motus Cœli.

Motus Cœli causatur ab Intelligentijs assistentibus l. 4. q. 7. p. 79. Est ordinatissimus ibid. q. 5. p. 56. **Motus localis** est primus inter motus, & **motus circularis** est primus inter locales ibid. qu. 9. p. 100. Est perfectissimus motuum ibid. p. 103. Est mensura reliquorum motuum ibid. pag. 106. Causat in inferioribus circulationes generationum, & alias circulationes ibid. p. 106. Quo pacto motus Cœli vniformis causet in inferioribus motus diffformes ibid. pag. 119.

Motus circularis. V. Motus Cœli.

Motus grauiũ, & leuium V. *Grauiũ, & leuiũ.*

Motus reflexus.

Motus reflexus non causatur ab eadem

virtute, à qua directus l. 4. q. 53. p. 528.

Quæ sit eius causa ibid. p. 528. An detur quies in puncto reflexionis ibidem q. 54. p. 532. V. Reflexio.

Motus proiettorum. V. Proiecta.

Mundus.

Mundum non fuisse ab æterno est de fide l. 4. q. 1. p. 7. Probatur etiam ratione naturali ibid. Non potuit esse ab æterno ibid. p. 10. Est perfectus, & rotundus ibid. q. 2. p. 22. Non potuit creari sine creaturis rationalibus ibid. p. 23. Mundus an possit naturaliter sic durare in æternum l. 4. q. 2. p. 27. Partes mundi habent magnitudinem proportionatam l. 4. q. 31. p. 320.

Musica.

Musica est scientia physicomathematica, & quid sit l. 1. q. 8. p. 256.

Mutatio.

Definitio mutationis l. 4. q. 11. p. 127. Termini mutationis ibid. p. 128. Diuisio mutationis ibid. p. 130. Definitio specierum mutationis ibid. p. 130. Mutatio quo pacto sit media ibid. q. 13. p. 134. Non quodlibet potest immediatè mutari in quodlibet, potest tamen mediatè, & via debita l. 3. q. 5. p. 91.

Mutua causalitas. V. Causalitas mutua.

Natu-

N

Natura . Naturale .

Natura dicitur multipliciter l.3.q.12. p.224. Natura propriè dicta quod sit ibid. p.225. Solæ substantiæ sensibiles habent naturam propriè dictam . ibid In Deo , & Angelis datur solum natura communiter dicta ibid.p.227. In accidentibus datur solum natura communissimè dicta ibid. p.232. In Cœlo datur natura ibid.p.229. & 235. Quomodo accipienda particula, &, in definitione naturæ ibid. p.229. Natura quo pacto differat ab arte ibid. p.233. Naturale quid sit ibid. p.233. Natura non potest demonstrari ibid p.240. Etiam principium passuum est natura ibid. p.235. Natura communiter dicta quid sit l.3. q.13. p.253. Quo pacto differat à supposito ibid. p.257. Est singularis logicè , & vniuersalis constitutiue ibid. pag.255.

Nauigatio .

Cur nauigantibus nausea contingat lib.4. q.67. p.625.

Nebula Caligo .

Definitio nebulae , & eius causæ l.4. q.62. p.588. Differentia nebulae à caligine ibid. Proprietates, & accidentia nebulae ibid.

Necessarium.

Modus necessarij in propositionibus modalibus quis sit, & quo pacto comparetur cum cœteris modis lib. 1. cap. 45. pag. 111 & seq.

Necessitas.

Necessitas antecedens, & consequens quid sint l. 2. q. 61. p. 380. Antecedens lædit libertatem, secus consequens ibid.

Negationes Priuationes.

Non dantur negationes passivæ, dantur activæ, & quid sint l. 2. q. 49. p. 199. Negationes activæ non sunt entia abutiva distincta ab entibus positivis ibid. pag. 201. Negationes eternæ, ac necessarię quid sint ibid. p. 205. Negationes contingentes quid sint ibid. Dantur negationes, & priuationes temporales intrinsecæ subiectis, & identificantur cum aliquo positivo distincto à decretis Dei ibid. p. 206. Quid sint priuationes exclusivę perfectionis tum debitæ, tum indebitæ ibid. p. 209.

Neutrum.

Motus neuter quid sit l. 2. q. 12. p. 237. Nō datur motus neuter ibid. p. 238.

Nilus.

Nilus cur inundet æstate l. 4. q. 63. p. 597.

Nix.

Definitio, & causæ nivis l. 4. q. 65. p. 606. Cur sit levis, alba, & mollis ibid. p. 607.

Cur

Cur in regionibus penè semper oper-
tis niue, lepores, Vrsi &c. soleant esse
albi ibid. p.607. An nubes prius resol-
uatur in aquam, antequam conuertatur
in nuem ibid. p.611.

Nomen.

Nomen quid sit l.1.c.30.p.61. Casus obli-
qui an differant specie inter se, & in re-
cto ibid.p.67. Nomina Dei relinquunt
Deum ignotum l.2. q. 51. p.238.

Nubes.

Definitio nubis l.4. q.61. pag.581. Causa
nubis ibid. p.581. Altitudo nubium, &
vaporum ibid. p.583. Suspendio, & fi-
gura nubium ibid. p.586.

Nutritia. Potentia nutritiua.

Definitio nutritionis vitalis, & eius cau-
se l.5. q.15. p.211. Eiusdem differentia
à nutritione non vitali ibid p.213. Cur
potentia nutritiua sit necessaria viuenti
ibid. q.12. p.186. Quid sit eius finis, &
obiectum ibid. q.15. p.212. Debet fieri
per introsusceptionem, & cur ibid. p.
213. In nutritione partes non addun-
tur omnibus partibus mathematicis,
sed physicis ibid. p.214. Ipsa formalis
nutritio est actus vitalis ibid. pag. 214.
Quo pacto non suspiciat somnum, seu
cessationem ibid. p.215. Quo pacto sit
continua, vel disereta ibid. p.215. In
nutritione alimentum conuertitur in

substantiam aliti ibid. p.217. Partes deperditę reparantur secundum quantitatem, & molem, non secundum virtutem ibid. p.218. Vnaqueque pars trahit partem alimenti sibi proportionatā ibid. p.219. An, & quomodo species differat ab augmentatione, & generatione ibid. q.16. p.224.]

O

Obligatio.

Obligatio quid sit, & quod obiectū voluntatis obligatorię l.2.q.56. p.319.

Obiectum.

Obiectum est causa cognitionis l.1. q.2. p.179. Est etiā specificatum actuum ibid. q.2. p.191. Obiectum attributionis, materiale, & formale quid sint l.1. q.6. p.236. Quo pacto obiecta sint assignanda facultatibus practicis ibid. q.9. pag.269.

*Oceanus V. Mare.**Oculus.*

Descriptio oculi l.5.q.24.p.301.V. Visus.

Odoratus. Odor.

Odoratus in homine est imperfectior ceteris sensibus, & imperfectior quam in brutis, & cur l.5. q.26. p.334. Definitio, & causę odoris ibid. p.336. Definitio corporis odorosi ibid. Cur odores magis propagentur æstate, quam hye-

hyeme ibid. p.337. Medium, per quod diffunditur odor, & modus diffusionis ibid. p.341. Diuisio odoris ibid. p.340. Cur solus homo delectetur odoribus per se suauibus ibid. p.339. Organum odoratus, & pars, in qua formatur odoratio ibid. p.342. Est qualitas distincta à spiritibus ibid. p.344. Cur datus animali ibid. q.28. p.366. Quem gradum perfectionis habeat inter sensus ibid. q.19. p.254.

Oeconomica.

Oeconomica est pars prudentiæ l.1. q.20. pag.382.

Omnipotentia.

Omnipotentia est potentia producendi creaturas ex nihilo creaturarum lib.2. q.47. p.160. Cur possit producere hominem, non hircoceruum ibid. p.165. Est ens omnino absolutum, & non relatiuum ad creaturas ibid. p.163. & q.53. p.251. Non posse facere impossibile non est defectus, sed abundantia potentia in Deo ibid. q.48. p.195. Quo pacto Deus possit facere quidquid potest facere l.3. q.34. p.594.

Opacum V. Diaphanum.

Operationes intellectus.

Tres sunt operationes intellectus. Quid sint, & quo pacto ad illas reducātur omnes actus intellectus l.1.c.3. p.4. & seq.

Opinio.

Actus opinionis quid sit l. 2 q. 69. p. 438.

An possit esse simul cum actu scientię
ibid. p. 440. An possit esse sine actuali
formidine ibid. p. 440.

Oppositio propositionum.

Quid, & quotuplex sit oppositio propo-
sitionum l. 1. c. 39. p. 91. & seq. Explica-
tur oppositio propositionum modalium,
& modorum l. 1. c. 45. p. 114.

*Optica V. Perspectiva.**Oratio.*

Quid, & quotuplex sit oratio l. 1. c. 32.
p. 74. & seq.

P*Pactum.*

Quo pacto voces significant ex pacto,
& quod sit tale pactum lib. 2. q. 56.
pag 316.

Paritas.

Paritas est species argumentationis, &
quo pacto reducatur ad inductionem,
vel syllogismum l. 1. c. 57. p. 159.

Passio.

Passio distinguitur ab actione l. 3. q. 21. p.
390. V. Actio.

Parely.

Quid Parely, & eorum cause l. 4. q. 74.
p. 198. An videatur sol, & vapores il-
luminati ibid. p. 699.

Pene-

Penetratio .

Penetratio corporum supernaturaliter est
possibilis l.3. q.28. p.506.

Perfectum .

Perfectum quid sit l.2. q.2. p.22. Perfe-
ctio mundi ibid. V. Mundus .

Persona • Personalitas .

Persona quid sit l.3. q.13. p.250. Perso-
nalitas quid sit ibid. pag.261. V. Sup-
positum .

Perspectiua .

Perspectiua est scientia physicomathema-
tica, & quid sit l.1. q.8. p.256.

Pertinentes termini .

Pertinentes termini qui sint l.1. c.18. p.
35. Termini pertinentes sunt pertinen-
tes sequela, vel repugnantia: explican-
tur ibid.

Petitio principij .

Fallacia petitionis principij quæ sit lib.1.
c.58. p.265.

Phantasia Phantasma .

Phantasia an sit diuersa potentia l.5. q.29.
p.388. Quo pacto in homine sit virtuo-
sior ibid. p.389. Phantasmata quid sint,
& quomodo formentur, & in quo sub-
iecto recipiantur ibid. qu.30. pag.402.
Quo pacto excitentur ibid. pag.404.
V. Imaginatio .

Physica .

Physica est facultas speculatiua prima

l.2.

l.1.q.5. p.213. Contemplatur ens naturale, & sequitur ductum sensus. l.1 .q.4. p.205. & q.5.p.214. Quæ sit abstractio propria physica. ibid. p.231. Quod sit eius obiectum. ibid. q.6. p.237. Sub quibus terminis debeat assignari. ibid. pag.241. Accidentia non comprehenduntur in obiecto attributionis. ibid. p. 244. Eius inuentio, dignitas, & quo ordine debeat tradi. ibid. q.7 p.249. Quem gradum certitudinis obtineat. ibid. pag.252. & q.22.p.396. Quæ sint scientiæ physico mathematicæ ibid. q.8.p.255. Physica est totaliter speculatiua. ibid. q.13.p.326. Est scientia non subalternata, sed subalternans. ibid. q.22.p.393. Physica demonstrat per omnes causas. lib.3.q.14. pag.583.

Pituita .

Pituita cur deferatur per venas vna cum sanguine. l.5.q.14 p.203.

Planta .

In plantis datur Anima, quæ est forma substantialis distincta à corpusculis. l.3. q.4. p.72. Corpora plantarum sunt organica, ac in ijs dantur organa proportionalia organis animalium. l.5.q.2.p. 21. Plantæ cur nascantur parue. lib.5. q.3. p.32. Plantæ proprie viuunt, & quos actus vitales exerceant. ibid. p.36. Planta quo pacto sit vnum per se. l.5.q.9.p.142.

Plu-

Pluuia.

Definitio, & causę pluuię. l. 4 q. 63. p. 590.

Diuisio pluuię. ibid. Cur sint frequentiores hyeme, quam estate. ibid. p. 592.

Cur nimbi sint frequentiores estate, quam hyeme. ibid. p. 593. Cur pluuię magis foecundent terram, quam irrigationes. ibid. p. 595. Causę diluuiorum, & inundationum. ibid. p. 596.

*Posterioritas. V. Relatio. Prioritas.**Possibile. Possibilitas.*

Modus possibilis in propositionibus modalibus quis sit, & quo pacto comparetur ad alios modos. l. 1. c. 45. p. 111.

Possibile potest sumi tripliciter. l. 2. q. 47. p. 166. Deus quo pacto dicatur possibilis.

ibid. p. 167. Creaturę quo pacto dicantur possibiles. ibid. p. 168. Creaturę ab æterno, & necessario fuerunt possibiles

per denominationem extrinsecam à diuina omnipotentia. ibid. p. 160. Non

datur vlla possibilitas passiva necessaria, & æterna distincta à Deo. ibid. p. 160.

Quo pacto creaturę non repugnent per se ipsas. ibid. p. 167.

Politica.

Politica est pars prudentię. l. 1. q. 20. p. 182

Potentia.

Potentię quo pacto specificentur per obiecta. l. 4. q. 3. p. 193. Sunt causa generalis actuum. ibid. p. 191. Potentia materię

est

est eius essentia. l.3.q.8.p.157. Est entitas propriè absoluta , & non relativa. ibid.p.159. Datur etiam in materia potentia accidentalis. ibid. pag. 162. V. Materia.

Potentia Vitales.

Quinque sunt genera potentiarum vitalium, & vnde desumantur. l.5.q.5.p.52. Potentiæ vitales tum organicę, tum inorganicę sunt qualitates accidentales distinctæ ab anima. l.5.q.11.p.169. Quo pacto , & quo genere efficienciæ resultant ex substantia, & ex anima. ibid. p.177. Concurrunt ad actus simul cum anima. ibid. p.179. Agunt vt quo. ibid. sunt accidentia realia. p.180. Quæ potentiæ remaneant in anima separata. ibid. p.181. In quo subiecto recipiantur. ibid. Quis ordo detur inter illas. ibid. p.181. Potentiæ vegetatiuæ sunt tres, nutritiua, augmentatiua, generatiua. l.5.q.12.p.184. Cur sint necessarię ibidem. Quod sit earum opus, & finis. ibid. Suprema est potentia generatiua. ibidem p.186. Potentiæ ministrantes sunt quatuor, & ad quem finem ordinentur. ibid. p.189. Cur, & quomodo a limentum sit obiectum materiale potentiarum vegetatiuarum. ibid. q.13. p.191. Potentiæ attractiua, concoctiua, retentiua, & expulsiua aq, & quomodo distinguantur. ibid.

ibid.q.18.p.247.

Potentia motiua .

Potentia motiua quibus animalibus conueniat, & cur l.5.q.5.p.55.

Potentia interne.

Præter sensus externos dantur in animali potentia sensitiue interne. lib.5. q. 29. p.381. In quo organo resideant . ibid. q.20.p.296. Per quas species, per quod medium, quomodo, & ad quos actus moueantur . ibid.p.400.

Practicum. Vide Cognitio practica, veritas practica .

Præcisè obiectiua V. Distinctio .

Præcognita.

Quæ sint præcognita ad demonstrationem. lib.2. quæst.67.p.428.

Prædicabile. Prædicatio.

Bona est diuisio vniuersalis in quinque prædicabilia. l.2. q.36. p.2. An, & quomodo sit genus in definitione generis . ibid.q.38.p.3. Triplex prædicatio lib.1. q.35.p.587. V. Vniuersale logicum .

Prædicamenta, linea prædicamentalis .

Enumerantur prædicamenta. l.1.c.9.p.22. Diuisio entis in decem prædicamenta an sit bona. l.2.q.50.p.220. Deus an sit in prædicamento. ibid.q.51.p.231. Quid sit coordinatio lineæ prædicamentalis . ibid. q.52. p.244. Quot modis res ponantur in prædicamento. ibid.p.245.

Præ-

Predicatum.

Predicatum cur sit maius extremum propositionis. l. 1. c. 4. p. 10.

Premissa.

Premissa, an, & quomodo precedant tempore conclusionem. l. 2. q. 63 p. 396. Concurrent ad conclusionem tanquam causas. ibid. p. 398. Necessitant ad conclusionem etiam quoad exercitium. ibidem. pag. 399. V. Conclusio.

*Præster. V. Incensio.**Praxis.*

Praxis quid sit. l. 1. q. 13 p. 329.

Principia cognoscendi.

Principia per se nota quid sint. lib. 1. q. 16. p. 347. Colliguntur per inductionem. ibid. p. 346. Difficultas illa colligendi. ibid. p. 348. Diuisio principiorum in varia genera. ibid. p. 350. Aliquando ex eodem principio falso inferuntur errores contrarij. l. 1. q. 27. p. 427.

Principia essendi.

In quo sensu dixerint antiqui dari unicum principium, & unicum ens. l. 3. q. 1. p. 18. Principia intrinseca per se quid sint. ibid. p. 10. Principia intrinseca per se rerum naturalium sunt duo materia, & forma. ibid. Forma est principium principalius quam materia. ibid. Principium rerum in facto esse est forma perfecta. ibid. p. 12. Præter principia per se

se sunt assignāda principia per accidēs
 ibi.p.13. Quid sit principium per accidēs.
 ibid. Priuatio est principium per acci-
 dens tum in fieri, tum in facto esse.
 ibid. pag.16. In priuatione comprehen-
 duntur omnia principia per accidens.
 ibid. Principia debent esse contraria.
 ibid pag.21. In quo errauerint Anti-
 qui assignando principia contraria.
 ibidem.21.

Principium materiale. V. Materia.

Priuatio. V. Negatio, & Principium.

Prius. Prioritas.

Ordo prioritatis, & posterioritatis quid
 sit l.3.q.22.p.397. Quæ sint species ibid.
 p.398. Relatio prioritatis. V. Relatio.
 Prioritas naturæ diuersimodè sumitur
 ab Aristotele.l.3. q.22.p.399. Quid sit.
 ibid. p.401. Quem defectum importet
 posterioritas naturæ, propter quem non
 datur in Deo. ibid. pag.402. Ordo prio-
 ritatis, & posterioritatis originis quo
 pacto admittendus inter personas diui-
 nas. ibid. p.403. Quid sit simpliciter pri-
 mum in ordine originis, vel naturæ.
 ibid. p.404. In Deo inter solas perso-
 nas datur ordo originis. ibid. pag.405.
 Causa efficiens, ac materialis sunt prio-
 res natura, quam effectus. ibid. p.406.
 Etiam plures conditiones sunt prio-
 res natura. ibid. p.407. Causa formalis,
 & si-

& finalis non sunt priores natura, ibid. d. 409. Actio productiua non est prior natura, ibid. p. 412. Potest tamen admitti, quod sit prior vt quo, ibid. pag. 412. Quid negetur, cum dicitur, quod aliquid non existit in priori, ibid. p. 413. Ordo nature quo pacto sit in instanti indiuisibili, ibid. p. 414. Ordo prioritatis distinguitur à rebus ordinatis, & consistit in actione, & passione, ibid. p. 421.

Procella.

Quid sit procella, lib. 4. q. 73. p. 678. Causæ procellæ, ibid. Cur moueatur deorsum. ibid p. 679.

Proiecta.

Proiecta non mouentur à medio, sed à virtute impressa, l. 4. q. 55. p. 536. An, & cur motus proiectorum sit velocior in medio, quam in principio, & fine, ibid. quest. 56. pag. 541.

Proportio.

Proportio arithmetica, ac Geometrica quid sit, l. 4. q. 30 p. 308. Qua proportione deerescat actio ibid p. 309.

Propositio.

Quid sit propositio, quo pacto resoluator in terminos, & quot terminis constet, l. 1. c. 84. p. 8. & sequ. Propositio distributiua, collectiua, determinata, & confusa quo pacto resoluantur per descensum, l. 1. c. 26 p. 52. & sequi. Quid sit propositio

positio , & quo pacto differat ab enunciatione, lib. I. c. 34. p. 77. 78. Quo pacto propositio dialectica differat à demonstratiua, ibid. p. 78. De Materia, & forma propositionis , & quotuplex sit materia propositionis, l. I. c. 34. p. 79. 80. 81. De quantitate propositionis, l. I. c. 35. p. 82. De qualitate propositionis , lib. I. c. 36. p. 83. De vnitae propositionis , ac de eius diuisione in simplicem , & compositam l. I. c. 37. p. 84. 85. 86. De Contradictione, ac de oppositione propositionū, l. I. c. 38. p. 87. 88. 89. & sequ. De æquipollentia propositionum, & an propositiones infinitæ æquiualeant negatiuis, l. I. c. 40. p. 94. & sequ. De conuersione propositionum, lib. I. c. 41. p. 97. De propositionibus disiunctiuis , & copulatiuis , l. I. c. 42 p. 100. & sequ. De propositione conditionali, & causali. lib. I. c. 43. p. 102. & sequ. De propositionibus exponibilibus , exclusiuis , exceptiuis, eeduplicatiuis , & specificatiuis. lib. I. c. 44. p. 107. & sequ. De propositionibus modalibus, l. I. c. 45. p. 111. & sequ. Ad essentiam propositionis non refert, quod sit vera, vel falsa, l. I. c. 46. p. 116. Propositiones sunt materia proxima syllogismi , ac debent esse tres. l. I. cap. 47. pag. 119.

Proprium, Proprietas.

Quid, & quotuplex sit proprium l.2. q.43. p.115. Dantur etiam proprietates specierum subalternarum, & generum ibid. p.116.

Protheus.

Antiqui sub fabula Prothei significarunt materiam primam l.3. q.5. p.89.

Prouidentia Dei.

Definitio prouidentie l.5. q.41. p.570. Demonstratur Deum habere prouidentiam omnium ibid. Diuina prouidentia descendit ad res humanas ibid. pag.573. Non spectat ad prouidentiam impedire omnia mala ibid. p.575. Spectat ad prouidentiam facere, ut sint omnes ordines rerum ibid. p.577.

Prudentia.

Prudentia quid sit, & quomodo differat ab arte l.1. q.19. p.373. Eius proprietates ibid. p.374. Discrimen prudentie à scientia morali ibid. p.376. Est vna, & Architectonica, seu princeps artium ibid. q.19. & 20. pag.380. Eius partes sunt Monastica, Oeconomica, & Politica ibid. p.582.

Pruina.

Pruine definitio l.4. q.8. p.601. Coagulum pruinę ibid. Cur oleribus teneritudinem inducat ibid.

Puncta. V. Indiuisibilia.

Quæ

Q

Quæstio.

Omnis quæstio est quæstio causæ l. 1. q. 1. p. 176.

Qualitates . Primæ qualitates .

Qualitates contrariæ , ac mediæ quid sint l. 4. q. 24. p. 254. An , & cur extendantur successuè ibid. q. 25. p. 261. Aliquando qualitates corruptiue producuntur instantaneè ibid. p. 266. Quo pacto fiat intensio qualitatis l. 4. q. 27. p. 273. V. Intensio . Qualitates corruptiue habent propriam contrarietatem ibid. q. 29. p. 299. Qualitas quo pacto diffundatur sphericè , & vniiformiter difformiter ibid. q. 30. p. 305. In qualitatibus an detur maximum intensiõis ibid. q. 31. p. 317. Quid , & quæ sint primæ qualitates l. 4. q. 37. p. 395. Quid , & quæ sint qualitates secundæ ibid. p. 396. Quid sint qualitates symbolæ , vel dissymbolæ ibid. q. 38. p. 401. Quo pacto elementis distribuuntur ibid. q. 40. p. 416. Quo pacto qualitates magis actiue sint minus resistitiue l. 4. q. 34. p. 353. Comparantur primæ qualitates secundum vim actiuam , ac resistitiuam ibid. p. 356. An , & in quo sensu dentur qualitates occultæ ibid. q. 35. p. 371.

Quantitas .

Quid sit quantitas formalis , quid virtualis

lis l.3. q.33. p.558. Quantitas habet aliquam infinitatem diuisibilitatis ibid. p. 559. Quantitatem esse accidens distinctum à substantia , probatur etiam ratione naturali l.3. q.36. p.614. Distinguitur etiam ab alijs accidentibus ibid. p.615. Quis sit effectus formalis quantitatis ibid. p.617. Definitio quantitatis ibid. Recipitur immediate in substantia, cœtera accidentia recipiuntur in quantitate ibid. p.618. In Eucharistia euadit vicesubstantia ibid. p.619. Discrimen quantitatis Eucharisticę ab alijs accidentibus ibid. Quantitas hominis an recipiatur in sola materia lib.4. qu.16. pag.168.

Quidditas.

Quidditas rerum substantiarum quid sit l.3. q.9. p.175. Tota quidditas quid sit ibid. p.176. Forma non est tota quidditas rerum naturalium , sed etiam materia est pars quidditatis ibid. p.176. Forma est tota quidditas rerum immaterialium ibid. Quo pacto remaneat idem animal , licet mutetur partialiter materia ibid. p.178.

R

Rarefactio . Condensatio .

Definitio rari , ac densi l.4. q.449. In quo gradu cōueniant elemētis ibid.

Cau-

Causæ rarefactionis, & condensation
ibid. p.450. Variæ sententiæ ibid.p.45

Non fiunt per solam receptionem, &
expulsionem corpusculorum ibid.p.45:

Quomodo fiant, & an producatu nou
quantitas ibid. p.454. V. Condensatio

Ratio.

Quid in homine sit ratio, seu pars supe
rior, quid concupiscentia seu pars in
ferior l.5.q.6.p.71. In quo consistat pu
gna partis superioris cum inferior
ibid. An etiam in Angelis data fueri
talis pugna ibid. 72.

Reactio.

Datur reactio, & quid sit l.4. q.34. p.352

Reductio syllogismorum.

Quid sit reductio ostensiuæ, vel per impos
sibile, & quo pacto modi imperfecti syl
logismorum reducantur ostensiuè ad
perfectos l.1. c.51. p.133. & seq. Quo
pacto modi imperfecti reducantur ad
impossibile l.1. c.52. p.136. & seq. Quo
pacto reducatur syllogismus exposito
rius l.1. c.56. p.151. & seq.

Reduplicatiua propositio.

Quid sit propositio reduplicatiua, & quo
pacto exponatur l.1. c.44. p.109. 110.

Refractio.

Actio refracta quid sit l.4. q.33. pag.338.

Regula refractionis, & eius ratio ibid.

p.339. An in refractione simile agat in

Tom.II.

B b

simi-

simile ibid. pag. 343.

Reflexio.

Actio reflexa quid sit l. 4. q. 33. p. 335. Regula reflexionis, & eius ratio ibid. p. 336. An, & quomodo in reflexione simile agat in simile ibid. p. 343.

Reflexio motus. V. Motus reflexus.

Regula syllogismorum.

Traduntur tres regulæ principales syllogismorum l. 1. c. 50. pag. 131. 132. Traduntur regulæ syllogismorum tum communes, tum particulares singularum figurarum l. 1. c. 53. p. 141. & seq. Ex regulis ostenditur 45. modos esse inutiles l. 1. c. 54. p. 144. & seq.

Regressus demonstratiuus.

Regressus demonstratiuus quid sit, & an sit utilis l. 2. q. 68. p. 433.

Relatio Relatiuum.

Esse relationis est, esse ad, & est debilissimum, obscurissimum, ac minime cognoscibile inter omnia prædicamenta l. 2. q. 53. p. 250. Essentia diuina non est relatiua ibid. p. 251. Relatio ad causam probabile est quod identificetur cum qualibet substantia creata ibid. p. 253. Omnes creaturæ per se ipsas sunt relatiuæ ad omnes alias creaturas ut possibiles ibid. p. 255. Relationes transcendentales an dentur, & quid sint ibid. p. 255. Quid sit fundamentum, terminus

nus , & ratio fundandi relationis prædicamentalis l.2. q.54. p.270. Relatio coexistentiæ in creaturis est accidens modale ibid. p.271. Relatio coexistentiæ ponit in rebus pulchritudinem ibid. p.276. Relatio posterioris ad prius est realis ; relatio prioris ad posterius rationis ibid. p.279. Alię relationes prædicamentales explicantur per coexistētiā , & posterioritatem ibid. pag.282. Relatio prædicamentalis an possit impediri à Deo ibid. p.285. Relatio coexistentiæ in Deo non est accidens ibid. p.286. An multiplicentur ad multiplicationem numericam terminorum ibid. p.286. An vna fundet aliam ibid. p.289. Quæ sit causa relationis ibid. pag.291. Quis sit terminus formalis relationis ibid. pag.291. Diuisio relationis ibid. pag.295.

Reminifcentia . V. Memoria .

Remissio . V. Intensio .

Remotio terminorum .

Remotio terminorum quid sit lib.1. c.29. pag. 59. 60.

Replicatio .

Replicatio corporum est naturaliter impossibilis l.3. q.28. p.499. Est possibilis supernaturaliter ibid. p.499. Non tamen per duo vbi circumscriptiua ibid. p.500. Replicato corpore replicaren-

B b 2 tur

tur ipsius accidentia, non tamen vbi-
catio, quæ est irreplicabilis ibid. p. 503.
Quo pacto aliqui Sancti visi sint in plu-
ribus locis ibid. p. 507.

Resistentia.

Quid, & quoruplex sit resistentia l. 4. q. 25.
p. 262. An contrarium resistat quando
est, vel quando non est ibid. pag. 266.
Quo pacto qualitates magis actiue sint
minus resistentiue l. 4. q. 34. p. 356.

Resolutio.

Resolutio quid sit lib. 1. q. 17. p. 359. Eius
discrimen à compositione ibid. uo pa-
cto differat resolutio speculatiua à pra-
ctica ibid. p. 359. Datur resolutio vsque
ad materiam primam l. 4. q. 17. p. 181.

Respectus.

Respectus materiæ in quo subiecto reci-
piatur l. 3. q. 8. p. 165. Non datur re-
spectus nisi ad ens actuale, vel si datur
ad possibile, datur solum, in quantum
possibilitas est actualis ibid. 166. Re-
spectus materiæ ad formas aliququaliter
est indeterminatus, aliququaliter deter-
minatus ibid. p. 169.

Restrictio terminorum.

Restrictio terminorum quid sit lib. 1. c. 28.
pag. 58.

Resurrectio.

Quo pacto resurgemus cum iisdem corpo-
ribus l. 3. q. 9. pag. 181. In corporibus
bea-

beatis quæ partes sint futuræ lib. 5. q. 9.
pag. 145.

Ros.

Definitio, & causæ roris l. 4. q. 64. p. 599.

Proprietates, & accidentia roris ibid.

Rotunditas.

Figura rotunda est omnium perfectissima,
& capacissima l. 4. q. 2. p. 29. Rotundi-
tas mundi. V. Mundus. Terra.

S

Salsedo maris. V. Mare.

Sanguis.

Sanguis an sit animatus l. 5. q. 9. pag. 136.

Quo pacto sit pars Animalis ibid. pag.

146. Cur assumptum à Verbo p. 144.

Sanguis efficitur non in corde, sed in

hepate l. 5. q. 14. p. 203. Quo pacto se-

paretur ab humoribus ibid. p. 202. Quo

pacto præparetur, & ultimo concoqua-

tur in venis ibid. p. 204. Sanguis, vel

secundæ humiditates sunt vltimum ali-

mentum animalis ibid. q. 15. pag. 218

Quo pacto ex excremēto sanguinis fiat

semen ibid. q. 18. p. 240.

Sapientia. Sapiens.

Sapientia est facultas suprema, & vniuer-

salis supponens omnes scientias l. 1. q.

18. p. 364. Est habitus specialis, & or-

dinatiuus, atque in eo consistit felici-

tas ibid. p. 368. Supponit etiam virtutes

morales ibid. Sapientia naturalis est imperfecta ibid. p.370.

Sapores.

Definitio, & causæ saporum l.5. q.27. p.251. Definitio corporis sapidi ibid. Species saporum ibid. p.254. Quo pacto omnia alantur du'ci ibid. p.356. Quo pacto sapores oriâtur ex temperamento ibid. p.359. Quo pacto sapores consistant in diuersis salibus ibid. p.361.

Scientiarum diuisio, & obiecta.

Scientiæ secundum diuisionem naturalem sunt innumerabiles l.1. q.4 p.201. Necessaria est diuisio artificialis scientiarum ibid. p.203. Quid sit ibid. p.204. Diuisio scientiarum in quatuor primarias ibid. p.205. Bonitas, & fundamentum talis diuisionis ibid. p.205. Scientiarum obiecta ibid. q.9. p.236. Earum ordo ibid. q.7. p.249. & q.8. pag.255. Scientiæ mixtæ subalternatæ, ac subalternantes quæ sint ibid. q.8. p.255. Scientiæ primariæ quo pacto ordinentur l.1. q.7. p.249. Quo pacto aliæ facultates subordinentur quatuor primarijs ibid. q.8. pag.254.

Scientia.

Quo pacto perfectio scientiæ consistat in quadam vniuersalitate l.1. q.25. p.416. De singularibus præsertim sensibilibus datur solum scientia per accidens ibid. q.26.

q.26. p.421. Scientiam cur negauerit
 Heraclitus ibid. q.27. p.427. Scientia
 generatur de nouo , nec est sola remi-
 niscentia l.2. q.66. pag.420. Cur aliqui
 negauerint scientiam de nouo generari
 ibid. A qua causa scientia generetur
 ibid. p.420. Scientia quo pacto com-
 municetur, licet nō sit qualitas actiua,
 ibid. p.424 V. Demonstratio. Actus
 scientiæ , & opinionis non possunt esse
 simul , nec identificari l.2. q.69. p.438.
 V. Cognitio .

Scriptura .

Scriptura significat immediatè voces l.2
 qu.57. pag.327.

Scriptus terminus .

Terminus scriptus quis sit l.1.c.5. p.11.

Semen .

Semina ordinantur aliququaliter ad destru-
 ctionem sui l.5. q.10. p.163. Semen an
 sit animatum l.5. q.9. p.138. & q.18. p.
 244. Quomodo formeretur ibid. q.18. p.
 240. In quo sensu materia seminis sit
 excrementum vltimi alimenti ibid. p.
 241. Est superfluum necessarium ibid.
 p.242. Definitio seminis ibid. Hetero-
 geneitas partium in semine ibid. p.243.
 Datur in semine pars actiua , & passiua
 ibid. pag.243.

Sensus . Sensatio . Sensibile .

Axioma illud , debemus sequi sensum , quo-

modo intelligendum l.3. q.2. p.33. Quo pacto intellectus accipiat cognitionem à sensu l.1 q.33. p.360. An sensus faciat vniuersale ibid. q.34. p.574. Sensationes distinguuntur à motu locali, & impulsu l.3 q.4. p.60. & seq. Non omnes sensationes, neque omnes sensus sunt quidam tactus ibid. p.62. Sensus omnes esse tactus, & sensationes tactiones, dixerunt Antiqui ibid. p.53. Quo pacto ex sensibus fallacibus possint acquiri cognitiones certæ l.1. q. 66. p.422. Sensus sunt potentiæ passivæ à sensibili l.5. q.19. p.252. Debent recipere obiectum secundum esse aliquialiter immateriale ibid. p.252. Quinque sensus differunt secundum maiorem, & minorem materialitatem ibid. p.353. Omnes sensus indigent speciebus ibid. q.20. p.262. Differentia visus, & auditus ab alijs tribus sensibus ibid. q.20. p.267. Sensus externi attingunt transitiuè obiectum ibid. q.21. p.272. Non percipiunt transitiuè speciem, quam recipiunt ibid. p.273. Visus potest percipere speciem, alij sensus non possunt, & cur ibid. p.274. Virtus sensitiva proportionatur qualitatibus sensibilibus, & quomodo ibid. q.28. p.363. Sensus diuiditur in primum, & secundum, & tactus est primus ibid. p.264. Ex sensibus

bus qui sint necessarij cuilibet animali
 ibid. p. 385. Virtus sensitiva principali-
 ter residet non in corde, sed in cere-
 bro ibid. p. 374. Sensus fundatur in
 mediocritate, & corrumpitur excessi-
 bus ibid. p. 376. Mediocritas sensuum
 non consistit in indivisibili ibid. Præter
 sensus externos dantur interiores, &
 quot sint ibid. q. 29. p. 381. Obiectum,
 species medium, actus, & passionēs sen-
 suum interiorum ibid. q. 30. p. 395.

Sensus Communis.

Præter sensus externos datur sensus in-
 ternus, & communis l. 5. q. 29. p. 381.
 Distinguitur ab alijs potentijs internis
 ibid. p. 383. In quo organo recipiatur
 ibid. q. 30. p. 396. Per quas species, &
 quomodo moueatur ad suum actum ibid.
 p. 400. Quo pacto ligetur per somnum
 p. 407. V. Somnus.

Series.

Datur series naturalis effectuum l. 4. q. 23.
 pag. 251.

Sexus.

Sexus non ponit differentiam specificam,
 & cur l. 2. q. 40. p. 70.

Siccitas Siccum.

Siccitas est qualitas distincta à substantia
 corporum siccorum, l. 4. q. 36. p. 582. De-
 finitio siccitatis, ibid. q. 37. p. 393. An, &
 quomodo sit prima qualitas passiva,

B b 5

ibid.

ibid. pag. 395.

Significatiuus terminus

Terminus significatiuus quis sit, lib. 1. c. 6. pag. 12.

Signum. Significatio.

Signum quid sit, lib. 2. q. 55. p. 300. Quotuplex sit, ibid. p. 302. Est analogum, & quod sit primum analogatum ibid. p. 301. V. Voces.

Simile.

Simile an possit agere in simile. lib. 4. q. 33. pag. 342.

Singularia.

Singularia cognoscuntur imperfectè ab humano intellectu, l. 1. q. 26. p. 421. Cognoscuntur per accidens, non per se, ac de ijs datur scientia solum per accidens, ibid. V. Indiuiduum.

Singularis terminus.

Terminus singularis quis sit. lib. 1. c. 9. p. 21. Propositiones de terminis singularibus quo pacto conuertantur, l. 1. c. 56. p. 151.

Sitis.

Cur post famem sequatur sitis, lib. 5. q. 13. p. 195. Quid sit ibid.

Sol.

Solem, & lucem esse materiam primam dixerunt quidam l. 3. q. 3. p. 39. Sol non est ignis, l. 4. q. 6. p. 72. Quid sint maculae solares, ibid.

Cor-

Sonus.

Corpora coelestia cur non edant sonum
 l. 4. q. 5. p. 58. Definitio soni, lib. 5. q. 25
 p. 314 Definitio corporis sonori. ibid.
 Causæ soni ibid. p. 316. Medium, per
 quod propagatur sonus, ibid. p. 320 Di-
 spositio medij est motus crispationis
 ibid. 320. Nō propagatur sine motu, ibi
 p. 320, Differentiæ soni ibid, p. 323. De-
 finitio acuti, & grauis, ibid. p. 323. Spe-
 cies intētionales soni, ibi. p. 324. V. Vox

Somnus. Somnium.

Definitio, & causæ somni l. 5. q. 30. p. 407
 Definitio, & causæ somnij, ibid. p. 409.
 Quo pacto possint ex somnijs quædam
 diuinari, ibid. p. 410.

Sophisticus syllogismus.

Quid sit syllogismus sophisticus ex parte
 formæ, vel ex parte materiæ, l. 1. c. 58.
 p. 162. V. Fallacia.

Spatium reale, & imaginarium.

Quid sit spatium reale, quid imaginarium,
 l. 3. q. 27. p. 488. Quo pacto Deus sit in
 spatijs imaginariis. ibid. p. 489.

Species.

Quid sit species metaphysicè, ac logicè
 considerata, lib. 2. q. 37. p. 13. Diuisio spe-
 ciei, ibid. p. 15. Species differunt sicut
 numeri, hoc est per excessum, & defe-
 ctum, l. 4. q. 14. p. 163. Species alię perfe-
 ctę, alię imperfectę, ibid. species im-

multiplicabilis V. Angeli.

Species intentionales

Species est velut semen obiecti ad illud propagandum secundum esse intentionale, l. 1. q. 2. p. 185. Species quid sit, l. 5. q. 20. p. 260.

Dantur in memoria, ibid. Dantur in omnibus sensibus, ibid. pag. 261. Species tangibiles cur producantur successivè, & an habeant contrarietatem, ibidem p. 268. Non percipiuntur transitivè à sensibus, ibid. q. 21. p. 273. Species visibilis percipitur à visu, ibid. p. 274. Divisibilitas intensiva, subiectiva, & obiectiva specierum quæ sit, ibid. q. 23. p. 295. Species visibiles an distinguantur à lumine, p. 293. Vide Lumen. Dantur species audibiles distinctæ à sono, ibidem. q. 25. p. 324. Quo pacto propagentur, ac reflectantur, ibid. p. 325. Dantur species odoris, ibid. q. 26. p. 341. Dantur species intentionales saporum, ibid. q. 26. p. 354. Dantur species tangibiles, ibid. q. 28. p. 375. Dantur etiam in potentijs internis, recipiuntur in spiritibus, quomodo, & à quibus causis exeitentur, ibid. q. 30. pag. 400. & sequ.

Species intelligibiles.

Præter intellectum agentem, & phantasmata dantur species intelligibiles, lib. 5. q. 34. pag. 496. Quo pacto ad productionem
spe-

speciei intelligibilis concurrat phantasma. *ibid.* p. 499. Quo pacto excitentur etiam in Angelis, & anima separata *ibid.* p. 497. Quo pacto habitus constant partialiter in speciebus. *ibidem* q. 35. pag. 504.

Specificatiua propositio.

Propositio specificatiua quæ sit, lib. I. c. 44 pag. 110.

Specificatiuum . Specificatio.

Specificatiuum extrinsecum, & intrinsecum quid sit, l. I. q. 3. p. 189. Quid sit propriè specificari, *ibid.* p. 193. Potentiæ actus, & habitus propriè specificantur ab objectis; *ibid.* p. 195. Essentia diuina non specificatur, sed est primum specificatiuum omnium rerum, *ibid.* p. 199. Specificatiuum adæquatum non potest esse imperfectius effectui, *ibid.* p. 197.

Speculatiuum .

Speculatio, V. cognitio speculatiua, & veritas speculatiua.

Sphæra Activitatis. V. Actio .

Spiritus vitales à corde mittuntur ad totum corpus, l. 5. q. 28. p. 375. Spiritus animales formantur in cerebro, *ibid.* q. 30. p. 402. Spiritus phantastici quid sint, & quomodo fermentur, *ibid.*

Spiritus Sanctus .

Spiritus Sanctus cur non sit filius, l. I. q. 2. pag. 182.

Sta-

Statica .

*Statica est scientia physico mathematica ,
& quid sit, l. 1. q. 8. p. 258.*

Status Terminorum.

Status terminorum quid sit, l. 1. c. 28. p. 56.

Stellæ cadentes .

*Stellæ cadentes quid sint, & quomodo fiant,
l. 4. q. 58. pag. 562.*

*Stomachus. V. Venterculus.**Subalterna oppositio.*

Oppositio subalterna quæ sit, l. 1. c. 39. p. 93.

Subcontraria Oppositio .

*Oppositio subcontraria quid sit , l. 1. c. 39.
pag. 92.*

Subiectum propositionis.

*Subiectum propositionis quare sit minus
extremum, l. 1. c. 4. p. 10. & c. 47. pag. 120.*

Subsistentia.

*Subsistentia in abstracto quid sit , l. 3. q. 14.
p. 261. V. Suppositum .*

Substantia .

*Substantia non specificatur ab accidenti-
bus, lib. 1. q. 3. p. 198. Substantia an distin-
guatur à rationibus differentialibus, l. 1.
q. 32. p. 528. Quod sit supremum genus
vniuocum substantiæ, l. 2. q. 52. p. 245. An,
& quomodo præscindat à suis differen-
tijs, ibid. p. 246. substantia creata an sit
relatiua per se ipsam, ibid. q. 53. p. 256.
Substantia quid sit , l. 3. q. 7. p. 126. Quo-
modo forma substantialis differat ab
acci-*

accidentali, ibid. Substantia dicitur dupliciter, l. 3. q. 13. p. 248. Quo pacto verificetur, quod Verbum assumpserit totam nostram substantiam, ibid. pag. 264. Substantia de nouo generatur, & corrumpitur, & ex quo subiecto, l. 4. q. 10. p. 123. Substantia cur non sit contraria substantiæ, l. 4. q. 29. p. 300. Formæ substantiales non habent propriam contrarietatem, ibid. Substantia an, & quomodo sit immediatè actiua, l. 5. q. 11. p. 178. Est causa efficiens, finalis, materialis, & formalis omnium accidentium, ibidem p. 178. Substantiæ creatæ ad agendum transeunter indigent instrumentis distinctis, lib. 4. q. 20. p. 217. In quo consumant suam actiuitatem immediatam, ibid. p. 222. An, & quomodo accidentia sint instrumenta in generatione substantiæ, ibid. q. 21. p. 224. V. Causa principalis, instrumentalis.

Substantiua nomina.

Sola nomina substantiua, quæ significant ad modum substantiæ, simpliciter, & absolute sunt nomina, l. 1. c. 30. p. 66.

Summula.

Summulæ quid sint, & quare præmitti debeant logicæ, l. 1. c. 1. p. 1.

Supernaturale.

Supernaturale quid sit, lib. 3. q. 12. p. 237-239.

Sup.

Suppositio .

suppositio terminorum quid sit, & quo pacto differat à significatione, & an termini supponant solum in propositione, l. i. c. 19. p. 38. Quid sit suppositio materialis, & formalis, lib. i. c. 20. p. 39. Quid sit suppositio simplex, & Personalis, l. i. c. 21. p. 41. Quid sit suppositio communis, & discreta, l. i. c. 22. pag. 43. Quid sit suppositio naturalis, & accidentalis, l. i. c. 23. p. 44. Quid sit suppositio collectiva, & distributiva lib. i. c. 24. p. 45. Quid sit suppositio determinata, & confusa, l. i. c. 25. p. 50.

Suppositum . Suppositalitas .

Suppositum idem est ac prima substantia, Individuum, Hypostasis, ac subsistentia. l. 3. q. 13. p. 249. Eius definitio, ibidem, p. 249. Anima separata cur non sit suppositum, ibid. p. 251. In Christo solum Verbum est suppositum, ibid. pag. 250. Suppositum quo pacto differat à natura communiter dicta, lib. 3. q. 13. p. 253. Addit supra naturam complementum positum modale substantiale, non verò meram negationem, vel merum accidens ibid. p. 257. Etiam mutata suppositalitas, remanere potest idem suppositum, ibid. p. 269. Vnum suppositum non potest vniri substantialiter alteri supposito. ibid. p. 267. Solum suppositum diui-

diuinum potest sibi vnire naturam alienam , ibid.p.268. Suppositum quid importet in recto , ibid.p.269. Supposita-
litas quid sit,ibid.p.261. Quomodo differat à personalitate,& substantia, ibid.
pag.261.

Surdi.

Surdi à natiuitate cur sint muti , l.5.q.28.
p.367. Cur cæci sint prudentiores sur-
dis , ibid.

Suspicio .

Suspicio quid sit , & quo pacto reducatur
ad primam apprehensionem , lib.1.c.3
pag.7.

Sustentatio .

Sustentatio quid sit, l.3.q.15.p.300.

Syllogismus .

Syllogismus quid sit,l.1.c.46.pag.115. Ad
essentiam syllogismi nihil refert, quod
constet ex propositionibus veris, aut
falsis, dummodo conclusio sequatur ne-
cessario ratione formæ,ibid.p.116.qua-
re cum consequentia infertur per con-
uersionem non sit syllogismus, ibid
p.118. Syllogismus debet constare tri-
bus terminis,ac tribus propositionibus,
& an possit constare ex pluribus ter-
minis,ac propositionibus,quam tribus,
l.1.c.47 pag.119.121. Materia syllogis-
mi sunt propositiones, & termini; for-
ma est dispositio terminorum,& propo-
sitio-

ctionum, ex qua infallibiliter sequatur
 conclusio, ibid. pag. 119. 122. Figura
 syllogismi quid sit, lib. 1. cap. 48. pag. 122
 Figure syllogismi sunt tres, & reiici-
 tur quarta figura Galeni, ibid. pag. 122.
 & sequ. Modus syllogismi quid sit, l. 1.
 cap. 49. pag. 126. Ostenditur modos syl-
 logismi esse sexaginta quatuor, & ex iis
 nouendecim tantum concludere, ibid.
 pag. 126. & seq. Proponuntur duo prin-
 cipia regulatiua syllogismorum, qua
 sunt dictum de omni, & dictum de nul-
 lo, & ex iis ostenditur quatuor primos
 modos concludere, lib. 1. c. 50. pag. 130.
 & seq. quid sit syllogismus perfectus,
 quid imperfectus, ibid. pag. 132. Osten-
 ditur per reductionem ostensiuam, & ad
 impossibile modos imperfectos conclu-
 dere, lib. 1. cap. 51. & 52. pag. 133. & seq.
 Proponuntur regulę syllogismorum,
 l. 1. cap. 53. pag. 141. & seq. Ostenditur
 ex regulis quadraginta septem modos
 esse inutiles, & non concludere, lib. 1.
 c. 54. pag. 144. & seq. Comparantur figu-
 ra, & modi syllogismorum, l. 1. cap. 55.
 pag. 148 quid sit syllogismus exposito-
 rius, quot in eo figura, & modi, l. 1. c. 56
 pag. 151. quo pacto syllogismus exposi-
 torius nitatur duobus principiis, Di-
 ctum de omni, & dictum de nullo, ibid.
 Quo pacto reliquę argumentationes re-
 ducan-

ducantur ad syllogismum, lib. i. cap. 57. p. 154. & sequ. syllogismus diu: dicitur in absolutum, & conditionatum, ibid. p. 161. Traduntur regulę syllogismi conditionati, l. i. c. 43. p. 105. Quid sit syllogismus sophisticus tum secundum formam, tum secundum materiam, & enumerantur tredecim fallacię, l. i. cap. 58. p. 162. & sequ.

Syncategorematicus Terminus.

Terminus syncategorematicus quid sit, l. i. c. 7. pag. 15.

Systema.

Systema copernicanum reuocatur, l. 4. q. 4. p. 41. Verum systema proponitur, ibid. pag. 50.

T

Tactus. Tangibile.

T Actus conuenit omni animali l. 5. q. 5. p. 58. Tactus est infimus, ac materialissimus sensuum, l. 5. q. 19. p. 254. Est sensus primus, & fundamentalis, ibid. q. 28. p. 364. Homo habet tactum perfectissimum omnium animalium, & cur, ibid. q. 27. p. 349. Qui habent meliorem tactum sunt ingeniosiores, & cur, ibid. Est necessarius omni animali, ibid. p. 349. Est vnus genere, sed multiplex specie, ibid. q. 28. p. 368. Quod sit medium tactus, ibid. p. 371. Quod sit organum tactus,

ctus , cor , an cerebrum ibidem p.373.
 Præsertim residet in nervis ibid. p.374.
 Fundatur in mediocritate temperamen-
 ti ibid. p.376. Cur corrumpatur exces-
 sibus ibid. p.377. Sentit per species in-
 tentionales ibid. p.375.

Temperamentum.

Temperamentum quid. sit l.4.q.42.p.432.
 Quotuplex sit ibid.

Tempus.

Tempus est difficillimum intellectu l.3. q.
 31. p.532. Non est motus , licet non
 possit esse sine motu ibid. p.533. Defi-
 nitio temporis ibid.p.534. Quid sit mo-
 mentum ibid. pag.536. Quæ sit prima
 mensura temporis ibid.p.537. Cur tem-
 pus videatur longum , aut breue ibid.
 p.538. Tempus an realiter distingnatur
 à motu ibid. p.540. An daretur tem-
 pus , si omnia quiescerent ibid. p.540.
 Tempus an sit numerus cuiuscunque
 motus , an solum primi motus ibidem
 p.541. Quo pacto Deus, & Angeli sint
 in tempore ibid. p.544. Quo pacto sit
 causa generationis , & corruptionis
 ibid. p.544. V. Duratio. Tempus est
 diuisibile proportionaliter ac alia con-
 tinua l.3. q.37. p.627.

Terminus.

Terminus quid sit , & quo pacto propo-
 sitio resoluatur in terminos l.1. c.4. p.8.
 & seq.

& seq. Casus obliqui propriè non sunt termini ibid. p. 10. De termino mentali, vocali, & scripto l. 1. c. 5. p. 11. & seq. De Termino significatiuo, & non significatiuo l. 1. c. 6. p. 12. & seq. De termino Categorematico, & Syncategorematico l. 1. c. 7. p. 15. De termino Vniuoco, Aequiuoco, & Analogo l. 1. c. 8. n. 17. & seq. De termino communi, & singulari l. 1. c. 9. p. 21. & seq. De termino transcendente, & non transcendente l. 1. c. 10. p. 22. & seq. De termino finitante, & finitato l. 1. c. 11. p. 24. & seq. De termino complexo, & incomplexo l. 1. c. 12. p. 26. 27. De termino denominatiuo, & denominante l. 1. c. 13. p. 27. De termino copulatiuo, & non copulatiuo l. 1. c. 14. p. 26. De termino Absoluto, & Connotatiuo l. 1. c. 15. p. 29. De termino concreto, & abstracto l. 1. c. 16. p. 31. De termino primæ, & secundæ intentionis l. 1. c. 17. p. 33. De terminis pertinentibus, & impertinentibus l. 1. c. 18. p. 35. De suppositione, quæ est prima proprietas terminorum l. 1. c. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. p. 38. Vide Suppositio. De Ascensu, ac descensu terminorum l. 1. c. 26. p. 52. De Appellatione terminorum l. 1. c. 27. p. 55. De Statu, Ampliatione, & Restrictione terminorum l. 1. c. 28. p. 56.

De

De Diminutione , Alienatione , & Restrictione terminorum l.1. c.29. p.58.
 Quot in syllogismo sint termini l.1. c.48. p.119. Terminus singularis quando , & quo pacto possit sumi vn uersaliter , vel particulariter l.1. c.56. p.252.

Terra .

Terram esse materiam primam , ex qua per rarefactionem fiant omnia corpora dixerunt Antiqui l.3. q.3 p.39. Terra est rotunda , & efficit vnum globum cum aqua l.4. q.3. p.31. Cur videatur plana ibid. p.237. Terra est immobilis in centro mundi l.4. q.4. p.41. Terra elementaris quæ sit l.4. q.39. pag.413. Quæ qualitates primæ conueniant terre ibid. q.40 p.417. Globus terrestris mutato centro grauitatis non mouetur motu trepidationis l.4. q.52. p.524.

Terræmotus.

Causatur terræmotus à spiritibus serpentes intra terræ viscera l.4. q.72. pag.663. Possunt spiritus causare terræmotus , etiam cum non accenduntur ibid. p.664. Duæ species terræmotus ibid. p.665. Cur terra cum concutitur lateraliter, moueatur ab oriente in occidentem , vel à Septentrione ad meridiem p.665. Signa terræmotuum ibid. p.666. Duratio , tempus , & locus terræmotuum , & horum accidentium causæ ibid.

ibid. p.668. Effectus mirabiles terrarum ibid. p.672.

Theologia.

Theologia duplex, naturalis, & supernaturalis, & quid sit l.1. q.5. p.227. Afit scientia subalternata ibid. quest.2. pag. 394.

Totum.

Totum nihil addit supra omnes partes, & omnia constitutiva partialia l.3. q.1. p.208. Quo pacto causetur à partibus ibid. pag.216. Quo pacto sit perfectio partibus ibid. p.513. Quo pacto totum generetur, agat ibid. p.217. Totum dicit partes bis, semel in recto, & semel in obliquo ibid. p.219. Totum quid sit & quo pacto differat ab infinito l.3. q.33. pag.556.

Tonitruum.

Definitio, & causæ tonitruui l.4 q.73. p.675. Species tonitruui ibid. 676. Cur frequentiora sint æstate, quam hyeme ibid. 677.

Trabs.

Trabs meteorologica quid sit lib.4. q.58. pag.561.

Transcendens terminus.

Transcendens terminus quid sit l.1. c.10. pag.22.

Transsubstantiatio.

Transsubstantiatio Eucharistica cur non sit generatio l.4. q.12. p.140. Eius termini

mini ibid. q. 11. p. 129.

Trinitatis misterium.

Ostenditur sophismata contra Trinitatem
peccare contra regulas syllogismorum
l. 1. c. 56. p. 153.

Typho.

Definitio, & causæ typhonis l. 4. q. 73. p.
681. Cur concipiat motum circularem
ibid. p. 680. Cur nautæ contra Typho-
nes explodant bombardas ibid. p. 682.

V

Vacuum.

Vacuum naturaliter dari non potest
l. 3. q. 29. p. 512. Cur natura refugiat
vacuum ibid. p. 513. Qua virtute mo-
ueantur corpora ad vacuum implendum
ibid. p. 514. Quid sit vacuum, & cur in
spatijs imaginarijs non detur vacuum
ibid. p. 514. Quo pacto corpora possint
moueri in pleno ibid. p. 515. Quo pacto
ex rarefactione, & condensatione non
sequatur vacuum ibid. p. 516. Experien-
tiæ probant vacuum non posse dari ibid.
p. 518. & seq. In vacuo an daretur mo-
tus grauium, & leuium ibid. q. 30. pag.
520. Corpora inæqualiter grauia mo-
uerentur æquali velocitate ibid. p. 523.

Vapores.

Vapores reflectentes lumen quantum ele-
uētur à terra l. 4. q. 61. p. 584. V. Halitus.

Vbica-

Vbicatio .

Vbicatio est modus positivus intrinsecus locato l. 3. q. 27. p. 484. & seq. Quo pacto sit accidens absolutum, vel relativum ibid. p. 486. Est immobilis, & essentialiter affixa spatio ibid. p. 488. Vbicatio permanens distinguitur à fluente, quæ est maior locato ibid. p. 490. Produci-
tur per actionem distinctam ibid. p. 492. In composito omnia vbicantur per unicam vbicationem ibid. p. 493. Non potest corpus etiam miraculosè absolute ab omni vbicatione, & poni nullibi ibid. p. 495. Vbicatio non potest replicari ibid. q. 28. p. 504.

Velocitas motus .

Velocitas motus unde habeatur l. 3. q. 30. p. 521. Quid sit motus velocior, aut tardior ibid. l. 3. q. 31. p. 535. Distinguitur à motu ibid. q. 32. p. 550.

Venæ .

Venæ describuntur l. 5. q. 14. p. 204. Quo pacto sanguis præparetur, & ultimo concoquatur in venis præsertim capillaribus ibid. p. 205.

Venenum .

Venenum quid sit, & quomodo differat ab alimento, & medicamento l. 5. q. 13. p. 193. Cur causet inflationem ibid.

Venter .

Tres ventres anatomici qui sint l. 5. q. 14.

Ventriculus.

Ventriculus quid sit, & quo pacto in eo fiat concoctio cibi l.5. q.14. p.201.

Venti.

Vocantur venti commotiones aeris ortę non ab exhalationibus l.4. q.70. p.648.

Venti magis proprij, ac durabiles sunt commotiones causatę ab exhalationibus ibid. p.649. Contraria est materia ventorum, & pluviarum ibid. p.650.

Cur concipiant motum obliquum, & transuersalem ibid. p.651. Cur aliqui venti humectent ibid. p.653. Numerus ventorum ibid. q.71. p.655.

Cur vna regio sit magis ventosa, quam alia ibid. p.656.

Alię proprietates, & accidentia ventorum ibid. p.656.

Cur venti oriantur ex montibus l.5. q.15. pag.659.

Venti annui, siue etesię quid sint ibid. p.660.

Causę etesiarum ibid. p.660.

Verbum.

Quid sit Verbum, & quo pacto verba significant per modum actionis l.1. c.31. p.68.

Quo pacto verba possint infinitari ibid. p.72.

Solum pręsens indicatium est rectum Verbi. Omnes modi pręter indicatium, & omnia tempora pręter pręsens sunt casus obliqui Verborum ibid. p.73.

Veri-

Veritas . Falsitas .

Veritas , & falsitas propriè sunt non in rebus , sed in mente l.2. q.58. p.330. Non sunt in simplici apprehensione , sed in solo iudicio ibid. p.330. In sensu datur solum materialis ibid. p.333. Dicuntur analogicè , & quod sit primum analogatum ibid. p.335. Cur bonum , & malum sint primo in rebus , verum , & falsum sint primo in mente ibid. pag. 337. Quæ cognitiones sint veræ necessario , quæ contingenter ibid. q.59. p.341. In quo consistat veritas formalis , num in relatione ibid. p.343. Cognitio diuina per quid sit vera ibid. p.345. Quo pacto veritas sit propria perfectio cognitionis ibid. p.351. Non potest eadem cognitio esse vera simul , & falsa ibid. q.60. p.357. Potest tamen de vera mutari in falsam ibid. p.359. An consistat in indiuisibili ibid. p.358. De futuris contingentibus an , & quomodo detur veritas determinata ibidem q.61. pag.365.

Veritas Speculatiua , & practica .

Quæ sint veritates speculatiuæ , quæ practice l.1. q.10. p.286. An distinguantur realiter ibid. p.290. An omnis veritas sit speculabilis ibid. p.289. V. Cognitio speculatiua , & practica .

Verbum Diuinum .

Verbum diuinum propriè est filius l. 1. q. 2. pag. 182.

Vestes .

Cur bruta nascantur vestita , solus homo nascatur nudus l. 2. q. 50. p. 223.

Via lactea .

Via lactea quid sit l. 4. q. 59. p. 569.

Violentum .

Violentum quid sit l. 3. q. 12. p. 236. 237.

Virga .

Virgæ in Cœlo apparentes quid sint , & quomodo causentur l. 4. q. 74. p. 698.

*Virtus impressa . V. Impetus .**Virtus .*

Virtutis definitio l. 1. q. 13. p. 338. Quid sit virtus intellectualis ibid. p. 340. Diuisio intellectualis in quinque ibid. Quo pacto detur virtus in Deo ibid. p. 341. Actus virtutum desumunt speciem ab obiecto formali ; actus vitij etiam à materiali l. 2. q. 40. p. 71.

Visus . Visio . Visibile .

Visus est sensus minus materialis reliquis , adeoque perfectior l. 5. q. 19. p. 253. Est magis dilectus ibid. p. 255. Manifestum est quod in sensu visus dentur species ibid. q. 20. p. 261. Mouetur per medium extraneum ibid. p. 267. Solus ex sensibus potest percipere speciem ibid. q. 21. p. 274. Eius obiectum est color , & lumen

men , medium diaphanum , & quid sint
 ibid. q.22. p.280. Visio quo pacto fit
 diuisibilis intenziuè, subiectiuè,& obie-
 ctiuè ibid. q.23. p.295. Describitur o-
 culus , seu organum visus ibid. q.24. p.
 301. An visio formetur in humore cri-
 stallino , vel in tunica retina ibid. pag.
 305. Ratio oculi , & modus , quo for-
 matur visio ibid. p.307. Non fit per ex-
 tramissionem , sed per introsusceptio-
 nem ibid. 308. Non fit in neruis opti-
 cis ibid. p.309. Cur obiectum non ap-
 pareat geminatum ibid. Visus non con-
 uenit omnibus animalibus l.5. q.28 p.
 365. Principuè conducit ad prudentiam,
 & scientiam , & per se magis quam au-
 ditus ibid. p.366. Cognoscit plurimas
 differentias ibid. p.367. Definitio visi-
 bilis ibid. q.22. p.282. V. Lux, Lumen.
 Color.

Vitium.

Actus vitiosi desumunt speciem etiam ab
 obiecto materiali l.2. q.40. p.71.

Viuens , Vita.

Vita est manifestior in animalibus , quam
 in plantis l.5. qu.3. p.27. Primo cogno-
 scitur ex motu ibid. Definitio vitæ tum
 in actu primo, tum in actu secundo ibid.
 p.27. Definitio viuentis ibid. p.28. Qua-
 tuor modi se mouendi, & viuendi ibid.
 p.29. Vitam diuinam imitantur omnia

viuentia ibidem p.32. Deus quo pacto perfectissimè viuat, imò sit ipsa vita ibidem p.33. Cur substantiæ creatæ non possint esse idem cum actu vitali ibid. p.34. Quæ prædicata Dei sint formaliter vitalia, quæ non ibid. p.35. Plantæ viuunt ibid. p.36. Nutritio, & generatio quo pacto sint actus vitales ibid p.37. Cur nutritio, qua ignis alicur oleo, non sit vitalis ibid. p.38. Viuentia tum maximè se mouent, cum sunt in naturali dispositione ibid. Viuentia se mouent secundum opportunitatem obiecti ibid. p.40. Viuentia in quo sensu componantur ex anima, & corpore lib.5. q.7. p.88. In viuentibus datur terminus magnitudinis, ac paruitatis l.4. q.31 p.319. Viuentia sunt corruptibilia ab intrinseco l.5. q.7. pag.98. Habent determinatum tempus suæ durationis ibidem. Vita hominum cur breuior sit post diluuium, quam ante l.5. q.7. p.100.

Vnio.

Formæ indiuisibiles vniuntur per vñionem distinctam: formæ diuisibiles vniuntur materiæ per suum esse actuale l.3. q.10. pag.189. Vnio est substantialis potius vt quo, quam vt quod ibidem pag.197. Vnio secundum se præcisè est minimæ perfectionis, & entitatis, licet tribuat maximam perfectionem extremorum.

vñi-

vnitorum ibid. pag. 197. Datur vnica vnio recepta in materia simul, & forma ibid. p. 200. Vnio animę rationali cum corpore est materialis ibid. 201.

Vniuersale . Vniuersalitas .

Vniuersalitas quo pacto sit perfectio scientiæ, & naturæ cognoscitiuæ l. i. q. 25 p. 416. De solis vniuersalibus datur scientia per se ibid. q. 26. p. 421. Vniuersale separatum cur admiserit Plato ibid. q. 27. p. 427. Reijcitur eius sententia ibid. p. 431. Vniuersale in singularibus cur ponant Scotistę ibid. q. 28. p. 439. Reijciuntur ibid. Natura diuina non est vniuersalis, sed summe singularis ibid. p. 445. Vniuersale an, & quomodo fiat ab intellectu per abstractionem l. i. q. 33. p. 550. Intellectus an habeat aliquam vniuersalitatem ibid. pag. 558. An vniuersalitas sit forma intrinseca naturæ ibid. p. 561. An vniuersale fiat per operationem intellectus agentis, vel possibilis, per cognitionem absolutam, vel comparatiuam, directam, vel reflexam ibid. p. 564. An fiat ab omni intellectu etiam Angelico, & diuino ibid. q. 34 p. 568. An etiam à voluntate, imaginatione, & sensu ibid. p. 571. Vniuersale logicum, seu in prædicando quid sit l. i. q. 35. p. 581. Prædicabilitas proxima, an, & quomodo sit eius
pro-

proprietas ibid. p. 582. An ad prædicationem prærequiratur comparatio prædicati cum subiecto ibid. [p. 583](#). An retineat suam vniuersalitatem in prædicatione ibid. p. 584. Per quos actus fiat vniuersale ibid. p. 585. An vniuersale bene diuidatur in quinque prædicabilia lib. 2. [q. 36](#). pag. 2.

Vniuoca.

Definitio vniuocorum l. 2. [q. 44](#). pag. 130.

Vera, & realis vniuocatio in quo consistat ibid. [q. 45](#). [p. 140](#). Nomina vniuoca describunt, & quodammodo comprehendunt rem significatam l. 2. [q. 51](#). pag. 237.

Vniuocus terminus.

Terminus vniuocus quid sit l. 1. c. 8. p. 17.

Vnum. Vnitas.

Vnitas quid sit l. 1. [q. 29](#). [p. 448](#). Consistit in quadam indiuisibilitate, & quæ magis sunt indiuisibilia, sunt magis vnum ibid. p. 449. Summa vnitas conuenit soli Deo ibid. p. 449. Est principium omnium vnitatum, ac numerorum ibidem p. 450. Varij gradus vnitatum ibidem Entia habentia maiorem vnitatem, habent maiorem entitatem, & perfectionem ibid. [p. 452](#). Quo pacto sit proprietas entis ibid. [p. 454](#). An detur vnitas generica, specifica &c. ibid. [pag. 461](#). Plura faciunt vnum vno l. 2. [q. 54](#). [p. 275](#).

Vnum

Vnum per se suscipit gradus , & quot modis dicatur l.5. q.9. p.142.

Vocalis .

Vocales se solis possunt constituere syllabam , secus consonantes l.1. c.7. p.16.

Vocalis terminus .

Terminus vocalis quid sit l.1. c.5. p.11.

Vox . Significatio vocum .

Vox conuenit soli animali l.5.q.25.p.326.

Definitio vocis , & eius causę ibidem pag.329. Cur data animali , & homini ibidem p.329. Non competit omnibus animalibus ibid. p.327. Organa ad formandam vocem ibid. p.327. Voces ad quem finem datę sint à natura l.2. q.57. p.307. An habeant aliquam significationem naturaliter ibid. Quo pacto significant ad placitum , & ex pacto ibidem p.308. Quam significationem habeant ex obligatione ibid. p.309. Lingue primarię significant ex institutione diuina ibid. p.311. Quo pacto sint ortę lingue secundarię ibid. p.311. Voces humanę , ac brutales in quo conueniant , & in quo differant ibid. p.312. Quod pactum homines ineant, cum linguas instituunt ibid. p.316. Quod sit obiectum voluntatis obligatorię ibid. p.319. An significant immediatę conceptus, vel res ibidem q.57. p.323.

Volun-

Voluntas.

Voluntas est potentia immaterialis , & inorganica l.5. q.31. p. 433. *Voluntas* supra quas potentias habeat dominium despoticum, suprâ quas merè politicum l.2. q.63. p.402. *V.* Intellectus .

Z*Zoophyta.*

Zoophyta quid sint , & quas habeant potentias vitales l.5. q.5. p.56. *Cur* non habeant potentiam motiuam ibidem .

F I N I S.**A. M. D. G.**

Handwritten text in a cursive script, likely a signature or a short note, located at the top of the page. The ink is dark and the writing is somewhat stylized.

Laibig Bibliothek Maj.
J. Fran. ~~Karl~~ D. Mayer
de Völk. S.

